

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI TINERETULUI
AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT “ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI

**EXPERIENȚA DE CERCETARE –
COMPONENTĂ INDISPENSABILĂ
A FORMĂRII DE SPECIALITATE**

***Materialele Conferinței științifice
a studenților***

31 octombrie - 1 noiembrie 2006

**Bălți
Presă Universitară bălțeană
2006**

CZU 378.14 (082)=135.1=161.1

E.97

Materialele conferinței sînt recomandate spre publicare de
Senatul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

“Experiența de cercetare – componentă indispensabilă a formării de specialitate”, conf. șt. a studenților. Experiența de cercetare – componentă a formării de specialitate: Materialele conferinței științifice a studenților, 31 oct. 2006 / col. red.: Ion Gagim,... - Bălți: Presa universitară bălțeană, 2006. –284 p.

ISBN 978-9975-9555-3-9

100 ex.

378.14 (082)=135.1=161.1

Responsabilitatea pentru conținutul și redactarea articolelor revine autorilor

Colegiul de redacție: Ion GAGIM, dr. hab., prof. univ.; **Alexandru PLEȘCA**, st. an. III; **Daniela CUHARSCHI**, st. an. III; **Aurelia STRATU**, st. an. III; **Ina FODOR** st. an. III.

Tehnoredactare: **Liliana MUSTEAȚĂ**

Tiparul: *Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți*

© *Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2006*

SBN 978-9975-9555-3-9

CUPRINS

Nimițchi Ana , <i>Formarea atitudinii față de plaiul natal la elevii mici prin intermediul observărilor</i>	5
Ciobanu Lia , <i>Evoluția educației economice în lume</i>	9
Бабаян З. , <i>Правовое воспитание учащихся ремесленного училища</i>	15
Данилова Л. , <i>Интегрирование детей с отклонениями в развитии в учебно-воспитательный процесс общеобразовательной школы</i>	21
Bîlici Olivia , <i>Discriminarea ca formă de violență a persoanelor seropozitive: modele asistențiale</i>	25
Odagiu Violeta , <i>Implementarea formelor alternative detenției în asistența socială a minorilor delincvenți</i>	36
Rusu Ana , <i>Considerații asupra numelui predicativ</i>	47
Agachi Sergiu , <i>Transformarea ca modalitate specială de reorganizare a persoanei juridice</i>	49
Bîrîiac Olga , <i>Formarea soluțiilor și clasificarea lor</i>	56
Catan Snejana , <i>On femininity and subjection in 'Tess of the d'Urbervilles' by Th.Hardy and 'Mara' by Ioan Slavici</i>	62
Cecan E. , <i>Perspectivile învățământului superior din Moldova. Studentul modern în contextul activităților Pro-Bologna</i>	69
Cerbu Sabina , <i>Condițiile acțiunii pauliene</i>	78
Coada Maria , <i>Cunoașterea în economie</i>	91
Condrat Viorica , <i>A comparative study of Maggie Tulliver and Emma Bovary</i>	93
Nicorici Ion , <i>Rezolvări complexe a unor probleme de geometrie a triunghiului cu aplicarea proprietăților medianei, înălțimei și bisectoarei</i>	103
Doschinerscu Maria, Grădinaru Elena , <i>Valoare și valorificare în procesul comunicării</i>	116
Savca Inga , <i>Anaforă și deixis: interferențe și distincții</i>	126
Grincu Olesi , <i>Эволюция налоговой системы</i>	130
Grincu Olesi , <i>The basics of taxation theory</i>	132
Ivașișen Natalia , <i>Eugen Lungu, un „model” secret</i>	134
Казмалы В.Д. , <i>Структура и состав защитительной речи в прениях по гражданским делам</i>	142
Postolachi Viorica , <i>Realități și perspective oferite tinerilor în cadrul orientării profesionale</i>	147
Moscalu Veronica , <i>Influența creativității și spiritului inovator asupra competitivității la nivel micro și macroeconomic</i>	156

Meaun Elena , <i>Partajul judiciar – modalitate de încetare a coproprietății obișnuite sau temporare</i>	164
Mîță Victoria , <i>Traficul cuvintelor dragoste, amor, iubire în opera lui I.Heliade-Rdulescu</i>	170
Moldovanu Alina , <i>Strategii de profilaxie a stresului în mediul didactic</i>	175
Noroc Oxana , <i>Studiul liniilor de soie cu destinație alimentară în culturile comparative de concurs</i>	179
Noroșeanu Cristina , <i>Bulele speculative</i>	184
Pastușac Tatiana , <i>Some peculiarities of subjunctive mood in english as compared to romanian (a general outlook)</i>	192
Manciu Olga , <i>Modalități de activizare a studenților la lecție prin cercetare</i>	199
Prepețița Natalia , <i>Situația lingvistică actuală în Republica Moldova</i> . .	204
Pruteanu Aliona , <i>Dezvoltarea creativității muzical-artistice a elevului: experiențe explorative</i>	220
Rogac Ludmila , <i>Thomas Hardy's pessimism in "A pair of blue eyes"</i>	225
Ротарь Елена , <i>Влияние интеллектуального развития подростков - правонарушителей на специфику совершения преступления</i>	233
Șoldan Mariana , <i>James Matthew Barrie's childhood as mirrored in "Peter Pan"</i>	238
Temciuc Liudmila , <i>Frankenstein: the theme of friendship</i>	244
Vascăuțan Nicolae , <i>Cercetarea ca forță motrice a dezvoltării științelor politice în Republica Moldova</i>	250
Zala Ștefan , <i>Reprezentarea în triplă proiecție ortogonală a unei piese, urmând regulile generale de realizare a unui desen ethnic</i>	254
Барладян Наталья , <i>Проблемы создания и функционирования факторинговых компаний в Молдове</i>	263
Дьякон Надежда , <i>Бюро кредитных историй</i>	267
Заворотный Н.В. , <i>Общие условия производства действий по уголовному преследованию</i>	271

FORMAREA ATITUDINII FAȚĂ DE PLAIUL NATAL LA ELEVII MICI PRIN INTERMEDIUL OBSERVĂRILOR

Ana NIMIȚCHI, Fac. PPAS

One of present problems consist in finding out the ways of development of civil attitude towards native land to the pupils of primary classes.

A first, I tried to see the level of civil attitude to native land to the pupils of the second form from village Lencăuți, Ocnîța.

I proposed them to write essays. Analyzing the essays I noticed that they spoke more about their family, house, yard. I selected many texts, poems about native land, at the classes and we analyzed, discussed them. We made many excursions in native land.

After that I proceed the pupils to answer some questions about native land and I saw that their attitude to native land changed, the answers were better than at the beginning.

Actualitatea temei. Una din multiplele probleme de actualitate constă, în determinarea unor modalități optime de dezvoltare a atitudinii civice față de plaiul natal la copii. Cu siguranță, prin contribuția civică elevii pot descoperi posibilitatea și importanța realizării simultane a necesităților sale atât ca indivizi, cât și ca membri ai societății. Contribuția civică este o punte care asigură transferul de cunoștințe despre interesul privat al individului către interesul și binele comun al întregii societăți.

În opinia unor autori contribuția civică poate fi percepută ca o abordare particulară a educației care ajută să dezvolte abilități necesare dezvoltării spiritului de cetățean al Republicii Moldova.

În condițiile contemporane devine evidentă importanța educației civice, formării culturii civice.

Educația civică și socială are rolul de a pregăti multilateral elevii de vîrstă școlară mică pentru o participare deplină la viața socială. Dar pentru ca individul să aibă o atitudine bună față de plaiul natal este necesar să i se transmită un volum de cunoștințe, să i se dezvolte anumite abilități.

Obiectul investigației noastre îl repreintă procesul de formare a atitudinii civice prin intermediul observărilor la lecțiile de limbă romînă în clasele I-IV:

Scopul cercetării îl constituie investigația nivelului de dezvoltare a atitudinii civice la elevii mici și modalitățile psiho-pedagogice de formare a atitudinii.

Ipoteza investigației - dacă în clasele I-IV din școlile rurale vor fi create condiții favorabile pentru organizarea activității de observare, atunci elevii se vor încadra în această activitate ceea ce va facilita dezvoltarea

spiritului de observare care influențează apariția și formarea atitudinii civice.

În procesul studiului au fost realizate următoarele obiective:

- cercetarea surselor teoretice ce abordează problema privind formarea atitudinii civice față de plaiul natal;
- diagnosticarea nivelului de dezvoltare a atitudinii civice față de plaiul natal;
- elaborarea și implementarea programului de formare a atitudinii civice a copiilor mici față de plaiul natal;
- verificarea experimentală a eficacității programului propus.

Metode de cercetare: metoda observării; metoda convorbirii; metoda analizei produselor activităților elevilor; experimentul pedagogic.

Eșantionul de cercetare a fost constituit din 23 de subiecți experimentali din r-nul Ocnița satul Lencăuți.

În investigația realizată de noi am utilizat două concepte-cheie pe care le prezentăm în continuare.

Conceptul "**cetățenie**" înregistrează multiple definiții. În general se pune problema apartenenței la o comunitate ceea ce presupune drepturi, obligații. În acest sens, cetățeanul este întotdeauna "co-cetățean", cineva care trăiește împreună cu ceilalți. Cetățeanul este o persoană care are drepturi și îndatoriri într-o societate.

"Atitudine" - termenul se referă la modalitățile de a reacționa verbal sau prin comportamente în mod personal față de problemele curente de viață, cele legate de conduitele semenilor și cele privind munca, activitățile și produsele personale, stilul și valoarea lor.

În plan psihologic atitudinea este definită ca o "stare de spirit" sau o dispoziție interioară dobândită de o persoană în relațiile sale cu sine și cu mediul exterior.

Dacă vorbim de formarea atitudinii civice avem în vedere și dezvoltarea patriotismului, care din perspectiva psihologică este considerat ca o trăsătură de la cea mai fragedă vîrstă și se îmbogățește cu noi dimensiuni pe tot parcursul existenței umane ca urmare a dinamicii relaționale dintre individ și patria sa, plaiul său natal.

Patriotismul este atașamentul față de pămîntul natal. Prin esența sa, patriotismul presupune atașament și respect pentru virtuțile domiante și specifice ale națiunii. Multiplicarea și diversificarea trăirilor afective pe care le include sunt consecința raportării individului la întreaga exigență a patriei din care face parte. Scopul fundamental al educației civice este interiorizarea conținutului și notelor definitorii ale patriotismului, transforma-

rea lor în mobilitate internă și manifestări comportamentale ale copilului în relațiile sale cu mediul geografic și spiritual al plaiului său.

Învățătoarea trebuie să-i familiarizeze pe copii cu frumusețile acestui pământ, cu trecutul său istoric, cu jertfele care s-au adus pentru apărarea suveranității și integrității teritoriale, să le cultive respectul pentru valorile materiale și spirituale ale celorlalte popoare și națiuni. Pentru ca aceste informații să se transforme în convingeri este necesară asocierea lor cu trăiri afective corespunzătoare. Aceasta constituie latura dinamică a patriotismului care alimentează din interior funcționarea sa, imprimând relațiile dintre copil și patria din care face parte.

Toate aceste stări afective constituie sentimentul dragostei față de patrie, care se ramifică în stări și trăiri afective particulare cum ar fi: admirația față de locul natal, față de bogățiile și frumusețea naturii. Noi am încercat să demonstrăm cele menționate în lucrul experimental organizat și desfășurat în condițiile școlii rurale.

Lucrul experimental s-a desfășurat în 3 etape.

I etapă - experimentul de constatare. Scopul de a constata nivelul dezvoltării atitudinii civice față de plaiul natal la elevii mici. Investigația a fost efectuată cu elevii clasei a II-a a școlii medii Lencăuți r-nul Ocnița. Copiii li s-a propus să scrie eseuri pe tema: "Plaiul meu natal". În urma analizei eseurilor scrise s-a observat că elevii vorbesc mai mult despre familie, despre casa și ograda lor. Foarte puțin este descris satul lor de baștină, care are o natură pitorească. Iată de exemplu ce ne scrie Mariana, elevă din clasa II-a: "Locuiesc în satul Lencăuți. Este un sat mare. Casa mea este situată nu departe de școală, am o casă mare și frumoasă cu o ogradă spațioasă". În eseuri copiii nu-și exprimau emoțiile, atitudinile față de casă. Pentru ei plaiul natal înseamnă casa unde s-au născut.

Următoarele probe care au fost efectuate au avut ca scop determinarea gradului de dezvoltare a atitudinii civice față de ceea ce-l înconjoară.

Proba 1. "Mergi prin pădure și găsești un arici cu lăbuța ruptă. Cum vei proceda?"

Proba 2. "În curtea școlii sunt aruncate deșeuri de la alimente. Cum vei proceda?"

Proba 3. "Mergând spre casă observi că colegii tăi rup florile de la poarta vecinii. Cum procedezi?"

După ce elevii au îndeplinit toată însărcinările am analizat răspunsurile lor și am obținut următoarele rezultate.

Nivel superior - 1 elev; Nivel mediu - 8 elevi; Nivel inferior - 14 elevi.

În urma probelor efectuate am ajuns la concluzia că la majoritatea elevilor nu le este formată atitudinea civică față de plaiul natal.

A II etapă - experimentul de formare. Experimentul formativ a avut ca scop formarea atitudinii civice prin intermediul observărilor la lecțiile de limbă română.

Programul formativ este inclus în 15 proiecte la limba română. Unul din aceste proiecte are subiectul: Poezia "Patria" de D.Matcovschi. Înainte de a citi poezia mai întâi vom lucra cu vocabularul, vom explica cuvintele necunoscute.

- "Strămoș - străbun, bătrîn";
- "Codru - pădure, dumbravă";
- "Meleag - plai natal, baștină";
- "Plai - meleag, baștină".

După citirea acestei poezii, copiilor i s-a propus să spună ce imagini le-a trezit.

"Ionel" - această poezie ne-a trezit dragostea față de patrie, plai natal.

Copii, cum credeți ce emoții avea poetul când scria această poezie?

- Emoții pozitive, înălțătoare;
- Copii, ce emoții simțiți voi, ascultând această poezie?
- Emoții de dragoste, de durere în suflet. Cum ați putea altfel numi această poezie?
- "Meleagul natal".

Prin intermediul acestei poezii "Patria" de D.Matcovschi li se va forma copiilor atitudine civică față de plaiul natal.

III etapă - experimentul de control. În scopul determinării eficacității muncii experimentale orientate spre formarea atitudinii civice față de plaiul natal la elevii clasei a II-a din s.Lencăuți, r.Ocnița am efectuat experimentul de control. Am folosit diverse probe în cadrul activităților extrașcolare, ce reflectau tematica cunoștințelor acumulate în decursul anului.

Activitățile extradidactice au demonstrat că munca depusă în timpul experimentului formativ n-a fost zădarnică. În activitatea extrașcolară fiecare copil poate să se manifeste liber, în mod creator și să participe cu plăcere la activitățile organizate.

Elevii au ajuns la concluzia că pentru a se bucura de frumusețea naturii este necesar să avem grijă de ea, elevilor li s-a implantat ideea că noi suntem o parte a naturii și de aceea trebuie să sădim flori, pomi, să îngrijim un izvorăș, să lăsăm în ordine locurile pe care le vizităm.

Concluzii. Investigația experimentală a arătat că atitudinea civică față de plaiul natal joacă un rol preponderent în dezvoltarea personalității elevului mic, însă rolul decisiv îi revine învățătorului. În primul rând el pregătește terenul pentru educarea dragostei față de plaiul natal, crează așa condiții unde elevilor li se stimulează sfera emoțional pozitivă.

Pentru a educa dragostea față de plaiul natal la elevii mici, trebuie să-i încadrăm în anumite activități, ceea ce li va permite să descopere necesitatea ocrotirii plaiului natal.

Bibliografie selectivă

1. Arhip, Ana; Papc, Ludmila. Noile educații. Imperative ale lumii contemporane. Chișinău, Ed. Tipografia centrală, 1996, 144p.
2. Drăgan, Ion; Petroman Pavel; Mărgineanțu, Dorina. Educația noastră cea de toate zilele. Timișoara. Ed. Eurbit, 1992, 448p.
3. Iluț, Petru. Valori, atitudini și comportamente sociale. Teme actuale de psihosociologie. București. Ed. Polirom, 2004, 256p.

EVOLUȚIA EDUCAȚIEI ECONOMICE ÎN LUME

Lia CIOBANU, Fac. PPAS

Coord. Lora CIOBANU, dr., conf.

In this article is approached the analyzsis of the evolution of educational thinking based on the economical development. In this context we analyse the opinions of the following scientists:

Gegenwartskunde, Löbner W., Bariț G., Aurelian P., Părnuză Gh., Ghica I., Slăvescu V., Amend A., Aristotel, Abalchin L., Comenius I., Liha-ceov B., Makarenko A., Mihailov A., Itkin I., Popov V., Ponomareov L., Rozov V, Fofanov V., and others. In the result of our research we come to the next conclusion that the opinions of the Occident scientists are the best because it consists of the following ideas: the preparation for the economical activity includes economical requirements and interests, general - economical briefing, the conscious attitude of work, of nature and of time.

În aprecierea de ansamblu a nivelului și orientării gândirii pedagogice și sociale spre educația economică a copiilor se remarcă faptul că abordarea problemei în cauză se făcea în funcție de relațiile economice, care caracterizau epoca dată. În calitate de reper teoretic important poate fi considerată analiza procesului de educație economică de pe poziții concret-istorice în scopul de a evidenția fundamentul genetic al concepției social-economice și pentru a concretiza și a asigura această problemă la etapa actuală.

Conturarea ideilor filozofico-pedagogice despre natura socială a educației economice se produce încă în antichitate prin ideile lui Aristotel. În lucrarea sa "Etica" [4] Aristotel fundamentează "concepția egoismului rațional", caracterizată de sensuri bilaterale:

- unii oameni "rîvnesc mulți bani, onoare și afecțiune" și se străduie să facă aceasta pentru satisfacția personală;

- alții fac lucruri “în numele binelui comun” pentru a simți aceeași satisfacție personală.

Reieșind din aceste interpretări, Aristotel formulează concluzia că educarea personalității în spirit de binefacere generează tendințe personale și sociale pozitive.

În opinia lui Comenius I. [11] reforma educației ar fi trebuit să meargă în același pas cu reforma societății.

De altfel, numai în secolul al XIX-lea, ca rezultat al schimbărilor fulgerătoare în diferite sectoare ale vieții social-economice, s-a conturat mai exact această problemă prin ideile pedagogice ale lui Robert Ouen. Anume el a dat problemei o nouă orientare accentuând importanța majoră a interacțiunii dintre munca productivă și procesul de instruire în educația multi-laterală a personalității.

Conștientizând necesitățile timpului și acordând o deosebită importanță educației social-economice a copiilor, N. Șelgunov, economist și pedagog rus, sublinia că educația la domiciliu poartă doar amprentă moral-juridică, ea “fiind lipsită de conținut real-perceptibil”. Munca în societate, după părerea lui N.Șelgunov, este cel mai reușit factor care contribuie la automatizarea priceperilor economice căpătate în procesul educației.

În aprecierea dezvoltării și orientării gândirii social-economice în spațiul românesc vom lua ca bază începutul secolului XIX, când la Iași și la București se întemeiază două Școli Naționale cu predare în limba română. De acum în 1818, la început de an școlar, se anunța, că la Școala Națională din București se vor predă “alături de aritmetică, geografie, geometrie-algebră, geodezie, arhitectură și *iconomia*”.

Depistăm unele inițiative în domeniul educației economice și învățămîntului economic în lucrările lui Ion Ghica, cunoscut economist și pedagog al Academiei Mihăilene. El a fost un susținător fervent al învățămîntului cu multiple orientări, subliniind în mod deosebit necesitatea introducerii în învățămînt a conținuturilor valoroase, care ajută la propagarea cunoștințelor economice. Autorul demonstrează nu numai necesitatea însușirii de către elevi a noțiunilor și formării abilităților economice, el, analizează și o gamă largă de probleme generate de necesitățile timpului pentru redresarea situației social-economice a țării. Cel mai semnificativ rol i se atribuie formării atitudinii conștiente față de muncă, ea fiind considerată “o chestiune mare, foarte mare, o chestiune care primează totul” [9, p.6].

Examinarea fenomenului dat a evoluat considerabil pînă la o analiză laborioasă a tezaurului gândirii social-economice românești pe care o face V.Slăvescu. Într-un studiu special el înregistrează un șir de lucrări impor-

tante cu conținut economic, care au apărut în ajunul Unirii Principatelor [13]. Printre ele se remarcă: “Carte de obște folositoare pentru economia de casă și de câmp”; “Manual de economie casnică”; “Măiestria de a se feri de răul sărăciei”. Este cuprinsă în aceste lucrări o idee cu totul originală: **formarea elementelor de cultură economică la publicul larg de cititori, de vârste diferite.**

După Unirea Principatelor tot mai insistent se conturează ideea despre o dezvoltare industrială asigurată prin acțiuni de stimulare și protejare a acesteia printr-o politică protecționistă “educativă”. Cu acest scop P.Aurelian fondează la București în 1881 revista “Economie rurală” cu un vast conținut educativ. [1]. În fond, cele scrise pe paginile revistei reprezentau noțiuni de economie aplicată apărute sub formă de sfaturi și indicații pentru folosirea rațională a timpului, a bunurilor materiale din agricultură și gospodăria casnică.

O dovadă concludentă că aceste cunoștințe economice erau reclamate și impuse de necesitățile vieții, după cum menționează Gh. Părnăuță, [12] este și faptul că ele s-au predat atât în învățământul laic cât și cel teologic.

Un interes aparte, pentru cercetarea noastră, îl prezintă procesul de educație economică din Anglia în anii 1820-1890. În timp ce în multe părți ale lumii abia se conturau conceptele despre educația economică, în Anglia cunoștințele economice elementare se înregistrau în cuprinsul tuturor materiilor didactice. George Bariț afirmă că în prima jumătate a secolului XIX Anglia dispunea “de cea mai potrivită educație, care să constituie un exemplu”, Marea Britanie fiind “punctul de la care soarta lumii trebuie să-și ia îndreptariul său în viitor”. [6].

În Germania începuturile educației economice erau concepute sub denumirea uzuală de “instruire comercială” bazată pe metode inductive, predominant fiind în ele spiritul electico-empiric. Analizând structura sistemului de învățământ comercial german (după Buysse), concluzionăm că apariția lui (a sistemului) a fost dictată de nevoile practice ale societății.

Sistemele de învățământ și educație economică din Italia, SUA, Olanda, Elveția, Suedia, Franța (sec.XIX) se caracterizează prin predominarea metodelor deductive de instruire și educație economică.

Criza economică mondială din 1929-1933 și tulburările sociale care au cuprins un șir de țări au stopat pentru o perioadă îndelungată toate inițiativele în domeniul educației economice.

În spațiul țărilor cuprinse de regimuri totalitare, în special în URSS, condițiile formării culturii economice erau și mai vitrege, din motivul atitudinii retrograde și refractante a factorilor de decizie față de educația economică.

Cu toate acestea, se formulează mai multe idei concludente despre educația economică în lucrările savanților P. Blonskii [7], A. Makarenko [16]. De exemplu, P. Blonskii considera că educației economice îi revine rolul primordial în formarea personalității copilului, ea fiind influențată concomitent de doi factori variabili: școală și mediu.

O importanță vădită pentru conștientizarea problemei educației economice o constituie activitatea pedagogică a lui A. Makarenko. Prezentînd scopul educației ca o programă concretă de dezvoltare a personalității, el accentuează *importanța deosebită a educației gospodarului conștiințios, care va putea conduce țara.*

O acțiune importantă în formarea personalității gospodarului o au relațiile care apar în procesul muncii colective. Atrage atenția modul judicios de gîndire al autorului, care susține că munca asigurată de stimulenți materiali este un mijloc de introducere a copiilor în sistemul relațiilor obștești, în formarea atitudinii față de natură, față de prieteni, față de societate. Concluzia categorică la care ajunge pedagogul este că eficacitatea economică și pedagogică a muncii se va realiza doar cu condiția, că munca va fi social-utilă.

Din aceste considerente, în practică, A. Makarenko își orienta atenția asupra planificării, verificării, evidenței, întrecerilor, stimulării materiale, ca metode de gospodărire și socializare a copiilor. În programul colectivelor cu care a lucrat, un loc important îl ocupau întrebările atitudinii grijulii și gospodărești față de bunurile materiale: obiecte destinate pentru muncă și confort, vestimentație, încălțăminte - întregului patrimoniu al coloniei și comunei, mijloacelor bănești colective și individuale.

Toate formele de activitate erau concentrate într-un sistem unic – regimul obligatoriu de viață al colectivului, capabil să-i deprindă pe copii cu acuratețea, economia timpului, disciplina, precizia; să le formeze atitudinea conștientă față de proprietate.

Dacă ținem seama de epoca în care se fac aceste propuneri curajoase, cînd nu se putea vorbi despre un sistem continuu de educație economică, nu putem să nu apreciem originalitatea lor.

Menționăm în continuare că filozofia educației economice (sec.XIX) a orientat savanții din epoca viitoare în sensul responsabilității în găsirea soluțiilor optime de rezolvare a acestei probleme.

Anii 1970-1980 (epoca contemporană) sînt marcați în Apus prin interesul crescînd față de diferite probleme social-economice, stimulat de apariția unor studii mai mult sau mai puțin fundamentale, cele mai multe tratînd teme concrete legate de educația economică a elevilor. În acest sens, în gîndirea științifico-pedagogică se conturează două direcții:

- Formarea culturii economice la elevii școlilor medii de cultură generală [L.Ponomariov, V.Popov, V.Cicikanov, 19].
- Orientarea profesională și pregătirea către muncă a elevilor [B.Lihaiiov, 15; A.Mihailov, 17; V.Rozov, B.Șemiakin, 20].

Lucrările autorilor respectivi se caracterizează prin prezența ideilor contradictorii: se pledează pentru formarea calităților economice, dar se neagă cu desăvârșire proprietatea privată. Cu toate neajunsurile pe care le înregistrau, ceea ce s-a făcut, a reprezentat o inovație îndrăzneată și un punct de pornire pentru cercetările ulterioare.

Evenimentul de față, care s-a produs în istoria mai multor țări (inclusiv și în Moldova), a însemnat un nou pas în domeniul culturii, învățămîntului, educației, inclusiv și a celei economice.

Ceea ce se cere remarcat este faptul că începând cu anii 1970 - 1980 am început să asistăm la edificarea unei conștiințe educative noi, care militează ca manifestările trecutului (în Apus) privind conținuturile și finalitățile educației în genere și ale educației economice în particular să nu se mai repete.

Încetățenirea și extinderea educației economice începe în anii 1980, odată cu apariția și răspîndirea termenului “noua gândire economică” lansat și fundamentat de L. Abalkin [3] și V. Popov [18].

Formarea noului tip de gândire economică, în concepția lui V.Popov, este influențată de o etapă calitativ nouă în dezvoltarea economiei – trecerea de la modul de gospodărire extensiv la modul de gospodărire intensiv.

Caracteristicile calitative ale noului tip de gândire economică sînt: inițiativa, răspunderea personală, simțul noului, spiritul întreprinzător, căutarea creativă a căilor, care sînt orientate spre un rezultat scontat și spre o gospodărire efectivă a procesului de producție, atitudinea conștientă față de bunurile sociale și individuale.

Primele cercetări care vizează nemijlocit educația economică au fost efectuate de economiștii A.Birman [5], V.Popov [18]. Ei au studiat aspectul economic inițial al acestei probleme. Educația economică în concepția lor este un factor important de dezvoltare a economiei naționale, o condiție de organizare științifică a muncii, un mijloc de formare a atitudinii științifice față de muncă, față de valorile social-umane.

Filozofii I. Itkin [10], V.Fofanov [21] au studiat aspectul gnosiologic al educației economice, esența ei, locul în sistemul conștiinței sociale, aparatul categorial.

Este relevantă valoarea acestor cercetări originale de asociere a “economicului” cu “pedagogicul”, care cuprind implicit ideea importanței

primordiale și definatorii a educației economice orientate spre formarea culturii economice.

Instruirea și educația economică ca parte componentă a sistemului general de educație, au fost studiate de A. Amend [2]. Savantul susține că educația economică în calitate de problemă pedagogică poate fi cercetată doar în cadrul sistemului general de educație, fiind concepută ca o latură a sistemului general de educație.

Cît de întemeiată și actuală rămîne necesitatea extinderii cercetărilor procesului de formare a culturii economice și chiar a organizării lui, o dovedesc și inițiativele convergente ai unor reprezentanți de vază ai gîndirii social-economice din Occident.

În Germania, SUA, cercetările din domeniul educației economice sînt reflectate într-o disciplină științifico-metodică specială - pedagogia economică. De-acum la începutul anilor 60 în Germania se făcea apel către părinți, profesori și alți specialiști: "Trebuie de renovat obiectivele instructiv-educative care determină conținutul sistemului de învățămînt în așa fel ca educația economică să ocupe între ele un loc de frunte" [8], iar revista "Der Arbeitgeber" scria că de-acum la zece ani copilul trebuie să-și de-a seama despre posibilitățile proprii în alegerea corectă a viitoarei profesii.

Ca rezultat, în toate programele școlare apare un curs nou "Instrucțiuni pentru muncă". Problemele ce țin de educația economică a copiilor sînt discutate pe paginile unui jurnal, "Gegen Wartskunde", numit jurnal pentru școală și economie.

În această enunțare programatică se reflectă grija pentru pregătirea unor specialiști cît mai competenți în toate sferele vieții sociale.

Rolul educației economice, realizată în Occident, descifrat de W. Löbner [14] este în a contribui la dezvoltarea economiei naționale.

În închiere, menționăm că susținem opinia pedagogilor din Occident, conform căreia pregătirea pentru activitatea economică include următorii componenți: **necesitățile economice și interesele; pregătirea general-economică; atitudinea conștientă față de muncă, față de produsul finit al muncii, față de natură, față de timp.**

Bibliografie

1. Aurelian P. Despre importanța învățămîntului economiei politice // Revista științifică. - 1970. - Nr. 15. - p. 3-5.
2. Амeнд А. Экономическое воспитание младших школьников. - Челябинск, 1982. - 176 с.
3. Абалкин Л. Новый тип экономического мышления. - М.: Экономика, 1987. - 191 с.

4. Аристотель. Этика. - Спб., 1908. - с.117-179
5. Бирман А. Основы экономических знаний. - М.: Просвещение, 1979. - 208 с
6. Bariț G. Englitera. Statistică // Foaie pentru minte, inimă și literatură. - 1939. - Nr. 24, Nr. 26. - p. 6.
7. Блонский П. Трудовая школа // Избр. пед. и псих. соч. в 2-х томах. - М., 1979. - Т. 1. - с.86-16
8. Gegenwartskunde. - 1961. - Jg. 10. - Nr. 4. - с. 275
9. Ghica I. Scrieri economice. - București, 1937. - Vol. I. - p. 11.
10. Иткин И. Социологические аспекты теории и практики экономического воспитания. - Свердловск, 1972. - 207 с.
11. Komensky I. Texte alese. - București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1958. - 214 p.
12. Părnuță Gh. Istoria învățămîntului și gîndirea economică din țara Românească. - București, 1971. - p. 77.
13. Slăvescu V. Literatura economică românească pînă la Unirea Principatelor. - București, 1994. - p. 1-3.
14. Löbner W. Wirtschaft und Erziehung. - București, 1935. - s. 61.
15. Лихачев Б. Общие проблемы воспитания школьников. - М.: Просвещение, 1979. - 85-97 с.
16. Макаренко А. Трудовое воспитание / Сост. Л. Годин. - М.: Просвещение, 1964. - 245 с.
17. Михайлов А. Уроки труда — важное звено экономического воспитания // Школа и пр-во. - 1979. - № 4. - 27-28 с.
18. Попов В. Экономика плюс педагогика. - М., 1986. - 288 с.
19. Пономарев Л., Попов В., Чичканов В. Экономическая культура. - М.: Мысль, 1987. - 269 с.
20. Розов В., Шемякин Б. Совершенствовать экономическое воспитание школьников // Воспитание школьников. - 1979. - № 6. - 9-11 с.
21. Фофанов В. Экономические отношения и экономическое сознание. - Новосибирск, 1979. - с.221-228 .

ПРАВОВОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧАЩИХСЯ РЕМЕСЛЕННОГО УЧИЛИЩА

БАБАЯН З., Фак. Педагогики, Психологии и
Социальной Работы
ЗЕМЦОВА Т., конференциар

The article deals with the problem of legal education for vocational school students. The authors describe the pedagogical technology of for-

mation of legal knowledge and consciousness: emphasizing the most important directions and main principles of the program.

The authors have elaborated a system of classes aiming at studying such international documents as "The universal declaration of human rights", "The declaration of child rights" and "The Convention of child rights".

The authors came to the conclusion those teenagers' civil and legal education help to prepare them for life in a democratic society on the basis of the common values.

В современных исторических условиях Республики Молдова гуманистическое воспитание учащихся с опорой на общечеловеческие ценности является одной из приоритетных задач системы образования. Проблема общечеловеческих ценностей является важной в мировосприятии и свидетельствует о том, что происходят огромные преобразования в духовно-нравственной культуре человека, что в центре внимания прогрессивных идей нашего народа остается идея признания человека высшей ценностью, уважение к личности человека, его достоинству, идея добра и справедливости.

Современная цивилизация выдвигает на первый план общечеловеческие ценности, где демократия, права человека, толерантность, отход от конфронтации являются важнейшими компонентами. Международное сообщество разработало документы «Всеобщую декларацию прав человека» (1948), «Декларацию прав ребенка» (1959), «Конвенцию о правах ребенка» (1989) и др.

Изучение педагогического опыта показывает, что в учебных заведениях правовому образованию учащихся не уделяется должного внимания. В то же время правовое воспитание молодежи становится важнейшим фактором построения правового государства и гражданского общества. В связи с этим проблема правового воспитания учащихся является несомненно актуальной.

Опытно-педагогическая работа проводилась на базе ремесленно-го училища №7 мун.Бэлць. Наш творческий поиск по созданию педагогической технологии правового воспитания учащихся был связан с формированием у них правовых знаний и правового сознания, которые выражаются в правовой установке, сконцентрированной в виде конкретной программы поведения в определенных условиях, формирования чувства справедливости, отвращению к произволу, понимаемому как пренебрежение правилами, зафиксированными в законодательстве и отражающими интересы каждой личности и общества в целом.

Нами была разработана программа правового воспитания учащихся ремесленного училища.

Приоритетные направления программы следующие:

- знакомство с ООН, основными документами по правам человека «Всеобщая декларация прав человека», «Конвенция о правах ребенка»;
- изучение «Конституции Молдавской республики», ее основных законов;
- изучение текстов «Всеобщей декларации прав человека»;
- изучение основных статей «Конвенции о правах ребенка».

В процессе реализации программы мы опирались на следующие принципы:

1. Гуманистическая направленность и педагогический оптимизм.
2. Осознание сходства людей и уважение различий.
3. Стремление к мирному разрешению конфликтных ситуаций.
4. Ощущение эмоциональной сопричастности к правам человека.
5. Осознание важности защиты прав ребенка.

Изучая международные документы по правам человека, учащиеся ремесленного училища должны прийти к пониманию того, что теория и практика прав человека определяется:

- морально-нравственными ценностями человечества;
- уважением и защитой основных прав и свобод человека – это путь к социальному согласию и прогрессу;
- защитой прав человека – это право и долг всех народов и государств, каждого органа общества и каждого человека.

Передовой педагогический опыт доказывает, что успешно осуществлять гражданско-правовое воспитание учащихся возможно при условии, если каждая беседа будет иметь содержательную чёткость, конкретную смысловую линию, направленную на формирование и развитие у учащихся понимания и осмысления понятий, изложенных в международных документах по правам человека, которые отражают единство гуманистических и демократических идеалов народов мира и нашей страны.

Мы разработали систему классных часов по воспитанию правовой культуры учащихся. Основное содержание тем: «Общее знакомство с ООН»; «Декларация прав человека»; «Конвенция о правах ребенка»; «Ребенок и его право на жизнь»; «Моё право на семью»; «Я хочу учиться»; «Свобода и закон»; «Ценность труда»; «Право на имя»; «Хотите о праве всё узнать – идите в КВН играть» и другие.

Например, в процессе проведения бесед о «Всеобщей Декларации прав человека» мы использовали иллюстрации, созданные художником Е.С. Шабельником, поясняющие содержание каждой статьи.

В Статье 1 говорится: «Все люди рождены свободными и равными в своих правах. Все люди наделены разумом и должны относиться друг к другу по-братски».

Обсуждая рисунок, учащиеся подходят к осознанию понятий «право», «свобода», «равенство».

Вопросы к учащимся были следующие:

1. Что значит относиться друг к другу по-братски?
2. Приведите примеры, когда люди не признавались свободными от рождения.
3. Прав ли проигравший поединок персонаж, ссылаясь на равенство в правах с победителем?

Учащиеся понимают, что нет прав без обязанностей и нет обязанностей без прав и что это единство лежит в основе гражданской позиции человека. Это может быть выражено золотым правилом: поступай по отношению к другим так, как ты хотел бы, чтобы они поступали по отношению к тебе.

В Статье 5 сказано: «Никто не должен подвергаться пыткам или жестокому, бесчеловечному обращению».

В рисунке очень образно отражено содержание статьи: молодой человек включил громкую музыку после 11 часов, а жильцы многоэтажного дома возмущены его поведением.

Вопросы к учащимся:

1. Случайно ли художник нарисовал будильник, на котором стрелки показывают 11 часов?
2. Кому мешает громкая музыка поздно вечером?
3. Можно ли считать телесные наказания нарушением данной Статьи?

Учащиеся закрепили знания о правомерном поведении, выработали умение правильно реагировать на факты нарушения законности.

Статья 26 (1,2):

1. Каждый человек имеет право на образование. Начальное и общее образование должны быть бесплатными. Начальное образование должно быть обязательным, а техническое и профессиональное – общедоступным.
2. Образование должно содействовать полному развитию личности, а также взаимопониманию и дружбе между народами.

На иллюстрации к статье изображены три мальчика школьного возраста разных рас, которые держатся за руки, что символизирует дружбу и взаимопонимание между ними.

Вопросы к учащимся были такие:

1. Что имеется в виду под словами «Вид образования» в данной Статье?
2. Какой вид образования выбрали родители для своего сына, изображённого на рисунке?
3. Придумайте рассказ, иллюстрацией к которому может быть рисунок художника.

Развитие личности учащихся ремесленного училища должно быть тесно связано с формированием у них правового сознания, воспитанием человека высокого уровня правовой воспитанности (чувства справедливости, отвращение к произволу, понимаемому как пренебрежение правилами, зафиксированными в законодательстве и отражающими интересы каждой личности и общества в целом).

Учащиеся усваивают, что международные документы о правах человека можно условно разделить на две большие группы: декларации и конвенции. Декларация (от латинского слова *declaratio* – провозглашение) не имеет обязательной силы, это рекомендация, в которой провозглашаются основные принципы, программные положения. Конвенция (от латинского слова *conventio* – договор, соглашение) – соглашение по специальному вопросу, имеющее обязательную силу для тех государств, которые к нему присоединились (ратифицировали).

Учащиеся знакомятся с «Конвенцией о правах ребенка» (1989 г.), которая является документом высокого международного уровня.

Она имеет обязательную силу для тех государств, которые присоединились к Конвенции. Молдова стала членом этой организации в марте 1992 года, подписав «Конвенцию о правах ребенка». Положение Конвенции сводятся к четырем основным требованиям, которые должны обеспечить права детей: выживание, развитие, защита и обеспечение активного участия в жизни общества.

Например, проводя беседу на тему «Ребенок и его право на жизнь» мы стремились объяснить понятие «ценность жизни», привить любовь к жизни.

В «Конвенции о правах ребенка» в Статье №18 записано «Каждый ребенок имеет неотъемлемое право на жизнь».

Подростки должны осознать, что самое ценное в мире это жизнь, которую надо любить и делать всё, чтобы жизнь приносила счастье, радость, любовь. Они должны сделать вывод, что надо забо-

титься о своем здоровье (физическом и психическом), вести здоровый образ жизни, уважать жизнь других людей.

Учащимся предлагается рассмотреть картину художника А.А. Пластова «Пролетел фашист». Был задан вопрос: «Что ты видишь на картине и какие чувства испытываешь? Назови права, которые нарушены на войне?»

Приведем ответ Светланы Е.: «На картине А.А. Пластова «Фашист пролетел» я вижу опушку леса, где лежит мальчик-пастушок, а из его головы течёт кровь. Возле него сидит собака и громко воет. Вокруг лежат убитые коровы, а над ними кричат те животные, которые еще не умерли. Вдали виднеется самолет. Он улетает. С него фашисты стреляли и убили почти всех на лесной поляне. Мне страшно смотреть на эту картину, потому что я сильно боюсь войны.

На картинке художник показал, как фашисты своими выстрелами лишили мальчика главного права – права на жизнь.

Я думаю, что взрослые не должны втягивать детей в свои войны. Если где-то идёт война, то там не должно быть детей. Ведь дети не заслуживают смерти. Дети выше войны!»

Все подростки дали объективную оценку содержанию картины и отметили нарушение Статьи №18 о том, что каждый ребенок имеет право на жизнь.

Подростки усвоили, что жизнь – это ценность и все люди на Земле имеют одно общее право – право на жизнь.

Краткий анализ педагогической технологии по правовому воспитанию учащихся ремесленного училища показывает, что необходимо систематически и целенаправленно формировать правосознание и поведение учащихся, утверждать в обществе подлинно гуманные отношения к людям.

Таким образом, опытно-педагогическая работа убедительно доказывает, что необходимо уделять внимание гражданско-правовому воспитанию подростков в ремесленном училище, готовить их к жизни в демократическом обществе на основе общечеловеческих ценностей.

Изучение учащимися важнейших документов ООН в области прав человека связано с созданием новой этики в отношении детей, утверждающей, что мерилом цивилизации и гуманности общества является забота о детях, их благополучии.

Литература

1. Всеобщая декларация прав человека//Преподавание истории в школе. – 1990. - №5. – С.21-30.

2. Правовое воспитание школьников/Под ред. М.А. Скверник – М.: Просвещение, 1998. – 137 с.
3. Шабельник, Е.С. и др. ПРАВА на всякий случай. – М.: ВИТА-ПРЕСС, 1995. – 50 с.
4. Шнекендорф, З.К. Путеводитель по Конвенции о правах ребенка. – М.: МПУ «СигналЪ», 2001. – 224 с.

ИНТЕГРИРОВАНИЕ ДЕТЕЙ С ОТКЛОНЕНИЯМИ В РАЗВИТИИ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

ДАНИЛОВА Л. – студентка IV курса,
учитель начальных классов

ЗОРИЛО Л.И. – ст. преподаватель,
кандидат педагогических наук,

In this article there are discussd integratonal problems of children with undeveloped hearing in the educational process of general school, concrete methods and proceedings of teacher's work in such direction.

Одной из важных научно-практических проблем системы образования в Молдове является проблема социальной и образовательной интеграции детей с отклонениями в развитии, в том числе и детей с нарушенным слухом.

Актуальность данной проблемы связана с значимостью рассматриваемой проблемы в решении вопросов качества образования детей с ограниченными возможностями, необходимостью организации интегрированного обучения детей с нарушением слуха в связи с отсутствием в некоторых регионах республики специальных (коррекционных) образовательных учреждений. (В Молдове один интернат для слабослышащих детей).

В связи с этим в нашем исследовании мы предприняли попытку выявить особенности обучения слабослышащих школьников в условиях образовательной интеграции и определить оптимальные педагогические подходы к организации интегрированного обучения.

Цель исследования состояла в том, чтобы на основе выявления особенностей обучения слабослышащих школьников определить педагогические условия, оптимизирующие учебный процесс в условиях образовательной интеграции учащихся с нарушением слуха.

В ходе исследования нами решались следующие задачи:

1. Определить уровень разработанности проблемы образовательной интеграции слабослышащих детей в общеобразовательной школе.
2. Проанализировать состояние интегрированного обучения учащихся с нарушенным слухом в общеобразовательных школах г. Бэлць.
3. Определить факторы оптимизации обучения школьников с нарушенным слухом в условиях их интеграции в общеобразовательную школу.

Анализ психолого-педагогической литературы (И.М. Гилевич, Т.С. Зыкова, Н.Н. Малофеев, Н.М. Назарова и др.) показал, что объединяющим началом в понимании процесса интеграции является определение её, как возможности обеспечить не только образование, но и социальную адаптацию лиц с ограниченными возможностями здоровья. Проведённый анализ свидетельствует, что процесс включения ребёнка с нарушенным слухом в образовательное пространство происходит постепенно. Первоначально на уровне искусственного совмещения, когда происходит адаптационный период включения в среду слышащих. Далее этот этап сменяется взаимодействием на функциональном уровне с привлечением целенаправленного и результативного взаимодействия, и на последующих этапах осуществляется самостоятельное обучение с окружающими (К. Леймитц, О. Перье). Для нашего исследования очень важным является идея дидактической концепции развивающего обучения Л.В. Занкова, который оценивает эффективность обучения не только по показателям усвоения знаний, но и по параметрам общего развития. Также особо значимой для нас является теория индивидуализации обучения И.Э. Унт, на основе которой возникла концепция личностно-ориентированного обучения, рассматривающая необходимость учёта индивидуальных особенностей учащихся.

Изучение сурдопедагогики и психологии, позволили нам представить характеристику умственного развития детей с нарушенным слухом, понять приёмы их мыслительной деятельности, которая отличается значительным своеобразием. Интегрированные слабослышащие учащиеся затрачивают больше времени на восприятие учебного материала, темп их работы на уроках замедлен. У них обнаруживается большой объём слухоречевой памяти, опора на предметно-практическую деятельность в учебном процессе.

Анализ данных, полученных в исследованиях В.И. Бельтюкова, И.М. Соловьёва, С.Н. Шабалина и др., показывает, что в качестве

особого требования к организации обучения детей с нарушением слуха является создание полноценной речевой среды, что в свою очередь детерминируется ролью образовательного учреждения. В сфере речевого общения слабослышащие оказываются в невыгодном по отношению к своим слышащим сверстникам положении. Но исследователи проявляют единство взглядов на необходимость расширения социального опыта общения, взаимодействия лиц с нарушенным слухом в обществе слышащих как условия их социализации.

Поэтому перед нами встал вопрос изучения особенностей совместной деятельности в процессе обучения слышащих и слабослышащих учащихся, в связи с чем мы предприняли попытку выявить социометрический статус слабослышащих учащихся, как показатель, отражающий межличностные отношения. Результаты показывают, что их социометрический статус ниже, чем у слышащих школьников, они с трудом включаются в ситуации общения.

В ходе нашей работы мы попытались сделать педагогическое общение учителя с этой категорией учащихся более доброжелательным, целенаправленным, с использованием персонального обращения к ребёнку, более чёткой артикуляцией при объяснении нового материала.

В процессе наблюдения выявились проблемы, связанные с тем, что слабослышащие учащиеся не успевают выполнять задания вместе со всем классом и не всегда в полном объёме понимают учебный материал. Причём у слабослышащих детей в третьем и четвёртом классе успеваемость снижается, что связано с увеличением объёма и усложнением содержания учебного материала.

По нашим данным, основополагающая роль в формировании учебной мотивации принадлежит родителям слабослышащих учащихся. Именно от них зависит положительное отношение ребёнка к школе, желание обучаться в учреждении общего типа.

Анализ данных полученных по результатам обследования учителей (беседы, анкетирование, наблюдение) показывает несоответствие между их оценкой возможностей ребёнка и реальными возможностями слабослышащих учащихся. Она значительно занижена, недооценивается роль родителей в этом процессе.

Вместе с тем учителя указывают, что испытывают трудности в использовании специальных приёмов по развитию слухового восприятия и коррекции произношения учащихся с нарушениями слуха. Они также, затрудняются в консультировании родителей, которые могут оказать эффективную помощь при выполнении домашнего за-

дания. Используя концептуальные установки психолого-педагогических исследований, мы попытались оптимизировать процесс интеграции слабослышащих учащихся.

Учитывая специфику восприятия (слухозрительное) мы считаем важным включить в учебный процесс фактор «визуального запоминания». В связи с чем этим детям при обучении материал должен предъявляться не аудиально, а слухозрительно.

Учителю очень важно знать индивидуально-психологические особенности этой категории учащихся, т.к. слабослышащий ребёнок должен обладать личностными качествами, способствующими его включению в коллектив сверстников. Таким качеством является коммуникативная адаптивность, которая характеризуется активностью и инициативностью ребёнка, как в общении, так и в совместной учебной работе со слышащими.

На её уровень влияет речевое развитие, как основной показатель возможности вербальной коммуникации, а также речевая активность, как показатель мотивированности слабослышащего в общении. Кроме этого необходимо учитывать индивидуальный социометрический статус учащегося, как показатель включённости ребёнка в коллектив слышащих.

Значимой является роль одноклассников в плане оказывания помощи слабослышащему в процессе обучения. Много зависит от учителя, который координирует совместную деятельность детей. Этому также содействует более интенсивное использование групповых форм учебной работы, что не только развивает навыки общения слабослышащих школьников и их межличностные отношения, но и оптимизирует процесс их обучения.

Необходимым условием успешной интеграции этой категории школьников является положительное влияние семейного фактора. Для родителей необходимо обеспечить консультативную и информационную помощь, проводить открытые уроки, обучать приёмам поддержки ребёнка, создания для него комфортной среды. Естественно, что в условиях коррекционных образовательных учреждений образовательная среда для слабослышащих учащихся будет более комфортной. Но в условиях образовательной интеграции для слабослышащего ребёнка создаются дополнительные возможности в плане общего и речевого развития. Таким образом, процесс интеграции слабослышащих школьников в массовую общеобразовательную школу зависит от различных условий, которые детерминируют эффективность обучения слабослышащих школьников.

Литература

1. Быкова С.С. Педагогическая помощь детям и подросткам с трудностями в обучении и воспитании. Киров, 2005.
2. Разумова О.Ю. Факторы оптимизации обучения слабослышащих учащихся в условиях образовательной интеграции. СПб, 2005.
3. Пархалина Е.В. Готовность слабослышащих детей дошкольного возраста к обучению в школе. М., 2000.

DISCRIMINAREA CA FORMĂ DE VIOLENȚĂ A PERSOANELOR SEROPOZITIVE: MODELE ASISTENȚIALE Olivia BÎLICI, Fac. PPAS Cond. știin.: Cristina CRUDU, lector univ.

Discrimination is a real problem confronted by HIV positive people. HIV/AIDS is not the only health problem which discriminates and stigmatizes people. Those who live with HIV/AIDS are discriminated because is associated with behaviours or considered deviant.

AIDS has become a global epytemy which affects peoplen from different countries, regardlen of their education.

It is clear and it should be known that AIDS is not an ideological problem, but a public health one. This is the reason to keep up with science.

Discriminarea reprezintă orice excludere, deosebire, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, convingeri, infectarea HIV ori apartenența la o categorie defavorizată care are ca scop sau efect de restrângere ori înlăturarea recunoașterii, folosind sau exercitând, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale ori a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice.

Și, deși, există o legislație cu privire la drepturile omului, în practică s-a demonstrat că aceste prevederi sunt încă încălcate în privința persoanelor ce trăiesc cu HIV/SIDA fie de teamă, fie din necunoaștere, fie intenționat.

Persoanele infectate cu HIV se lovesc adesea de probleme precum. Lipsa de informare în legătură cu HIV/SIDA, necunoașterea legilor, marginalizarea, pierderea locului de muncă după ce s-a aflat că sunt infectați cu HIV sau că au copii infectați cu HIV, neprimirea sau alungarea copiilor din instituții de învățământ.

Conform datelor Programului UNAIDS în lume numărul de persoane care trăiesc cu HIV/SIDA este de 40, 3 milioane, din ele maturi 38

milioane și copii 2, 3 milioane. Numai pe parcursul anului 2005 au fost depistate 4, 9 milioane: maturi 4, 2 milioane și copii pînă la 15 ani 700 mii. De la debutul epidemiei au decedat din cauza maladiei SIDA mai mult de 25 milioane oameni, inclusiv în 2004 – 3, 1 milioane.

În 2006 omenirea va marca 25 de ani de la identificarea maladiei SIDA.

Ținînd cont de actualitatea problemei și tendințele nefavorabile ale procesului epidemic a infecției HIV/SIDA, în republică o deosebită atenție se acordă efectuării activităților de profilaxie, combaterea infecției și de contractare a epidemiei.

Nu discriminarea reprezintă tratamentul diferențiat aplicat unei persoane în virtutea apartenenței, reale sau presupuse, a acesteia la un anumit grup social. Discriminarea este o acțiune individuală, dar dacă membrii aceluiași grup sunt tratați sistematic în mod similar, aceasta constituie și un patern social de comportament agregat.

În științele sociale termenul de discriminare face trimitere, în general, la un tratament prejudiciat, cu efecte negative asupra celui vizat.

Definește discriminarea ca o formă de manifestare comportamentală, prejudecata reprezintă o atitudine negativă față de fiecare individ membru al unui grup, care este motivată doar de apartenența acestuia la grup.

Pentru mine noțiunea de discriminare desemnează totalitatea atitudinilor și comportamentelor prin care anumitor indivizi și grupuri li se refuză drepturile și oportunitățile existente pentru alți indivizi și grupuri, în cadrul unei și aceleași societăți politice. Acesta este sensul principal al discriminării negative. Forma extremă de discriminare națională, etnică, religioasă, rasială, etc. Reversul discriminării este acțiunea pozitivă.

Dacă toată lumea ar ști ce înseamnă „discriminarea” și ce efecte secundare apar atunci cînd ea se pune în practică nu ar mai exista acest titlu.

Discriminarea împiedică persoanele infectate cu HIV/SIDA să trăiască o viață normală în societate, le obligă să își ascundă diagnosticul și chiar să evite să își afle diagnosticul. Discriminarea poate determina sau forța persoanele seropozitive să adopte comportamente riscante.

În Republica Moldova cele mai frecvente cazuri de discriminare a persoanelor infectate HIV/SIDA sunt legate de:

- accesul copiilor seropozitivi în școlile publice
- accesul persoanelor seropozitive la serviciile medicale altele decît cele legate de tratamentul bolii în spitalele și clinicile de boli infecțioase
- accesul persoanelor seropozitive la anumite servicii sociale
- discriminarea în relațiile de muncă

- discriminarea și marginalizarea în comunitate.

Toate aceste forme de discriminare nu au nici o justificare. Virusul HIV nu se transmite prin relațiile sociale.

Cercetările efectuate au identificat existența mai multor tipuri de discriminare. În general, este operată distincția între discriminarea directă și cea indirectă. Primul tip apare atunci când tratamentul diferențiat este generat în mod intenționat, în timp ce cel de-al doilea tip apare atunci când acest tratament are la bază o decizie inechitabilă luată anterior. De exemplu, discriminarea directă este prezentă atunci când două persoane având pregătire egală și o slujbă similară sunt plătite în mod diferențiat datorită faptului că una dintre acestea aparține unui anumit grup etnic. Discriminarea indirectă apare atunci când cele două persoane având pregătire egală și o slujbă similară sunt plătite în mod diferit deoarece au fost angajate în poziții diferite deși aveau aceeași pregătire.

Persoanelor HIV infectate li se refuză ajutor medical, sprijin social, angajarea în câmpul muncii, li se lezează alte drepturi. Pentru a evita acest fapt, persoanele potențiale de HIV pozitive refuză testarea la HIV și informarea partenerilor despre ce creează pericol de transmitere ulterioară a virusului HIV.

Soluționarea problemelor stigmei și discriminării necesită două tipuri strategii, ce se completează reciproc, îndreptate spre atenuarea consecințelor:

1. Strategii de prevenire a apariției stigmatizării și a prejudecăților.
2. Strategii care permit soluționarea și ameliorarea situației în caz că stigmatizarea nu se exclude și provoacă acțiuni discriminatorii.

Problemele persoanelor ce trăiesc cu HIV/SIDA în municipiul Bălți:

- Lipsa confidențialității în instituțiile medico-sociale;
- Neinformarea și dezinformarea populației;
- Refuz în acordarea medicamentelor urgente și necesare;
- Eliberarea de la locul de muncă și excluderea din instituțiile de învățământ;
- Imposibilitatea de a se angaja în câmpul muncii și de a primi studii;
- Limitarea drepturilor reproductive;
- Atitudine discriminatorie;
- Lipsa tratamentului respectiv de susținere a sistemului imun;
- Discriminarea în baza statutului de consumator de droguri;
- Lipsa unui centru de reabilitare;
- Vulnerabilitate economică;
- Violența fizică și morală.

În literatura de specialitate se descriu mai multe ipoteze ale originii HIV/SIDA. Conform ipotezei privind originea africană a bolii se consideră că ocul de proveniență este Zairul, prima țară africană ce a atras atenția asupra problemei în cauză. Primii bolnavi de SIDA erau 2 persoane originare din Zair, care locuiau în Belgia. Efectuând cercetări, în Zair au fost depistate 38 de cazuri de infecție.

Ipoteza privind originea haitană a maladiei a apărut în urma diagnosticării cu SIDA a mai multor haitini emigranți în S.U.A., ceea ce a invocat că Hait ar fi locul de origine al SIDA.

Ipoteza originii de laborator a fost înaintată în literatura europeană și făcea aluzii la sponsorizările efectuate de armata americană pentru numeroase cercetări în acest domeniu. Însă cert este că HIV nu are calități de armă biologică: se transmite cu dificultate și evoluează lent. În plus, prima dată vizual a fost atestat când tehnologia nu permitea manipulări genetice capabile să creeze un astfel de virus.

Diferența dintre HIV și SIDA:

HIV – este virusul care provoacă SIDA.

H – Human: doar oamenii îl pot avea

I – Imunoeficiență: HIV atacă sistemul imunitar făcându-l vulnerabil la diferite infecții

V – Virus: agentul patogen care atacă celulele organismului.

SIDA – este rezultatul final al infecției cu HIV.

S – Sindrom: totalitatea de simptome sau infecții

I – Imuno: rezistența naturală a organismului de-a se proteja de boli

D – Deficiență: capacitate scăzută de a se proteja

A – Achiziționat: căpătat de la altcineva.

Sistemul imunitar îndeplinește patru funcții:

1. Funcția de patulare a organismului
2. Funcția de identificare a infecției și păstrare a informației despre distrugerile din organism
3. Funcția de căutare a infecției și activare a procesului de distrugere a infecției
4. Funcția de distrugere a infecției.

În literatură putem distinge 3 etape pe care le parcurge infecția HIV:

1. Infectarea
2. Perioada asimptomatică
3. Apariția simptomelor
4. Boala SIDA.

A spune că discriminarea este o problemă, nu cred că este potrivit, eu cred că discriminarea este o nenorocire care aduce multă suferință unei suferințe care deja exist. Mai mult ca atât ea se răsfrînge și asupra celor care ne sunt cei mai apropiați nouă, părinți, frați, prieteni.

Discriminarea împiedică persoanele infectate HIV/SIDA în Moldova. Tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA în Moldova au fost discriminați întotdeauna. Dacă la început discriminarea era determinată de absența cunoștințelor cu privire la HIV/SIDA și a serviciilor medicale și sociale adresate copiilor infectați cu HIV, mai târziu copii și tinerii seropozitivi au fost discriminați din cauza faptului că au fost percepuți ca fiind „diferiți” și „periculoși”.

Virusul pătrunde în organism în timpul relațiilor sexuale, prin contactul cu sângele infectat sau de la mama infectată la copil în timpul nașterii și alăptării.

Toate tipurile de contacte sexuale (anale, vaginale, orale) cu o persoană infectată cu HIV sunt riscante. În timpul relațiilor sexuale neprotejate cu o persoană infectată, virusul HIV intră în circuitul sanguin al persoanei prin mucoasa de pe suprafața penisului, din interiorul vaginului și anusului.

Pentru a micșora riscul infectării, fiecare poate să aleagă acele mijloace de protecție care îi convin mai mult.

- Poți să fii sigur că nu te vei infecta cu HIV/SIDA dacă nu vei avea relații sexuale. Aceasta înseamnă să fii abstinent, adică să nu ai sau să amâni relațiile sexuale.
- Nu există riscul infectării dacă practici sexul sigur, adică îmbrățișări, mîngîieri sau masturbare; orice activitate ce nu implică contractul cu sperma, secrețiile vaginale și sângele.
- Dacă te-ai decis să te implici în relații sexuale cu partenerul tău, atunci respectă fidelitatea, metodă ce funcționează numai în cazul cînd nici unul dintre parteneri nu este infectat și nu are relații sexuale în afara cuplului.

Contactul cu sânge infectat

Răspîndirea pe această această cale are loc:

- Printre utilizatorii de droguri intravenos, care utilizează aceleași seringi sau ace, pe care se găsește sânge infectat cu HIV. În interiorul oricărui ac sau seringă folosită, ce nu a fost sterilizată, virusul se păstrează.
- Prin transfuzii de sânge fără sterilizare: sângele infectat al donatorului poate fi transmis direct în circuitul sangvin al recipientului.

- Prin sîngele infectat lăsat pe instrumente chirurgicale sau cosmetice, de acupunctură, tatuaj, etc.

Metode de protecție împotriva virusului HIV

- Nu folosi droguri!
Este cea mai eficientă metodă de a preveni infectarea cu virusul HIV.
- Nu folosi seringile în comun!

Dacă acele, seringile și instrumentele de pregătire a drogurilor sunt folosite de mai multe persoane te poți infecta cu HIV foarte repede. Utilizarea drogurilor intravenos este cea mai răspîndită cale de infectare cu HIV în Moldova.

- Nu accepta proceduri chirurgicale cu instrumente nesterile!

Transmiterea de la mama infectată la copil

Femeile pot transmite virusul HIV fătului lor în timpul sarcinii, nașterii și alaptării. În uterul mamei, placenta apără fătul de diferite infecții, care ar putea fi în organismul ei. Dacă placenta este deteriorată, virușii și bacteriile ajung fără pericol la copil.

Riscul ca o femeie infectată cu HIV să nască un copil infectat este de aproximativ 30%.

Recomandări pentru a te proteja

- Dacă o femeie este infectată cu HIV și așteaptă un copil, ea trebuie să anunțe numaidecît medicul său despre acest lucru.
- Dacă a fost luată decizia de a continua sarcina, se discută cu doctorul cum s-ar putea preveni transmiterea virusului HIV fătului.
- Se recomandă nașterea prin cezariană.

Căile prin care infectarea cu HIV nu este posibilă sunt:

- Îmbrățișarea;
- Dans;
- Strîngere de mînă;
- Contactul cu lacrimile sau transpirația unei persoane infectate;
- Mîncarea în comun, folosirea aceluiași ștergare, scăldatul în același bazin cu apă;
- Mușcăături de insecte;
- Sărutul pe obraz cu o persoană infectată;
- Donarea de sînge.

Virușii sunt agenți infecțioși ai bacteriilor, plantelor și animalelor inclusiv ai omului.

Reprezintă entități de sine stătătoare, vii, de dimensiuni foarte mici, cu structură foarte simplă, incapabile să crească și să se înmulțească altfel decît paratizarea celulelor vii cu organizare complexă. Virușii pătrund în celule, se dezvoltă, se multiplică, dezorganizînd și onorînd, în fina, celula.

Ca și ceilalți viruși, HIV are nevoie pentru a supraviețui și a se înmulți, de o celulă gazdă.

Transmiterea sexuală, schimbarea seringilor pentru drog și transmiterea de la mamă la făt sunt cele mai importante căi de transmitere a virusului HIV.

SIDA – este maladia provocată de către HIV. SIDA este manifestarea finală, gravă a infecției cu HIV, o boală cronică, cu evoluție îndelungată și imprevizibilă. Cele mai multe persoane HIV infectate au evoluat către SIDA și deces, de obicei, în decurs de câțiva ani. Persoanele care au SIDA sunt foarte sensibile la multe boli periculoase pentru viață, numite infecții oportuniste și la anumite forme de cancer.

SIDA – este definită ca sindrom de imunodeficiență dobândită, adică este o boală pe care o persoană o primește după naștere. Pentru a avea SIDA o persoană trebuie să facă ceva pentru a o contracta. Boala afectează sistemul imun, sistemul care este apărătorul organismului împotriva infecțiilor și altor boli. Ea stabilește acest sistem în așa măsură încât corpul nu se mai poate apăra împotriva bolilor și a infecțiilor oportuniste (infecții ce apar ca rezultat al slăbirii sistemului imun). Este un sindrom, adică o sumă de boli ce determină moartea la acești pacienți.

O altă definiție a bolii SIDA este că SIDA este produsă de un virus numit HIV. Acest virus ca și alte virusuri, supraviețuiește în celule vii pe care le atacă. El se reproduce în aceste celule care-i servesc drept uzină de producție.

În literatura de specialitate se evidențiază 7 etape în evoluția naturală a infecției cu HIV.

1. *Infectarea* – moment în care virusul pătrunde în organism.

Din acest moment persoana este infectată și poate transmite virusul altora. După cum s-a stabilit infecția cu HIV este în relație direct proporțională cu cantitatea de virus pătrunsă în organism, cu vârsta persoanei și cu receptivitatea organismului.

2. *Testarea de seronegativitate* – perioadă în care testul nu depistează infecția în sânge.

De la momentul infectării și pînă la seroconversie (cînd în sângele subiectului apare o cantitate suficientă de anticorpi anti – HIV pentru a putea fi detectați) există perioadă variabilă, de la 2 la 6 luni, în care purtătorul este infectat, însă testul său este negativ.

3. *Seroconversia* (infecția acută) – moment în care testul de anticorpi este pozitiv.

După o perioadă de 2 – 6 luni de la momentul contactării HIV, în sângele subiectului apare o cantitate suficientă de anticorpi pentru a putea fi de-

pistată în urma testării. Infecția acută seamănă cu gripa sau cu o ușoară răceală, însoțită de febră, dureri musculare și articulare, transpirații, somnolență. Această stare poate dura 3 – 14 zile și apare la 3 – 8 săptămâni după infectare. Evoluția infecției acute este în general favorabilă și necaracteristică, așa încât este dată uitării și nu i se acordă mare atenție de către individ.

4. *Perioadă de latență* (infecția asimptomatică) – perioadă în care persoana este infectată, cu toate că nu prezintă simptome ale infecției HIV.

Se caracterizează printr-o stare generală bună, fără semne de boală sau cu ușoare umflături ale ganglionilor. În toată această perioadă, deși persoana pare sănătoasă, ea îi poate contamina pe alții, răspândind infecția cu HIV prin contacte sexuale neprotejate, sînge donat pentru transfuzii, organe donate pentru transplant sau pe cale verticală – prin nașterea unui copil infectat. Este important de știut că nu se poate determina doar după exterior dacă un individ este infectat. De fapt, persoana însăși poate să nu știe că este infectată.

5. *Infecția simptomatică* – perioadă în care apar semne timpurii de infecție cu HIV.

Infecția poate lua forme diferite, dar care se agravează progresiv, chiar dacă pentru un timp poate trece înapoi în stadiul asimptomatic. Organismul manifestă semne ca: tuse persistentă, ganglioni măriți, slăbire în greutate, diaree, oboseală, transpirații nocturne. Toate aceste simptome au valoare diagnostică numai dacă au o durată de cel puțin 1 – 3 luni fără o altă cauză.

6. *Boala SIDA*

Cauza apariției SIDA constă în deteriorarea profundă a imunității, ceea ce determină apariția diferitelor simptome și boli, spre exemplu:

- Scăderea extremă a greutății corporale
- Diaree intolerabilă
- Pielea este adesea atacată sever de infecții sau zipuri rare de cancer
- Forme severe de pneumonie
- Decesul din cauza infecțiilor severe poate surveni în orice moment.

7. *Decesul*

Aici autorii admit că nu toți cei infectați cu virusul HIV ajung la deces, acesta fiind finalul pentru cele mai multe persoane HIV pozitive. Decesul poate surveni, după o perioadă de 6 luni sau 10 – 15 și mai mulți ani.

Prin urmare, evitarea acestor factori poate diminua riscul de evoluție spre boala propriu-zisă. Se recomandă:

- Evitarea reinfectării cu HIV prin folosirea prezervativului
- Evitarea pe cât posibilă, a infecțiilor de orice gen, căci ele activează sistemul imun deci, și multiplicarea celulelor T4 în care se găsesc viruși, care se înmulțesc respectiv și ei
- Respectarea regulilor de igienă alimentară
- Evitarea stresului
- Controlul medical regulat
- Evitarea folosirii alcoolului, tutunului și a drogurilor care pot fi sursă de reinfectare.

SIDA a pătruns și la noi în republică. A lăsat „urme” un student străin care frecventa cursuri de pregătire ale unui institut din capitala Republicii, după ce s-a transferat la Lvov. În anul 1987 s-a descoperit că este purtător de virus SIDA este provocată de un virus specific care, nimerind în sânge, atacă limfocitele. Ca urmare se produce micșorarea bruscă a numărului de T4 limfocite în sânge și în țesuturi, unde ele de regulă se acumulează ganglionii limfatici și splina.

Ce înseamnă un test HIV – pozitiv:

1. Un test pozitiv nu înseamnă că persoana seropozitivă are SIDA, ci numai că ea a fost infectată cu HIV. Infecția cu HIV nu este sinonimă cu SIDA. SIDA este faza finală și gravă a evoluției cu HIV.
2. O persoană seropozitivă este purtătoare de virus și îl poate transmite prin sânge și secreții sexuale. Va rămâne infectată, probabil, pentru toată viața și, de aceea, va trebui să ia măsuri de precauție, astfel încât:
  - Să evite riscurile de evoluție spre SIDA
  - Să evite expunerea la infecție a altor persoane.

Ce semnifică un test HIV – negativ:

1. Un test negativ poate să însemne că persoana respectivă a avut comportamente care nu au expus-o la risc de infectare cu HIV și nu s-a infectat: ea este seronegativ.
2. Un test negativ poate fi fals negativ, dacă persoana respectivă a fost supusă riscului de infectare cu HIV. În acest caz, se recomandă repetarea testului după 3 – 6 luni și evitarea oricărui risc de contaminare între timp. În această perioadă, dacă persoana este infectată, organismul său va produce anticorpi care se vor evidenția prin testul ELISA.

Bolnavii atinși de SIDA și „ceilalți” sunt pe aceeași navă. Indiferent că vor sau nu, ei sunt legați pentru mai bine și mai rău. Doar atitudinile raționale de o parte și de alta pot evita comportamentele excesive. Numai hazardul a vrut ca unele grupe expuse să fie focarul inițial al acestei boli

mortale care este SIDA. Chiar dacă modul de viață nu este responsabil de virusul SIDA, rolul său nu este mai mic în ceea ce privește favorizarea propagării sale. Din acel moment nu se poate ignora ceea ce constituie ultimul adăpost al „libertății personale”. Bolnavul sau purtătorul trebuie să-și reorganizeze modul său de viață, pe baze noi, chiar dacă aceasta se face cu prețul anumitor sacrificii.

Maladia SIDA expune organismului la o gamă largă de afecțiuni deoarece virusul atacă celulele sistemului imunitar și nervos, astfel încât organismul nu se poate apăra.

E bine ca orice persoană care a avut relații sexuale neprotejate, a utilizat sau utilizează droguri intravenos să se testeze pentru HIV. În Moldova testul HIV poate fi făcut la Centrul SIDA.

În Moldova situația epidemică cu infecția HIV/SIDA este nefavorabilă.

Infecția HIV/SIDA prezintă o problemă prioritară de sănătate publică în Republica Moldova. În anul 2004 au fost înregistrate 357 de cazuri noi, în 2005 – 533 cazuri. În perioada anilor 1987 – 2005 au fost depistate 2782 persoane infectate cu HIV, inclusiv în teritoriile de pe malul drept al republicii 2169 și în teritoriile de Est – 613 persoane. Procesul epidemic a cuprins toate teritoriile administrative.

Pe parcursul ultimilor cinci ani (2001 – 2005) esențial s-a mărit numărul persoanelor cu infecția HIV/SIDA, grupul C, simptomatologie severă, SIDA propriu-zisă care a fost diagnosticată la 220 persoane. Au decedat de SIDA 106 persoane.

În Republica Moldova pe anul 2005 sunt înregistrate 357 cazuri noi de îmbolnăvire:

- Rata transmiterii pe cale homosexuală – 60, 9%
- Ponderea femeilor infectate – 40, 9%
- Crește incidența anuală a persoanelor de vîrstă reproductivă
- Crește numărul persoanelor ce fac SIDA.

În 2004, în republică au activat 11 laboratoare și secții de diagnosticare a SIDA, a hepatitelor și altor infecții virale. Toate au fost dotate suficient cu preparate diagnostice pentru asigurarea screeningului femeilor gravide, contingentelor de risc, sîngelui donat și diagnosticul infecției HIV/SIDA.

Țara este la începutul unei epidemii HIV/SIDA. Situația este complicată și mai mult de lipsa unui consens asupra căilor de soluționare a problemei inclusiv diagnosticul anonim, ocrotirea sănătății, educația generației viitoare și adaptarea socială a celor infectați cu HIV și pacienților SIDA.

Discriminarea este o problemă cu care persoanele infectate cu HIV/afectate de SIDA se confruntă în mod real.

Infecția cu virusul imunodeficienței umane este o infecție ca oricare alta, omul infectat este un om ca oricare altul . Iar SIDA este o afecțiune de care cineva poate să sufere. Adeseori este chiar cineva de lângă noi.

HIV/SIDA nu este singura problemă de sănătate pentru care oamenii sunt discriminați și stigmatizați. Persoanele care trăiesc cu HIV/SIDA sunt discriminate pentru că HIV este asociat cu comportamente care sunt stigmatizate sau considerate deviante, în mod special homosexualitatea, prostituția și integrarea drogurilor, fiindcă persoanele infectate cu HIV sunt considerate responsabile pentru că au contractat HIV, fiindcă oamenii se tem să nu contracteze HIV.

Asocierea infecției cu HIV/SIDA cu comportamentele „rele” și cu moartea descurajează oamenii să se gândească la faptul că și ei ar putea fi seropozitivi. Reducerea discriminării persoanelor HIV infectate poate aduce îmbunătățirea celor infectați.

Populația, în ansamblul ei, trebuie să fie conștientă că la ea este indisolubilă solidară cu persoanele afectate și grupele de risc în general.

SIDA a devenit o epidemie globală, care afectează oamenii din orice țară, indiferent de pregătire. Toate informațiile despre prevalența HIV sunt doar o estimare a numărului actual real, pentru că, deși o persoană este voluntară pentru a da un test de sânge, statutul ei la capitolul HIV este necunoscut.

Este clar și trebuie de știut că SIDA nu constituie o problemă idiologică, ci una de sănătate publică. Iată de ce trebuie să rămână în mâinile științei.

Bibliografie

1. Cuzuioc Ivan; SIDA – ciurma secolului XX, Chișinău: Cartea Moldovei, 1989, cota 61/C93
2. Ghidul educatorului de la egal la egal în prevenirea HIV/SIDA, Chișinău, Unicef, 2003
3. Ghidul voluntarului „Educația sexuală și prevenirea HIV/SIDA”, Centru de informare și documentare privind Drepturile copilului din Moldova, Chișinău, 2002
4. Lotreanu Victor; „Sida flagul secolului”, București, 1991, cota 61/480
5. Nicolau Sebastian; „Sida între teamă și speranță”, s. l., 1991, cota 613/N60
6. Tinerii din Moldova. Soluția pentru obiectivele de dezvoltare ale mileniului, Chișinău, 2003

IMPLEMENTAREA FORMELOR ALTERNATIVE DETENȚIEI ÎN ASISTENȚA SOCIALĂ A MINORILOR DELINCVENȚI

Violeta ODAGIU, Fac. PPAS

Cond. știin.: Cristina CRUDU, lector univ.

Nowadays the necessity of taking preventive and fighting measures against the phenomenon of juvenile delinquency is being imposed on adequate, competent institutions in the Bassarabia area. A relevant role should be played by the family, for it is the place where minors spend most of their free time. We could start with diverse recommendation programs and continue with well-thought and checked methods, so that the results are the expected ones.

I consider that the family should serve as a beginning of this process. Moreover, parents should realize the seriousness of minor's problems. Re-socializing institutions and services should come along to educate and socialize the minor.

În țara noastră infracționalitatea în rândurile minorilor este o problemă majoră, dramatică, delincvența juvenilă manifestându-se cu o intensitate deosebită. Astfel, asistăm la o îngrijorătoare creștere a numărului de infracțiuni, a gradului de pericol și a perfecționării modalităților de săvârșire a infracțiunilor.

Necesitatea implementării formelor alternative detenției rezidă într-un complex de factori sociali, psihologici, juridici.

În primul rând, unul din factorii principali este creșterea îngrijorătoare a numărului și a gradului de pericol social al infracțiunilor săvârșite de către minori, precum și al infracțiunilor în care minorul apare ca victimă.

În al doilea rând, această categorie de infractori necesită o atenție și o protecție specială, iar drepturile și bunăstarea lor trebuie să fie garantate atât pe parcursul cât și după procesul de înfăptuire a justiției.

Un alt factor ce determină punerea în discuție a aplicării formelor alternative detenției îl constituie și acela că instanțele de judecată au pe rol soluționarea a prea multor dosare și acest lucru nu le oferă posibilitatea să acorde atenția cuvenită consecințelor suportate de minori în dependență de pedeapsa aplicată și să realizeze studiul necesar al cauzelor în care sunt implicați minorii.

Din analiza principalilor indicatori rezultă o creștere a numărului actelor infracționale comise de către minori, o scădere a vârstei la care încep activitatea infracțională, tendințele de organizare în grupuri, vagabondaj, cerșetorie, creșterea agresivității și chiar premeditarea actelor infracționale.

Valorile sociale cele mai expuse acestor infracțiuni sunt persoana umană – viața, integritatea corporală, libertatea sexuală, demnitatea și proprietatea.

Statisticile realizate au evidențiat în perioada 2000-2005 o creștere constantă a numărului actelor infracționale comise de minori de la 408 în 2000 la 1020 în anul 2003.

Din totalul participanților la săvârșirea infracțiunilor, minorii reprezintă 9,5%, iar din totalul infracțiunilor - 8,5% au fost săvârșite de aceștea. Eșantionul a cuprins 500 minori din Republica Moldova.

Sub raport statistic autorul Octavian Pop subliniază următoarele concluzii generale:

- 30,4% dintre subiecți provin din mediul rural și 69,6% din mediu urban;
- 80% provin din familii dezorganizate, 4% din părinți necunoscuți, iar 16% din familii stabile;
- 75,2% provin din familia cu mai mult de 3 copii;
- majoritatea provin din familii cu un nivel de școlarizare redus: 70,4% cu 1-4 clase, 24% cu 5-8 clase și 5,6% cu peste 8 clase;
- 81,6% provin din familii în care cel puțin unul dintre părinți este alcoolic;
- peste 70% provin din familii cu antecedente penale;
- peste 75% sunt recidiviști;
- peste 90% au fost copii problemă la școală pe care ulterior au abandonat-o;
- peste 60% au făcut parte cel puțin dintr-un grup condus de un adult recidivist;
- 65% prezintă aspecte comportamentale specifice liderului;
- 75% dintre ei au vârsta cuprinsă între 8-11 ani, când au fost incluși în grupurile stradale;
- 52 % sunt tatuaj-simbolistica este foarte bogată, majoritatea tatuajelor avînd conotații negative.

Practica demonstrează că pedepsele privative de libertate au o serie de efecte negative, cum ar fi de exemplu, influența distructivă a mediului de detenție asupra personalității individului, întreruperea legăturilor și relațiilor sale sociale pozitive, poziția sa de inferioritate în care este plasat individul după eliberarea din detenție.

În acest context, țin să fac o concluzie precum că se impune promovarea și aplicarea pe o scară cât mai largă unor măsuri alternative pentru detenție precum munca neremunerată în folosul comunității, medierea, probațiunea...

Noțiunea de **delincvență juvenilă** este o noțiune suficient de largă și de echivocă pentru a include în conținutul ei orice act care încalcă exigențele de conformism impuse de către adulții minorilor și tinerilor.

Spre deosebire de circumstanțele (infracționalitate) care implică orice act de încălcare a legilor de către adult, delincvența juvenilă cuprinde acele conduite și acțiuni care sunt comise de persoane imature, care n-au atins încă vârsta majoratului și nu au deci, responsabilitate socială. Se observă că dincolo de caracterul ei juridic, noțiunea de delincvență juvenilă are o serie de semnificații biologice, psihologice și sociale ce fac dificilă definirea ei precisă.

Astfel, conlucrând cu dicționarele de psihologie observăm explicația fenomenului de delincvență juvenilă:

După „Dicționarul de psihologie” autor Roland Doron putem susține că: **„Delincvența juvenilă** - juridic înseamnă ansamblul infracțiunilor de minori. Estimarea sa nu se aplică decât delincvenței aparente, selecționate și sancționate și nu se referă la fenomenul real.

Anchetele asupra delincvenței autoritare au arătat că timpul, perioada de adolescență sînt frecvente și generalizate aceste comportamente ilicite.

Delincvență juvenilă este un subansamblu de conduite deviante care violează reglurile prin imprudență, interes, negare sau sfidare. Violările lor se articulează pe problematici de dezvoltare psihice și sociale perturbate de alterări ale relației interumane și de carențe traumatice, ea se distribuie inegal și ia forme diferite în funcție de originea socială, vîrstă și sexul contraveniențelor.

Delincvență juvenilă - este legată de un deficit structural de unele tulburări narcisice ale adolescenților ca și unele probleme de inserție și recunoaștere a locului tinerilor din societate, ea este în esență tranzitorie în timpul perioadei de imaturitate și de dependență și sfîrșește pentru cei mai mulți prin cucerirea autonomiei, stăpînirea unei identități sexuale, investiția cu un rol social. Numai o minoritate a tinerilor estimată între 10 și 15 % dintre delincvenții urmăriți se angajează în repetarea unor activități din ce în ce mai criminale.

Delincvența se manifestă mai ales pe parcursul conduitelor de anticipare de roluri, de interpretare a sistemelor regulamentară prin întrebări despre semnificațiile interdicției și fundamentul autorității sau de asumare a riscurilor în așa fel încît pun la discuție viața autorilor lor. La tinerii drogați activitatea delinctuasă este asociată cu intoxicarea lor (delincvență accesorie unei stări de dependență). Sunt comise infracțiuni și pentru satisfacerea unor nevoi diverse (delincvența din necesitate și interes).”

Între exigentele educative și cerințele invocate al subiectului educației se pot înregistra numeroase erori care generează deseori formarea unei personalități aflate în conflict latent cu normele și valorile sociale și a cărei inadaptare constituie sursa celor mai multe acte cu un caracter deviant.

Uneori datorită condițiilor inadecvate de educație se pot urmări defecte volitive și trăsături negative de caracter, exteriorizate în tendințe conflictuale sau frustrante, comportamente marginale sau deviante. Alteori, dacă condițiile de educație morală sunt adecvate, procesul de maturizare are loc în mod echilibrat, iar personalitatea în formare a adolescentului tinde să se stabilizeze fără crize.

Transformările psihice intense ce au loc în perioada adolescenței nu se pot desfășura fără unele contradicții și tensiuni tipice, formînd ceea ce numim „criza adolescenței”, și care în condițiile existenței unor cerințe educative se pot amplifica, orientînd conduita adolescentului pe căi greșite.

Majoritatea anomaliilor psihice afective sau caracteriale ale adolescenților se datorează realizării neadecvate a funcțiilor familiei și a iresponsabilității părinților, familia reprezentînd din acest punct de vedere un gen de „personalitate colectivă” a cărei armonie sau dezarmonie are o deosebită rezonanță în structura personalității morale a adolescentului, în menținerea sănătății și echilibrului său psihic.

Cercetările întreprise la nivelul familiei au evidențiat faptul că gradul ei de organizare și climatul ei conjugal, reacțiile interfamiliale, ca și modul educativ promovat de părinți influențează puternic socializarea și integrarea morală a adolescenților. Cu cît părinții sunt mai prezenți în viața de familie, realizînd multiplele situații de comunicare socială și psihică cu copiii și cu cît relațiile interfamiliale se întemeiază mai frecvent pe stimă și respect reciproc, cu atît se realizează mai armonios socializarea și integrarea morală a adolescenților prin cunoașterea și interiorizarea normelor de conviețuire socială, iar ulterior prin respectarea acestora și dimpotrivă, existența unor disfuncții în organizarea vieții de familie cum ar fi indiferența afectivă, lipsa de comunicare, tensiunile conjugale, alcoolismul, bolile psihice au ca urmare o disoluție treptată a familiei, diminuarea aportului ei social, ceea ce duce la apariția unor manifestări și deprinderi negative la adolescenți.

Evidența deficiențelor procesului de formare a conștiinței morale în cadrul familiei nu epuizează complexitatea cauzală a fenomenului de delincvență juvenilă, a cărei integrare presupune evidențierea și a altor aspecte și factori cu rol socializator printre care sunt școala, grupurile de prieteni, comunitățile de vecinătate, grupurile de referință.

Ca fenomen social și antisocial, devianța se caracterizează printr-o serie de trăsături specifice distincte pentru o societate sau alta, care derivă atât din condițiile social-economice și culturale ale societății, cât și din modalitatea de controlare, sancționare și tratare a delictelor comise de adolescenți.

Chiar dacă nu putem nega rolul important care revine sistemului instituționalizat sau neinstituționalizat de control social asupra reglementărilor normative ale comportamentelor adolescenților în prezent în mai multe țări se multiplică formele de crimă organizată în rândurile tinerilor.

Întrucât majoritatea cercetărilor efectuate au demonstrat că aceeași structură socială și culturală poate genera atât comportamente morale, cât și conduite deviante și delincvente în rândul adolescenților, se acceptă tot mai mult ideea conform căreia apariția manifestărilor antisociale juvenile nu poate fi înțeleasă și explicată printr-un singur factor, ci în funcție de un complex de factori aflați în interacțiune reciprocă.

În evaluarea diferitelor manifestări delincventuale ale tinerilor trebuie ținut cont de factorul „agresivitate” sau de cel de „frustrare”, de instabilitate afectivă și comportamentală, ca și de egocentrismul și impulsivitatea ce caracterizează vârsta adolescentului, factori care influențează, în mare măsură socializarea și integrarea lor în societate.

Evidențierea caracteristicilor psihice specifice personalității delincventului minor prezintă o mare importanță pentru organizare activității recuperative, care trebuie să intervină în direcția restructurării și rearmonizării profilului acesteia. Influențele educative, reeducative și recuperative trebuie să pătrundă adânc în structurile de personalitate ale minorului delincvent, depășindu-se aspectul pur formal prin utilizarea activă și adecvată a unor metode și procedee eficiente, terapeutic – suportive și constructiv compensatorii.

Însă, în majoritatea cazurilor minorul delincvent este persoana care refuză adeseori ajutorul de orice gen (mai puțin material), fiind la vîsta în care e plin de sine și vede societatea dintr-un punct de vedere greșit.

Delincvenții minori ca și cei adulți pot fi clasificați în funcție de o serie de criterii:

- Prezența sau absența intenției: acte delincvente spontane – intenționate; acte premeditate, absența intenției;
- În funcție de numărul infracțiunilor comise: prima infracțiune, mai multe infracțiuni (recidivist);
- În funcție de gradul de normalitate psihică: anormal (bolnav mintal), normal;

- Gradul de responsabilitate: perfect responsabil, intelect redus, intoxicație, dezorganizare psihică;
- În funcție de motivația ce stă la baza conduite delincvente: preponderent extrinsecă, preponderent intrinsecă;

O interesantă clasificare a delincvenței juvenile o realizează W.W. Wat-tenberg, care pleacă de la cele 6 structuri de reacție comportamentală așa cum sunt ele înscrise în Manualul Statistici de diagnosticare al tulburărilor mintale, elaborat de către Asociația psihologilor americani:

- Reacția hiperhinetică, specifică copiilor ce prezintă afecțiuni neurologice minime;
- Reacția de retragere, ce poate să apară atunci când copilului i se acordă prea puțină satisfacție; această situație este specifică copilului cu părinți ce adoptă în raport cu ei o conduită neadecvată, sunt detașați excesiv de permisivi sau exagerați în aplicarea sancțiunilor;
- Reacția super anxioasă, tinde să apară în mod particular în clasa de mijloc, în familiile deosebit de ambițioase în plan educațional în care copiii sunt solicitați să realizeze achiziții comportamentale în baza unor înalte standarde impuse;
- Reacția agresivă nesocializată, tinde să apară în respingerii parentale, cuplată cu superprotecția parentală;
- Reacția de fugă, de evadare, tinde să apară ca o reacție la respingerea parentală integrală;
- Reacția grupului delincent tinde să apară ca rezultat al rebeliunii de grup din anii adolescenței, în absența supravegherii parentale și mai ales a celei paterne.

După cum se observă, din această clasificare cu excepția primului tip de reacție comportamentală, toate celelalte vizează modul de reacționare dintre părinți și copii, extind astfel o tendință accentuată din partea autorului de a explica conduita delincentă a minorului prin intermediul climatului familial și mai ales, a conduitei parentale.

Astăzi, justiția pentru minori există sub mai multe forme. Justiția juvenilă poate forma unui sistem judiciar, a unui sistem extrajudiciar sau o combinare a ambelor sisteme. Ea poate fi o instituție de drept penal, o instituție de drept civil sau parte a sistemului de asistență socială.

Necesitatea specializării justiției pe problemele minorilor, care rezidă dintr-un complex de factori sociali, psihologici, juridici...

În primul rând, unul dintre factorii principali este creșterea îngrijorătoare a numărului și gradului de pericol social al infracțiunilor săvârșite de către minori, precum și al infracțiunilor în care minorul apare ca victimă.

În al doilea rînd, această categorie de infractori necesită o atenție și protecție specială, iar drepturile și bunătața lor trebuie să fie garantate atît pa parcursul, cît și după procesul de înfăptuire a justiției.

Este important de menționat că copiii aflați în conflict cu legea pot fi foarte vulnerabili la abuzuri și la violarea drepturilor lor.

Un alt factor ce determină punerea în discuție a problemei specializării justiției pe cazurile minorilor îl constituie și acela că instanțele de judecată au pe rol soluționarea a prea multe dosare și acest lucru nu le oferă posibilitatea să acorde atenția cuvenită și să realizeze studiul necesar al cauzelor în care sunt implicați minorii.

În Republica Moldova nu există judecătorii specializate pe cazurile minorilor, acestea fiind examinate de judecătorii desemnați de șeful judecătorei.

Judecătorii de regulă, nu au o pregătire specială suficientă pentru a rezolva probleme legate de particularitățile de vîrstă și personalitate, de motivația comportamentului antisocial al minorilor delincvenți.

Nu este pusă în valoare suficient reprezentarea minorilor în ceea ce privește apărarea drepturilor și intereselor lor legitime, precum și problema reabilității socio-psihologice a minorului și de aceea conform propriei opinii, este necesar să existe avocați specializați în procesele cu minorii. De asemenea, sistemul de probațiune ca alternativă a a sancțiunii penale a minorului prin detenție, este insuficient. Sistemul de asistență a minorilor implică în prezent polițiști și anchetatori care sunt specializați în problemele cu minorii. Ar fi necesar să existe și cadre specializate pentru lucrul cu această categorie: ofițeri de probațiune, avocați, judecători, procurori, anchetatori specializați în procesele cu minori.

Aministrarea justiției juvenile nu se bazează pe un set de deprinderi diferite care aparțin delincvenților juvenili, ci pe un set de preveniri cu scopul de a oferi o protecție suplimentară pe lîngă drepturile destinate adulților care la rîndul lor, sunt în măsură egală aplicate delincenților juvenili.

În domeniul justiției minorilor și a delincvenților juvenili există cinci documente de bază:

- ✓ Regulile ONU standarde minime referitoare la administrația justiției juvenile (reguli de la Beijing, 1985) – ele abordează raporturile tinerilor delincvenți cu sistemul justiției juvenile penale și constituie un vast cod de procedură pornind de la intervenția poliției, pînă la executarea măsurilor de pedeapsă;
- ✓ Regulile ONU standarde minime pentru protecția minorilor privați de libertate (regulile de la Havana, 1990);

- ✓ Principiile directorii pentru prevenirea delincvenței juvenile (principiile de la E-Riyadh, 1990);
- ✓ Regulile ONU standarde minime pentru măsurile non-custodian (regulile de la Tokyo);
- ✓ Convenția ONU cu privire la drepturile copiilor (CRC.)

Scopul sistemului justiției juvenile este de a spori bunăstarea minorilor și de a asigura faptul ca reacția față de delincvenți juvenili să fie proporțională cu vârsta și delictul comis. Delincvenții juvenili trebuie să fie retrași din sistemul justiției criminale și reorientați către serviciile de asistență comunitară cât mai des posibil.

Deși este stipulat în legislația națională, nici în perioada detenției preventive, nici în timpul ispășirii pedepsei, principiul separării minorilor de adulți nu este respectat. Pe lângă influența negaivă manifestată de delincvenții adulți asupra delincvenților juvenili, este de menționat și faptul că în astfel de condiții apar premise pentru abuzul fizic, psihic, sexual, față de copii, ceea ce la rândul său constituie o încălcare gravă a drepturilor copiilor.

În legislația țării noastre există măsuri ce pot permite evitarea privațiunii de libertate: instituția condamnării amânate, suspendarea executării sentinței și posibilitatea eliberării condiționate și schimbării pedepsei pe una mai blândă pentru persoanele care au comis crima înainte de a împlini 18 ani, adică minorilor. Aplicarea acestor măsuri necesită acumularea mai multor condiții, ca de exemplu, pentru eliberarea condiționată și schimbarea pedepsei pentru minor este nevoie de un preaviz comun al organului de executare a pedepsei și organului de supraveghere a minorului de pe lângă administrația publică locală, în urma căruia instanța de judecată va pronunța decizia.

Deci, după cum se cunoaște faptul de multe ori privarea de libertate a minorului este înlocuită cu aplicarea formelor alternative detenției, cum ar fi: munca neremunerată în folosul comunității, mediere, probațiunea.

Practica demonstrează că pedepsele private de libertate au o serie de efecte negative, cum ar fi influența distructivă a mediului de detenție asupra personalității individului, întreruperea legăturilor și relațiilor sale sociale pozitive, poziția de inferioritate în care este plasat individul după eliberarea din detenție.

De astfel, este cunoscut faptul că perioada de detenție reprezintă mai întâi o „școlarizare în domeniul infracționalității” și în nici un caz un factor de reducere a infractorului.

În acest context se impune promovarea și aplicarea pe scară cât mai largă a unor măsuri alternative pentru detenție, fapt recomandat și de către structurile internaționale ca ONU.

În baza celor afirmate, concluzionăm că în Republica Moldova a fost inițiat un pact de reformare a justiției penale prin modernizarea acesteia și prin introducerea unor asemenea forme de corecție, ca munca neremunerată în folosul comunității, medierea și probațiunea

Munca neremunerată - este o pedeapsă penală, stabilită de instanța de judecată persoanei care a săvârșit o infracțiune și are drept scop antrenarea condamnatului în munca gratuită, socialmente utilă, în afara orelor rezervate programului de serviciu sau de studii fără a-i provoca acestuia suferințe fizice sau a-i leza demnitatea.

Munca în folosul comunității este o opțiune la care poate recurge instanța judecătorească, dacă a ajuns la concluzia că delictul comis de o persoană este mai puțin grav și că persoana respectivă poate compensa fapta comisă prin prestarea unei munci utile neremunerate în serviciul comunității.

Munca în folosul comunității are un efect fizic și emoțional asupra delicventului întrucât îi limitează libertatea de deplasare, impune o anumită autodisciplină, respect pentru ceilalți, toate acestea implicând condamnatul în exercitarea unor sarcini și în anumite situații care constituie în realitate, o provocare pentru concepția, experiența și capacitățile sale personale.

Necesitatea implementării muncii în beneficiul comunității este motivată de un șir de factori și în acest sens poate fi menționat în primul rând faptul că întreținerea închisorilor este foarte costisitoare.

În al doilea rând cei mai mulți deținuți nu sunt „criminali periculoși” de care societatea este în drept să fie apărată.

Ei sunt de cele mai multe ori oameni săraci, care au comis delictе aflate la limita de jos a criminalității și care nu sînt „criminali profesioniști”.

Concluzia care se desprinde în mod logic este plasarea delicventului într-o situație unde poate presta o muncă utilă în beneficiul comunității, astfel se vor susține rezultate mult mai favorabile și în același timp i se va crea posibilitatea de a nu fi desprins de societate în perioada dată, demonstrîndu-i – se că la agresivitate, se răspunde cu toleranță, dacă persoana este gata să recunoscă vina sa și să lucreze în favoarea societății.

Scopul muncii în folosul comunității urmărește de a realiza sentința viabilă riguroasă, care își merită efortul depus, modul de ispășire a pedepsei fiind bazat pe sprijinul comunității care poate contribui și la reducerea delincvenței, și la reducerea substanțială a recidivismului, concomitent acționînd într-un mod foarte leger la educarea și modificarea personalității adoloscențului delicvent.

O altă formă reprezintă un proces prin care victimei și infractorului li se oferă posibilitatea în cazul în care consimt liber, să practice activ la so-

luționarea problemelor apărute în urma infracțiunii prin intermediul unei persoane terțe.

Sunt cunoscute două forme de mediere:

- ✓ *mediere directă* – în procesul de mediere prezența mediatorului, victima are întâlniri nemijlocite cu bănuitul, infractorul pentru soluționarea problemelor apărute în urma infracțiunii;
- ✓ *mediere indirectă* – în procesul de mediere victima nu dorește și respectiv nu are întâlniri nemijlocite cu infractorul, mediatorul se întâlnește cu fiecare din aceste părți și contribuie la soluționarea problemelor apărute în urma infracțiunii.

În cazurile minorilor, procesul de mediere se desfășoară cu participarea unei persoane cu pregătire profesională de psiholog sau pedagog.

Dat fiind rolul important pe care îl are mediatorul, acesta urmează a fi o persoană care:

- a împlinit vârsta majoratului;
- are o reputație bună;
- nu are antecedente penale;
- este special instruită în acest sens.

Doar în cazul când satisface aceste condiții, persoanei respective i se poate elibera licența ce ar confirma dreptul de a desfășura activitatea de mediere.

La momentul obținerii licenței, mediatorul va depune un jurământ privind nedivulgarea informației obținute în cadrul procesului de mediere.

Probațiunea este una dintre instituțiile de justiție penală care dispune de strategii de intervenție în toate etapele procesului de justiție penală.

În planul serviciilor, probațiunea înglobează activități menite:

Consider că este foarte important ca infractorul să știe că supravegherea în comunitate este o alternativă a pedepsei cu închisoarea, că are de respectat un program, că trebuie să ducă la bun sfârșit o serie de activități care-l vor pregăti pentru viață într-un mod pozitiv conform normelor acceptate de societate.

În funcție de etapa în care se află procesul de justiție avem probațiuni:

- ✓ prezentțială;
- ✓ sentențială;
- ✓ postsentențială

Delincvența juvenilă este un fenomen, existența căruia se datorează prezenței factorilor ce susțin existența, cum ar fi: factorul familial, și anume evenimentele negative ce au loc în familie, ca: divorțul, familiile corupte, alcoolizate, dezorganizate; factorul economic și material care influențează comportamentul minorilor; mass-media, care susține prosperarea delincvenței juvenile prin programele televizate cu caracter detectiv.

Necoștientizarea adulților despre pericolul vârstei adolescente duce adesea la apariția conflictelor între părinți și copii, conflicte care de multe ori îi fac să dea prioritate grupului de referință și nu familiei.

Minorii delincvenți au un comportament deviant: agresivitate, instabilitate afectivă, inadaptabilitate socială, sentimente de incertitudine, dezechilibru, aceștia fiind distructivi, adesea chiar sadiști.

De multe ori sentințele de judecată se încheie prin instituționalizarea minorului în colonia pentru minori, fără ca măcar să i se dea acestuia a doua șansă. Mai mult chiar în asemenea situații la procesul de judecată nu este prezent nici un asistent social, care are la bază destule cunoștințe cu profil pedagogic, psihologic și sociologic care i-ar veni în întîmpinare minorului, și care să propună forme alternative detenției, minorul săvîrșind infracțiuni adesea incoștient.

În prezent în Republica Moldova există o problemă acută care duce la dezvoltarea și prosperarea fenomenului de delincvență juvenilă. Criza economică din țară i-a lipsit pe aproximativ 4000 de copii de unul sau ambii părinți, aceștia aflîndu-se în robie peste hotare pentru a-și câștiga existența. Numărul lor se ridică la peste două milioane de cetățeni. Lipsa părinților și atitudinea formală a statului față de minori a dus la apariția a mii de copii vagabonzi, care nu numai că agravează situația în orașe și sate, dar care au devenit o rezervă de membri ai structurilor crimei organizate.

Datele pe care le-am acumulat în lucrul pe teren, îmi demonstrează situația reală legată de infracțiunile comise de minori. Crimele rămase nedescoperite, criminalitatea latentă, tănuirea infracțiunilor, falsificarea materialelor de refuz și a celor pe dosare penale, falsificarea documentelor statistice și lipsa evidenței infracțiunilor comise de minori, care n-au atins vârsta la care pot fi trași la răspundere penală, toate acestea denaturează tabloul real al delincvenței juvenile.

Fiind constatată această realitate, se impune necesitatea de a aborda măsuri de prevenire și combatere a acestui fenomen de către toate instituțiile corespunzătoare, dar mai ales de către familie, unde minorul de regulă își petrece cea mai mare parte a timpului. Acest lucru poate fi făcut începînd cu diverse programe de recomandare și continuînd cu metode bine puse la punct și verificate, pentru ca rezultatele să fie cele scontate.

Consider că acest lucru trebuie început din familia minorului, începînd cu conștientizarea prinților de seriozitatea problemelor minorului și continuînd cu educarea și socializarea acestuia.

Bibliografie

1. Pop, Octavian. Aspecte de natură penală și criminologică privind delincvența juvenilă. Timișoara: Ed. Mirton 2003. – 104 p.

2. Conferința științifică a profesorilor, catedra de Asistență Socială și. Sociologie Delincvența juvenilă: prevenție și recuperare. Chișinău: Ed. Centrul editorial al universității de criminologie, 2004. -72 p.
3. Rădulescu, Banciu; Sorin, Marin. Introducere în sociologia delincvenței juvenile. București: Ed. Medicală. 1990. -42-52 p.
4. Voicu, Adela. Psihologie juridică. Constanța: Ed. Europolis, 2002. -280 p.
5. Lombroso, Cesar, Omul delincent. Traducere în limba română. București: Ed. Măiastra, 1992.
6. Tănăsescu, Iancu. Criminologie, Agresologie, Victimologie, Detentologie București: Ed. All Beck, 2003. -282 p.

CONSIDERAȚII ASUPRA NUMELUI PREDICATIV

Ana RUSU, Fac. Filologie

Coord.: Adela NOVAC, lect. sup. dr.,

Résumé

Dans la grammaire le prédicat nominal est traité d'une manière différente par les linguistes. Les uns considèrent que dans la langue roumaine existe le prédicat nominal, les autres ignorent l'existence du prédicat nominal, appréciant le verbe copulatif comme prédicat et le nom prédicatif comme fonction syntactique indépendant.

În gramatica românească conceptul de predicat nominal este tratat în mod diferit de către lingviști. Unii consideră că în limba română există predicat nominal, care este alcătuit, din verb copulativ și nume predicativ, alții, dimpotrivă, neagă existența predicatului nominal, apreciind că verbul copulativ la o formă personală se constituie în predicat verbal, iar numele predicativ „este o poziție sintactică de sine stătătoare..., de tipul complementelor..., detașată de predicat, față de care rămîne dependentă, dar în care nu mai e înglobată” [Dimitriu, p. 1298].

Poziția sintactică de nume predicativ se definește prin posibilitatea de a fi realizată printr-un nume în nominativ, un nominativ care nu impune verbului caracteristici de acord [ibidem].

În această ordine de idei, G. Pană Dindelegan susține că „considerarea numelui predicativ ca poziție de sine stătătoare e cerută de un centru verbal cu anumite particularități combinatorii¹. Așa cum complementul di-

---

¹În lingvistica românească ideea e sugerată deja de V. Guțu Romalo, care stabilește o structură sintactică V + N + N, o structură în care verbul cere simultan două nominative: subiectul și numele predicativ. A se vedea în acest sens:

rect este cerut și atribuit de clasa verbelor tranzitive, tot astfel numele predicativ apare ca restricție combinatorie a clasei verbelor copulative. Prin urmare, de apariția numelui predicativ într-o propoziție este „răspunzător” verbul regent [Pană Dindelegan, p. 131]. Dovada acestei afirmații stă și în faptul că înlocuirea unui verb cu altul, chiar în limitele unor construcții sinonime, duce la modificarea construcției:

Susținerea tezei înseamnă un succes (nume predicativ)

Susținerea tezei reprezintă un succes (complement direct)

Pentru a ne convinge de faptul că numele predicativ e o funcție sintactică de sine stătătoare, lingviștii insistă asupra relațiilor sintagmatice și paradigmatică ale acestuia.

Astfel, **în plan sintagmatic**, numele predicativ își dă concursul la formarea unei construcții ternare, intrînd în relație directă atît cu verbul, cît și cu subiectul. Prin urmare, numele predicativ se raportează simultan la alte două componente ale propoziției, fără ca acestea să fie coordonate sau identice referențial. **Relația față de verb** e deosebit de strînsă, manifestîndu-se prin neomisibilitate și prin restricție de caz (forma de nominativ). Omisiunea numelui predicativ ar avea ca urmare apariția unor construcții incomplete (*ea devine**, *viața înseamnă**) sau obținerea unor construcții cu un grad mare de ambiguitate (*el ajunge medic / el ajunge*).

În ce privește cazul, numele predicativ are afinități cu elementul predicativ suplimentar, cu specificarea că „pentru elementul predicativ suplimentar, cazul nu apare ca restricție a verbului vecin, ci a unui verb „subiacent”, care este tot un copulativ” [ibidem, p. 132].

Relația față de subiect este la fel de strînsă și se manifestă prin restricție de formă: fie prin acord în gen și număr (*Ea este harnică / ei sînt harnici*), fie prin restricții conjuncționale (*crediința este că ..., problema este dacă..., speranța este să...*).

În plan paradigmatic, numele predicativ se manifestă ca orice poziție sintactică distinctă, printr-o clasă de substituție, care cuprinde termeni la nivelul propoziției (adjectiv, substantiv, pronume, numeral, infinitiv, supin), dar și termeni propoziționali, deci la nivelul frazei (*Speranța este mare / de nedescris, că vom reuși, a reuși, să reușim* etc.). În anumite condiții contextuale, numele predicativ acceptă propoziții conjuncționale, introduse prin același inventar de conective subordonatoare ca și pentru celelalte subordonate necircumstanțiale (*Problema e care va reuși / cine va reuși / ce va spune*) [Irimia, p. 378-379; Pană Dindelegan, p. 133].

V. Guțu Romalo, Î n problema clasificării verbelor. Încercare de clasificare sintagmatică // SCL, XIV, nr. 1.

Din cele analizate mai sus, observăm că ipoteza constituirii numelui predicativ ca poziție (funcție) distinctă se bazează pe o interpretare relațională (față de subiect și față de verb), ignorând interpretarea semantică a acestuia. Dacă admitem că predicatul (verbul copulativ) transmite atât informație gramaticală, cât și informație semantică, aceasta din urmă trebuind să fie conformă cu intenția comunicativă a vorbitorului, atunci în propozițiile de tipul *feciorul este inginer* predicatul nu poate fi reprezentat numai prin verbul la mod personal *este*, întrucât acesta singur transmite, în afara informației gramaticale, informația semantică de existență (*feciorul este = feciorul există*).

Cu referire la cele menționate mai sus, C. Dimitriu, analizând subclasa verbelor copulative, susține că „pentru transmiterea informației gramaticale dorite de vorbitor, trebuie adăugat verbului la mod personal un „nume”, care face ca verbul copulativ să capete sensul de „are calitatea de...” (*băiatul este student = băiatul are calitatea de student*) [Dimitriu, p. 1299].

Generalizând cele menționate mai sus, putem afirma, pe bună dreptate, că în propozițiile de tipul *Ion este / devine inginer / bun* etc. avem un predicat nominal alcătuit dintr-un verb copulativ nepredicativ insuficient și dintr-un nume predicativ. Credem că aceasta este soluția cea mai avantajoasă, deoarece ia în considerație atât informația semantică, cât și cea gramaticală a verbului, astfel încât predicatul nominal, ca unitate, respectă intenția comunicativă a vorbitorului.

Referințe bibliografice

1. Dimitriu C., *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Editura Institutul European, 2002.
2. Irimia D., *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom, 2000.
3. Pană Dindelegan G., *Teorie și analiză gramaticală*, București, Editura Coresi, 1994.

TRANSFORMAREA CA MODALITATE SPECIALĂ DE REORGANIZARE A PERSOANEI JURIDICE

Sergiu AGACHI, Fac. de Drept
Coord: Veaceslav PÎNZARI, dr. în drept

Ad notem

Transformation is that form of a legal entity reorganization that intervenes whenever a legal entity stops its existence, simultaneously sitting up another legal entity. Therefore, we talk about a renew and a change of its structure and kind. Although it was considered that in this

kind of situation we talk about an „inside reorganization”, we think that when a legal entity is transforming from the point of view of compartments and bodies, that doesn't affect it's juridical personality and doesn't constitute a reorganization form. This matches just be consrutive element which is called „oneself reorganization”. When a legal entity's reorganization juridical personality, in the meaning that it stops it's existence and it's place simultaneously, it's created another legal entity, this constitutes a distinct form of a legal entity reorganization.

Therefore, the definitive and essential lines of a legal entity transformation have a limited area of aplicacion, distinct of the reorganization and dividing area, being limited in cases which are inspecially settled by law. In other terms, the transformation of a legal entity is not a general mode of cessatin of Civil Law collective subject, but a special one, limited on certain legal entities.

În condițiile social-economice de astăzi necesitatea existenței și perfecționării continue a procedurii de soluționare a cauzelor de reorganizare a persoanelor juridice este motivată de nevoia de a apăra cât mai eficient drepturile și interesele persoanelor fizice și juridice.

În vederea ordonării mecanismului de realizare a justiției, a fost introdus în Codul Civil al Republica Moldova procedura reorganizării persoanelor juridice. Acesta instituție este pe larg întrebuințată în activitatea instanțelor judecătorești, dar puțin studiată și comentată în literatura de specialitate.

„Reorganizarea persoanelor juridice este un proces juridic și economic, în care sînt implicate una sau mai multe persoane juridice existente sau care iau astfel ființă, proces avînd ca efect fie crearea unei/unor noi persoane juridice, fie modificarea organizării juridice unei persoane, fie încetarea existenței unor asemenea persoane, fie o combinație a acestor efecte”¹.

Spre deosebire de textul Decretului nr. 31/1954 român care prevede expres două modalități de reorganizare (comasarea și absorbția), Codul Civil al Republicii Moldova prevede trei modalități ale acesteia: fuziunea, dezmembrarea și transformarea persoanelor juridice. Anterior în legislația română, prin Legea partidelor politice nr. 14/2003, art. 37, alin. 2 prevede: „Reorganizarea poate consta în comasare, prin absorbție sau fuziune, ori în divizare, totală sau parțială”.

În literatura de specialitate, cea de-a treia modalitate, adică transformarea persoanei juridice, este discutabilă. „În doctrină se discută înca dacă transformarea trebuie privită ca o formă a reorganizării persoanei juridice,

sau a încetării acesteia”². Totuși, legiuitorul nostru acordă o definiție legală acestei modalități de reorganizare, care implică transformării caracterul obligatoriu a încetării existenței unei persoane juridice și înființarea alteia. Astfel legiuitorul nostru atribuie expres prin această prevedere legală transformării persoanei juridice statutul unui mod de reorganizare.

Conform Codului Civil al Republicii Moldova art. 85, alin 1 definește transformarea persoanei juridice drept „schimbarea formei sale juridice de organizare prin modificarea actelor de constituire în condițiile legii”. Raportînd această prevedere la definiția precum că „reorganizarea persoanelor juridice e o operațiune juridică ce implică două sau mai multe persoane juridice existente sau care iau astfel ființă și care produce efecte constitutive, extintive și translativă”³ putem evidenția coraportul dintre reorganizare și transformare ca unul dintre gen și specie.

În cele din urmă, reorganizarea trebuie să conțină cel puțin aceleași condiții pe care le întrunește modalitatea de transformare și, totodată aceasta din urmă trebuie să nu fie în contradicție cu noțiunea de reorganizare. „Prin urmare, dacă în cadrul unei singre persoane juridice au loc unele transformări privind structura organizatorică, patrimoniul, scopul, sediul sau denumirea, fără ca aceasta să afecteze și o altă persoană juridică nu vom fi în prezența reorganizării acelei persoane juridice”⁴. Totuși procesul de transformare implică la început, dar și anterior o singură persoană juridică.

Pe lîngă aceasta mai există un motiv pentru care am putea considera transformarea persoanei juridice ca un mod de încetare definitivă a activității acesteia, și anume faptul că persoana juridică care urmează a fi transformată se radiază din Registrul de Stat, și doar apoi se înregistrează o nouă persoană juridică, în locul celei radiate. Această interpretare a transformării poate fi urmărită ca o teorie, care-și poate afirma tendințele doar din punct de vedere teoretic, nu însă și practic.

Totuși, transformarea persoanei juridice trebuie și este privită de mulți autori mai mult sub aspect practic. Doar în așa o ipostază transformarea este considerată o modalitate a reorganizării persoanelor juridice. Aici ne interesează nu atît formalitățile care însoțesc procedura de transformare, ci ne privește mai mult natura sau desfășurarea acestei proceduri.

Privită sub un alt punct de vedere, este vorba de transformarea persoanei juridice ca acea formă de reorganizare care intervine atunci, cînd o persoană juridică își încetează ființa, concomitent cu crearea în locul ei a altei persoane juridice. În acest caz sîntem în prezența „unei înnoiri” și în a unei schimbări a profilului și felului persoanei juridice. „Deși s-a conside-

rat că în astfel de situații este vorba de o „reorganizare internă”, credem că atunci, când o singură persoană juridică se restructurează (din punct de vedere al compartimentelor, organelor etc.), care nu afectează personalitatea sa juridică, nu constituie o formă a reorganizării, ea privește doar elementul constitutiv denumit „organizare de sine stătătoare”. „Atunci însă, când reorganizarea unei singure persoane juridice afectează personalitatea juridică, în sensul că ea își încetează ființa și concomitent se crează în locul ei o altă persoană juridică, constituie o formă distinctă de reorganizare a persoanei juridice”⁵.

Dacă privim procesul transformării din prisma unui alt unghi de vedere putem ușor observa din cele menționate anterior că concomitent acest procedeu privește două persoane juridice, una care se radiază și alta care se înscrie în Registrul de Stat, ambele acțiuni avînd o acțiune concomitentă. Aici sîntem în situația când ne întîlnim în aceeași situație cu două persoane juridice sub aspect formal și doar cu o persoană juridică în sens material. După cum vedem, persoanei juridice supuse transformării îi este caracteristic un regim juridic specific.

Potrivit acestor opinii putem ușor depista o cea de a doua teorie privitor la transformarea persoanei juridice. Am putea afirma chiar că transformarea persoanei juridice este o modalitate specială de reorganizare a acesteia, deoarece nu întrunește toate caracterele necesare reorganizării. Prin urmare, trăsăturile esențiale ale transformării persoanei juridice constau într-un domeniu restrîns de aplicare, distinct de domeniul reorganizării și cel al divizării, fiind limitat în cazurile special reglementate de lege; în alți termeni, transformarea persoanei juridice nu este un mod general de încetare a subiectului colectiv de drept civil, ci unul special, limitat la anumite specii de persoane juridice. Din practică putem enumera numeroase exemple ale materializării acestor teorii.

Astfel, potrivit art.1 din legea nr. 15/1990, „unitățile economice de stat, indiferent de organul în subordinea căruia își desfășoară activitatea, se organizează și funcționează sub formă de regii autonome sau societăți comerciale”. „Această transformare s-a realizat pe baza actului de dispoziție a guvernului sau al organului administrației locale de stat care constituie pe de o parte actul de desființare al fostelor unități de stat, ci și actul de constituire a noilor unități economice cu capital de stat, adică actul de transformare, adoptat în condițiile legii”⁶.

Unele trăsături esențiale, care marchează transformarea ca mod de reorganizare a persoanei juridice le putem evidenția în art. 58 Codul Civil al Federației Ruse care „nu numește în calitate de motiv de transformare

schimbarea formei de proprietate. În cazul transformării către noua persoană juridică trec toate drepturile și obligațiile de la persoana juridică transformată”. Anume ultima este o trăsătură foarte bine reglementată în Codul Civil al Federației Ruse și reprezintă un garant pentru exercitarea atât a drepturilor cât și a obligațiilor ale aceleiași componentă de persoană juridică, însă ca subiect de drept nou.

Cît despre „actele de constituire a persoanei juridice noi trebuie înregistrate potrivit regulei generale. Astfel în aceste acte trebuie indicate datele precum că persoana juridică apărută în urma transformării este dobînditoare de drepturi și obligații a persoanei juridice transformate”⁷. Deci, în acest caz se operează cu o transmisiune universală sau cu titlu universal, unde se transmit dobînditorului atât drepturile (adică activul patrimonial), cât și obligațiile (adică activul patrimonialului), unde persoana juridică dobînditoare va fi de toate obligațiile (în cazul transmisiunii universale) sau de o parte (în cazul transmisiunii cu titlu universal) din obligațiile persoanei juridice transmițătoare. Anume din acest motiv există o excepție în transformarea persoanei juridice, unde prin nerespectare ar putea fi încălcate anumite prevederi legale, și anume „Nu este posibilă nici o transformare a organizațiilor necomerciale în societăți comerciale. Această afirmație își are fundamentul în același art.55 alin.3 potrivit căruia dacă asociatul sau membrul unei organizații necomerciale nu are drepturi de creanță asupra patrimoniului acesteia el nu poate să-l dobîndească de la succesorul de drepturi al persoanei juridice drepturi patrimoniale, în acest caz reorganizarea ar putea fi utilizată ca o formă de dobîndire abuzivă a drepturilor”⁸.

Conform opiniilor autorilor autohtoni, și totodată după cum rezultă și din legislația noastră civilă „prin operațiunea de transformare nu are loc trecerea drepturilor și obligațiilor de la o persoană la alta, fiindcă persoana juridică nu dispare, ci continuă existența într-o altă formă juridică, sau cu alte cuvinte, îmbracă o altă haină juridică. Chiar dacă în Registrul de stat se fac radieri și înscrieri, faptul trebuie calificat ca o înregistrare legală și nu ca o dizolvare a unei persoane juridice și înființare a alteia noi”⁹. Nu aș fi întrutotul de acord cu această opinie dacă am privi-o sub aspect formal, deoarece potrivit acesteia se exclude o formalitate, după părerea mea, foarte importantă în procesul transformării, și anume formalitatea ce prevede transmiterea drepturilor și obligațiilor de la persoana juridică transformată la cea nou formată. Dacă nu ar exista transmiterea drepturilor și obligațiilor ar apărea un risc enorm pentru persoanele terțe, care la momentul transformării persoanei se află în raporturi juridice cu aceasta.

În genere, ne-ar interesa mai mult spectrul practic al noțiunii de transformare ca modalitate specială de reorganizare a persoanei juridice, și

anume cum se manifestă ea, ce efecte produce aceasta asupra terților (dacă le putem spune așa)? „Transformarea ca operațiune juridică în unele cazuri prezintă pericol pentru creditori. Acesta se referă la societățile în nume colectiv și societățile în comandită în cazul în care acestea se transformă în persoane juridice în care asociații duc o răspundere limitată. Pentru a nu admite reorganizarea abuzivă și limitarea de drept a obligațiilor asociaților, legiuitorul în art.135 a stabilit că asociații societății în nume colectiv și comanditații răspund solidar și nelimitat și după transformarea societății dar numai pentru obligațiile născute până la reorganizare. Răspunderea asociaților se limitează la termenul general de prescripție adică la de trei ani de la data ajungerii obligației la scadență. Această regulă se păstrează chiar și în cazul în care după reorganizare asociatul înstrăinează partea socială care îi aparține”¹⁰.

Transformarea persoanei juridice este un procedeu des întâlnit în practica juridică a persoanelor colective. Un moment important care a generat acest fenomen în Republica Moldova au fost condițiile social-economice care s-au creat în urma decăderii regimului socialist. „În practica de aplicare a normelor legale s-a întâlnit frecvent reorganizarea prin transformare a întreprinderilor de stat, și a întreprinderii dearendă în societăți pe acțiuni. În procesul de privatizare a patrimoniului de stat au fost transformate mii de întreprinderi de stat. În acest sens Guvernul prin Hotărârea nr.1056 din 12.11.1997 a aprobat și Regulamentul cu privire la reorganizarea în societăți pe acțiuni a întreprinderilor supuse privatizării prin transformarea întreprinderilor în societăți pe acțiuni. Potrivit prevederilor acestui regulament statul reprezentat de organul său Departamentul Privatizării apare ca fondator și acționar unic al societății pe acțiuni constituite prin reorganizarea (transformarea) întreprinderii de stat.

Au avut loc transformări frecvente a întreprinderilor agricole (a colhozurilor și sovhozurilor) în cooperative și în societăți pe acțiuni, societăți pe acțiuni în societăți cu răspundere limitată și invers. Nu urmează a fi calificată ca transformare reorganizarea unei societăți pe acțiuni de tip închis în societate pe acțiuni de deschis, a unei întreprinderi naționale în întreprindere mixtă sau cu capital străin, a fondului de investiție pentru privatizare în fond de investiție nemutual. Nu trebuie de considerat o transformare atunci când are loc o schimbare a denumirii de firmă, sau a genului principal de activitate”¹².

În continuare ar trebui de menționat cel de-al doilea caracter al procesului de transformare a persoanei juridice care la fel este discutabil. În conformitate cu Codul Civil al Republicii Moldova persoana juridică înre-

gistrată poate, deci să-ți continue existență sub o altă formă. Pentru aceasta persoana juridică trebuie să întrunească unele condiții necesare prevăzute de cadrul legal, și anume:

- ✓ Dacă există o hotărâre adoptată de organul suprem cu majoritatea indicată de lege.
- ✓ Dacă persoana juridică îndeplinește toate condițiile legale prevăzute pentru noua sa formă de organizare juridică.

Astfel, dacă se întrunesc aceste condiții cumulativ, și doar în acest caz, persoana juridică se poate transforma, asigurând în acest proces condițiile necesare pentru desfășurarea lui legală.

În cadrul primei condiții menționate anterior, se crează o situație destul de delicată în cazul transformării unei societăți comerciale într-o organizație necomercială, deci „e posibilă transformarea unei societăți comerciale într-o organizație necomercială, însă cu condiția că votează pentru aceasta toți asociații. Ceea ce înseamnă că o asemenea transformare cu o majoritate de voturi nu poate fi efectuată, deoarece potrivit art.55 alin.(3) asociații societăților comerciale au drepturi patrimoniale asupra averii acesteia, iar membrii organizației necomerciale nu au asemenea drepturi și ca consecință a acestei transformări persoanele care nu au participat la adunare sau au votat împotriva reorganizării ar putea fi lipsiți de drepturile patrimoniale contrar voinței lor, iar acesta este în contradicție cu prevederile art.46 din Constituție”¹².

Note

1. M. Mureșan, A. Boar, Ș. Diaconescu, Drept civil. Persoanele, Ed. „Cordial Lex”, Cluj Napoca, 1997, p. 212.
2. Gh. Beleiu, Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil., Casa de editură și presă „Șansa”, p. 546.
3. Ernest Lupan, Drept civil. Persoana juridică, București, Ed. Lumina Lex, 2000, p.219.
4. Ernest Lupan, op. cit., p.225-226.
5. Ernest Lupan, op. cit., p. 247.
6. Ernest Lupan, op. cit., p. 248; Aceeași opinie Gh. Beleiu, op. cit., p. 433.
7. Гув А. Н., Постатейный комментарий к первой части Гражданского Кодекса Российской Федерации, Москва, Инфра М. 2001.
8. Sergiu Baieș, Nicolae Roșca, Drept Civil, vol I, Ed. Cartier Juridic, p.376.
9. Sergiu Baieș, Nicolae Roșca, op. cit., p.374.
10. Sergiu Baieș, Nicolae Roșca, op. cit., p.375.
11. ibidem.
12. Sergiu Baieș, Nicolae Roșca, op. cit., p.376.

Bibliografie

1. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994
2. Codul Civil al Republicii Moldova, legea R.M. nr. 1107-XV din 6 iunie 2002
3. Codul Civil al Federației Ruse
4. Sergiu Baieș, Nicolae Roșca, Comentariu Codului Civil al Republicii Moldova
5. Ionel Reghini, Șerban Diaconescu, Introducere în dreptul civil, vol. I, Ed. Sfera Juridică S.R.L., Cluj 2004
6. M. Mureșan, A. Boar, Ș. Diaconescu, Drept civil. Persoanele, Ed. „Cordial Lex”, Cluj Napoca, 1997
7. Gh. Beleiu, Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil., Casa de editură și presă „Șansa”
8. Ernest Lupan, Drept civil. Persoana juridică, București, Ed. Lumina Lex, 2000
9. Гуев А. Н., Постатейный комментарий к первой части Гражданского Кодекса Российской Федерации, Москва, Инфра М. 2001.
10. Sergiu Baieș, Nicolae Roșca, Drept Civil, vol I, Ed. Cartier Juridic.

FORMAREA SOLURILOR ȘI CLASIFICAREA LOR

Olga BÎRÎIAC, *Facultatea ȘNA*
Cond. știin.: Victor CAPCELEA

Solul reprezintă un strat afânat cu grosimea de până la 1 – 1,5m de la suprafața scoarței terestre. El s-a format în urma interacțiunii mai multor factori de pedogeneză: roca – mamă, organisme (animale și microorganisme), climă vegetație, relief, ape freatice și de suprafață, timpul geologic. În ultimele milenii și mai ales secole un rol important în formarea solului l-a avut factorul antropic.

Rocile de la suprafața scoarței terestre, fiind supuse proceselor de dezagregare, se fărâmițează în particule mici – nisip, praf, măr – și participă la formarea structurii și compoziției chimice și mineralogice a solului.

Clima și organismele vii (îndeosebi vegetația și microorganismele) determină formarea diferitelor tipuri de sol.

După pierea organismelor vii, resturile vegetale și animale sunt transformate de către microorganisme în humus – element esențial al materiei organice a solului. Humusul conține diferite elemente și substanțe nutritive ce asigură fertilitatea solului. Prin fertilitate se înțelege proprietă-

tea solului de a asigura plantele cu substanțe. Deci, solul este format atât din substanțe organice cât și din substanțe minerale.

În republica noastră stratul de sol, cu grosimea de 1m pe o suprafață de un hectar, conține în medie 290 tone de humus și o cantitate importantă de microelemente: cupru, zinc, mangan, molibden etc.

Rezervele totale de humus din republică constituie circa 1 miliard de tone.

Solul conține și o anumită cantitate de apă. Apa dizolvă unele substanțe nutritive pe care rădăcinile plantelor le absorb împreună cu ea. Solul conține și aer, care este necesar pentru respirația rădăcinilor plantelor, animalelor și microorganismelor. El se formează într-o perioadă îndelungată de timp. S-a constatat că solurile contemporane s-au format în ultimele 8 – 10 mii de ani. De exemplu, un strat de sol cu o grosime de 1 cm, pe o suprafață plană de relief se formează într-o perioadă de până la o sută de ani.

În ultimele cinci decenii au fost cercetate toate solurile, ceea ce a creat posibilitatea de ale clasifica în tipuri, subtipuri, varietăți. Cercetările efectuate au evidențiat bonitatea – potențialul natural – economic al solurilor

Tipurile principale de sol. Clasificarea solurilor are o mare importanță pentru rezolvarea diferitelor probleme de ordin agrotehnic și agroameliorativ.

Caracterul condițiilor naturale a determinat formarea unui înveliș de sol neomogen și foarte variat în care se disting diferite tipuri, subtipuri și varietăți de sol fertil.

Această particularitate specifică a solurilor ținutului nostru a fost consemnată încă de vestitul pedolog rus V. Dokoceev, care scria ca „aici întâlnim reprezentanți ai tuturor zonelor de sol, cu excepția celei de tundră”. Însă pe un teritoriu atât de valorificat cum este Republica Moldova, activitatea economică a omului a avut o mare influență negativă asupra solurilor.

Teritoriul republicii este situat în limitele a două zone pedologice: silvostepă și stepă.

Pe teritoriul republicii noastre sunt răspândite următoarele tipuri principale de sol: de cernoziom, cenușii, brune, aluviale, solonețuri și soloncauri. Sunt atestate 750 de varietăți de sol.

În repartizarea solurilor se distinge clar zonalitatea orizontal – latitudinală – de la solurile cenușii la nord până la cernoziomurile carbonatice la sud. În regiunile cu altitudini mai mari se observă diferențierea verticală de jos în sus a solurilor – de la cele mai diverse cernoziomuri până la solurile cenușii și brune.

Solurile de pădure

Solurile de pădure sau format în condiții de silvostepă și de păduri la altitudini de 200 – 429(m).

Ele s-au format sub păduri de foioase însoțite de un covor de ierburi.

Stratul de sol are o grosime mică și o cantitate redusă de humus.

Solurile de pădure sunt reprezentate prin II grupe:

I. cenușii de pădure;

II. brune de pădure.

Solurile cenușii de pădure s-au format pe teritoriile cu altitudini de 200 – 350m sub păduri de stejar, stejar cu carpen, în amestec cu tei, frasin. Se evidențiază două subtipurile principale: cenușii tipice și cenușii – închise (cenușii modice) de pădure. Profilul lor este bine diferențiat în orizonturi genetice. Grosimea stratului de sol variază de la 40 până la 90cm, carbonații apar, de obicei, la adâncimi de 120 – 150cm, au o structură glomerulară – nuciformă, compoziția mecanică luto – argiloasă, sunt moderat podzolice. Solurile cenușii de pădure conțin în mediu 2,7 %, iar cele cenușii – închise de pădure 3,6 % de humus. Rezervele de humus în stratul de sol cu grosimea de 1m constituie 240 – 320 t/ha. Regimul hidric al acestor soluri este favorabil. Conțin substanțe nutritive în cantități insuficiente, reacționează pozitiv la introducerea îngrășămintelor organice, și la cele chimice de azot. Se folosesc pentru cultivarea multor culturi agricole, în special a sfeclii de zahăr, tutunului, pomilor fructiferi, viței de vie. Sunt răspândite în podișurile, platourile și câmpiile cu altitudini mari din nordul și centrul republicii.

Solurile brune de pădure (tipice și luvice) sunt răspândite numai în Podișul Moldovei Centrale și ocupă cele mai înalte suprafețe ale interfluviilor și ale versanților cu altitudinea absolută de peste 300m, scăldate de o cantitate suficientă de precipitații atmosferice. Sunt cele mai vechi soluri de pe teritoriul Moldovei și s-au format sub pădurile de stejar și mai ales, fag, răspândite în trecut. Ele au profilul slab diferențiat în orizonturi genetice. Culoarea lor este brună – deschisă, uneori roșcată, structura glomerulară, compoziția mecanică ușoară. Cantitatea de humus variază de la 1,5 până la 3,5 %, iar rezervele de humus în stratul de sol cu grosimea de 1m constituie 240 t/ha. Regimul hidric este suficient. Ele nu conțin carbonați și sunt favorabile pentru plantațiile pomicele și soiurile de tutun aromat.

Solurile de pădure

Pădurea ca o puternică asociație, biocenoză contribuie nu numai formarea solurilor de pădure, dar și la formarea stării ecologice a microclimatului și a regimului de umezeală. Până la dezvoltarea agriculturii suprafața pădurii în republică era cu mult mai mare ocupă 20 % din toată suprafața

teritoriului. Deosebită după clasificarea și competența sa, solurile erau răspândite pe văi abrupte, dealuri, periferii etc. în prezent pădurile împreună cu livezile sădite de om ocupă circa 340 mii ha (8 % din suprafață). În viitor se prognozează că teritorii cu păduri vor apărea mai multe și la aceasta va trebui să contribuie foarte mult omul. Vegetația pădurii în biocenozile vegetale are o mare însemnătate în formarea solurilor.

Masivele de păduri ocupă o suprafață esențială în centrul și nordul Republicii Moldova (Codrii și platforma de Nord a Republicii Moldova). Aceste păduri sunt de stejar, tei, mesteacăn. La sudul Republicii se întâlnesc fâșii uscate de arbuști de înălțimi medii. Pe malurile Nistrului se întind fâșii de arbuști și păduri de luncă; specii de stejar și plop.

I. Solurile brune de pădure

Solurile brune – tipuri de sol specifice, care s-au format sub păduri cu frunza lată care se află în Vestul Europei, și anume pe locuri deluroase.

În Moldova solurile brune de pădure se întâlnesc numai în Codri la înălțimi absolute (430 – 300m). care s-au format în dumbrăvi unde solurile sunt amestecate cu nisipuri și soluri luto – argiloase care ocupă 20,9 mii ha ori 0,6 % din teritoriul republicii. Se caracterizează cu o culoare brună deschisă. Reacția solurilor este slab acidă, aproape neutră. Cantitatea de humus este diferită de la 3,2 % până la 7,1 %, cu adâncimea cantitatea de humus scade. Sub fâșiile de humus se află solurile aluviale.

Se întâlnesc 2 tipuri de soluri brune de pădure:

- solurile brune podzolice;
- solurile brune nepodzolice;

Ambele tipuri de solurile brune sunt foarte des umezite și se supun eroziunii și lucrărilor agrotehnice dar nu întotdeauna pot să rezolve această problemă.

1) Solurile nepodzolice

Se formează sub păduri amestecate de tip European. Au culoarea brună deschisă în dependență de umiditate. Reacția este slab acidă aproape neutră. Se întâlnesc în regiuni argiloase sau nisipoase. Solul este suprasaturat aproximativ 80 – 90 % cu humus. Se întâlnesc carbonați la adâncimea de 120cm. Compoziția granulometrică este aproximativ asemenea. Până la adâncimea de 70cm se întâlnesc rădăcini de plante și copaci.

Solurile brune nepodzolice de pădure după ce au fost arate au culoare cafenie – brună, reacția lor este slab acidă. În cazul unei arături mai adânci la suprafață ies oxizii și fierul din sol.

Solurile brune de pădure sunt bune pentru cultivarea culturilor de vară care au perioada de vegetație nu prea mare; și anume pentru tutun,

cartof, sfeclă, morcov etc. o mare parte de suprafață cu asemenea soluri sunt sădite cu nuci și prune.

2) *Solurile podzolice*

Se formează la înălțimi absolute de 430 – 400m. Au profilul mai bine diferențiat de cele nepodzolice. În plan morfologic, acest tip este supus mai mult orizontului aluvial. Aici mai bine se evidențiază acidul și fierul din sol. Diferența dintre solurile brune podzolice și solurile brune nepodzolice este cantitatea granulometrică care se mărește începând cu apariția straturilor lutoase (86cm) până la cele nisipoase (141cm).

II. Solurile cenușii de pădure

Solurile cenușii de pădure sunt cele mai răspândite pe teritoriul Moldovei. Ocupă platoul Nordic al Moldovei, platoul Central Moldovenesc și podișul Nistrean, la înălțimi absolute de 370 – 180m. solurile cenușii s-au format sub păduri de stejar și sub păduri de stejar amestecați cu tei, cireș, mesteacăn.

La structura profilului solurilor cenușii de pădure se observă esențial diferențialitatea genotipurilor.

Solurile cenușii de pădure se împart în:

- solurile cenușii de pădure deschise;
- solurile cenușii de pădure închise;
- solurile cenușii de pădure cleioase.

1) Solurile cenușii de pădure deschise

Se întâlnesc în Codrii, pe platoul de sud a Moldovei și podișul Nistrean unde esențial se deosebește după structură sau formă în Neogen au compoziție granulometrică diferită sub păduri de stejar și graben. Ocupă o suprafață de 4,1 mii ha sau 0,12 % din suprafața teritoriului Republicii Moldova. La înălțimea de 370 – 240m. În structura solurilor intră concentrații maxime de humus. Aceste soluri au și surplus de carbonați.

Valoarea medie a orizonturilor ocupate cu acest tip de sol este 32cm, 50cm, 73cm; unde cantitatea de humus tot variază împreună cu aciditatea.

Solurile cenușii deschise de pădure sunt cele mai acide, au pH – 3,8 dar slab saturat la inițial (59 %). Aciditatea hidrică într-o grosime de 0 – 20cm, 7 – 8 mg – ekv. Cantitatea granulanutrică este scăzută.

Cantitatea medie de humus este 0 – 10cm sau 5,5 %.

2) Solurile cenușii de pădure închise

Ocupă o suprafață de 153,6 mii ha, sau 4 % din teritoriul Republicii Moldova. Sunt răspândite pe aceleași teritorii ca și toate solurile cenușii de pădure. Sunt prezente la înălțimi absolute joase (280 – 200m), se formează

pe dealuri și podișuri foarte rar în locuri împădurite. Se formează sub păduri și dumbrăvi uscate de stejar și mesteacăn.

În comparație cu alte soluri de pădure, solurile cenușii închise sunt înzestrate cu humus la adâncimi mult mai adânce.

La hotar cu cernoziomurile, solurile cenușii închise au o culoare foarte puternică cenușie – închisă până la negru. După proprietăți aceste soluri sunt notate cu 78 de puncte. Pe aceste soluri se poate cultiva așa cultură ca sfecla de zahăr, cartof, tutun etc. în unele regiuni sunt sădite livezi și vița de vie.

3) Solurile de pădure cleioase

Acest tip de sol s-a format din soluri cenușii de pădure care erau permanent sau periodic supus umezelii pe tot profilul său. Ele foarte des sunt întâlnite în soluri cenușii și brune din Codri și malurile Nistrului. Se întâlnesc pe marginile pădurii în văi abrupte unde poate mai ușor să se strângă apă. Au floră tipică unei păduri sau desiș. Aciditatea hidrică la aceste tipuri de sol este foarte înaltă.

Solurile cenușii de pădure – au compoziție mecanică diferită, dar dintre ele predomină solurile luto – nisipoase și luto – argiloase.

Rezervele de humus și de azot total din aceste soluri sunt comparative nu prea mari.

Rezervele totale de potasiu și fosfor de asemenea sunt mai scăzute decât alte tipuri de soluri, nefiind saturate în deplină măsură cu baze, la adâncimea de până la 1m reacție acidă.

Aceste soluri conțin o cantitate insuficientă de azot asimilabil, conținutul de potasiu de schimb este scăzut. Mobilitatea fosforului este mai înaltă decât cu cernoziomuri.

La solurile cenușii de pădure conținutul de humus și azot este de 1,5 ori mai mare, reacția lor este mai puțin acidă, după alte date ele sunt similare solurilor cenușii de pădure.

Solurile de pădure sunt asigurate cu mai multă umezeală decât cernoziomurile.

Datorită fertilității potențiale scăzute a acestor soluri, crește importanța îngrășămintelor.

Solurile brune și cenușii deschise de pădure ocupă suprafețe nu prea mari.

Tipuri de sol	Humus (tone/ha)		
	0 - 50cm	50 - 1m	0 – 1m
1) Brune de pădure	130	50	180
2) Cenușii de pădure	110	40	150
3)Cenușii închise de pădure	170	70	240

Solurile brune de pădure – ocupă 0,7 % din teritoriul Moldovei. Ele se întâlnesc pe locurile cele mai înalte (peste 300 metri), în centrul țării (în raioanele Călărași, Nisporeni, Strășeni). Ele, acoperite preponderent de păduri, sunt soluri acide, nu conțin calcar și într-un strat de 1m au humus cel mult 200 tone pe hectar.

Pe aceste soluri cresc foarte bine pomii fructiferi, pe când culturile de câmp pentru o dezvoltare normală au nevoie aici de doze înalte de îngrășăminte.

Solurile cenușii de pădure – ocupă 9,5 % din teritoriul Moldovei. Aceste soluri cu răspândire largă în raioanele de nord (Briceni, Edineț, Dondușeni, Ocnîța, Soroca), și în centrul Moldovei pe formele mai înalte de relief (raionul Călărași, Nisporeni, Strășeni, Hîncești, Rezina, Orhei, Telenești) și Estul Republicii în raioanele de pe malul stâng al Nistrului.

Ele sunt soluri acide sau neutre până la o adâncime de 1m, sunt lipsite de carbonați.

Într-un strat de 1m se conține 100 – 300 tone pe hectar de humus. Sunt bine asigurate cu umezeală, cu fosfor mobil, dar mai slab cu formele asimilabile de azot și potasiu.

Pe solurile cenușii de pădure cresc bine aproape toate culturile de câmp, însă au nevoie de doze sporite de îngrășăminte mai ales de cele organice.

Aceste soluri se potrivesc deosebit de bine pentru pomii fructiferi, vița de vie, plante multianuale, care posedă un singur radicular adânc.

Solurile cenușii sunt cele mai vulnerabile cu o resursă naturală, deoarece conținutul de humus în aceste soluri este unic.

ON FEMININITY AND SUBJECTION IN ‘TESS OF THE D’URBERVILLES’ BY TH.HARDY AND ‘MARA’ BY IOAN SLAVICI

Snejana CATAN, Foreign Languages and Literatures Faculty
Scientific advisor: **Ana MUNTEAN**

Articolul în cauză reprezintă un studiu comparativ a două personaje feminine din literaturile engleză și română a secolului nouăsprezece: Tess, personajul principal din romanul lui Thomas Hardy „Tess of the d’Urber-villes” și Persida, fiica Marei, personajul principal din opera lui Ioan Slavici „Mara”.

Analiza comparativă a acestor personaje ne permite să presupunem că feminitatea nu era un indiciu obligatoriu prezent în personajul literar feminin. Autorii romanelor în discuție au creat personaje feminine prin

intermediul cărora provoacă păreri stereotipizate despre natura femeii și rolul ei în societatea secolului nouăsprezece.

The female personage in fiction has been an object of thorough investigation for years, still it remains a mystery. What does she look like, physically and mentally, and more importantly, psychologically? What do male authors say about her? What does the woman author say about her? What is the nature of a woman's femininity?

The present article aims at identifying qualities of femininity in the novels 'Tess of the d'Urbervilles' by Thomas Hardy and 'Mara' written by the Romanian author Ioan Slavici. I got interested in the expression of femininity in the works of Th.Hardy and Ioan Slavici because they both challenge the established assumptions about the women's role and status in the society. These authors use male characters to contrast with their female counterparts to illustrate how women are stronger by following their hearts instead of their minds. It is also of interest to trace the causes of women subjection as represented in the above mentioned novels.

Oxford Advanced Learner's Dictionary defines femininity as a noun denoting qualities that are considered to be typical of women, especially qualities that are gentle, delicate and pretty. While working on this subject I set myself the task to find out whether such qualities are characteristic of Tess, the main character from 'Tess of the d'Urbervilles' written by Thomas Hardy, and Persida, the daughter of the main character from 'Mara' by Ioan Slavici. It is worth pointing out that both authors of the novels under study belong to the Realistic movement, 'a literary style that shows things as they are in real life' [6].

'Tess of the d'Urbervilles' is a novel about a beautiful young woman who came from a poor family and who married the man she didn't love in order to help her family and as a result she finished by killing her husband and running away with the man she truly loved. 'Mara' is a novel about a widow who had a son and a young daughter Persida whose heart was trapped between two worlds: the ordinary life marred by misfortunes of love, and the quiet, isolated monastery life.

'Tess of the d'Urbervilles' was written in 1891, while 'Mara' in 1894. The social and political situation at that time was quite tense in both countries. England was making a transition from the old-fashioned country of agricultural type to a different one - modern and industrial. This probably made Thomas Hardy write a novel about lower classes, particularly about rural women.

At that same time Romania was fighting for its rights and for independence from the influence of the Austro-Hungarian Empire, and the author, Ioan Slavici, was much persecuted by the Hungarian authorities because of his articles in which he stood for the rights of the Romanian population [4, p.261-274]. The political situation is vividly represented in his novel 'Mara', describing the catholic churches that were established at that time and the lifestyles of Germans who were living in Romania. Persida liked to go to the monastery, although it was catholic and she was an orthodox. From her point of view, 'God is one for everybody, in any religion' [2, p.91].

Thomas Hardy and Ioan Slavici attempted to strengthen the reputation of female characters in their novels and thus their personages are more independent and more respected by men. In 'Tess of the d'Urbervilles' Tess earned her own living, she was not afraid of anything and had enough power to face the difficulties and to reject a man much richer than she was. In 'Mara', the main character, as well as her daughter Persida was independent. Mara even ran a business of her own and gained the respect of the others.

Tess and Persida share the same women characteristics. They are both pretty, intelligent and submissive. Thomas Hardy, for instance, makes the characterization of Tess as being 'fine and handsome, with mobile peony mouth and large innocent eyes which added eloquence to color and shape'. [1, p.12] Ioan Slavici describes Persida as 'clever, obedient, nearly gentle, with hazel eyes, she could say nothing but truth' [2, p.13], indirectly implying Persida's honest character. Although the authors describe them as being quite pretty, we may observe that Tess and Persida have little femininity in their character. Angel Clare illustrated Tess as 'a woman who possessed every qualification of an agriculturist, and was decidedly of a serious turn of mind. [...] She was a regular church-goer of simple faith; honest-hearted, receptive, intelligent, graceful to a degree, chaste as a vestal, and, in personal appearance, exceptionally beautiful [1, p.210].

Judging by these direct characterizations, Tess and Persida might be viewed as typical representatives of the Victorian women, who were expected to be pretty, gentle and delicate, with a particular role of creating domesticity, and whose 'devotion is always one of submission' [7, p.1595]. Charlotte Bronte's heroine Jane Eyre reflects on her position and adds 'Women are supposed to be very calm generally', which means they have little freedom to express their emotions or their feelings. However, Thomas Hardy and Ioan Slavici gave more independence to their heroines,

attributed more strength to their character and more freedom in taking decisions.

Although both Tess and Persida come from poor families, their lives take an individual turn. This may happen because of the different social and family pressures under which they developed and altered in character. I would like to point out here that in Thomas Hardy's novel, Tess's family, the Durberfields, thought that they belonged to an ancient and aristocratic family, the d'Urbervilles, and the conflict arose from the fact that Tess's family imposed her to go to that rich family and ask for help. Tess's mother hoped that Tess would marry Alec d'Urberville and the family would become rich. In such a way Tess became the victim of a misunderstanding between two different families, one of which, the Durbeyfields, lost itself in the fantasy of belonging to an ancient and aristocratic family, the d'Urbervilles. In 'Mara', on the contrary, Persida's mother was against her daughter's sympathy towards, the German Nafl Hubar, as she didn't want him 'to profane their blood'. Her mother's objection to their marriage didn't prevent Persida from taking a rather courageous decision and eloping with her beloved to Venice.

Speaking about weaknesses and strengths of Tess and Persida, we may say that both of them have more strong points in their character than weak ones. Tess stood up for herself and refused to crumble under pressure. She chastised herself for her weakness after her sexual escapade with Alec. She is hard on herself for letting herself become a victim. At the burial of her child, Sorrow, she wept but collected herself and moved on as a stronger woman. Overall, her determined attempts to escape her past primarily reflect her strength.

Nevertheless, Tess ends to find herself in the wrong place. Perhaps because at times she is also irresponsible. She fell asleep while taking the beehives to market, which ends up killing the family horse, Prince. She decided to visit the d'Urbervilles in Trantridge, giving rise to all her future woes, partly out of the guilt and responsibility she feels toward her family. She wanted to make good, but in trying to help her family she lost sight of her own safety and her own wants and wishes. She became Alec's victim in the forest. She probably should have known not to put herself in such situation, but she has few other options. Here, it seems as though she is destined to rely on others, even when they are unreliable.

Persida has also strong and weak features in her character. She has even more strength in her character than weakness. She inherited it from her mother, Mara. Persida was not afraid of men. Even when her husband

beat her ‘she didn’t produce any moans’, and she even tried to confront him. Once, she was even the first who began the ‘fight’, by slapping him. Another argument to prove her strength is her ability to manage things, all by herself, at their pub. She did everything: took care of the wares, served the clients, collected the money and saved it. She had enough power to leave her mother and to run away with her lover and she was not afraid of what people would say. When her brother Trică was beaten by a stronger man than he was, Costi Balcovici, Persida was the first who hurried to defend him. Persida’s weakness is evident at the beginning of the novel, when she saw Națl for the first time through the window of the monastery in which she stayed. She grew weak, unable to confront the power of love and every time she saw him she felt this weakness covering her whole body, from head to feet. When Națl began to find pretexts to pass three times a day before the yard of her house, so that he could see her, Persida told him that she couldn’t endure it more and prayed him to leave the village. When she was already married to him, she still felt this weakness towards him. Now, that he was her husband, she convinced herself that she should endure everything from him, and so she did. She still loved her mother very much, yet she did not visit her because she didn’t want to annoy her husband.

Comparing the two women, we may assume that Persida was stronger than Tess, on account of the fact that she didn’t lose the sense of life; she stood very well on the earth and understood very well what was going on around her. Tess, on the contrary, was a little desperate, she didn’t want to complicate her life. That is why she may have avoided the meet with Angel and she ran from Alec. She also put off the date of her marriage with Angel and she refused to go with him when he came to her house, as she was already married to Alec of the d’Urbervilles. These actions might be viewed as a result of her fears, of her weakness, which consequently lead her to the tragic end.

Speaking about women subjection in both novels, we may point out that the main reason for it was the prejudice. Tess and Persida were so honest and prejudiced and dependent on public opinion that they would rather suffer than break the social rule. As consequence, Persida suffered in her love for Națl, not showing it to anyone, because she ‘feared people’: „Îi era frică Persidei de oameni. Vedeă, ba simțea, oarecum chiar și pe nevăzute, că toți se uită cu ochii bine deschiși la dînsa, că toți o judecă, și inima i se încleșta [...]. Îi era rușine ca și cînd toți ar putea să afle din fața ei cele petrecute, se temea de ceva neștiut și nu știa cum să calce, cum să-și

țină trupul, cum să-și poarte capul și ce să facă cu mâinele ei. ” . [2, p.35] When she married Națl, she did it for people only, because there was nothing to prove in front of God: „Cununia se face nu pentru Dumnezeu, care toate le știe, ci pentru lume și-n fața lumii”. [2, p.206] Then she endured her life as a married woman already, being beaten by Națl, not saying anything to anyone, because she was afraid that her mother would interfere and would separate them. She endured Națl’s habit to play cards and to drink as he did it with his friends and she could not stop them fearing the same thing - what her husband’s friends would say about him.

Almost the same thing happened with Tess. She left the house because she could not endure people’s judgement any more. For the world’s opinion her turbulent experiences (the birth and the death of her child) would have been simply ‘a liberal education’. It became evident to her that ‘she could never be really comfortable again in a place which had seen the collapse of her family’s attempt to ‘claim kin’- and, through her, even closer union- with the rich d’Urbervilles’ [1, p.125].

Another cause of their subjection, not less important than the first one, was the lack of money. Belonging to poor families, Persida and Tess did not long for a rich life. They lived a simple life, modest, and were not spoiled by the power of money, although their destinies depended a lot on it. Persida’s mother mentioned once in the novel that ‘there is nothing above money, except health and mirth’ [2, p. 23]. She knew how important money was for her. When Persida had some friendly relations with Pavel Codreanu, and everyone began to gossip over them, Mara got worried of a possible marriage, as Pavel was a priest’s son and a rector’s nephew, and besides, he himself was a future priest. On the one hand, she was happy for such a convenient marriage for her daughter (“ea se ținea drept, vorbea rar și chibzuit”) [2, p.53]. On the other hand, Mara had to prepare a good dowry for Persida and she grew reluctant to do it. After Persida’s marriage with Natl, money was the only reason for the conflict that began in their family. Națl began to drink and to play cards. Persida could not reproach anything to him as Națl used to be rich and it was she who ‘deprived him of his fortune’ [2, p.249]. When Mara gave him a great sum of money, a part of Persida’s dowry, at the baptize of his son, he was a little afraid to take such a great sum. Mara just wanted to demonstrate that she was not so poor (“banul te ridică și în sufletul tău și în gândul altora, dar banul agonisit e dovadă de vrednicie”) [2, p.268].

In ‘Tess of the d’Urbervilles’ the influence of money is as visibly related. Tess couldn’t marry Angel Clare because he was the son of a vicar

and Angel's elder brothers were parsons too, and Tess didn't want to be the cause of any conflicts between Angel and his family. She understood very well that his family would never accept her, a simple dairy maid, to be the wife of their son, a future parson, like his brothers. However, Angel had a different point of view. He was not interested in money, in keeping to the traditions. He himself didn't want to become a parson, he was a simple dairyman and that is why he didn't take into account what his family would say about Tess. Yet, if Tess were richer she wouldn't have suffered that much. She needn't have had to humiliate herself before anyone asking for a job and she wouldn't have had to marry a man she didn't love in order to aid her family. So, we may say that lack of money had a certain impact on Tess's and Persida's fates and dignity, making them meek and submissive.

In conclusion, I may point out that Tess's and Persida's lives are very similar. The only distinction is that Tess's life is more tragic than Persida's. And this happens because Thomas Hardy's works reflected his pessimism and sense of tragedy in human's life. His characters are not masters of their fates and therefore, they end their lives in such a tragic way [3, p1738-1739]. Ioan Slavici „saw his personages from their interior world, in their sentiments or in their moral crisis and their intellectual processes” as the Romanian critic, Tudor Vianu, relates [5, p.204]. Nobody has described love with such a realistic force as Ioan Slavici did.

It is significant that Ioan Slavici reflected through Persida three main duties of every human being: first of all it is the duty for God, then for parents and last for the rest of benefactors. Thomas Hardy put on the first place parents, leaving God for a second position. The Norton Anthology of English Literature points out that Thomas Hardy didn't believe in the government of the world by a benevolent God, and this idea is recurrent in his novel. Generally, Christianity teaches that there is compensation in the afterlife for the unhappiness suffered in this life. But the only devout Christian met in the novel may be Mr. Clare, who seemed content in his life. As for the others, Christianity was injustice, because it offered little solace of heavenly justice and peace. Tess, for example, lived a miserable life, was abused by Alec, buried her son Sorrow, suffered a lot being followed by Alec and loving another man - Angel; in the end she killed Alec and was punished by death not only by the police, but by God too. Ioan Slavici, however, emphasizes through his novel the Christianity of the Romanian people. Persida liked the silent atmosphere that persisted in churches. There she found peace and safety. While being very young, her mother always took her and her brother Trică to church on Sundays.

Analyzing 'Tess of the d'Urbervilles' and 'Mara', we may draw to the conclusion that there is little femininity in Tess and Persida. The authors created strong and independent characters, demonstrating that during the nineteenth century, women were beginning to break out from the stereotyped beliefs about how women should be. On the other hand their fates are crashing under the pressure of money and of prejudice.

Bibliography

1. Hardy, Thomas. *Tess of the d'Urbervilles* / Penguin Popular Classics, 1994 / 508 p.
2. Slavici, Ioan. *Mara* / Litera, Chişinău, 1997 / 286 p.
3. Abrams, M. H. general ed., *The Norton Anthology of English Literature* / fifth ed., vol. 2, W. W. Norton & Company, New York. London. 1986 / 2578 p.
4. Mohanu, C. *Ioan Slavici* / Eminescu, Bucureşti, 1977 / 303 p.
5. Bărboi, Constanţa. *Ioan Slavici (Pagini alese, comentarii literare, sin-teze, personaje, aprecieri critice, teste de evaluare)* / Meteor Press, 2002 / 240 p.
6. Hornby, A. S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary* / Oxford University Press, 2000 / 1540 p.
7. Abrams, M. H. General ed. *The Norton Anthology of English Literature* / sixth ed., vol. 2, W. W. Norton & Company, New York. London, 1986 / 2543 p.

PERSPECTIVELE ÎNVĂȚĂMÎNTULUI SUPERIOR DIN MOLDOVA. STUDENTUL MODERN ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR PRO-BOLOGNA

E.CECAN, Fac. LLS
Coord. E.DRAGAN, dr. conf.

This article is supposed to show that, joining the Bologna Declaration signed on the 19th

of June 1999, the Moldovan higher education system has the ambition to enter the European higher education area. The progressive innovations must be adjusted to the specific peculiarities and realities of the national higher education system. The students are the main objects of the changes, they get more liberty, possibility for making evolution and for affirmation. Any initiative or creative work is encouraged. Great attention is paid to the stimulation of scientific research and investigation within the universities. The students have the possibility to form self-government

institutions, they become competent partners in the organization of the educational process.

Importanța învățămîntului superior în progresul societății este incontestabilă: într-o epocă în care informația și cunoașterea în general sînt forțele motrice principale ale dezvoltării, atenția acordată organizării și structurării bine chibzuite și, ceea ce este și mai important, flexibile la cerințele în permanentă evoluție a strategiei învățămîntului superior, această atenție este bine justificată.

Neglijarea sau ignorarea abordării problemelor ce țin de politica educațională a statului, este cel puțin semn de lipsă de perspicacitate. Chiar în condiții de criză economică, politică sau socială învățămîntul superior trebuie privit ca factor strategic de dezvoltare și depășire în perspectivă a crizei. Învățămîntul este fundamentul securității naționale economice, sociale, ecologice, etnice. Reproducerea dinamică, prezervarea și transmiterea valorilor științei și culturii; formarea și dezvoltarea unei personalități creative cu competențe și aptitudini necesare desfășurării activității sociale și profesionale; formarea conștiinței și identității naționale; dezvoltarea culturii naționale, dar și promovarea dialogului intercultural – iată doar cîteva din funcțiile sociale de bază ale învățămîntului în general și ale celui superior mai ales.

„Comunicare” și „cooperare” sînt cuvintele-cheie ce caracterizează stilul de viață a societății cosmopolite a noului secol XXI. Tendința de a se alinia la realizările internaționale din diferite domenii, impune formularea anumitor imperative conceptuale de restructurare a strategiei învățămîntului superior național:

- ✓ O societate progresivă este cea bazată pe cunoaștere, constituirea unei astfel de societăți poate fi realizată numai prin ridicarea nivelului de instruire a populației. Atunci e logic ca învățămîntul superior să devină tratat accesibil tuturor **pe bază de merit**, ceea ce ar asigura sporirea randamentului învățămîntului superior.
- ✓ În continuarea ideii precedente constatăm că societatea cunoașterii este în primul rînd societatea calității. **Calitatea** învățămîntului stă la baza, și constituie veriga primordială a circuitului social al calității: calitatea învățămîntului → calitatea personalității (omului) → calitatea muncii → calitatea culturii → calitatea științei → calitatea vieții → calitatea intelectului social → calitatea omului. [4, p. 5]. Deci, gestionarea sau managementul calității învățămîntului este un factor instigator și indicator al dinamicii evoluției calității vieții.

- ✓ Instruirea, învățarea nu este o activitate periodică sau programată pe un anumit termen, ea nu se dozează, învățămîntul trebuie să fie continuu, pe parcursul întregii vieți.

Ținînd cont de aceste obiective și orientări noi cu toții pledăm pentru integrarea învățămîntului superior din Republica Moldova în spațiul universitar european. Dar subliniind că această integrare nu se limitează la domeniul învățămîntului, remarcăm faptul că obiectivele strategice generale ale învățămîntului superior sînt convergente cu cele ale dezvoltării social-economice, căci instituțiile de învățămînt superior funcționează ca focare de modernizare, de cunoaștere științifică și dezvoltare tehnologică ca centre culturale promotoare ale valorilor naționale și internaționale. Toate eforturile depuse în vederea modernizării învățămîntului superior național sînt orientate spre atingerea competitivității acestuia pe plan internațional. În acest sens se preconizează sporirea calității învățămîntului superior în concordanță cu standardele europene și internaționale, creșterea gradului de cuprindere a tinerilor în învățămîntul superior, lărgirea contingentului prin stimularea accesului larg la învățămîntul superior al reprezentanților categoriilor defavorizate economic.

Asigurarea comparativității și compatibilității sistemelor de învățămînt superior național și internațional poate fi atinsă prin întreprinderea unui șir de măsuri specifice:

- ✓ Stimularea mobilității profesorilor în scopuri de formare, predare, cercetare;
- ✓ Dezvoltarea curriculară pe baza unor criterii și metodologii comparabile cu cele din comunitatea europeană;
- ✓ Promovarea dimensiunii europene punîndu-se accentul pe cooperarea între universități, pe participarea la proiecte comune etc., precum și acțiuni de facilitare a afirmării absolvenților instituțiilor naționale de învățămînt superior în condițiile pieții de muncă internaționale;
- ✓ Introducerea unui sistem de calificări (diplome) comparabile cu cele din spațiul european, ca expresie a unor finalități educaționale comune;
- ✓ Adaptarea unei strategii de evaluare, bazată pe sistemul de Credite transferabile (ECTS) care să asigure mobilitatea studenților;
- ✓ Organizarea învățămîntului superior în trei cicluri etc. [1, p.10] ;

Acestea nu sînt altceva decît obiectivele pe care se axează Declarația de la Bologna, semnată 19 iunie 1999 de către miniștrii învățămîntului din 29 țări europene. Scopul acesteia este crearea unui spațiu educațional european în domeniul învățămîntului superior pînă în anul 2010.

În luna noiembrie la Chișinău și-a desfășurat lucrările conferința internațională „Modernizarea învățămîntului superior din Republica Moldo-

va în contextul procesului de la Bologna”.[3, p. 1]. Aderarea Republicii Moldova la procesul de constituire a Spațiului European de Învățământ Superior, reprezintă un factor important al dezvoltării societății noastre, o expresie concludentă a vocației europene și a aspirațiilor ei de integrare în Uniunea Europeană. Subscrierea Republicii Moldova la idealurile Spațiului European de Învățământ Superior, precum și realizarea obiectivelor Procesului de la Bologna, vor favoriza modernizarea și dimensionarea învățământului universitar autohton în coordonatele formative universitare europene și îi vor conferi compatibilitatea și competitivitatea adecvată pe piața universitară europeană. Opțiunea Pro-Bologna a învățământului superior din Republica Moldova marchează perspectivele lui de lungă durată.

Un pas concret făcut în calea realizării aspirațiilor de integrarea europeană a învățământului din Moldova, l-a constituit elaborarea și aprobarea prin Legea nr. 142 din 7 iulie 2005 de către Parlamentul Republicii Moldova a „Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și al specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior” și a „Planului-cadru provizoriu pentru ciclul 1” (studii superioare de licență), aprobat prin ordinul nr. 202 din 1 iulie 2005 al Ministerului Educației, Tineretului și Sportului din RM. [3, p. 1–2].

Studentul reprezintă verigă dintre prezentul și viitorul unei societăți. În rândurile studenților se concentrează o bună parte din potențialul intelectual al țării. Curiozitatea, ambițiozitatea și entuziasmul studențesc reprezintă teren prielnic pentru implementarea schimbărilor de ajustare a sistemului învățământului superior național la cel european. Contingentul populației cu concepții progresive sesizează operativ importanța inovațiilor cu rol ambulant. Studentul modern ce asimilează modificările modernizatoare de orientare Pro-Bologna, nu este un observator pasiv al unor procese utopice și mai mult formale decât efective. Împrejurările cer ca studenții să se încadreze activ în activitatea de reanimare și adaptare a învățământului superior național la imperativele ritmurilor moderne de dezvoltare a societății.

Studentul reprezintă actantul principal al Procesului de la Bologna. În cadrul sistemului Bologna, fiind membru al organizațiilor studențești europene, studentul capătă un rol din ce în ce mai însemnat, influențând considerabil asupra desfășurării activităților de orientare novatoare.

„Studenții reprezintă parteneri competenți, activi și constructivi în activitatea de creare și perfecționare a spațiului european al învățământului superior, participarea lor este necesară și se încurajează.”[2, p. 38].

În cadrul întrunirii miniștrilor europeni responsabili pentru educație (2001), s-a accentuat că „studenții trebuie să participe și să influențeze

asupra organizării și conținutului învățământului în universități și alte instituții”. La întrunirea de la Berlin (2003) s-a acordat și mai multă atenție problemei participării studenților la procesul de la Bologna, se subliniază necesitatea atragerii studenților în realizarea obiectivelor procesului la diverse niveluri.

Avantajele pe care le capătă studentul în aceste condiții sînt multilaterale, trebuie luate în considerație și aspectele politic, social, economic și cultural, pe lângă cel instructiv. Procesul de la Bologna face învățământul mai democratic, mai individualizat, îi oferă studentului posibilitatea de a alege, ceea ce crează condiții favorabile dezvoltării personalității lui.

Studentul „Bologn’ist” primește acces la dirijarea la nivel local al proceselor transformatoare dictate de europenizarea învățământului autohton, dar totodată este și agentul principal de realizare practică a măsurilor preconizate. Dacă pînă acum rolul studentului în cadrul procesului de învățămînt (inclusiv și cel superior) era cel de obiect al instruirii, în prezent, conform prevederilor mult evocatei Declarații de la Bologna, studentul primește mai multă libertate de acțiune, independență și figurează și ca subiect și ca obiect al instruirii în același timp. Conform noilor concepții un astfel de principiu de organizare a procesului de învățămînt va asigura ameliorarea calității procesului instructiv efectuat în mod voluntar și conștient. Astfel se atenționează asupra calității cunoștințelor și competențelor generale și profesionale ale absolvenților. Studenții au posibilitatea de a se încadra în activitatea de cercetare științifică universitară, li se încurajează încercările de autoguvernare, cooperare cu organele similare de guvernare studențească din alte universități etc.

Astfel participarea studenților la viața comunitară a universității este stimulată și susținută, iar activitatea de învățare a fiecărui student trebuie să se sprijine pe cele 4 imperative stabilite de comisia Delors [4, p. 10]:

- ✓ A învăța să știi;
- ✓ A învăța să faci;
- ✓ A învăța să trăiești în comunitate;
- ✓ A învăța să fii;

Iată direcțiile în care trebuie îndreptată energia studenților din ziua de azi.

Evident că anume studenții sînt cei care simt și se confruntă primii cu unele ambiguități și dificultăți de ajustare a noilor reguli la realitatea spațiului educativ din RM, apar multe întrebări, unele inovații par prea radicale și provoacă reacție de panică și respingere categorică.

Însă este foarte important de conceput faptul că cauza principală a acestor reacții este informarea insuficientă în anumite probleme, de aceea

un rol important în aplanarea acestora îl au diferitele conferințe, întreveneri cu comunicări pe tema integrării RM în spațiul universitar european.

Actualmente are loc o revizuire a valorilor în învățământul superior. Nici obținerea de cunoștințe și nici posedarea de cunoștințe nu mai este un reper valoric al învățământului superior. Valorează formarea aptitudinilor fundamentale de autoinstruire, autodezvoltare, reflexie a studenților. Aceasta presupune o revizuire esențială a tehnologiilor didactice care urmează să fie axate pe activitatea studentului, pe metode active și interactive de instruire, pe diversificarea formelor de organizare a procesului de învățământ, pe integrarea tehnologiilor didactice cu tehnologiile informaționale, pe elaborarea de noi metode și tehnologii, adică pe modernizarea metodelor tradiționale.

În contextul schimbării sistemului de valori în sistemul învățământului superior, schimbări importante intervin și în strategia de evaluare. Problema evaluării în învățământul superior este strâns legată de problema standardelor universitare. Evaluarea în învățământul superior este o activitate determinantă în procesul de la Bologna. Numai evaluarea realizată în conformitate cu procedurile și standardele europene va conferi credibilitate calității studiilor superioare. În acest context, se impune necesitatea elaborării concepției și metodologiei de evaluare a învățământului superior în baza Sistemului European de Credite Transferabile (ECTS) și a înființării unei agenții naționale de evaluare a calității în învățământul universitar.

Creditele vor oferi posibilitatea primirii unui supliment la diplomă, lizibil și obiectiv. Suplimentul la Diplomă este conceput ca un document care pernite fiecărui student din Europa să-și valorizeze diploma și competențele sale fie în fața unui angajator, fie la o universitate din orice țară. Suplimentul la Diplomă este remis fiecărui absolvent și constituie un fel de carte de identitate a diplomei, o „notiță explicativă” a calificării obținute [1, p.10-15].

În cazul învățământului superior pedagogic se semnalează următoarele sugestii:

Se stipulează ca volum minim al modulului psihopedagogic, prin care se realizează profesionalizarea cadrului didactic, 60 de credite academice transferabile (ele trebuie realizate concomitent pe parcursul întregii perioade de studii, cum arată practica unor țări europene: Germania, Portugalia, Suedia etc., și nu în zilele de odihnă sau în perioada vacanței studenților, după cum insistă unele universități care pretind să formeze cadre didactice). [3, p. 1-2].

Se insistă ca implementarea obiectivelor Procesului de la Bologna să se efectueze în sistem, și nu pe părți, integrând disciplinele în module, re-

ducînd numărul de ore auditoriale, dar și micșorînd normele didactice ale profesorilor universitari, îmbunătățind astfel calitatea pregătirii specialiștilor. Este evidențiată necesitatea revizuirii și implementării unui curriculum de formare a cadrelor didactice în RM, compatibil cu cel european în toate elementele lui: psihologie, pedagogie, didactica specialității, practica pedagogică.

Calitatea instituțiilor de învățămînt superior depinde de calitatea resurselor umane. Calitatea personalului didactic din învățămîntul superior este condiționată de procedurile de selecție inițială, de formare continuă, inclusiv în străinătate, de gradul de motivare, de angajarea în cercetări științifice și proiecte educaționale, de mărimea normelor didactice ale cadrelor universitare. Calitatea corpului didactic universitar se va îmbunătăți prin introducerea practicii de schimb de profesori invitați între universitățile din Moldova, cît și din străinătate pentru a ține cursuri.

Unul dintre principiile novatoare de bază ale organizării modelului universității în conformitate cu Declarația de la Bologna este principiul autonomiei universitare. Autonomia universitară poate fi definită ca un cadru legal în care comunitatea academică (profesorii, cercetătorii, studenții) își exercită libertățile academice asociate predării, învățării, evaluării, cercetării, producerii și transmiterii cunoștințelor, în condiții de autoconducere. Autonomia universitară este necesar să fie concepută în așa fel, încît să nu devină o frînă în promovarea strategiilor naționale de dezvoltare și integrare europeană a învățămîntului și de asigurare a calității acestuia.

Autonomia universitară poate fi realizată în 3 domenii fundamentale:

- ✓ Domeniul structurilor organizaționale;
- ✓ Domeniul funcțional;
- ✓ Domeniul administrării resurselor disponibile;

Conducerea sistemului de învățămînt superior va îmbina mecanismul politic guvernamental de conducere cu mecanismul academic.

Un aspect al autonomiei universitare este autogovernarea studenților. Într-o epocă în care tineretul își croiește calea nu doar sie însași, ci și întregii societăți pentru racordarea țării la adevăratele valori ale civilizației europene și mondiale, studenții au posibilitatea creării unui organ care să-i reprezinte. Structura înființată se numește Senatul Studenților, acesta deși este oficial înregistrat pe lângă rectorat, nu reprezintă o copie fidelă a Senatului Universității. O astfel de structură a fost creată deja în cadrul Universității de Stat din Moldova. Principalele direcții de activitate ale Senatului sînt trasate de structuri organizatorice numite departamente: departamentul „Învățămînt și Știință”, „Cultură și Sport”, Relații Externe și Relații cu Pu-

blicul” și departamentul „Protocol”. Ședințele Senatului sînt ordinare și extraordinare, la care se discută probleme ce vizează procesul de învățămînt și disciplină în cadrul universității, activitatea și situația studenților în cadrul universității etc.

Să nu se creadă însă că Senatul Studenților tinde să se concentreze doar asupra propriilor interese și să se închisteze în propria-i sferă de activități. Dimpotrivă acesta este gata să colaboreze cu colegii din învățămîntul superior, atît din țară cît și de peste hotare, aspect, de altfel, de importanță cardinală pentru propria noastră evoluție în condițiile unei transparențe maxime, a evitării politizării excesive a vectorului științific, social, cultural, pe principiile monitorizării competenței și reprezentativității obiective.[6, p. 3–4]

După modelul Senatului Studențesc de la USM pot fi create organe de autogovernare a studenților și în alte instituții. Bunăoară la Facultatea noastră (Limbi și Literaturi Străine de la universitatea de Stat „A.Russo” din Bălți), și-a început funcționarea Consiliul Studențesc al Facultății cu structură și funcții similare organului respectiv de la USM — de promovare a ideii culturii rezultatelor, de stabilire a unei punți de legătură între conducerea universității și studențime, de excludere a oricăror abuzuri atît față de studenți, cît și din partea acestora. Prin urmare, obiectivul rămîne a fi unul singur: de cultură, de cunoaștere, de echitate, de comprehensiune, de toleranță și de colaborare în numele unei generații de veghe la edificarea viitorului său și al idealurilor pe care și le propune.

Unul dintre obiectivele majore ale Procesului de la Bologna este de a menține și a intensifica efectuarea instruirii universitare în temeiul dezvoltării științei, iar investigațiile științifice efectuate de profesori și studenți urmează a fi integrate în spațiul european de cercetare.

Tinerii cecetători manifestă un viu interes față de conținutul pregătirii lor profesionale și față de diverse probleme științifice ce necesită tratare teoretică și aplicare practică. Diversele conferințe de totalizare a activității științifice studențești reprezintă un bun prilej de afirmare și manifestare a aptitudinilor și talentului de cercetător a studenților. Obiectivele de bază ale unor astfel de conferințe:

- ✓ De a oferi studenților posibilitatea de a participa la reuniuni științifice, la care să-și prezinte rezultatele cercetărilor;
- ✓ De a antrena studenții în programe de investigare;
- ✓ De a-i familiariza cu tehnici moderne de investigare;
- ✓ De a le forma priceperi și abilități de prezentare și comunicare în cadrul unei conferințe;

Din păcate, o bună parte din studenți rămân în afara acestui proces. Pentru o mare parte din ei activitatea de cercetare se limitează la scrierea tezelor anuale și celor de licență. Dar mulți dintre ei nu conștientizează faptul că tezele trebuie să fie lucrări științifice adevărate, care ar atesta cunoștințe temeinice în materie și abilitățile executantului de a le găsi aplicare practică.

O modalitate eficientă de verificare a cunoștințelor, și de inițiere în domeniul de cercetare sunt olimpiadele studențești. Organizarea diferitor concursuri și olimpiade intra și inter-universitare de cercetare a unor teme concrete, urmate de premiarea celor mai reușite lucrări, fapt ce ar stimula și ar spori concurența — iată un remediu eficient împotriva indifferenței ce domnește demult printre studenți.

Se simte necesitatea organizării unui centru de consulting pentru studenți în vederea pregătirii proiectelor, participării la conferințe, concursuri de obținere de burse, granturi etc. — adică a-i informa, a-i consulta și îndruma în scrierea de proiecte, a-i monitoriza în aceste activități, în consecință s-ar realiza și o mobilitate academică.

Studenții participă la multe seminare și conferințe care se desfășoară la universitate, însă cu mult mai multe evenimente au loc în afara universității și, evident peste hotarele Republicii Moldova. Promovarea mobilității și deschiderii europene este unul din punctele forte ale Declarației de la Bologna. Republica Moldova e deschisă să participe la programele de cooperare europeană. În acest context, învățământul superior va trebui să se integreze în spațiul educațional european prin dezvoltarea curriculară (programe de studii integrate), cooperarea internațională, programe de mobilitate.

În contextul deschiderii europene o problemă importantă o constituie echivalarea și recunoașterea calificărilor și diplomelor, care impune:

- ✓ Asigurarea transparenței și compatibilității programelor și standardelor educaționale naționale cu cele europene;
- ✓ Introducerea suplimentului la Diploma universitară în conformitate cu cerințele Convenției de la Lisabona;
- ✓ Introducerea sistemului european de credite transferabile (ECTS); Pentru promovarea mobilității se impun următoarele acțiuni:
- ✓ Participarea activă a studenților la proiecte și programe europene de mobilitate: Erasmus–Mundus, DAAD, Tempus–Tacis etc;
- ✓ Schimb reciproc de studenți în baza acordurilor bilaterale;
- ✓ Crearea unor servicii de informare și consiliere în probleme de cooperare internațională; [4, p. 14].

Ritmul rapid al progresului tehnologic a convins atât oamenii de afaceri, cât și națiunile că este necesară pregătirea unei forțe de muncă capabilă de recalificare pentru a se putea adapta la noile cerințe ale pieții muncii.

Colaborarea dintre universități și mediul economico-social are o importanță deosebită pentru cultivarea spiritului antreprenorial la studenți. Relațiile strânse ale universității cu mediul economic constituie garanția asigurării cu locuri de muncă a absolvenților.

În concluzie afirmăm că scopul oricărui sistem de învățământ în sec.XXI este crearea unui specialist competitiv, creativ și, cel mai important, independent în gândurile și viziunile sale.

În interesele oricărui sistem de învățământ trebuie să fie formarea unei personalități multilateral dezvoltate, formate armonios, social-active și creative. Anume spre aceste scopuri se orientează și învățământul superior din Moldova aderînd la Procesul de la Bologna.

Referințe

1. CABAC, V. *Activități Pro-Bologna. Anexă descriptivă "Suplimentul la Diplomă"*. Bălți, 2005. p. 10–15.
2. *Procesul de la Bologna. Materiale informative*. Bălți, 2005. p. 38–44.
3. GUȚU, I. *Bologna—un an de la aderare // Făclia*. Chișinău, 2006. nr.15. p. 1–2.
4. www.almamater.md/articles/1395/index.html
5. http://bologna.mgimo.ru/documents.php?cat_id=152
6. www.google.md/search?hl=ru&q=procesul+Bologna&btnG=%00%9F%DO%BE%DO%B8%D1%81%DO%BA+%DO%B2+Google&lr=

CONDIȚIILE ACȚIUNII PAULIENE

Sabina CERBU, Fac. de Drept

Cond. științ.: **Silvia GROSU**, magistru, lector,

This article is about the options of the creditor, for who were created more possibilities to protect his legal interests against fraudulent actions of the debtor. One of the option and probably the easiest to be applied is the right of the creditor to a forcible execution on the debtors' material goods. This option can be performed just in the case of non-execution of debtors' contractual obligations, irrespective of the location of debtors' material goods. A similar legal institution available to protect creditors' legal interests is the paulian action.

In the existing civil legislation there are no concrete purviews concerning the paulian action. Thus, art. 218 of the RM Civil Code stipulate the relative nullity of the legal act and art. 221 stipulate the nullity of faked and fictive legal acts. By these examples we can assume the existence of some conditions for the paulian action.

Unlike art. 218 of the RM Civil Code, art. 975 of the Romanian Civil Code mentions only two conditions for the paulian action: debtors' actions must cause to the creditor damage and they must be fraudulent. Actually the creditors' damage and the debtors' fraud are the main conditions of the paulian action. There are necessary and other conditions to put into effect the paulian action. These conditions can be sorted in the following categories:

- Conditions related to debtors' actions;
- Conditions related to the creditor who disputes debtors' legal acts;
- Conditions related to the debtor;
- Conditions related to third parties who concluded the legal act with the debtor.

În toate timpurile începând din antichitate, problema securității raporturilor juridice ce a stat în atenția magistraților, a constituit obiect asigurarea protecției părților, în vederea asigurării protecției creditorilor. Astfel acțiunea pauliană ca și alte institute ale dreptului civil își are originile în sursa de inspirație a dreptului roman.

Pentru creditor au fost evidențiate o serie de posibilități de ași exercita apărarea drepturilor sale. Una din modalități, și poate cea mai ușor de exercitat este dreptul creditorului de a executa silit garanția reală asupra bunului, în cazul neexecutării obligației garantate de către debitor, indiferent de detenția sau în posesia cui se află acel bun la momentul executării. O a doua astfel de instituție care se află la îndemâna creditorului este acțiunea pauliană.

Astfel *acțiunea pauliană* se manifestă ca o acțiune pe care legea o acordă creditorilor pentru a ataca și a obține revocarea unui act făcut de debitor în fraudă drepturilor lor și în beneficiul unui terț, pe care fraudă aceasta îl îmbogățește sau care a fost complice la fraudă.²

Acțiunea pauliană totodată este și acțiunea prin care creditorul tinde la revocarea actelor făcute de debitor în fraudă drepturilor sale, acțiune ce se fundamentează pe ideea executării cu bună credință a contractelor.³

Dicționarul de drept procesual civil definește *acțiunea pauliană*, ca acțiunea civilă prin care creditorul poate cere anularea actelor juridice făcute în fraudă drepturilor sale de debitor.⁴

---

² Hamangiu, C., *Tratat de drept român/Vol. II*; C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu; Ed. All-Beck București 2002, p. 351

³ Dogaru, Ion *Drept civil. Idei producătoare de efecte juridice* / Ion Dogaru; Ed. All Beck – București 2002-p. 217

⁴ *Dicționar de drept procesul civil* / I.Grușca; Ed.Reclama- Chișinău 2003

Astfel este de menționat faptul ca literatura juridică de specialitate nu lansează idei contradictorii în ceea ce privește definirea acestei acțiuni. Este acceptată unanimă ideea că acțiunea pauliană constituie o modalitate de protecție a creditorului în limitele stabilite de lege împotriva actelor frauduloase ale debitorului.

Sub aspectul comparării acestui aspect în legislația civilă română cu cea a Republicii Moldova e de remarcat faptul că acțiune pauliană ca metodă a protecției creditorului este prevăzută expres la art. 975 C. Civ. „ Ei (creditorii) pot, de asemenea, în numele lor personal, să atace actele viclene, făcute de debitor în prejudiciul drepturilor sale.” În legislația RM acest aspect nefiind prevăzut expres, dar lăsat la interpretarea unor articole și specialiștilor în domeniu. Astfel putem deduce că acțiunea pauliană este destul de confuz prevăzută de C. civ. În urma unui studiu mai atent constatăm că acțiunea pauliană poate fi exercitată de către creditor în cazul art.221 pentru încheierea actului juridic fictiv sau simulat.

Vorbind de Republica Moldova, nu putem afirma că există o dezvoltare a acestei instituții, în același timp suntem departe de a spune că avem o jurisprudență corespunzătoare în domeniu. Codul civil în redacția din 1964⁵ a prevăzut unele temeuri de invocare a acțiunii pauliene. Spre exemplu art. 55 prevede declararea nulității convenției fictive și a convenției simulate, deși nu este stabilit mecanismul intentării acțiunii interesate de creditori, am putea spune că mecanismul acțiunii pauliene era prevăzut superficial și în vechea legislație. În ceea ce privește actuala legislație am putea menționa prezența acțiunii pauliene în art. 218 care prevede nulitatea relativă a actului juridic și în art.221 care prevede nulitatea actului juridic fictiv sau simulat.

Acțiunea pauliană, în contextul C.civ. al RM, are drept efect declararea nulității actelor juridice încheiate de debitor. Nulitatea ca sancțiune civilă reprezintă ineficacitatea actului încheiat datorită existenței unor condiții, pe care legea le sancționează în caz de nerespectare. Nulitatea fie ea absolută sau relativă, este privită alături de reziliere, rezoluțiune, caducitate, revocare, îndeplinirea condiției sau neîndeplinire acesteia, ca fiind o cauză de ineficacitate a contractelor. Respectiv ineficacitatea contractului datorită existenței unui temei de nulitate reprezintă o premisă de exercitare a acțiunii pauliene.⁶

---

⁵ Codul civil al Republicii Moldova din 26 dec.1964 // Buletinul oficial al Republicii Moldova din 26.12.1964

⁶ Zărnescu, Nicolae *Analiza domeniului de aplicare a cauzelor de ineficacitate* / Drept; Nicolae Zărnescu; Univ. din București- București 2002

În literatura de specialitate acțiunea pauliană este cunoscută și sub denumirea de *revocatorie*. Doctrina română recunoaște și admite o astfel de noțiune deoarece scopul acțiunii pauliene este de a revoca actul încheiat de debitor cu terțul fraudator, însă dacă ne referim la C.civ. al RM constatăm că consecința care se impune în cazul acțiunii pauliene este nulitatea actului juridic, de aceea pentru a nu crea confuzii ar fi corect, de a utiliza noțiunea de acțiune pauliană.

În conformitate cu cele expuse mai sus fundamentul acțiunii pauliene în Codul civil al RM se află aparent în art. 218, art. 221. Spre deosebire de art.218 Cod civil al RM, art. 975 al C.civ. român nu fixează decât două condiții pentru exercitarea acțiunii pauliene: actele atacate trebuie să pricinuiască creditorului un prejudiciu și să fie frauduloase (viciene). De fapt, prejudiciul creditorului și fraudă debitorului sînt cele două condiții esențiale ale acțiunii pauliene. Însă alături de ele, mai sunt necesare alte condiții pentru a face posibil exercițiul acțiunii pauliene. Condițiile necesare se pot clasifica în următoarele categorii:

- Condiții din punct de vedere al actului făcut de debitor;
- Condiții din punct de vedere al creditorilor care atacă actul;
- Condiții din punct de vedere al debitorului;
- Condiții din punct de vedere al terților care au încheiat actul cu debitorul.

Condiții din punct de vedere al actului

Pentru ca un act să poată fi atacat prin acțiunea pauliană, el trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

1. Să pricinuiască un prejudiciu creditorului. Această condiție nu este prevăzută expres de C.civ al RM, însă într-un mod mai progresist este prevăzută de Codul civil român. Este logică precizarea acestui aspect pentru a justifica acțiunea creditorului, căci dacă actul debitorului nu cauzează nici un prejudiciu, acesta nu ar avea nici un motiv și nici un interes să îl atace, și într-un final nu va putea să pornească acțiunea pauliană. Atât timp cât existența prejudiciului o invocă creditorul, la fel în seama acestuia cade și sarcina probării existenței prejudiciului prin toate mijloacele prevăzute de lege, iar stabilirea mărimii prejudiciului va rămâne la libera apreciere a instanței de judecată. În general prejudiciul nu există decât în caz de insolvabilitate a debitorului. Atât timp cât debitorul este solvabil, actele sale chiar și frauduloase nu prejudiciază pe creditori, deoarece aceștia găsesc în patrimoniul debitorului destule bunuri pentru a

acoperi creanțele lor. Prin urmare pentru a putea fi atacat, debitorul trebuie să fi pricinuit sau să fi agravat insolvabilitatea.⁷

În concluzie, actul fraudulos al acțiunii pauliene trebuie să provoace o sărăcire a debitorului, cauzându-i sau mărindu-i acestuia starea de insolvabilitate, fie prin mărirea pasivului, fie prin micșorarea activului patrimonial.⁸

2. Să fie un act care nu constituie exercițiul unui drept exclusiv personal al debitorului. Chiar dacă acest aspect nu este prevăzut expres, se poate de extins prin analogie. De exemplu refuzul debitorului de a primi o donație sau de a revoca o donație pentru ingratitudine, deoarece creditorul nu poate exercita aceste drepturi în numele debitorului, fiind vorba de drepturi exclusiv personale ale aceluia din urmă.⁹ Este justificată această prevedere din motiv că creditorul în acțiunea sa trebuie să aibă o limită, anume ceea ce de a nu interveni și în activitatea personală a debitorului, ceea ce ar pune în joc și un interes moral.

3. Actul trebuie să fie un act fraudulos. Această condiție fiind moștenită încă din dreptul roman. Romanii decideau, ca și la etapa actuală, creditorul are posibilitatea de a ataca actele care vin să micșoreze patrimoniul debitorului, dar nu și actele care ar constitui un simplu refuz de a mări patrimoniul, o neglijență de a se îmbogăți.

Însă în dreptul roman și în dreptul actual există o importantă deosebire în ceea ce privește natura actelor care constituie o micșorare a patrimoniului, și anume în materie de succesiune. În dreptul roman dobândirea succesiunii de *erede extraneus* nu avea loc pe deplin la moartea lui *de cuius*; pentru a dobândi succesiunea, eredele trebuia să facă *aditio*. Renunțarea la succesiune nu era deci un act de micșorare a patrimoniului, ci un simplu refuz de a-l mări, de aceea renunțarea la succesiune nu se putea ataca cu acțiunea pauliană. Doctrina română a statuat o altă practică, și anume renunțarea la succesiune sau la legat este renunțarea la un drept care face parte din patrimoniu, deci o micșorare a patrimoniului; de aceea renunțarea la succesiune sau la legat poate fi atacată prin acțiunea pauliană. Deosebirea între dreptul roman se datorează schimbării de natură a dobândirilor prin deces. Ar fi o eroare să conchidem că regula după care de a se îmbogăți nu se poate ataca, a dispărut din dreptul modern. Astfel nici refuzul de a accepta o dona-

---

⁷ Hamangiu, C., *op.cit.*, p. 353

⁸ Dumitru C. Florescu *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Tratat / volumul II/ București 2002, pag. 28*

⁹ Paul Mircea Cosmonovici *Drept Civil. Drepturi reale. Obligații. Codul Civil. Ediția II/ Ed. All – Beck/ București 1998, pag. 329*

ție nu poate fi atacat pe calea acțiunii pauliene, deoarece un asemenea act nu constituie o micșorare a patrimoniului. Unii autori totuși consideră că și la etapa actuală renunțarea la succesiune nu poate fi atacată prin acțiunea pauliană deoarece opțiunea succesorală reprezintă un act juridic personal. Creditorii nu pot impune pe debitor să accepte un drept care nici nu este în patrimoniul lui, astfel nu putem vorbi aici de acțiunea pauliană.

În literatura de specialitate se face evidentă părerea asupra unui act care nu constituie micșorare a patrimoniului, și care pe de altă parte are un oarecare caracter personal, poate totuși fi atacat prin acțiunea pauliană. Este vorba de renunțarea la prescripție. Știm că dobândirea de prescripție nu are pe deplin drept, ci trebuie să fie opusă și invocată de beneficiarul ei; aceasta dovedește că beneficiul prescripției nu este câștigat patrimoniului decât prin invocarea ei de către beneficiar, iar motivul acestei dispoziții trebuie căutat în faptul că invocarea prescripției poate ridica scrupule de conștiință. Pe baza acestor renunțări creditorii pot ataca renunțările frauduloase la prescripțiile debitorului.¹⁰

Există și excepții astfel încât unele acte, chiar dacă îndeplinesc toate condițiile generale ale acțiunii pauliene nu pot fi atacate de către creditorii. În continuare o să analizăm unele din aceste excepții:

- *Plata unei datorii* – doctrina de specialitate se pronunță unanim asupra acestui aspect și recunoaște că plata unei datorii făcută chiar de un debitor insolubil, chiar și cu rea-credință nu poate fi atacată de ceilalți creditorii. Acest lucru se explică prin faptul că prin acest act nu s-a micșorat numai activul patrimonial, dar s-a stins și o obligație existentă, deci s-a micșorat și pasivul patrimonial.¹¹
- *Contractarea unor noi obligații* - În principiu se admite că debitorul poate contracta în mod valabil noi datorii, deși în acest mod el își agravează insolvabilitatea, fără ca creditorii anteriori să poată cere revocarea noilor obligații.¹² Este discutabilă constituirea unei garanții în acest context, de exemplu a unei ipoteci. În cazul în care garanția s-a constituit o dată cu nașterea obligației principale, atunci garanția urmează soarta obligației principale, după regula generală, adică este valabilă. Dacă însă garanția a fost constituită independent de obligația principală și ulterior, atunci un asemenea act nu mai este nici executarea pură

---

¹⁰ Hamangiu, C., *op.cit.*, p. 355

¹¹ Constantin Bîrsan, Corneliu Stătescu *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Ediția II/ Ed. All- Beck București 2000, pag. 332*

¹² Hamangiu, C., *op.cit.*, p.356

și simplă a unei obligații, nici un accesoriu menit să fie absorbit în soarta obligației principale, și ca atare va putea fi atacată de către creditorii prin acțiunea pauliană.

- *Opțiunile legale.* Jurisprudența franceză decide că exercitarea unei opțiuni legale, adică a facultății date cuiva de a alege între două drepturi sau acte, nu poate fi atacată de creditorii pentru motivul că debitorul ar fi ales tocmai dreptul sau actul care îl prejudiciază. Conform art. 551 C.civ debitorului îi aparține dreptul de a alege prestația, dacă acest drept nu a fost atribuit expres creditorului. Din această prevedere se poate deduce faptul că un drept acordat de lege debitorului nu va putea fi atacat chiar dacă a prejudiciat creditorul. Hotărârea Plenului CSJ nr.13 din 03.10.2005 prevede că la judecarea cauzei civile privind anularea renunțării la succesiune, se va lua în considerație actul de renunțare, la fel ca și cel de acceptare a succesiunii, este un act juridic, fiind aplicabile dispozițiile generale privind nulitatea actelor juridice. Instanța de judecată va putea reține ca circumstanțe de anulare a actului de opțiune succesorală: lipsa discernământului, dolul, violența, amenințarea, etc. Odată cu declararea nulității actului de opțiune, se va soluționa și problema declarării nulității totale sau parțiale a certificatului de moștenitor al succesoriului în favoarea căruia s-a renunțat prin actul declarat nul.¹³ Cum am constatat mai sus legiuitorul nu a identificat acțiunea pauliană din cadrul acțiunii în nulitate, de aceea considerăm că declararea nulității actului juridic de acceptare sau de renunțare va fi considerat ca aplicabilitate de acțiunii pauliene.
- *Partajul.* Aici s-a considerat că creditorii unuia din moștenitori pot interveni într-o împărțeală, pentru a împiedica executarea împărțelii în fraudă și prejudiciul lor, dar odată partajul efectuat, ei nu-l mai pot ataca, dacă nu au o opoziție prealabilă. Prin urmare în materie de partaj s-a înlocuit mijlocul represiv al acțiunii pauliene, prin mijlocul preventiv al intervenției și al opoziției din partea creditorilor. Când creditorii au făcut opoziție sau intervenție în partaj, și copărtașii nu au ținut seama de ele, făcând partajul împotriva opoziției creditorilor, aceștia vor putea ataca în acest caz partajul cu acțiune pauliană.¹⁴ La acest capitol

---

¹³ Hotărârea nr.13 din 3.10.2005 a Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației la examinarea cauzelor despre succesiune // Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM nr. 5 din 2006, p.13

¹⁴ Hamangiu, C., *op.cit.*, p.356

C.civ. al RM nu se prezumă, considerăm că nici nu era cazul, astfel că partajul averii va putea fi efectuat doar după achitarea tuturor creanțelor către creditori, deci condiția de fraudă nu va putea interveni aici. În același timp se pune întrebarea dacă creditorii moștenitorilor vor putea ataca partajul cu acțiunea pauliană? Considerăm că creditorii ar putea ataca actul de partaj, desigur că demonstrând intenția de fraudă a debitorilor, însă sarcina primordială va reveni creditorului activ în exercitarea procesului de probațiune.

Pentru a continua șirul de excepții asupra cărora creditorii nu pot invoca acțiunea pauliană, acestea ar fi: actele care privesc drepturile personal nepatrimoniale, actele care privesc drepturile patrimoniale care implică o apreciere personală a debitorului și actele care conțin drepturi patrimoniale care nu pot fi urmărite de creditori.

Trebuie de a deosebi actul fraudulos încheiat între debitor și terț de fraudarea legii. Respectiv fraudarea legii, privită în materie de contracte, constituie acea operațiune juridică prin care anumite persoane, aflate în conveniență, încheie un contract pentru a-și exercita drepturile ce ar rezultă din aceasta potrivit naturii sale, ci exclusiv pentru a dobândi o situație juridică ce atrage incidența unor dispoziții legale favorabile de care nu ar fi putut beneficia pe o altă cale.¹⁵

În concluzie, putem menționa că acțiune pauliană va putea fi intentată în cazul când a fost manifestată clar tendința debitorului de a fraudă creditorul, pe de o parte și justificarea evidentă a creditorului de a apela la această acțiune, pe de altă parte

Condiții din punct de vedere al creditor

În literatura de specialitate se menționează faptul că condiția cu privire la creditori este că aceștia au dreptul de a intenta acțiune pauliană în cazul în care creanța acestora este anterioară actului atacat. Analiza doar a acestui aspect a creditorilor ar fi insuficientă din motiv că realitate depășește această specificare. Atunci ce am putea invoca actul fraudulos al debitorului în vederea creditorilor viitori, cu scopul de a-i lipsi de garanții pe care ar trebui să conteze, vor putea sau nu ataca acest act?

Consider că ar fi necesară clasificarea creditorilor : creditori reali, care au o creanță față de debitor în momentul înaintării acțiunii, și creditori potențiali creanța cărora fie nu este identificată cert la momentul intervenției, fie aceștia sînt pe punctul de a încheia un act cu debitorul.

---

¹⁵ Dumitrescu, Bogdan. *Domeniul de aplicare a cauzelor de ineficacitate a contractelor.* / Bogdan Dumitrescu // Analele Universității din București Drept 2000- p.23

Conform art. 218 C.civ. „nulitatea relativă a actului juridic poate fi invocată ... de creditorii chirografari ai părții ocrotite pe calea acțiunii oblice”. Este clar din start că exercitarea acțiunii pauliene poate fi efectuată doar de creditorii chirografari. Creditorii chirografari sînt acei creditori care nu se bucură de nici o garanție specială (de exemplu, drept de gaj) în privința bunurilor debitorului. Conform prevederilor art. 599 al prezentului cod, în cazul în care persoana îndreptățită să intenteze o acțiune în nulitate relativă refuză sau omite să exercite acest drept în dauna unui creditor al său a cărui creanță este certă, lichidă și exigibilă, acest creditor poate intenta în numele debitorului său asemenea acțiune.¹⁶

Art. 974 C.civ. român precizează „creditorii pot exercita toate drepturile și acțiunile debitorului. Ei (creditorii) pot de asemenea, în numele lor personal, să atace actele viclene, făcute de debitor în prejudiciul drepturilor lor.” Într-o severă interpretare s-a considerat că la categoria de creditori se încadrează toți cei ce au un drept de creanță: creditori chirografari, creditori privilegiați, creditori ipotecari, creditori amanetari.¹⁷ Cu siguranță că aceste prevederi nu pot fi calificate și pentru cercul persoanelor indicate de art. 218 al C.civ. al RM. Deci observăm că legiuitorul moldav a restrâns cercul persoanelor competente de a iniția acțiunea pauliană, în comparație cu C.civ. al României.

Regula generală specificată în doctrină este pentru creditorii posteriori, un act al debitorului nu poate fi nici prejudiciabil, nici fraudulos. Acest lucru se explică prin faptul că atunci când se naște creanța, actul a fost deja îndeplinit, iar bunul care trebuia să fie înstrăinat a fost deja înstrăinat, el a ieșit din patrimoniul debitorului. Astfel încât creditorii posteriori nu au dreptul de a invoca fraudă, deoarece aceștia nu mai puteau conta pe un bun care deja nu mai făcea parte din patrimoniul debitorului, la momentul când au încheiat actul cu actualul lor debitor.

Un alt element specific se manifestă în cazul creditorilor care au actele afectate de modalități. Deosebim creditorii sub termen de creditorii sub condiție suspensivă. În analiza obiectivă a situației creditorilor condiționali, nu putem invoca acțiunea pauliană, din motiv că aceștia au un drept neclar și confuz asupra apariției creanței. Creditorii sub termen în schimb au o creanță certă, respectiv ei pot invoca această acțiune, cu con-

---

¹⁶ Aurel Băieșu, *Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova*, Vol.I (art.218) // ,Ed.Arc- Chișinău 2006- p.432

¹⁷ Dogaru, Ion *Ideea de aparență și fraudă pauliană. Calitatea de reclamant* // Ion Dogaru; Revista de științe juridice. Univ. din Craiova. Fac de Drept „Nicolae Titulescu” -2000-Nr. 18- p. 25

diția ca insolvabilitatea debitorului să poată fi stabilită fără a proceda la executarea bunurilor sale, deoarece creditorii cu termen nu au dreptul de a proceda la executare înainte de îndeplinirea termenului.

În concluzie la această condiție am putea evidenția necesitatea includerii unei asemenea condiții, din motiv ca să fie justificată intervenția creditorului pentru a se proteja de actele frauduloase a debitorului și cadrul legal creat nu permite intervenția altor subiecți în patrimoniul debitorului care nu au la acel moment vre-un raport juridic.

Condiții din punct de vedere al debitorului

Pentru ca creditorul să poată dispune de dreptul de a intenta acțiunea pauliană nu este suficient ca actul pe care l-a încheiat debitorul să fie prejudiciabil. O condiție ar mai fi ca debitorul să-l fi făcut în fraudă creditorului.

La baza acțiunii revocatorii se află un element psihologic și anume, tendința debitorului aflat în dificultate de a încheia acte juridice cu terții fie pentru a prejudicia creditorii, fie pentru a avea, eventual, un profit în viitor.¹⁸

Persoana debitorului pentru creditori nu prezintă mare interes atât timp cât aceștia sunt insolvabili și nu pot satisface creanța.. De aceea încă în timpul dreptului roman se aplica acțiunea pauliană contra terților care au dobândit bunul, cu care s-a provocat insolvabilitatea sau s-a mărit insolvabilitatea debitorului.¹⁹

Fraudă debitorului este controversată. Într-o opinie, prin fraudă se înțelege faptul că debitorul și-a dat seama, a cunoscut pur și simplu că prin actul pe care-l încheie își provoacă sau își agravează insolvabilitatea. Într-o altă interpretare s-a considerat că fraudă este sinonim cu intenția sau dolul debitorului.²⁰ Însă există și o opinie intermediară promovată de mai mulți doctrinari, care apreciază că între intenția debitorului de a prejudicia pe debitor și simpla cunoaștere a insolvabilității sunt deosebiri numai de grad, dar nu și de esență, deoarece prejudiciul de către debitor „ implică și intenția de a vătăma”.

În concluzie, simpla cunoaștere a debitorului a faptului că actul său produce un rezultat păgubitor pentru creditor, care provoacă ulterior și insolvabilitatea sa actul va fi considerat fraudulos. Respectiv putem spune că toate actele cu titlu gratuit, inclusiv renunțările, ca și actele cu titlu oneros, necesită existența și dovada unei fraude a debitorului. Nu poate fi vorba nici de scutirea completă a acestei condiții, nici măcar de o prezumție de

---

¹⁸ Paul Mircea Cosmovici *op.cit*, pag. 327

¹⁹ Micescu, N. Istrate, *op.cit.*, p.176

²⁰ Liviu Pop *Teoria Generală a Obligațiilor*, Ed. Lumina Lex București 1998, pag. 419

fraudă, care ar inversa sarcina probei, obligând astfel pe debitor să înlăture prezumția.

Condiții din punct de vedere al terților

Terții care au încheiat acte cu debitorul reprezintă interes pentru creditori, din motiv că aceștia au dobândit de la debitor spre exemplu bunuri din care dobânditorul putea să își satisfacă creanța față de creditor. Acțiunea pauliană, însă nu va putea fi invocată împotriva terților dobânditori. Din acest motiv în privința terților dobânditori trebuie să deosebim actele cu titlu oneros și cele cu titlu gratuit.

1. Dacă actul încheiat cu un terț a fost un act cu titlu oneros, atunci nu este suficient de a demonstra prejudiciul suferit de creditor și fraudă debitorului, dar e necesar ca terțul să fi participat la fraudă. Adică, terțul să fi fost de rea-credință. Complicitatea terțului constă în dovada faptului că și-a dat seama că prin acel act creditorii debitorului sunt prejudiciați, datorită insolvabilității acestuia din urmă. În acest caz va putea fi invocată acțiunea pauliană.²¹ Respectiv, dacă terțul dobânditor este nu este complice la fraudă, creditorul nu va putea să atace achiziția sa.

2. Dacă actul încheiat cu terț a fost un act cu titlu gratuit, atunci e suficient ca să se stabilească prejudiciul și fraudă debitorului, actul este deci atacabil chiar dacă terțul dobânditor este a fost cu bună – credință și nu a fost complice la fapta debitorului. Doctrina romană, punând în balanță situația celui ce a dobândit cu titlu gratuit, realizând prin aceasta dobândirea unei insolvabilități a debitorului, și comparând situația aceasta cu situația creditorilor aceluși debitor care pierd posibilitatea de a-și încasa creanțele, a găsit că e mai demn să se protejeze creditorii față de donatar, fie de rea-credință, când prin faptul donațiunii debitorul a mărit insolvabilitatea sa. Romanii făcând comparație între creditorii unui debitor și un donator al aceluiași debitor, ziceau despre creditorii *certant de amno vitantur* – ei luptă ca să fie feriți de fraudă, pe câtă vreme cel ce luptă a dobândit o donațiune, ziceau, *certant de lucro captante*- luptă pentru realizarea unui câștig.

În concluzie putem specifica următoarele situații în care s-ar putea afla terții dobânditori:

- a) terțul este de bună-credință și nu are nimic comun cu reaua credință a debitorului, iar actul făcut este un act cu titlu oneros. În această situație este greu de presupus că acțiunea pauliană îl va afecta;
- b) terțul este de rea credință într-un contract cu titlu oneros, situație în care nu poate evita eventuala acționare în justiție;

---

²¹ Liviu Pop ,*op.cit*, pag. 420

c) terțul este beneficiarul unei liberalități, situație în care el poate fi pârât în acțiunea pauliană, chiar dacă este de bună credință.²²

Terții care au dobândit de la debitorul insolubil cu titlu oneros nu pot fi atacați pe cale de acțiune pauliană pentru a vedea actul de înstrăinare revocat, decât numai atunci când au fost conștienți de fraudă la care colabau. Terții care au dobândit cu titlu gratuit pot să fie chiar de bună-credință, în cazul în care prin actul de înstrăinare de care ei au profitat cu titlu gratuit și-a provocat insolabilitate debitorului, acel act poate să fie revocat pe cale de acțiune pauliană.²³

Am analizat până aici acțiunea pauliană îndreptată împotriva dobânditorilor imediați, adică împotriva aceluia care au dobândit și dețin bunul direct de la debitor. Apare întrebarea despre situația subdobânditorilor, adică a terților care au dobândit bunul de la un prim dobânditor. Când va putea creditorul să ceară revocarea contra lor?

Majoritatea doctrinei și a jurisprudenței aplică un același tratament subdobânditorilor ca și autorilor acestora. În consecință, actul va fi anulat dacă ei au dobândit cu titlu gratuit, indiferent de buna sau reaua lor credință, sau dacă, dobândind cu titlu oneros, au fost de rea - credință, adică au cunoscut fraudă săvârșită de înstrăinător. Menționăm că, indiferent de situația în care se află subdobânditorul, dacă actul încheiat de primul dobânditor cu debitorul este un act împotriva căruia acțiunea pauliană nu este admisibilă, ea va fi inadmisibilă și față de subdobânditor.²⁴

Acțiune pauliană este o instituție relativ nouă. E greu de a da o apreciere obiectivă a acestei instituții, din motiv că nu avem o legislație expresă la acest capitol și nici o practică judiciară care să dea soluții prin prisma acestui fenomen, cum este acțiunea pauliană. Mijloacele oferite de lege pentru apărarea drepturilor creditorului sînt destul de diverse, de aceea de cele mai multe ori creditorul va apela la mijloacele de care dispune direct. În privința acțiunii pauliene nu putem fi toleranți cu prevederile legislației, deoarece s-a înfăptuit o omisiune și o carență, care necesită a fi suplinită, pentru a face loc și acțiunii pauliene în cadrul mijloacelor de apărare de care poate dispune creditorul.

Acțiunea pauliană mai întâi trebuie privită ca o acțiune separată de acțiunea în nulitate deoarece esența acesteia merge mai departe decât a

---

²² Dogaru, Ion *Ideea de aparență și fraudă pauliană. Calitatea de pîrît* // Ion Dogaru; Revista de științe juridice. Univ. din Craiova. Fac de Drept „Nicolae Titulescu” -2000-Nr. 18- p. 18

²³ Micescu, N. *Istrate, op.cit.*, p.165

²⁴ Liviu Pop *,op.cit.*, pag. 420

declara actul juridic nul, scopul creditorului chirografar este de a-și satisface creanța sa din contul bunurilor aduse în patrimoniu. La acest capitol legiuitorul nu a evidențiat specificul acestei acțiuni, astfel aflându-ne în dilema când actul juridic este declarat ineficace, fiind lovit de nulitate absolută, iar cercul subiecților fiind cel indicat pentru nulitatea relativă.

Am remarcat faptul că acțiunea pauliană reprezintă o instituție independentă de acțiunea în nulitate, ce își are rolul său deși ne fiind indicată expres de legiuitor, de aceea independența acesteia trebuie să rămână în continuare, nefiind confundată cu alte instituții în cauză.

În final constatăm cu părere de rău că acțiunea pauliană nu este invocată în instanțele judecătorești a RM, din aceste considerente a fost lipsă și practica judiciară în domeniul cercetat.

Acte normative

1. Codul civil al RSSM din 26 decembrie 1964 // Buletinul oficial din 26.12.1964
2. Codul civil al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova din 06.06.2002 Nr. 1107- XV // Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 82-861 din 22.06.2002, în vigoare din 12.06.2003

Referințe bibliografice

1. Băieșu, Aurel Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova, Vol.I / Leonid Antohi, Sergiu Baieș [ș.a.], Ed.Arc- Chișinău 2006
2. Cosmovici, Paul Mircea Drept civil.Drepturi reale. Obligații. Codul civil, Ed a III-a / Paul Mircea Cosmovici; Ed.All Beck- București 1998
3. Dicționar de drept procesul civil/I.Grușca; Ed.Reclama- Chișinău 2003
4. Dogaru, Ion Drept civil. Idei producătoare de efecte juridice / Ion Dogaru; Ed. All Beck – București 2002
5. Hamangiu, C. Tratat de drept civil român / C.Hamangiu, I.Rosetti-Bălănescu, Al.Băicoianu; Ed.All Beck- București 2002
6. Pop, Liviu Drept civil român.Teoria generală a obligațiilor / Liviu Pop; Ed.,Lumina Lex- București 2000
7. Micesu N., Istrate. Curs de teoria generală a drepturilor de creanță / Istrate N.Micescu; Ed. Themis Cart- București 2004
8. Dumitru C. Florescu Drept civil.Teoria generală a obligațiilor. Tratat / volumul II/ București 2002
9. Zărnescu, Nicolae Analiza domeniului de aplicare a cauzelor de ineficacitate / Nicolae Zărnescu // Drept; Univ. din București- București 2002

Reviste și publicații periodice

1. Dogaru, Ion Ideea de aparență și frauda pauliană. Considerații asupra prescripției extinctive în materie // Ion Dogaru // Revista de științe juridice. Univ. din Craiova. Fac de Drept „Nicolae Titulescu” -2000-Nr. 18
2. Dumitrescu, Bogdan. Domeniul de aplicare a cauzelor de ineficacitate a contractelor. / Bogdan Dumitrescu // Analele Universității din București, Fac. de Drept 2000
3. Dogaru, Ion. Frauda pauliană și ideea de aparență. Considerații generale / Ion Dogaru // Revista de științe juridice. Univ. din Craiova. Fac de Drept „Nicolae Titulescu” -2000-.Nr. 17

Jurisprudență

1. Hotărârea nr.13 din 3.10.2005 a Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației la examinarea cauzelor despre succesiune // Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM nr. 5 din 2006

CUNOASTEREA IN ECONOMIE

Maria COADA, Fac. Economie

Coord.: **Viorica ȚURCANU**, conf. univ. dr.

Cunoasterea - este procesul social istoric de activitate creatoare a oamenilor, care contribuie la formarea cunostintelor despre lume.

Cunoasterea este orientate spre studierea unor obiecte si fenomene care n-au devenit inca obiect al practicii.Prin cunoastere omul isi descrie si explica existentele concrete. Principala problema de confruntare este: cum se poate cunoaste obiectul, daca realitatea se preteaza la investigarea omului si cum el poate investiga.Problema cunoasterii este tripla ca de exemplu:

- natura cunoasterii
- criteriile cunoasterii
- valoarea si posibilitatile cunoasterii.

Pri intermediul cunoasterii stiintifice se trece de la cunoasterea prin simturile noastre, la elaborarea de concepte si la intelegerea fenomenelor, ajungandu-se la formularea de idei, teze in domeniul respective pe calea ratiunii. Metoda prin care se realizeaza cunoasterea economica stiintifica cuprinde ansamblu conceptiilor si procedeele gindirii cu privire la obiectul stiintei economice. Conceptia generala despre natura si societate va influenta metoda de realizare a cunoasterii economice stiintifice. In vi-ziunea spiritualismului, esenta lumii in care traim o formeaza spiritual omenesc, in timp ce materialismul filosofic considera ca spiritual este o

creatie a materiei, el neavind o existenta proprie. Exista si conceptia dualista, care recunoaste in mod parallel spiritul si material, sufletul si trupul, gindirea si existenta. Conceptia monista contopeste spiritul si material intr-o singura substanta, de unde idea identitatii intre real si ideal. Cunoasterea economica stiintifica este un produs complex, dificil, contradictoriu si adesea delicat. Cunoasterea economica stiintifica se realizeaza prin:

Gnosiologia economica ce studiaza raporturile ce se statornicesc intre subiectul cunoasterii si fenomenele si procesele vietii micro macro si mondo economice. Axul sau central este raportul dintre cunoastere si realitate.

Prin **Epistemologia economica**-care studiaza natura, criteriile si posibilitatiile cunoasterii economice, incluzind si analiza critica a principiilor, ipotezelor si rezultatelor cercetarii economice. Prin transformarea metodei de cercetare economica stiintifica in obiect al analizei si cercetarii stiintifice s-a creat o disciplina stiintifica noua numita Metodologia cunoasterii. In cimpul cunoasterii economice se afirma in vigoare sporita si are urmatoarele discipline ca:

Ontologia-este stiinta despre esenta existentei in totalitatea ei. Prin studiul amplu al existentei in general ca realitate obiectiva si in particular ca mod specific uman de existenta.

Statutul cognitiv si social al filosofiei este realizat si de functia ei axiologica. Problemele axiologice definesc principalele orientari valorice ale oamenilor, in deosebi pe cele morale.

Axiologia este definita ca "teoria valorilor, mai exact, o morala care stabileste o ierarhie intre valori, asezind, de exemplu, pe primul loc respectul a ceea ce este bun, apoi respectul a ceea ce este nobil, apoi a ceea ce este frumos." (M. Scheler). Prin functia axiologica a filosofiei scopurile si cunostintele, actiunile si interesele individului sunt raportate la scopurile moralei si ratiunii umane. Urmarind acest scop, Kant propune in calitate de valoare suprema-Omul, fericirea lui. Filosofia indeplineste functia de metodologie generala a cunoasterii

Functia metodologica ii permite sa sistematizeze cunostintele filosofice. Metoda generala a cunoasterii este dialectica. Dialectica se bazeaza pe experienta omenirii, pe realizarile si descoperirile stiintifice, pe continutul integral al culturii. Dialectica analizeaza lucrurile lumii materiale si continutul lumii ideale in dezvoltarea, elucidand relatiile universale. Spre deosebire de metafizica, care analizeaza lumea materiala si ideala in afara legaturilor reciproce, in afara dezvoltarii, transformarii, dialectica permite studierea obiectului in complexitatea lui. Istoric, dialectica apare si ca metoda de cunoastere si ca metoda de transformare a naturii si a societatii.

Realizându-și funcția metodologică, filosofia stimulează îmbogățirea metodicii special-științifice. Dialectica concomitant își îmbogățește conținutul. Știința contemporană a acumulat un material factual enorm, care caracterizează procesele din natură și societate, sistematizate în teorii speciale ale dezvoltării. În această situație un rol important îi revine metodei dialectice care permite savanților să înțeleagă și să explice adecvat dezvoltarea. Astfel, dialectica influențează în mod activ programul cercetărilor științifice, obiectul de studiu al cărora îl constituie procesele evolutive.

G. Anthoni afirmă că: ”cunoașterea nu poate fi măsurată, numai efectele ei pot fi supuse anumitor determinări cantitative”. După L. Prusek demonstrează cum s-a conturat ideea cunoașterii, fiind un flux ce se manifestă prin amestecul de experiențe și inspirație al oamenilor care creează cunoașterea pe care o aplică în procesele tehnologice și în conducerea afacerilor.

În economia bazată pe cunoaștere producția de idei, nu de bunuri este sursa creșterii economice și rațiunea pentru care noile tehnologii ale calculatoarelor și telecomunicațiilor, atât de revoluționare de economie prin natura lor, este aceea că ele permit ideilor sub formă de tehnici, rezultate ale cercetării. Cunoașterea fiind informația, dar informație cu înțeles mental ceea ce înseamnă structural-fenomenologică independent dacă este conștient sau nu. Cunoașterea poate fi structurată o recunoaștere a faptului că obiectele nevăzute pot avea cunoaștere.

Bibliografie

- 1) C. Angelescu “Economie”
- 2) Svetlana Coanda. “Curs de lectie la filosofie”

A COMPARATIVE STUDY OF MAGGIE TULLIVER AND EMMA BOVARY

Viorica CONDRAT, Fac. LLS

Cond. științ.: **Ana MUNTEANU**, lector superior

Articolul propune un studiu comparativ ce vizează două personaje celebre din literatura universală cu scopul de a delimita asemănările și deosebirea dintre ele. În așa fel, se poate crea o imagine clară privind felul cum George Eliot și Gustave Flaubert redau personajul feminin de la jumătatea secolului al 19-lea. Similitudinile existente între personaje poartă trăsăturile unui fenomen global care ține de statutul femeii în societate.

The Mill on the Floss by George Eliot and *Madame Bovary* by Gustave Flaubert are two novels whose protagonists, Maggie Tulliver and

Emma Bovary, share the same tragic fate of sensitive women who are completely powerless in a world ruled by men. The present article aims at finding out the traits of character common to both personages as well as at comparing the status of 19th century women in two different countries.

Can the term *bovarysm*²⁵ be used while describing Maggie's character? Does Maggie suffer from the same disability to adapt herself to the morals of the society? It is intriguing to consider two female characters who were set in different countries, thus, bearing the trace of different cultures. These facts might lead to the opinion that Maggie and Emma have nothing in common, yet, they resemble in their personality and desires. Moreover, the root of the problems both of them have to face is the same, and namely, the society who will reject anyone daring to rebel against its rules.

The article also intends to reveal if the writers' viewpoints concerning their protagonists coincide. In fact, it is through their female characters that George Eliot and Gustave Flaubert reflect their beliefs regarding the fate of women in the 19th century rural society. Both of them condemn the harshness of a society where a woman is forbidden to apply her inborn intelligence.

Gustave Flaubert publishes his book in 1857, and at an interval of three years George Eliot's novel appears. Both authors refer to events happening in the middle of the 19th century. Their concern is to depict scenes of middle-class provincial life as they really are. The accuracy of their descriptions, their objective attitude while presenting the events, the simple, concrete language used in dialogues, range them with the most prominent realistic novelists.

Realism as a literary movement covers the period from the mid- to late 19th century. It is dominant in France, England and America. It appears as a result of the major changes caused by the Industrial Age, replacing Romanticism. It affects mostly the novel. In England, this movement prevails in the Victorian literature, written during the reign of Queen Victoria (1837-1901), George Eliot being "the most imperative and the most probably intelligent of the great mid-Victorian novelists"[1, p. 441].

According to *Literary Terms and Criticism*, a realistic approach "allows the writer to create a very full impression of what it must be like for certain people to be caught in certain dilemmas: there is a searching

---

²⁵ According to *Dictionary of Literary Terms*, the term *bovarysm* is being used to mean a person's illusory aspiration to surpass his/her condition without having enough power to do it [8, p. 39].

presentation of the full range of psychological and social factors that are involved in every experience”[3, p. 119-120]. To achieve “a convincing illusion of life”[3, p. 119] George Eliot and Gustave Flaubert make their protagonists confront problems of the time caused by the society on one hand and by their incapacity to adapt themselves to the society’s rules (because of their romantic views on life), on the other. The writers give a clear picture of both psychological and social factors, which lead to the tragic events and consequently to the main characters’ death.

It is obvious that *Madame Bovary* and *The Mill on the Floss* are two realistic novels, told from the writers’ point of view. Thus, we deal with two omniscient narrations where the events are described with apparent objectivity. However, there is a certain discrepancy between them: the narrator in *The Mill on the Floss* is “intrusive”[3, p. 117] as her personal opinion concerning certain incidents and characters is often felt, while in *Madame Bovary* the author employs an impersonal narrator. It should be mentioned here that there is a first-person plural “we” in the very first chapter of *Madame Bovary*. It is still questionable whether it was done on purpose or it was a mistake.

The narrator in *The Mill on the Floss* speaks in the first person at selective points of narration. Sometimes she directly addresses the reader as if asking the latter to agree with something. As a matter of fact the presence of an intrusive omniscient narrator is found in all Eliot’s novels; it is “the single most important technical feature that the seven novels have in common” [4, p. 67]. This technique is used to make the reader sympathize with the characters; the former can more easily imagine himself in their place.

The manner of writing in which George Eliot and Gustave Flaubert narrated their stories is contrasting. In fact the particular style of a writer cannot coincide with that of another writer as it stands for their specific way of expression. Thus, Eliot’s elegiac tone is not a characteristic of Flaubert’s style as well as Flaubert’s free indirect discourse is not a distinctive feature of Eliot’s. Yet, both novelists resemble in their usage of irony when dealing with their characters. They wanted to point out the wrongs of the society they lived in by treating its members with irony and, sometimes, even with sarcasm.

Some of the themes of the novels coincide. Both books reveal the impact of the society upon the individual. Flaubert and Eliot point to the shortcomings of the middle-class society. They evoke a time of transition when the ancient values are shaken and doomed to collapse. The society, which is not ready to accept the coming changes, rejects those who are

different, who anticipate their time. This society “serves to stifle aspiration and particularly its heroine’s bids for personal liberation”[1, p. 442]. The tragic endings of Maggie and Emma primarily derive from that rejection, from its unwillingness to understand and accept them.

Gustave Flaubert in *Madame Bovary* and George Eliot in *The Mill on the Floss* deal with the powerlessness of women as well. The central figures had the bad luck to be women whose intelligence and sensitiveness does not fit the society governed wholly by men. In this way the novelists signaled that a woman in the mid-19th century could not enjoy the privileges a man had.

The major conflict of the books is very much alike. Both Emma and Maggie long for romantic love full of passion and sensuousness. Their dreams crash since they cannot be attained on account of the bounds both characters are committed to: Emma is married to a stupid doctor who is incapable of perceiving his wife’s insight, while Maggie is crippled by moral principles which she cannot ignore. Besides, Maggie has her brother who has never understood her, but whom she dearly loves and whose sympathy she vainly tries to gain all her life.

George Eliot in *The Mill on the Floss* shows how conflicting the present and the past in a person’s life could be. Maggie cannot enjoy the opportunities the present offers her because the claim of the past is too strong. There is always “a voice from the past”[6, p. 285] that will keep her from being happy. Flaubert’s protagonist forgets willingly her past, which she considers very boring and she is ashamed of it. Another conflict is found in *Madame Bovary*: the conflict between reverie and reality. So if Maggie lives in her past, then Emma lives in her dreams, but they both reject the present.

Emma and Maggie are two vulnerable women unable to realize their dreams since they are compelled to live accordingly to the morals of the time. Both of them want to escape, each in her way, the monotonous life of a middle-class woman who is not allowed to make any radical change in her long-ago-established duties. This want comes from their passionate natures that won’t accept the parts the society has reserved for them. Yet, they do not have enough power to fulfill their aspirations mainly because they are women. They are not rich, and money still plays an important role in a person’s life in the 19th century. As a result, their weak resistance is useless as the conservative society is reluctant to accept new ideas that might shake its authority.

Maggie’s character reveals to a certain extent the Woman Question in the Victorian society, which stands for the women’s struggle to gain

rights equal to those of men. By making her protagonist confront the hostility of the society, Eliot emphasizes the injustice of the male policy that does nothing but hinder “the full development of the possibilities of woman’s nature”[4, p.82]. Yet, Eliot is not a feminist writer, nor is she an adept of feminist ideology. She sees woman as man’s companion. They are to encourage one another to enlarge their horizons throughout their lives. In this way they will achieve harmony. But if the woman is not allowed to receive higher education and to have the right of an opinion of her own, then the man will degrade. In one of her essays Eliot says: “We want freedom and culture for woman, because subjection and ignorance have debased her, and with her, Man...” [4, p. 83].

The French novelist shares some of the ideas of feminist thinking. By depicting Emma’s plight so veridically, Flaubert seems to understand the problems of the French women of his time. As a matter of fact many women recognize themselves in Emma’s character. Flaubert himself mentions in one of his letters to Louise Colet: “Ma pauvre Bovary, sans doute, souffre et pleure dans vingt village de France à la fois, dans cette heure même”[2, p. 135]. One can see that women in France depend on the man’s will, having no power to act according their personal needs. Thus, their fate is not different from that of British women.

Maggie is fascinated by the world of books, and her utmost desire is to study. From her childhood she absorbs every new piece of information. Instead of encouraging his daughter, Mr. Tulliver clearly shows his discontent, as he believes a woman needs no education at all: “It is as I thought - the child’ll learn more mischief nor good wi’the books. Go, go and see after your mother”[6, p.15].

Mr. Tulliver loves his daughter very much, yet as a righteous member of the society he shows Maggie the place where she belongs, making clear that she must not aspire for anything else. He is conscious that his son, Tom, is not half as intelligent as his daughter, “he’s slow with his tongue”, “he reads but poorly”, “can’t abide the books”, “spells all wrong”[6, p.16], but the stubborn father insists on giving his son an education.

Later Tom’s teacher, Mr. Stelling, labels his pupil as “a thoroughly stupid lad” [6, p. 139] who will never improve. He sees that, unlike her brother, Maggie is very clever, yet he won’t openly recognize it. He says in front of Maggie that the girls “can pick up a little of everything. They’ve a great deal of superficial cleverness, but they couldn’t go far into anything. They’re quick and shallow” [6, p.151]. Maggie understands that her capacities are disregarded, and that the door to the world of knowledge will be closed for her. Thus one of her aspirations is smothered even in her childhood.

It is true that the girl attends Miss Firniss' boarding-school together with her fair cousin Lucy, but she leaves it at the age of 13 when her father is bankrupt. The education a boarding-school could offer is not the one that would develop Maggie's abilities. Its curriculum includes subjects mostly in the Humanities, but they provide only elementary information. Besides, religion is the most important subject. As to the purpose of the school, it consists in educating the girls so that they become good Victorian wives and mothers. If a girl does not have a financial support from her family, after leaving school she can take the job either of a governess or of a schoolteacher, both jobs are poorly estimated by the society. Maggie has to perform both one at a time.

Emma's education slightly differs from Maggie's. According to the custom of the time Emma is sent to monastery where she learns a little bit of everything. Undoubtedly, the accent is put on religious matters; but Emma pays little attention to them. Instead she entirely devotes herself to reading romances, preferring fiction to reality. She starts living in another world identifying herself with the heroine of a novel.

When Emma comes home she is believed to have received "une belle éducation" [7, p.26]. One can feel Flaubert's mocking tone. In this way he shows his disapproval of an institution that pushes the young minds into the world of fantasies. Realizing the falsity of religious dogmas imbued to her at the convent, Emma finds her refuge in books. Gradually she convinces herself she is superior to all the people who surround her.

Mr. Rouault, Emma's father, is aware of his daughter's being a quick-minded person and of her predilection for books, and he is not happy about it. He believes bookish knowledge brings misfortune, so instead of helping her he looks for a way to get rid of her, and the best way to do it is to get her married. It is obvious that Mr. Rouault disapproves of Emma's extensive readings as they make his daughter haughty. The latter is not ready for the real life, which differs from that of books. Her lack of practicality foreruns her tragic ending.

While Flaubert slightly touches upon the opposition bookish knowledge and practical skills, Eliot makes it one of the central themes of the novel. Both authors show that the middle-class society believes that too much reading does more harm than good. People do not understand in which way the information taken from fiction can be helpful in everyday life. Emma's and Maggie's fates seem to prove the rightness of their belief. Both women try to find out the answers to their questions in books, refusing to consider the surrounding reality. This happens because of their romantic natures, natures that no law can subdue. That is why Tom, during

an argument with his sister, states: “What *will* keep you? Not religion, not your natural feelings of gratitude and honour”[6, p.497].

Nevertheless, Emma does not even want to be “kept” from doing wrong, though she has tried unsuccessfully to be a good wife to Charles.

Maggie and Emma are two controversial figures. I think they embody “the fate of passionate women, who cannot live without love in a male-dominated society”[4, p.97].

When Maggie desperately tries to make Tom understand her nature he cruelly rejects her. He won’t listen to his sister’s arguments that would justify her actions. She is not heard simply because she is a woman who disobeys the Man. She realizes that she lives in a world where the man has “power, and can do something in the world”[6, p. 355]. Although she gives strong arguments Tom openly despises his sister. Instead of understanding Maggie finds in him only conceit, and his reply: “Then, if you can do nothing, submit to those that can”[6, p. 355] sounds like a life sentence.

Later, Lawyer Wakem, Philip’s father, says: “We don’t ask what a woman does, we ask whom she belongs to”[6, p. 436]. These words again emphasize the powerlessness of woman. She seems to be an object, which is taken from one master to another for specific ornamental purposes. Hence, Maggie turns to have no identity of her own, her deeds do not matter as long as she is the daughter of her father. It is Him (i.e. the man) people see in her and not Maggie herself.

In *Madame Bovary* Emma feels the same impotence in the world governed by men. She cannot have the life she wants to because she is restrained by the society’s rules. Her role in life is very restricted: she must be an obedient wife and a good mother. There is nothing else for her to aspire to while “un homme, au moins, est libre; il peut parcourir les passions et les pays, traverser les obstacles, mordre aux bonheurs les plus lointains. Mais une femme est empêchée continuellement. Inerte et flexible à la fois, elle a contre elle les mollesses de la chaire avec les dépendances de la loi” [7, p. 103].

As Emma’s romantic, unsubdued nature seeks continually to avenge such an injustice, she lies, she cheats and eventually she dies in agony. She remains a nonconformist till her last day.

Emma could not find peace even in her motherhood. She is very disappointed when she gives birth to a daughter, moreover, she rejects her mainly because little Berthe awaits the same fate of a powerless woman who “can do nothing” and has to “submit to those that can” [6, p. 355].

Both characters are passionate women who long for love. All their desires seem to be reflected in their singular beauty, especially in their ex-

pressive eyes. As a matter of fact “the eye is the symbol of intellectual perception” [5, p. 362], thus, it is through their eyes that Maggie and Emma reveal their true nature. The problem is that few people can read in their dark eyes.

Maggie’s eyes become one of the central symbols of *The Mill on the Floss*. Apart from being extremely beautiful they are the reflection of her personality. Very often her eyes speak instead of herself; sometimes they betray her secrets. It is namely in this way that Philip sees that her eyes are “full of unsatisfied intelligence and unsatisfied, beseeching affection” [6, p.179] and his impulse is to help her satisfy all her desires.

When confronting Mrs. Glegg, her annoying aunt, Maggie’s eyes flash “like the eyes of a young lioness” [6, p.217] revealing her wild, unsubdued nature. The wilderness in her eyes scandalizes the aunt, who, I think, is scared by the power of Maggie’s eyes. Mrs. Glegg sees the danger of being the owner of such rebellious eyes as they can arouse the same feelings in another person’s heart.

Stephen Guest, the man whom she loves with all her heart, is hypnotized by “those deep strange eyes of hers” [6, p.415], eyes that are “defying and deprecating, contradicting and clinging, imperious and beseeching, full of delicious opposites” [6, p.419]. He wants to “subdue” the creature who has such eyes. They seem to respond to all his hidden desires. He prefers Maggie’s eyes to Lucy’s because the latter can offer nothing but a calm harbour where there is no trace of storm, while Maggie’s dark eyes promise a sensuous life full of “passions at war”.

Unlike George Eliot, Flaubert does not insist on the singularity of Emma’s eyes, yet he mentions that from all her complexion her eyes are the most extraordinary: “Ce qu’elle avait de beau, c’étaient les yeux; quoiqu’ils fussent bruns, ils semblaient noirs à cause des cils, son regard arrivait franchement à vous avec une hardiesse candide” [7, p.24]. I think Emma’s eyes reflect the same “hunger” of the heart as Maggie’s eyes do. At least, Rodolphe, her first lover, sees her beseeching glance for sensual love, while her stupid husband looking into her eyes sees nothing but his own reflection. He is sure Emma is happy lacking to understand the true meaning of her unsatisfied glare.

I think it is not at random that Eliot and Flaubert depict their protagonists as beautiful brunettes, as they consider them to be extremely passionate. A woman’s dark hair and eyes fire a man up. Usually she is associated with wilderness, unsubmitiveness, and the man’s instinct of hunter makes him want to subdue such a creature. This is what Stephen feels when he sees Maggie. The same thing happens to Rodolphe with Emma.

It is interesting to notice that usually the dark heroine of a novel ends tragically her life. It is Maggie who makes such an observation. She wants to read a story “where the dark woman triumphs” [6, p. 339], yet she cannot find any. I believe that the fact of the protagonists’ being dark foreshadows their tragic endings.

If I were to enumerate the similarities between Maggie and Emma, I would say that they both are dark, beautiful, sensitive, clever, passionate, talented, imaginative, romantic, accomplished, fond of reading, yet, powerless. This powerlessness makes them give up their ambitions and behave according to the norms of the society. As the protagonists are used to go to extremes in everything they do, they smother their desires replacing them with false ideals, which they follow fanatically.

When her father is ruined, Maggie throws away the books she once cherished so much and devotes herself entirely to her family. To strengthen this decision she starts reading religious books believing that in this way she will be able to restrain her “volcanic upheavings of imprisoned passions” [6, p. 298]. She succeeds in accepting her sorrowful situation with piety and in restraining all her passions for some years. Yet, this suppression cannot last forever in such a rebellious creature, especially when she is so young and inexperienced. This is why she becomes her former self again understanding that such martyrhood is not a way out of her problems.

It is also in religion that Emma tries to find her peace of mind. At an access of remorse she suppresses all her desires by becoming an ardent believer and concentrating her attention on her despised husband and neglected daughter. Unfortunately the House of God cannot appease the tumults of Emma’s heart. Charles again disappoints her, and Berthe reminds her of her husband whom she cannot stand anymore. Thus, her sacrifice does nothing but reinforce her belief that she is right in cheating on her husband. Having no other power to restrain her, Emma throws herself into more hazardous adventures without thinking about the consequences. This time she has no regrets at all.

Emma fails in her attempt to have the life her social and financial position cannot afford. She is a stubborn dreamer who would rather die than accept the life she has. She won’t look for a compromise because of her excessively romantic nature. She is haughty in her behavior; she does not even disguise her conceit for the people who surround her. Emma cannot love her own child who does not fit with her romantic views on how a child should be like. The life her husband offers her is boring, and all her efforts to make it more colourful come to nothing.

The key to her problems lies in her inactivity that pushes her to lie, to cheat and, at the end, to commit suicide. Somehow her passiveness could be justified by the restrictions imposed by the society. Yet, the haughty air she puts on from the very beginning shows that Emma excludes herself from the middle-class society being sure she deserves to be an aristocrat. But lack of money always shows the place she belongs to. This is why she would do anything to prolong her illusionary life. She is not wholly the victim of the society; she is also the victim of her own dreams. She turns to be insensitive, as she does not care for making people suffer.

This is where Maggie and Emma differ. The former has her own dreams that she cannot realize. Like Emma she also tries to change her life, yet, she is incapable of hurting those she loves. She repents of every single action that has caused pain to them. Thus, she becomes moral even in her follies.

Another major distinction can be found in Maggie's attitude towards people. She is not conceited at all, and class distinction means nothing to her. She does not care for money, nor is she a shopaholic. She always finds an employment for herself. I think the term bovarysm cannot be applied to Maggie because she does not want to surpass her condition, her desire is to be understood and accepted the way she is.

It is true that Maggie and Emma have a lot in common. They share the same fate, and, at the same time, they see things differently. They are alike but not in all their aspirations. Some of their longings coincide, but others do not. I think they embody the writers' perception of a woman living in the mid-19th century and of the difficulties she confronts. In fact George Eliot suffered from the same problems as her protagonist and *The Mill on the Floss* is her "most autobiographical novel"[4, p.88]. Concerning Gustave Flaubert he has once exclaimed: "Madame Bovary, c'est moi", meaning that he possesses the same romantic views on life as his character.

References

1. Sanders, Andrew. *The Short Oxford History of English Literature*. Oxford: Oxford University Press, 2000
2. Adam, Antoine, Lerminier, Georges and Marot-Sir, Edouard. *Litterature francaise: XIXe et XXe siecle*. Larousse, 1968. vol 2
3. Peck, John and Coyle, Martin. *Literary Terms and Criticism*. London: Macmillan, 1993
4. McSweeney, Kerry. *George Eliot: A Literary Life*. London: Macmillan, 1996
5. Chevalier, Jean and Gheerbrant, Alain. *Dicționar de simboluri*. București: Artemis, 1995 ; Vol. 2

6. Eliot, George. *The Mill on the Floss*. Penguin Popular Classics, 1994
7. Flaubert, Gustave. *Madame Bovary*. EDDL, 1996
8. *Dicționar de termeni literari*. Coordonator: Angheliescu, Mircea. București: Editura Garamond, 1998

REZOLVĂRI COMPLEXE A UNOR PROBLEME DE GEOMETRIE A TRIUNGHIIULUI CU APLICAREA PROPRIETĂȚILOR MEDIANEI, ÎNĂLȚIMEI ȘI BISECTOAREI

Ion NICORICI, Fac. TFMI

Cond. științ.: **Ion VRABIE**, lector sup.

Adnotație

În lucrare sunt analizate și expuse, rezolvările unor probleme dificile de geometrie a triunghiului cu aplicarea proprietăților medianei, înălțimei și bisectoarei, astfel ca cititorul exersându-le, să-și dezvolte competențele și abilitățile matematice. Paralel, cititorul, consultând noțiunile teoretice preliminare din introducere, poate să încerce să rezolve și problemele propuse suplimentar, mai mult, dat fiind faptul că acestor probleme le sunt ajustate și indicații corespunzătoare.

This science work comprises solutions of some difficult problems of triangle geometry, which has been solved by using the properties of median, height and bisectrix. The punctilious analyses of these problems and their solutions will help reader to improve his mathematical skills. For the same time, the reader, to get this goal, might try to solve additional problems attached supplementary for an eventual solving. The reader might use preliminary notions from introduction as theoretical support for steering solving too.

Introducere

§ Noțiuni preliminare

Definiție: Se numește *mediană* a triunghiului dusă din vârful dat, segmentul care unește acest vârf cu mijlocul laturii opuse. (*fig 1.1*)

Exprimarea medianelor prin laturile triunghiului:

$$m_a = \frac{\sqrt{2b^2 + 2c^2 - a^2}}{2},$$

$$m_b = \frac{\sqrt{2a^2 + 2c^2 - b^2}}{2},$$

$$m_c = \frac{\sqrt{2a^2 + 2b^2 - c^2}}{2}.$$

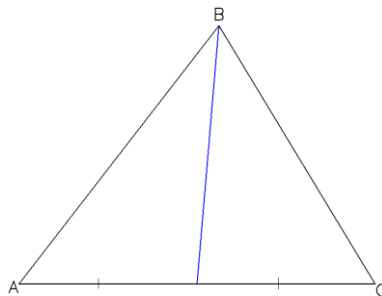

fig 1

Teoremă: Medianele AA' , BB' și CC' ale ΔABC se intersectează într-un punct oarecare M (fig 2), numit centru de greutate al triunghiului, și în acest punct ele se împart în raportul $2:1$ începând de la vârf: $AM : MA' = BM : MB' = CM : MC' = 2$ (1)

Vom prezenta în continuare trei demonstrații clasice ale aceste teoreme ce nu se studiază în școală. Stabilim că mediana BB' trece prin punctul M care împarte mediana AA' în raportul $2:1$. Dacă în raționamentele ulterioare vom substitui segmentul BB' prin segmentul CC' , atunci vom obține că și mediana CC' trece prin M . Astfel se va demonstra că toate medianele se intersectează într-un singur punct oarecare M și, în plus, $AM : MA' = 2$. Întrucât toate medianele posedă

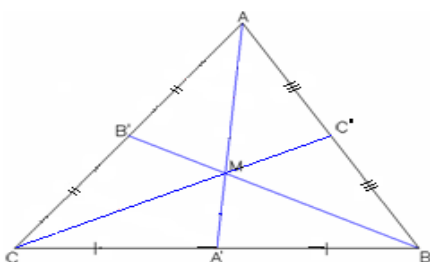

fig 2

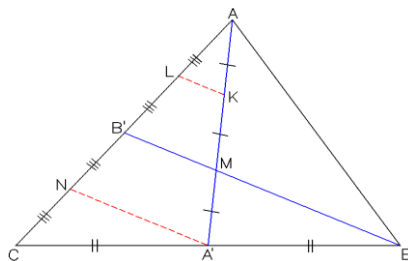

fig 3

aceleași proprietăți, putem să substituim AA' prin BB' sau CC' de unde și rezultă (1).

Prima demonstrație: Fie K – mijlocul segmentului AM , B' - punctul de intersecție al dreptei BM cu latura AC . Este suficient să demonstrăm că $AB' = B'C$. Prin punctele K și A' vom duce, paralel la dreapta BM segmentele KL și $A'N$ (fig 3). Deoarece $AK = KM = MA'$

și $CA' = A'B$ conform teoremei lui Thales obținem $AL = LB' = B'N = NC$. De unde $AB' = B'C$.

A doua demonstrație: Să analizăm omotetia cu centrul în punctul M și coeficientul $-1/2$. Punctul A trece, prin această omotetie în A' . Fie B trece în

B_1 (fig 4). Atunci $\overline{A'B_1} = -\frac{1}{2}\overline{AB}$. Pe de altă

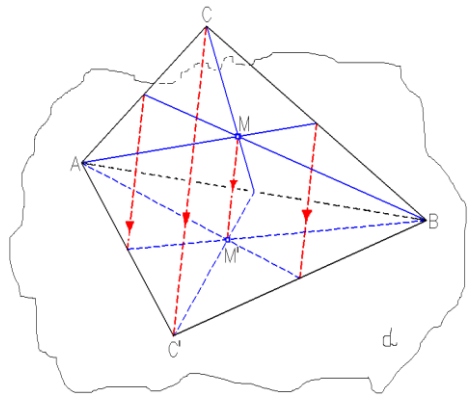
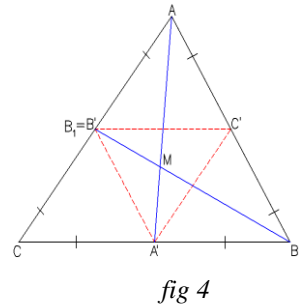
parte, linia medie $A'B'$ se obține din latura BA prin omotetia cu centrul în punctul C și coeficientul $\frac{1}{2}$. Astfel $\overline{A'B'} = \frac{1}{2}\overline{BA} = -\frac{1}{2}\overline{AB}$.

Așadar $\overline{A'B_1} = \overline{A'B'}$, de unde rezultă

$B_1 = B'$. Astfel $\triangle ABC$ și $\triangle A'B'C'$ sunt omotetice cu centrul de omotetie în punctul M . În baza definiției omotetiei, punctele B , M și $B_1 = B'$ se află pe aceeași dreaptă.

A treia demonstrație: Să construim prin punctul A și B planul α ce nu-l conține pe C și să construim în acest plan $\triangle ABC'$ - echilateral (fig 5). Din proprietățile proiecției paralele rezultă că proiectarea paralelă de-a lungul dreptei CC' va duce a $\triangle ABC$ în $\triangle ABC'$ și medianele $\triangle ABC$ se vor proiecta în medianele $\triangle ABC'$. Dar medianele, într-un triunghi echilateral sunt și bisectoare și deci se intersectează într-un punct. Ușor se demonstrează (demonstrați !) că și pentru $\triangle ABC'$ este adevărată relația (1). De aici rezultă că teorema este justă și pentru $\triangle ABC$.

Notă : Mai există multe demonsrații interesante ale acestei teoreme. Cititorul poate să consulte încă alte trei în teza anuală: **Mediana, bisectoarea și înălțimea în triunghi** a studentului Ion Nicorici, conducător științific Lector Suuperior Ion Vrabie, 2006.

Prezentăm în continuare, pentru comparație, teorema și demonstrația tradițională ce este evocată în manualele școlare

Teorema medianei: Medianele unui triunghi se împart în raportul $\frac{1}{2}$ începând de la vârf.

Demonstrație: Să considerăm $\triangle ABC$ cu medianele AD , BE și CF (**fig 6**). Anterior am demonstrat că medianele sunt concurente. Deci acestea au un punct comun și fie că acesta este G . Avem deci: $G = AD \cap BE$. Fie M , N mijloacele segmentelor AG , respectiv BG .

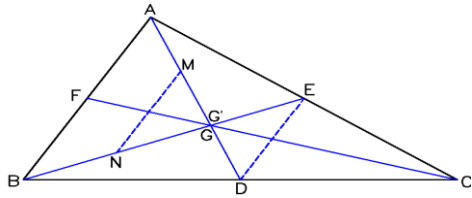

fig 6

În $\triangle ABC$, MN este linia mijlocie deci $MN \parallel AB$ și $MN = \frac{1}{2} AB$. În $\triangle ABC$, DE este linia mijlocie deci $DE \parallel AB$ și $DE = \frac{1}{2} AB$. Rezultă că $DE = MN$ și $DE \parallel MN$,

deci $MNDE$ este paralelogram. Rezultă că $CD = MG = AM = \frac{1}{3} AD$. Fie acum F mijlocul laturii AB și $G = FC \cap AD$. În mod analog rezultă

$DG' = \frac{1}{2} AD$. Deoarece $G, G' \in DA$ din **Teorema de construcție a unui segment** (**Teorema de construcție a unui segment:** Fie că avem AB o dreaptă și CD o semidreaptă. Atunci există un singur punct $P \in CD$ astfel încât $AB = CP$) rezultă $G = G'$. **q e d**

Definiție: Se numește *bisectoare* a triunghiului dusă din vârful dat segmentul bisectoarei unghiului triunghiului care unește acest vârf cu un punct de pe latura opusă. (**fig 7**)

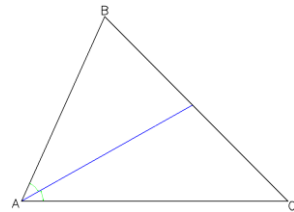

fig 7

Teoremă: În orice triunghi arbitrar, bisectoarea unghiului intern împarte latura opusă în segmente proporționale laturilor alăturate.

Cu alte cuvinte, dacă în $\triangle ABC$ (**fig 8**) este dusă bisectoarea CD atunci $AD : BD = AC : BC$. Vom evidenția câteva aspecte pentru fiecare din demonstrațiile ulterioare.

Cu alte cuvinte, dacă în $\triangle ABC$ (**fig 8**) este dusă bisectoarea CD atunci $AD : BD = AC : BC$. Vom evidenția câteva aspecte pentru fiecare din demonstrațiile ulterioare.

Evident dacă $AC = BC$ atunci teorema este adevărată. De aceea vom considera că $AC \neq BC$. Fie că $AC > BC$, atunci bisectoarea CD nu poate fi perpendiculară pe latura AB , în caz contrar $\triangle CAD$, $\triangle CBD$ - dreptunghice vor fi egale și un unghi ascuțit, de unde ar rezulta că $AC = BC$.

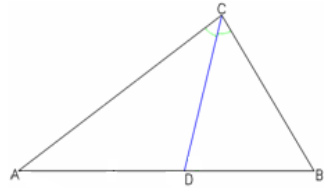

fig 8

Vom prezenta în continuare trei demonstrații clasice ale aceste teoreme ce nu se studiază în școală.

Prima demonstrație: Să construim pe semidreapta CD punctul E , astfel ca $AE = AD$ (fig9). Atunci $\angle AEC = \angle ADE = \angle CDB$. Rezultă $\triangle ACE$, $\triangle CBD$ - asemenea (UU). Această înseamnă că $AE : BD = AC : BC$. Luând în considerație că $AE = AD$ obținem $AD : BD = AC : BC$. **q e d**

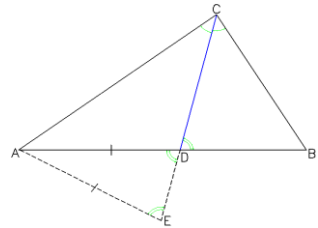

fig 9

A doua demonstrație: Să circumscriem $\triangle ABC$ o circumferință și să prelungim CD până la intersecție cu circumferința în punctul E (fig 10). Din asemănarea $\triangle ACE$, $\triangle DCB$ obținem $AC : AE = CD : DB$, adică $AC \cdot DB = AE \cdot CD$. Din asemănarea $\triangle BCE$, $\triangle DCA$ avem $BC : BE = CD : AD$, adică $BC \cdot AD = BE \cdot CD$. Observând că $AE = BE$, obținem $AC \cdot DB = BC \cdot AD$, de unde $AD : BD = AC : BC$. **q e d**

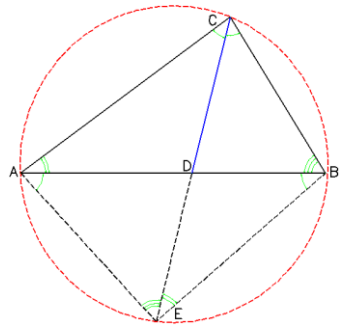
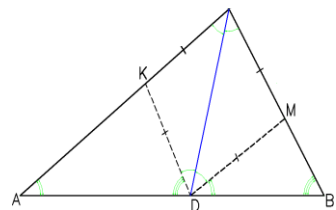

fig 10

A treia demonstrație: Să ducem prin punctul D două drepte, una din care e paralelă la latura AC și intersectează latura BC în punctul M , iar cealaltă - paralelă la latura BC și intersectează latura AC în punctul K (fig 11). Ușor se demonstrează că patrulaterul $KMCD$ - romb. Din asemănarea $\triangle AKD$ și $\triangle DMB$ avem $AD : BD = DK : BM$. Așa cum $DK = DM$ atunci

fig

$AD : BD = DM : BM$. Substituind raportul $DM : BM$ prin raportul egal

cu el $AC : BC$ (în baza asemănării $\triangle ABC$ și $\triangle DMB$) vom obține raportul solicitat.

Notă : Mai există multe demonstrații interesante ale acestei teoreme. Cititorul poate să consulte încă alte trei în teza anuală: **Mediana, bisectoarea și înălțimea în triunghi** a studentului Ion Nicorici, conducător științific Lector Suuperior Ion Vrabie, 2006.

Prezentăm în continuare, pentru comparație, teorema și demonstrația tradițională ce este evocată în manualele școlare.

Teorema bisectoarei: Fie $\triangle ABC$ (fig 13) și $D \in BC$. AD – bisectoarea $\angle BAC$ dacă și numai dacă $\frac{BD}{DC} = \frac{AB}{AC}$.

Demonstrație: 1) Se arată că dacă AD - bisectoarea

$\angle BAC$ (fig 12) atunci

$\frac{BD}{DC} = \frac{AB}{AC}$. Se construiește prin

C paralela la AD în E . Din teorema lui Thales (**Teorema lui Thales:** O paralelă la una din laturile unui triunghi determină pe celelalte laturi sau pe prelungirile

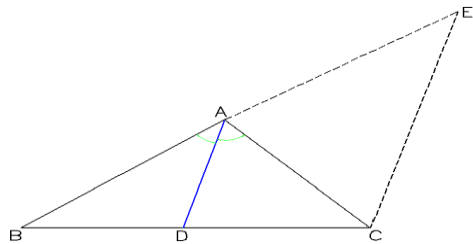

Fig 12

lor segmente proporționale) rezultă că $\frac{BD}{DC} = \frac{AB}{AC}$. $\triangle AEC$ - isoscel, pentru că $\angle AEC = \angle BAD$ (unghiuri corespondente) $\angle ACE = \angle DAC$ (unghiuri alterne interne) și $\angle BAD = \angle DAC$ (din ipoteză AD - bisectoarea), de unde rezultă egalitatea din teoremă.

2) Se arată că dacă

$\frac{BD}{DC} = \frac{AB}{AC}$, atunci AD – bisec-

toarea $\angle BAC$ (fig 13). Fie $D' \in BC$, astfel încât AD' - bisectoarea $\angle BAC$. Atunci

$\frac{BD'}{D'C} = \frac{AB}{AC}$. Deci $\frac{BD}{DC} = \frac{BD'}{D'C}$,

$$\frac{BD}{BD + DC} = \frac{BD'}{BD' + D'C}.$$

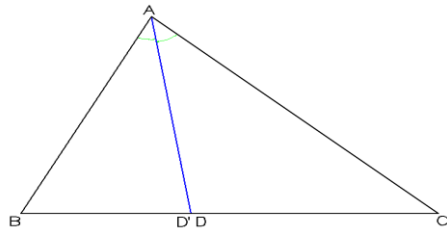

fig 13

Rezultă $\frac{BD}{BC} = \frac{BD'}{BC}$, prin urmare $BD = BD'$. Ținând cont și de $D, D' \in BC$, obținem $D = D'$. **q e d**

Definiție: Se numește *înălțime* a triunghiului coborâtă din vârful dat, perpendiculara dusă din acest vârf pe dreapta care conține latura opusă a triunghiului..

În figurile **14** și **15** sunt două triunghiuri în care sunt duse înălțimile din vârfurile B și B_1 . În figura **14** piciorul înălțimei e situat pe latura triunghiului, iar în figura **16** - pe prelungirea laturii:

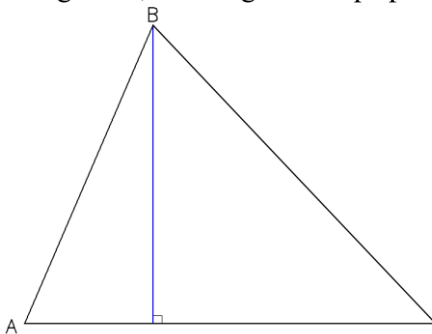

Fig 14

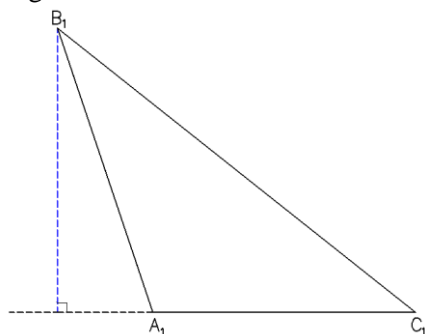

Fig 15

Teoremă înălțimei: Într-un triunghi dreptunghic pătratul înălțimei duse din vârful unghiului drept pe ipotenuză este egală cu produsul segmentelor formate de această înălțime pe ipotenuză.

Demonstrație: Fie $\triangle ABC$ - dreptunghic, $m(\angle C) = 90^\circ$, CD - înălțime care fie că e egală cu h (fig 16). Pentru început vom nota: $AB = c$, $AC = b$, $BC = a$, $AD = b'$ și $DB = a'$. Să analizăm acum triunghiurile obținute în urma coborârii înălțimei pe ipotenuză. Așa deci

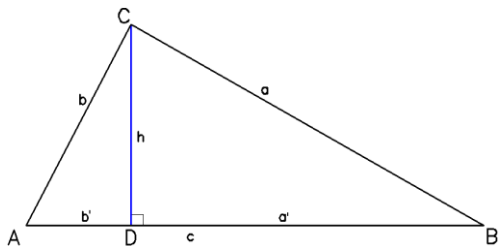

fig 16

$$\triangle ADC \sim \triangle CDB \text{ (UL). (1)}$$

$$\triangle ABC \sim \triangle ADC \text{ (UL), (2)}$$

$$\triangle ABC \sim \triangle DBC \text{ (UL), (3)}$$

Din (1) avem: $\frac{AD}{CD} = \frac{AC}{BC} = \frac{DC}{DB}$ de unde substituind obținem:

$$\frac{b'}{h} = \frac{b}{a} = \frac{h}{a'} \Rightarrow \frac{b'}{h} = \frac{h}{a'} \Rightarrow h^2 = a'b' \text{ și teorema este demonstrată. } \mathbf{q.e.d.}$$

§ Rezolvarea unor probleme de geometrie a triunghiului prin aplicarea proprietăților medianei, înălțimii și bisectoarei

Problemă: Demonstrați că înălțimile unui triunghi ascuțitunghic reprezintă bisectoarele triunghiului format de segmentele ce unesc bazele înălțimilor.

Demonstrație: Fie triunghiul respectiv este $\triangle ABC$ (fig 17). Din asemănarea $\triangle AB'B \sim \triangle AC'C$

(UU) urmează că $\frac{AC'}{AB'} = \frac{AC}{AB}$, de

aceea și $\triangle AC'B' \sim \triangle ABC$ - $\angle A$ este comun, iar laturile care formează acest unghi sunt proporționale. Analogic se poate demonstra că

$$\triangle CA'B' \sim \triangle ABC,$$

$\triangle BA'C' \sim \triangle ABC$. Rezultă deci $\angle AB'C' = \angle CB'A = \angle ABC$, de unde $\angle C'B'B = \angle A'B'B$. Analogic se demonstrează că $A'A$ și $C'C$ sunt bisectoarele $\triangle A'B'C'$

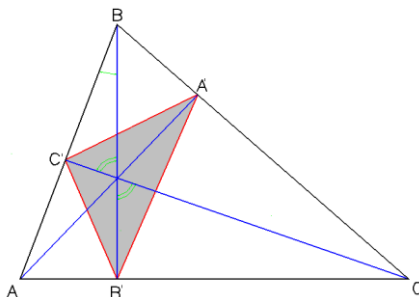

fig 17

Problemă: În $\triangle BCD$ $\angle D$ - obtuz, prelungimile înălțimilor BM și DN se intersectează în punctul O , $\angle BCD = \angle CBD = \gamma$, $CD=b$. Aflați distanța de la punctul O la dreapta DC

Indicație: Se demonstrează că D este ortocentrul $\triangle BOC$ și se exprimă laturile tringhiurilor dreptunghice, obținute la coborârea înălțimilor, prin unghiurile α , γ cu ajutorul funcțiilor trigonometrice.

Problemă: Demonstrați că pătratul bisectoarei vârfului unui triunghi arbitrar este egal diferența dintre produsul laturilor laterale și produsul segmentelor formate pe baza triunghiului de bisectoare.

Demonstrație: Trebuie să demonstrăm că $l^2 = ab - mn$. Fie $\angle ADB = \alpha$, aplicând acum teorema cosinusului pentru $\triangle ABD$ și $\triangle BDC$ (fig 18) avem:

$$a^2 = l^2 + m^2 - 2ml \cos \alpha \quad (1)$$

$$b^2 = l^2 + n^2 + 2nl \cos \alpha \quad (2)$$

Înmulțim (1) cu n și (2) m , adunăm aceste relații și, știind că

$$\frac{m}{n} = \frac{a}{b}, \text{ ușor vom aduce suma obținută la forma } l^2 = ab - mn \quad \mathbf{q e d}$$

Utilizând rezultatele acestei demonstrații, încercați să aflați lungimea bisectoarei duse la lungimea laturii medii a unui triunghi cu laturile a, b și c (fie $a < b < c$).

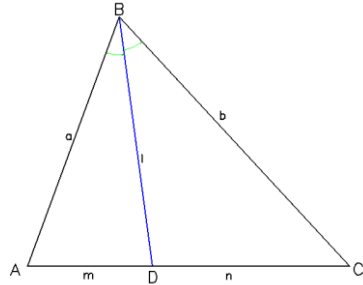

Fig 18

Problemă: În $\triangle ABC$ - arbitrar, este dusă mediana CM (fig 19). Demonstrați că:

- Dacă $CM > \frac{1}{2} AB$, atunci $\angle C < 90^\circ$;
- Dacă $CM = \frac{1}{2} AB$, atunci $\angle C = 90^\circ$;
- Dacă $CM < \frac{1}{2} AB$, atunci $\angle C > 90^\circ$;

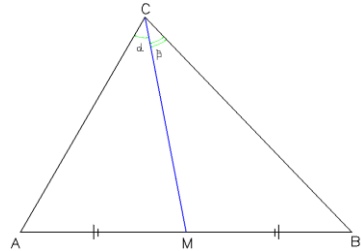

fig 19

Demonstrație: Să notăm $\angle CMA = \alpha$, $\angle BCM = \beta$

a) $CM > AM$ și $CM > BM$. Să analizăm $\triangle ACM$ și $\triangle BCM$. Așa cum în triunghi, laturii mai mari îi corespunde unghi mai mare, atunci $\angle A > \alpha$, $\angle B > \beta$. Însușind aceste relații, primim $\angle A + \angle B > \angle C$. De aici rezultă că $\angle A + \angle B + \angle C > \angle C + \angle C = 2\angle C$ și, fiindcă $\angle A + \angle B + \angle C = 180^\circ$, $\angle C < 90^\circ$. **q e d**

Similar, încercați să demonstrați afirmațiile din punctele b) și c).

Problemă: În $\triangle ABC$ cu baza $AB = a$ și $\angle A = \angle B = \alpha$ este dusă bisectoarea BE . Baza înălțimii AH cade pe segmenul BC . Determinați $S_{\triangle CEH}$?

Indicație: Veți porni de la faptul că $\angle C$ este unghi comun al triunghiurilor $\triangle ABC$ și $\triangle CEH$ și apoi, veți deduce relația pentru calculul ariei triunghiului respectiv: $S_{\triangle CEH} = \frac{CE \cdot CH}{CA \cdot CB} \cdot S_{\triangle ABC}$.

Problemă: În $\triangle ABC$ sunt duse bisectoarele AD și CF a $\angle BAC$ și $\angle ACB$ corespunzător. Aflați raportul dintre ariile $\triangle ABC$ și $\triangle AFD$ dacă se știe că $AB=c$, $AC=b$, $CB=a$

Indicație: Se aplică proprietatea bisectoarei unghiului intern al triunghiului

Problemă: În $\triangle ABC$, $\angle A = \frac{\pi}{4}$ și

$\angle C = \frac{\pi}{6}$. Aflați unghiul dintre înălțimea BD și mediana BE ale acestui triunghi (**fig 20**).

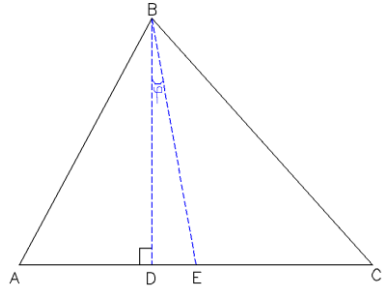

fig 20

Rezolvare: Să notăm $AB=c$, $AC=b$, $\angle DBE = \varphi$. Atunci

$$AD = c \cos \angle A = \frac{c\sqrt{2}}{2},$$

$$DE = BD \operatorname{tg} \varphi = \frac{(c\sqrt{2} \operatorname{tg} \varphi)}{2}.$$

Rezultă

deci:

$$\frac{b}{2} = AE = AD + DE = \frac{c\sqrt{2}(1 + \operatorname{tg} \varphi)}{2}.$$

Aplicând teorema sinusului

pentru

$\triangle ABC$

obținem:

$$\frac{c}{\sin \angle C} = \frac{b}{\sin \angle B},$$

unde.

$$\sin(\pi - \angle A - \angle A) = \sin(\angle A + \angle C) =$$

$$\sin \frac{\pi}{6} \cos \frac{\pi}{4} + \cos \frac{\pi}{6} \sin \frac{\pi}{4} = \frac{\sqrt{2}}{4}(1 + \sqrt{3}).$$

De

aici

aflăm:

$$\frac{c}{1/2} = \frac{4c(1 + \operatorname{tg} \varphi)}{1 + \sqrt{3}}, \operatorname{tg} \varphi = \frac{\sqrt{3} - 1}{2} \Rightarrow \varphi = \operatorname{arctg} \frac{\sqrt{3} - 1}{2}$$

Răspuns: $\arctg \frac{\sqrt{3}-1}{2}$

Problemă: În $\triangle ABC$, este dusă bisectoarea unghiului drept CD . Se știe că $AD=m$, $BD=n$. Aflați înălțimea dusă din vârful unghiului C .

Indicație: Se aplică teorema bisectoarei și teorema înălțimei

Problemă: În $\triangle ABC$ - isoscel ($AB=BC$), mediana AD și bisectoarea CE sunt perpendiculare. Aflați $m(\angle ADB)$.

Indicație: Se demonstrează, inițial, că $\triangle ADC$ este isoscel, și deja, în acest triunghi, se aplică proprietățile liniilor într-un triunghi isoscel.

Problemă : În $\triangle ABC$ - isoscel ($AB=BC$), înălțimea AF intersectează înălțimea BD în punctul O , în plus $\frac{BO}{OD} = n$. În ce raport bisectoarea AE împarte înălțimea BD ?

Indicație: Veți aplica, paralel, teorema bisectoarei și teorema lui Pitagora. Din relațiile obținute veți deduce raportul.

Problemă: Este dat $\triangle ABC$ (fig 21). În el este înscrisă o circumferință tangentă la latura BC în punctul D – piciorul înălțimei de lungimea h – și la latura AC (de lungimea b) în punctul de sprijin al mediane DE . Aflați diametrul acestei circumferințe ($DF = ?$).

Rezolvare: Să unim punctul E cu F . Dat fiind faptul că DE – mediana dusă pe ipotenuza $\triangle CAD$, avem:

$$DE = AE = \frac{b}{2} \text{ și } \angle EDF = \angle EAD$$

(unghiuri de la baza triunghiului isoscel). Prin urmare, triunghiurile dreptunghice $\triangle DEF \sim \triangle ADC$. De

aici: $\frac{DF}{AC} = \frac{DE}{AD}$ sau $DF = \frac{AC \cdot DE}{AD}$,

de unde $DF = \frac{b^2}{2h}$. **Răspuns:** $\frac{b^2}{2h}$

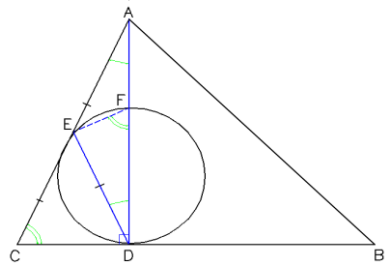

fig 21

Problemă : În $\triangle ABC$ - dreptunghic, din vârful C ducem înălțimea CD pe ipotenuză (fig 22). În triunghiurile nou formate $\triangle ACD$ și $\triangle BCD$

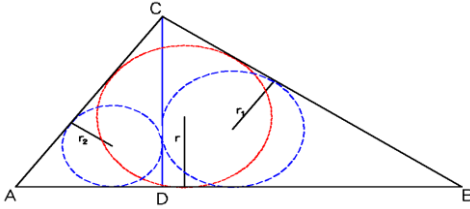

Fig 22

triunghiuri asemenea, razele circumferințelor înscrise (de fapt, ca și alte linii în triunghiuri asemenea) satisfac raportul: $\frac{AC}{r_1} = \frac{BC}{r_2} = \frac{AB}{r} = k$. De

aici, folosind și teorema lui Pitagora, obținem: $r_1^2 k^2 + r_2^2 k^2 = r^2 k^2$,
 $r^2 = r_1^2 + r_2^2$, $r = \sqrt{r_1^2 + r_2^2}$.

Răspuns: $r = \sqrt{r_1^2 + r_2^2}$.

Problemă: În $\triangle ABC$ - isoscel, lungimea înălțimei BD , dusă pe bază este egală cu h . Circumferința înscrisă în acest rtiunghi are raza r . Aflați raza circumferinței circumscrise triunghiului dat.

Indicație: Se fac inferențe asupra proprietăților razei cercului în triunghi și se aplică teorema sinusului.

Problemă: Este dat $\triangle ABC$. Acetsui triunghi îi este circumscrisă o circumferință prin centrul căreia sunt duse drepte perpendiculare pe laturile AC și BC . Aceste drepte intersectează înălțimea CH a triunghiului sau prelungirea ei în punctele P și Q . Se știe că $CP=p$, $CQ=q$. Aflați raza circumferinței.

Problemă: Din $\angle A$ - ascuțit al $\triangle ABC$ este dusă înălțimea AD . Din punctul D este descrisă o circumferință de rază AD care intersectează laturile AB și AC corespunzător în M și N . Aflați AC dacă se știe că $AB=c$, $AM=n$, $AN=m$.

Problemă: În $\triangle ABC$, sun duse mediana AM , bisectoarea AE , și înălțimea AD (fig 23). Aria $\triangle AEM$ este egală cu $\frac{1}{14}$ din aria $\triangle ABC$, iar aria $\triangle ADM$ este

sunt înscrise corespunzător 2 circumferințe cu razele r_1 și, respectiv, r_2 . Aflați raza circumferinței înscrise în $\triangle ABC$.

Rezolvare: Triunghiurile $\triangle ACB$, $\triangle CDB$ și $\triangle ADC$ sunt asemenea. Dar, în

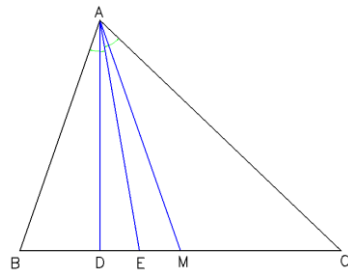

fig 22

$\frac{7}{50}$ din aria $\triangle ABC$. Aflați unghiurile triunghiului ABC .

Rezolvare: Să notăm $BC=a$, $AC=b$, $AB=c$. Ușor se verifică că $EM = \frac{a}{14}$, $DM = \frac{7a}{50}$ (Aceasta rezultă din afirmația: dacă segmentele DE și EM se află pe aceeași dreaptă, care nu trece prin punctul A și dacă S_1 și S_2 ariile triunghiurilor ADE , AEM , atunci: $\frac{S_1}{S_2} = \frac{DE}{EM}$). De aici,

$$BD = BM - MD = \frac{9a}{25}, \quad CD = \frac{16a}{25}, \quad BE = BM - EM = \frac{3a}{7}.$$

Aplicând teorema bisectoarei primim:

$$\frac{BE}{EC} = \frac{c}{b}, \quad \frac{c}{b} = \frac{3}{4}. \quad (1)$$

Din $\triangle BAD$ și $\triangle ACD$ aflăm lungimea catetei AD :

$$AD^2 = c^2 - \left(\frac{9}{25}\right)^2 \cdot a^2 = b^2 - \left(\frac{16}{25}\right)^2 \cdot a^2 \quad (2)$$

Rezolvând sistemul de ecuații (1) și (2), obținem: $b = \frac{4}{5a}$, $b = \frac{3}{5a}$.

Observăm că $b^2 + c^2 = a^2$. Din aceste considerente e trivial să determini unghiurile căutate: $\angle A = 90^\circ$, $\angle B = \arcsin\left(\frac{4}{5}\right)$, $\angle C = \arcsin\left(\frac{3}{5}\right)$.

$$\text{Răspuns: } \angle A = 90^\circ, \quad \angle B = \arcsin\left(\frac{4}{5}\right), \quad \angle C = \arcsin\left(\frac{3}{5}\right)$$

Problemă : În $\triangle ABC$ este dusă bisectoarea unghiului drept - CD . $\angle B = 30^\circ$ - ascuțit. Aflați mărimea unghiurilor din $\triangle DH_1H_2$, unde H_1 și H_2 sunt punctele de intersecție ale înălțimilor triunghiurilor ACD și respectiv BCD .

Problemă : Aflați valoarea unghiurilor $\triangle ABC$ dacă se știe că mediana și înălțimea duse din vârful B împart $\angle ABC$ în 3 părți egale.

Problemă. Fie $\triangle ABC$ - triunghi isoscel. $m(\angle BAC) = 100^\circ$. BD - bisectoare să se demonstreze relația: $BC = BD + AD$

VALOARE ȘI VALORIFICARE ÎN PROCESUL COMUNICĂRII

Maria DOSCHINERSCU, Fac. LLS

Elena GRĂDINARU, Fac. LLS

Coord.: Viorica ȚURCANU, dr. conf. univ.

La philosophie, avec ses idées et ses vues, représente «un ferment sans pareil dans sa variété, sur la ligne de la culture», disait Lucian Blaga. Dès le commencement, l'histoire de la philosophie est pénétrée de constantes réflexions concernant les valeurs. Les dialogues de Platon nous présentent des conceptions intègres au sujet du «bien» et du «beau», considérés comme valeurs éternelles, indépendantes d'une «arithmétique» des plaisirs ou d'un «équilibre» des intérêts.

Par la constitution de l'axiologie (en commençant avec les oeuvres de R. H. Lotze, qui, en 1856, a parlé pour la première fois d'un empire relatif autonome des valeurs), la réflexion philosophique sur la condition humaine a obtenu une nouvelle dimension. L'axiologie a prouvé que les valeurs ne peuvent pas être perçues comme les choses, les connaissances ou les états psychologiques, parce qu'il y a un univers irréductible des valeurs qui laisse son empreinte sur les différences du règne biologique et sur celui culturel, et bien sûr ceux entre les états historiques de l'humanité. Les valeurs ne peuvent pas être confondues et encadrées dans ce que Husserl nommait la classe «des objets idéaux» (des représentations symboliques, conceptions, connaissances). Ainsi, l'axiologie – la théorie générale de la valeur, est apparue, irréductible de la théorie de l'existence ou de la théorie de la connaissance.

L'axiologie, comme discipline philosophique indépendante, a son objet propre d'étude. L'objet de l'axiologie constitue «l'étude des valeurs génériques et des liaisons générales des systèmes des valeurs». L'univers des valeurs signifie ce qui est l'homme par les valeurs créées, et ce que l'homme peut et doit devenir, par des idéaux, des aspirations, des projets et des désirs. Comme univers des significations, le monde des valeurs ne représente pas des appréciations, des nécessités et des aspirations individuelles, mais des idéaux, des nécessités et des tendances d'une période historique concrète. Toutefois, les valeurs sont une réalité artificielle, construite par l'homme pendant le procès de la réalisation de certains buts.

Pour mettre en évidence l'ensemble des problèmes concernant ce sujet-ci, il faut rappeler une série des problèmes généraux les plus importants de ce domaine: qu'est-ce que c'est la valeur? la genèse de la valeur? la nature de la valeur? la structure de la valeur? la classification et l'hiérarchisation des valeurs? le rapport entre différents types des valeurs? le problème du système des valeurs?

Le problème «Qu'est-ce que c'est la valeur?» a été solutionné en trois modalités: que la valeur est propre au sujet, soit qu'elle est placée dans la sphère transcendante de certains objets (matériaux et idéaux), soit qu'elle résulte d'une interaction entre le sujet et l'objet. Lorsqu'elles sont constituées, les valeurs ont une indépendance relative envers le sujet créateur, une évolution propre et une objectivité spécifique. Si on parle de la genèse des valeurs, on doit tenir compte du fait que le monde des valeurs est la création de l'homme et représente une dimension essentielle de l'existence humaine. La nature des valeurs présuppose que les valeurs font partie, par tradition, de la sphère à ce qu'elles doivent être. La structure des valeurs se réfère au mode dans lequel les valeurs sont mises en ordre interne, à l'ensemble des relations spécifiques, relativement établies, des propriétés et lois qui s'établissent entre les composantes différentes des valeurs. Si on parle de l'hierarchisation des valeurs, on doit tenir compte de leur importance pour l'homme. Max Sceler a établi une hiérarchisation éternelle, concernant les critères: la durée, la divisibilité, la fondation, la profondeur de la satisfaction et sa relativité; donc le tableau hiérarchique des valeurs constitue un guide stimuloire de l'activité créatrice de l'homme.

L'ensemble des problèmes philosophiques concernant l'axiologie est plus complexe, parce que la connaissance humaine généralement tend vers deux buts: «d'expliquer le monde, l'univers dont nous faisons partie; et de comprendre le rôle de notre existence et sa valeur.»

Si on parle de la classification des valeurs, on peut les diviser en : valeurs fondamentales qui tiennent de la structure matérielle de la société, de la typologie des relations sociales, et le domaine des valeurs dérivées qui désignent l'horizon des valeurs proprement-dites d'une société. Louis Lavelle a divisé les valeurs en trois groupes: 1) les valeurs économiques et affectives; 2) les valeurs intellectuelles et esthétiques; 3) les valeurs morales et religieuses. D'après le critère de la nature de l'objet des valeurs, on a des valeurs matérielles et des valeurs spirituelles.

Les valeurs économiques: la valeur d'échange et la valeur d'utilisation (d'après Aristotele). Les principales valeurs économiques sont: l'utilité, la rareté, le travail. En économie, par valeur, on peut comprendre le prix payé pour un objet ou un service.

Les valeurs juridiques: les termes de légalité, de justice, de droit etc. signifient l'appréciation que la société et les hommes la donnent aux actes et aux rapports juridiques et au mode de la réalisation effective du droit. La violation des valeurs juridiques deviennent des infractions qui attirent l'intervention des organes compétentes des autorités publiques. Les plus

importantes valeurs juridiques sont celles introduites dans la Constitution du pays, dans la Déclaration universelle des droits de l'homme.

Les valeurs esthétiques sont celles qui répondent à la nécessité de l'homme du beau. Les hommes ont besoin du beau, dans la relation avec l'univers et avec lui-même. Le beau est harmonie, équilibre, mesure; le beau est le bien qui plaît; le beau est la révélation d'un sens et d'une finalité dans le monde. Il y a des valeurs esthétiques naturelles et artistiques (créées par l'homme).

Les valeurs religieuses représentent un ensemble des buts et des devoirs supérieurs, permanents, pour les adeptes de chaque religion. Ainsi on a trois vertus théologiques : la croyance, l'espérance et l'amour – d'où dérivent l'humilité, la modération, la tolérance etc. Le chemin d'achèvement chrétien ne commence pas dès vertus morales vers celles théologiques, mais, au contraire, parce que les vertus théologiques sont considérées nécessaires pour le perfectionnement moral.

Un rôle important dans l'axiologie joue le jugement de valeur. T. Vianu fait une différence entre le jugement de valeur et le jugement concernant la valeur. On nomme jugement de valeur ce où la valeur est le prédicat du jugement. Exemple: «Les valeurs sont polares». La comparaison est la condition de chaque jugement de valeur, elle est faite d'après un critère déterminé qui présuppose l'approbation ou la dépprobation.

On peut conclure que l'Univers de l'action humaine est pénétré d'une dominante axiologique, parce que notamment la valeur mobilise et soutient l'action, en déterminant les directions pratiques de l'activité humaine. Le monde de l'homme est en même temps un monde de l'action et de l'axiologie, parce qu'ici ont lieu la liaison entre les valeurs et tous les types de l'activité, conditionnés historiquement. Seulement les valeurs déterminent l'homme à actionner, le monde des valeurs représente le monde caractérisé pour l'homme et pour toutes les actions humaines.

De l'amour et de la vie

L'amour est une image de notre vie: l'un est l'autre sont sujets aux mêmes révolutions et aux mêmes changements. Leur jeunesse est pleine de joie et d'espérance: on se trouve heureux d'aimer. Cet état si agréable nous conduit à désirer d'autres biens, et on en veut de plus solides; on se contente pas de subsister, on veut faire des progrès, on est occupé des moyens de s'avancer et de s'assurer sa fortune; on cherche la protection des ministres, on se rend utiles à leurs intérêts; on ne peut souffrir que quelqu'un prétende ce que nous prétendons. Cette émulation est traversée de mille soins et de mille peines, qui s'effacent par le plaisir de se voir établi: toutes les

passions sont satisfaites, et on ne prévoit pas qu'on puisse cesser d'être heureux. Cette félicité néanmoins est rarement de longue durée, et elle ne peut pas conserver longtemps la grâce de la nouveauté.

Pour avoir ce que nous avons souhaité, nous ne laissons pas de souhaiter encore. Nous nous accoutumons à tout ce qui est à nous; les mêmes biens ne conservent pas leur même prix; et ils ne touchent pas toujours également notre goût; nous changeons imperceptiblement, sans remarquer notre changement; ce que nous avons obtenu devient une partie de nous-même: nous serions cruellement touchés de le perdre, mais nous ne sommes plus sensibles au plaisir de le conserver; la joie n'est plus vive, on en cherche ailleurs que dans ce qu'on a tant désiré. Cette inconstance involontaire est un effet du temps, qui prend malgré nous sur l'amour comme sur notre vie; il en efface insensiblement chaque jour un certain air de jeunesse et de gaieté, et en détruit les plus véritables charmes; on prend les manières plus sérieuses, on joins des affaires à la passion; l'amour ne subsiste plus par lui-même, et il emprunte des secours étranger ((Turcanuers. Cet état de l'amour représente le penchant de l'âge, où on commence à voir par où on doit finir; mais on n'a pas la force de finir volontairement et dans le déclin de l'amour comme dans le déclin de la vie personne ne se peut résoudre de prévenir les dégoûts qui restent à éprouver; on vit encore pour les maux, mais on ne vit plus pour les plaisirs.

La jalousie, la méfiance, la crainte de laisser, la crainte d'être quitté, sont des peines attachées à la vieillesse de l'amour, comme les maladies sont attachées à la trop longue durée de la vie: on ne sent plus qu'on est vivant que parce qu'on sent qu'on est malade, et on ne sent aussi qu'on est amoureux que par sentir toutes les peines de l'amour. On ne sort de l'assoupissement de trop longs attachements que par le dépit et le chagrin de se voir toujours attaché; enfin, de toutes les décrépitudes, celle de l'amour est la plus insupportable.

Ceux qui ont voulu nous représenter l'amour et ses caprices l'ont comparé en tant de sortes à la mer qu'il est malaisé de rien ajouter à ce qu'il en on dit. Ils nous ont fait voir que l'un et l'autre ont une inconstance et une infidélité égales, que leurs biens et leurs maux sont sans nombre, que les navigations les plus heureuses sont exposées à mille dangers, que les tempêtes et les écueils sont toujours à craindre, et que souvent même on fait naufrage dans le port. Mais en nous espérant tant de craintes, il me semble qu'ils ne nous ont pas assez montré le rapport qu'il y a d'un amour usé, languissant et sur sa fin, à ces longues bonaces, à ces calmes ennuyeux, que l'on rencontre sous la ligne: on est fatigué d'un grand voyage,

on souhaite de l'achever; on voit la terre mais on manque du vent pour y arriver; on se voit exposé aux injures des saisons; les maladies et les langueurs empêchent d'agir; l'eau et les vivres manquent ou changent de goût; on essaye de pêcher, et on prend quelques poissons, sans en tirer de soulagement ni de nourriture; on est las de tout ce qu'on voit, on est toujours avec ses mêmes pensées, et on est toujours ennuyé; on vit encore et on a le regret de vivre; on attend des désirs pour sortir d'un état pénible et languissant, mais on n'en forme que des faibles et d'inutiles.

Il est malaisé de définir l'amour; tout ce qu'on peut dire est que l'âme c'est une passion de régner, dans les esprits c'est une sympathie, et dans le corps ce n'est qu'une envie cachée et délicate de jouir de ce que l'on aime après beaucoup de mystères. L'amour est à l'âme de celui qui aime ce que l'âme est au corps qu'elle anime. Aussi bien que le feu, l'amour ne peut pas subsister sans un mouvement continu, et il cesse de vivre dès qu'il cesse d'espérer ou de craindre. Il est amour comme de l'apparition des esprits : tout le monde en parle, mais peu de gens en ont vu. Quoique toutes les passions montrent cette vérité, l'amour le fait voir plus clairement que les autres. L'amour, lui seul, a fait plus de maux que tout le reste ensemble, et personne ne doit entreprendre de les exprimer; mais comme il fait aussi les plus grands biens de la vie; au lieu de médire de lui, on doit se taire; on doit le craindre et le respecter toujours.

L'aspiration humaine vers le beau

Il est difficile de nous imaginer la vie sans beau, sans poésie, sans musique, sans arts. Les hommes ont été toujours, pendant tous les temps un grand soif de beau. Le secret de la vie se trouve dans le secret du beau. Le monde du beau est immense et très varié. L'homme percevait activement et vit émotionnellement la beauté d'un paysage, la mélodie féerique d'une chanson, en sentant la nécessité d'une nouvelle rencontre avec le beau et une impulsion pour sa création dans tout ce qu'il fait et tout ce qui l'entoure.

L'aspiration vers le beau est une qualité, une capacité de l'humanité, une impulsion de l'âme, un état d'activité, qui se trouve à la base de la culture esthétique, dans laquelle le but final de l'esthétique de l'homme se reflète.

Le beau a eu une grande importance dès le début de l'existence sur la terre de l'humanité. Le beau est la vie. Platon disait que le beau est difficile, c'est la plus répandue notion dans les vocabulaires de la civilisation humaine, notion qui n'a jamais manqué de la pensée des époques. Le beau doit être gardé, pris comme modèle, il faut commencer avec lui, malgré le fait qu'il est vieux. La beauté de la nature, du monde est éternelle, mais la beauté de l'homme est éfémère. Mais il est vrai, encore, le fait que la beau-

té créée du travail de l'homme est éternelle. Chaque corps, chaque chose et phénomène a sa beauté-même. Le beau c'est un phénomène objectif-subjectif, donc dépendant de l'objet et de la nature, et de notre émotion, notre sentiment subjectif. Il faut premièrement maintenir la propreté et l'ordre exemplaire partout, dans tous les composants structuraux de la production. La nature, la communication avec la nature est une source d'inspiration, la beauté de la nature et du pays natal est comprise de tous les hommes.

L'aspiration vers le beau est vraiment une des plus vieilles, plus universelles et caractéristiques tendances de l'homme. Dans les conditions favorables, l'homme obtient automatiquement la richesse spirituelle, la culture, la capacité de comprendre le beau. Il dépend encore de son degré d'activité et sa création propre, du fait comment il travaille, dans la direction de la valorification et de la réalisation du beau, de toutes les aspirations humaines. Le perfectionnement physique, la richesse spirituelle, la pureté morale constituent une raison de la formation de la personnalité multilaterale développée. La beauté de l'homme est devenue réelle, parce qu'on a apprécié la valeur esthétique du travail humain, de son activité vitale, on a compris tout simplement, que tout ce qui est meilleur et plus beau dans le monde est dû aux travaux assidus des hommes.

(**Doschinescu Maria, Țurcanu Viorica**)

La définition et le spécifique de la communication humaine.

Communication et culture

La théorie de la communication est une discipline relativement nouvelle. Son fondateur est considéré le philosophe français Emmanuel Levinas. D'après les remarques du penseur roumain Ion Haines «avant la cinquième décennie de notre siècle, on ne rencontre pas de recherches dédiées à la communication, surtout aux moyens de communication en masse. Le développement vertigineux des techniques de communication spécifiques de l'ère électronique a contribué à l'enrichissement et à la diversification des études vouées à ce domaine et il a souligné la nécessité de la collaboration créatrice avec une série de disciplines scientifiques, parmi lesquelles: la sociologie, la psychologie, la philosophie, la linguistique, l'histoire, l'économie etc.

Donc, la théorie de la communication existe dès une moitié du siècle et elle est préoccupée du problème de la transmission et de la réception des informations, des idées, des événements, des attitudes d'un individu à l'autre, et de celui-là à l'autre. Pour M. Dufrenne, la communication ne passe pas d'un langage impersonnel, d'un système neutre de signes, mais à partir d'une éducation élémentaire dans la philosophie de l'homme – moi

et l'autre: l'homme ne peut pas apprendre ce qu'il est, il ne se connaît pas lui-même, que par l'autre, qui se révèle lui-même comme un intérieur, qui s'ouvre à la communication. Voilà pourquoi les procès de communication humaine sont fondamentaux dans l'organisation de la société, de chaque groupe social, parce que hors d'eux, il n'y a pas une compréhension réciproque, coordination et une coopération consciencieuse des individus consciencieux. D'après l'affirmation de Mihai Dinu: "Vraiment, la communication réside à la base de l'organisation sociale, en coagulant et en contrôlant les rapports «horizontaux» entre les hommes, mais elle engage toutefois leurs aspirations verticales dans un mouvement en ascension vers les plans supérieurs de la réalité.

Il faut remarquer que pas seulement de cette perspective fonctionnelle, mais aussi à partir de la perspective historique nous pouvons nous rendre compte que le processus de la communication ont été à la base de l'humanisation –même, de la constitution psychologique, culturelle et spirituelle des hommes. Elles ont assuré et elles assurent même à présent la transmission permanente de l'expérience accumulée de toutes les années dans la société, en constituant simultanément les voies les plus efficaces d'influence éducative, formative sur les individus. Certainement que hors de la communication avec les autres, l'individu humain reste isolé. Donc, la communication, dans le cadre de l'interaction sociale des individus humains, est un élément nécessaire dans le processus de l'humanisation et de l'organisation sociale.

Les processus de communication assurent la transmission et l'échange des informations entre les hommes concernant les impressions, les émotions, les décisions rationnelles, les jugements de valeur etc. , dans le but d'obtenir des modifications dans leur condition. Chaque individu est influencé, d'une part, de la communication qu'il réceptionne, et, d'autre part, des effets produits par les communications proprement émises dans la condition des interlocuteurs. Il est évident que la communication humaine diffère d'une façon qualitative des modalités de communication rencontrées dans le monde des animaux. La communication verbale, employée par les éléments du système de la langue naturelle et de ses propriétés, est fondamentale dans les relations humaines. Elle imprime des caractéristiques diverses, de facture sociale, par rapport aux autres modalités de communication propres et pour les animaux. Seulement l'homme parle, mais les animaux communiquent par le comportement nonverbal. Mais il ne manque pas seulement le langage ou le parler aux animaux pour être homme, mais aussi d'autres déterminations essentielles qui sont spécifiques à

l'homme. La communication, par l'intermédiaire du langage n'est pas une faculté ajoutée à l'ensemble des fonctions animales, parce que le fait de communiquer humainement modifie tous les rapports avec les êtres et les choses de l'entourage, parce que le langage humain pénètre et influence l'expérience que nous avons concernant le monde et les autres.

La communication humaine réalise non seulement la fonction relationnelle, mais aussi celle informationnelle, de mettre en liaison les hommes avec toutes les déterminations, les implications et ses conséquences psychosociales et impersonnelles. Car, à la différence des autres êtres auxquels l'information se répand spontanément des uns aux autres, les hommes communiquent à l'aide du langage. Ainsi, le langage constitue la différence fondamentale entre les signes par lesquels les animaux communiquent et les symboles par lesquels les hommes communiquent. Toutefois, la communication aux animaux est liée à la situation concrète dans laquelle l'animal se trouve, mais la communication humaine vise l'existence dans son intégrité, sur toute l'extension de sa dimension temporelle – du passé, par le présent, vers l'avenir. Les animaux communiquent entre eux d'après les nécessités du moment, mais pour l'homme, il est essentiel l'interrogation comme modalité du message, parce que le monde est «taciturne»; pour le faire parler, il doit être questionné, interrogé par l'homme. Ainsi, la démarche cognitive se naît, qui étant finie, passe de l'animal à l'homme. Il est évident que dans cette ordre d'idées, que la connaissance se réalise dans le cadre d'un processus de communication, où il a lieu la transmission des informations par l'intermédiaire au parler actuel.

Dans le cadre de la sociologie, psychologie sociale, dans la philosophie la communication a plusieurs acceptions:

- le processus par lequel les individualités observent les stimulents et réagissent aux différents degrés à leur perception;
- le mécanisme par lequel les relations humaines existent et se développent;
- avec tous les symboles de la pensée, avec les moyens de propagation et de conservation.
- communication sociale définie soit comme une expression générale destinée à nommer toutes les formes de relations sociales dans lesquelles les individus et les groupes participent consciencieusement, soit comme des rapports interpersonnels qui comportent une communication ou une fusion des connaissances.

De toutes ces acceptions c'est la communication sociale qui présente pour nous l'intérêt majeur, parce que dans le cadre de la théorie de la

connaissance, l'homme est considéré non comme une entité individuelle, mais comme un être générique sous l'aspect de sa société, autrement dit comme humanité résultée de la succession des générations.

Ainsi, la communication signifie une action entreprise pour établir une communion avec quelqu'un, pour réunir les informations, les idées, les attitudes, pour les associer, les rapporter et établir des liaisons entre elles.

Comme on a déjà remarqué, une autre dimension constitutive des faits culturels représente la communication. Toutes les démarches (interventions) culturelles de l'homme ont lieu dans le processus de son activité sociale; elles sont déterminées par la société, ont une finalité et une fonction socio-humaine qui se réalisent moyennant la communication. Cette chose est bien naturelle parce que la culture qui présente en même temps les cristallisations des connaissances et de l'expérience humaine, de la valorisation de propres créations, doit être comprise sous l'aspect communicationnel, comme un mouvement et une transmission des valeurs créées pour être inclus dans le patrimoine national et même celui de l'humanité. «Par son aspect communicationnel, la culture, en général, est un phénomène social avec une certaine finalité. Mais avec toute sa dynamique et ses conséquences, la culture n'est pas possible hors de la société, parce que c'est l'action communicationnelle de la société et de la culture- l'éducation - qui manque. Donc, la culture par sa genèse et sa finalité sociale est héritée par les mécanismes sociaux, habitée et apprise. Et c'est la culture aussi qui conduit l'individu vers l'humanité, vers ses valeurs. Le facteur communicationnel n'est pas extérieur à la culture, mais tient du sens et de la finalité de celle-ci.»

La preuve du fait que la communication représente un des traits caractéristiques de la culture consiste dans le fait que l'histoire ne connaît point de cultures absolument fermées, même si les collectivités ou les peuples sont isolés en apparence du point de vue géographique. La communication représente une nécessité organique de l'homme, qui prend la source de sa propre nature. C'est parce qu'il n'est pas suffisant à soi-même et ne peut pas être ni ontique, ni axiologique, tout à fait seul. Cette nécessité ayant le même motif (la même justification), dépend de ses créations culturelles. A la fin des fins le but des créateurs est communication, les valeurs culturelles devant être communiqués aux autres. C'est pourquoi la communication n'est pas un processus extérieur de la culture, mais tout à fait extérieur, qui appartient à son contenu. Les valeurs culturelles se réalisent, existent et même se perfectionnent, intensifient le potentiel formatif-culturel par la circulation et l'intégration dans les trains de la vie et de

travail des hommes, dans l'univers spirituel de leur pensée et sens. Il s'agit d'un moment interne, constitutif de la culture et non d'une condition externe, parce qu'une valeur culturelle que personne ne reçoit, qui ne devient pas un élément spirituel des individualités et des communautés humaines, se nie soi-même comme valeur, se perd en néant ou devient privée de sens comme une information sans récepteur qui l'alimenterait, la travaillerait et élaborerait la réaction de réponse."

Ainsi, c'est la communication qui assure la continuité du développement de la culture, car la communication représente le canal par lequel a lieu le passage du constitut, au constituant, d'un type et d'un degré de développement de la culture à un autre type et à un autre degré. De cette perspective, la culture n'est qu'un système ouvert dont le réglage automatique se réalise aussi synchroniquement que diachroniquement – moyennant la communication, la culture accomplit sa condition, sa destination en réalisant une double fonction : informative et formative, dont la deuxième est la plus décisive, car elle présume le stockage et l'adaptation qui est indispensable à la formation particulière de chaque individu et à la communauté en général. Vraiment, l'information culturelle ne s'inscrit pas seulement dans la mémoire de l'humanité, mais de même dans la mémoire individuelle par les études, c'est-à-dire par l'assimilation de normes et de règles ou de modèles actuelles, le moment communicationnel se change, parce que la personnalité ne se construit plus comme autrefois, d'une façon traditionnelle par l'éducation, mais surtout, par mass-media, ce qui modifie radicalement la manière de la perception de la culture.

Il arrive comme ça à cause du fait que près de la culture théâtrale, musicale et de presse, qui existe il y a une centaine d'années, a eu lieu une autre invention il y a quelques décennies. Il s'agit de la perfection de la technique du film (cinéma), de la radio, de la télévision, de la production des disques et, en général, du fixation de l'image et du son. Tout cela ont créé de multiples possibilités de l'émission des nouveautés de la journée, des connaissances, de la diffusion de la culture dans le milieu du peuple. Souvent l'apparition d'un nouveau moyen de communiquer avait comme conséquence la limitation et même l'abandon de tous les moyens anciens de communication. Autrement dit l'importance du moment communicatif a toujours augmenté – les mutations fondamentales ayant lieu une fois qu'on a inventé l'écriture, puis l'imprimerie et actuellement la communication électronique. A nos jours, une fois qu'on a produit l'extension des moyens électroniques de transmission qu'on a inventé l'Internet, on a réussi à faire la suppression de la distance entre l'émetteur et le récepteur et à donner la

posibilitate à tous les hommes de participer synchroniquement aux événements dans tout le monde. Une autre conséquence de l'implémentation des moyens mass-media dans le cadre de la société contemporaine constitue dans l'augmentation du temps consacré à informer. La force d'attraction des moyens de communication en masse consiste dans le fait que, d'une côté ils sont à la disposition de l'individu au domicile, à la place de travail, dans le transport etc, et d'autre côté ils rapprochent l'homme des événements de la journée, sans prétendre une attention tellement active et attentive comme la lecture d'un livre, par exemple.

(Grădinaru Elena, Țurcanu Viorica)

ANAFORĂ ȘI DEIXIS: INTERFERENȚE ȘI DISTINCȚII

Inga SAVCA, Fac. Filologie

Coord.: Lilia TRINCA, lect. sup., dr.,

SUMMARY

In romanian language, the two phenomena: anaphora and deixis refer to the linguistic and situational contexts. Referring to different circumstances (person, place, time) the deixis phenomenon is situated on the boundary zone between Semantics and Pragmatics. On the other hand anaphora is a syntactically-semantic phenomenon that mirrors the linguistic context and resumes a previous idea by a substitute word.

Sometimes is difficult to make a clear delimitation because most of linguistic expressions can realize both of them. also both phenomena orientate the addressee to well known elements from general knowledge possessed by the interlocutors.

The two phenomena can be distinguished through their specific functions: the deixis realizes the communicative situation and anaphora assures an intern coherence to the speech.

Noțiunile de *anaforă* și *deixis* au generat, în decursul cercetărilor, contradicții și neclarități în ce privește problema delimitării lor. Faptul e determinat de existența mecanismelor similare de preluare a interpretării referențiale a unui element lingvistic de la alt element, aflat în context – în contextul lingvistic (în cazul anaforei), sau în cel situațional (în cazul deixisului) – precum și o recuzită comună de mijloace lingvistice. În așa fel, multe deictice pot funcționa ca anafore. Altfel zis, deși constituie două fenomene distincte, anafora și deixisul posedă și zone de interferență. În studiul de față, ne propunem a le releva, dar nu înainte de a preciza unele detalii cu referință la acești termeni.

Deixisul reprezintă „unul dintre aspectele fundamentale ale organizării pragmatice a discursului, desemnând faptul că referința anumitor componente ale unui enunț nu poate fi determinată decât prin raportare la datele concrete ale situației de comunicare” [1, p. 157].

În timpul unui act de comunicare, persoanele interacționează și își transmit cunoștințe prin intermediul trierilor pe care le fac, selectând dintre resurse (din potențialul de semnificații) ale codului și referindu-se la anume entități cu ajutorul formelor lingvistice pe care le folosesc: persoane, locuri, lucruri, acțiuni, relații etc. Astfel, prin deixis²⁶ înțelegem ansamblul modalităților de expresie care asigură ancorarea mesajului lingvistic (enunț) în situația de comunicare în care e produs. Deicticele constituie o clasă de elemente lexicale a căror referință poate fi determinată numai în legătură cu un context pragmatic. Bunăoară, un enunț precum *Le vom spune aceasta mâine când ele vor veni aici*. va putea fi decodificat numai dacă vom fi capabili să identificăm:

- a) locutorii – „noi” subiect inclus în forma gramaticală a verbului „vom spune”;
- b) momentul în care este emis mesajul, altfel nu se cunoaște când va fi „mâine”;
- c) locul unde se realizează comunicarea, pentru că și „aici” reprezintă o pro-formă și poate semnifica orice loc;
- d) obiectul delibărării – „ele”, despre care cunoaștem doar că sînt de sex feminin;
- e) semnificația pronumelui demonstrativ *aceasta*.

Toate acestea dovedesc importanța informației deictice pentru perceperea și interpretarea corectă a mesajului. Prin faptul că se referă la diverse circumstanțe ale enunțului, deixisul se situează la granița dintre semantică și pragmatică: un anumit vorbitor se adresează unui anumit destinatar, într-un anumit context spațio-temporal, care constituie cadrul de referință obligatoriu pentru descrierea de stare realizată prin acest enunț. Categoriile tradiționale ale deixisului sînt persoana, locul și timpul. Organizarea internă a deixisului presupune un „cîmp indexal” (K. Bühler) al cărui punct „zero”, așa-numitul „origo”, e compus din persoana care vorbește (*eu*), din locul emiterii mesajului lingvistic (*aici*) și din momentul în care este făcută comunicarea (*acum*). Deoarece coordonatele deictice se modifică imediat ce se schimbă contextul comunicativ (acest lucru se întîmplă în cazul fiecărui mesaj nou, al cărui protagonist este un alt vorbitor), referentul

---

²⁶Deixis e un termen de origine greacă care înseamnă „a arăta”.

deicticelor, de asemenea, se va modifica în funcție de evenimentul de comunicare în care e ancorat²⁷: „eu” sînt *eu* atît timp cît comunic și mă evoc pe mine astfel. Din moment ce tac, „eu” nu mai sînt *eu*, ci „eu” devine cel care comunică.

Anafora e definită ca un „fenomen sintactico-semantic constînd în reluarea printr-un substitut a unui termen plin referențial, exprimat anterior, numit *antecedent*” [1, p. 45]. Termenul anaforic nu posedă sens de sine stătător, ci e interpretat semantico-referențial prin raportare la elementul deja apărut – antecedentul, al cărui sens contextual / valoare referențială o preia: *M-am împrietenit cu un coleg. Părinții acestuia sînt medici; Se zice că într-o maternitate au născut în aceeași seară o ardeleancă, o moldoveancă și o negresă. Peste noapte o infirmieră buimacă a încurcat copiii* etc.

Pentru a distinge fără dificultate aceste două fenomene – anafora și deixisul – trebuie să delimităm noțiunile de context (vecinătatea lingvistică a unei expresii, adică enunțul unde se găsește inserată, enunțurile precedente ale aceluiași locutor, precum și cele ale interlocutorului cu care comunică) și situația de discurs (ansamblul de circumstanțe de factură extra-lingvistică). În această ordine de idei, deicticele indică în mod direct un anumit element al situației de discurs, iar anaforicile fac aluzie la context.

Cu toate acestea există situații cînd delimitarea anaforei de deixis e aproape imposibilă. Aceasta se explică prin faptul că majoritatea expresiilor lingvistice ce realizează deixisul pot realiza și anafora: pronume personal, demonstrativ, posesiv, adverbe pronomiale ș.a.²⁸ (a se vedea [2, p. 231; 3, p. 32]). Pronumele de persoana a III-a, bunăoară, folosit în mod obișnuit anaforic, poate avea rol deictic atunci cînd indică un obiect exterior enunțului: *Cît de frumoasă este ea!* Pronumele demonstrativ, reflexiv, relativ, adverbele (anaforice) devin deictice în enunțuri de genul: *Privește acest manual!; Colegii știu că Ion și Maria se iubesc.; La steaua care-a răsărit / E-o cale atît de lungă.* (M. Eminescu); *Și apa unde-au fost căzut / În cercuri se rotește.* (M. Eminescu) etc.

Recuzita elementelor comune prin care pot fi realizate anafora și deixisul nu reprezintă unica similitudine dintre aceste două fenomene. Există și alte zone de interferență, cînd, de exemplu, deixisul poate fi considerat o formă de anaforă. Astfel, accesul la situația de discurs se poate realiza prin

---

²⁷Denumirea alternativă a expresiilor deictice – **ambrei** < fr. *embrayeurs* „elemente de comutare” -sugerează această inserție variabilă.

²⁸ Trebuie remarcat faptul că numărul cuvintelor specializate în exprimarea anaforei sau a deixisului este redus.

intermediul reprezentării lingvistice. De pildă, în situația când un locutor, arătînd spre o doamnă, exclamă: „*Cît de minunată e ea!*”, pronumele personal *ea* funcționează ca deictic, iar genul gramatical feminin sugerează faptul că obiectul a fost desemnat nu în sine, ci prin aluzie la un cuvînt din limbă (*doamnă*), al cărui gen e preluat de pronumele *ea*. De asemenea, elementul anaforic poate relua nu un segment delimitabil din context, ci o idee mai mult sau mai puțin evocată de cuvintele utilizate.

O componentă deictică discursivă este uneori actualizată și în folosirea predominant nondeictică (anaforică), a unor elemente de expresie, alegînd varianta de apropiere / de depărtare a pronumelui / adjectivului demonstrativ sau a adverbelor de loc (*aici / acolo*). Selectarea se întreprinde în funcție de distanța în discurs / text față de punctul de origine a coordonatelor deictice spațio-temporale (*origo*). Cf. *S-a luat în discuție problema structurii viitoare a instituției, precum și cea a planului de restructurare; aceea e o chestiune de perspectivă, în timp ce aceasta e stringentă.*

Un alt moment comun al acestor două fenomene lingvistice ține de procesul de interpretare a lor. Atît în cazul anaforei, cît și a deixisului destinatarul este atenționat asupra unui element din ansamblul de cunoștințe comune locutorului și interlocutorului. În situația anaforicelor clasice, elementul respectiv e introdus sau evocat în memoria interlocutorului simultan cu emiterea unei părți de discurs sau, în situația deicticelor, un gest al locutorului stimulează depistarea lui în cadrul situației de discurs. Interlocutorului nu i se solicită de a se angaja la o anchetă în interiorul textului: elementul la care se face aluzie e întotdeauna de natură conceptuală.

În concluzie, menționăm faptul că anafora și deixisul se disting prin funcțiile specifice: deixisul realizează ancorarea în situația de comunicare, iar anafora asigură un anumit tip de continuitate și coerență a discursului. Mai mult decît atît, anafora presupune elemente specializate și reguli clar marcate de stabilire a referenței, iar regulile care stabilesc coreferențialitatea, creînd lanțuri anaforice întinse (adesea pe toată lungimea textului), sînt mult mai complexe decît cele ale deixisului. Aceste fenomene distincte posedă însă și zone de interferență, delimitarea strictă a lor fiind o acțiune ce ar putea fi realizată cu dificultate, iar uneori chiar imposibilă.

Bibilografie

1. A. Bidu-Vrănceanu, C. Călărășu ș.a., *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2001.
2. R. Bell, *Teoria și practica traducerii*, Iași, Polirom, 2000.
3. L. Hoarță Lăzărescu, *Lingvistica pragmatică*, Iași, Editura Cermi, 1999.

ЭВОЛЮЦИЯ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ

Olesi GRINCU, Университет „Al. Ion Cuza”

Научные руководители:

Gabriel Ștefura, prof., univ., dr. „Al. I. Cuza”, Iași

Ion Grincu, conf. univ. dr. U.N.S.E. F.S. Chișinău

Налоги, обязательные платежи, взимаемые государством с юридических и физических лиц, возникали и развивались постепенно, заменяя собою прежние способы извлечения доходов. В античности и средневековье действовала широкая система налогов, в основном в форме натуральных сборов (продовольствие, фураж для армии и флота и т. п.) и в виде личных повинностей (участие в походах и др.). С развитием товарно – денежных отношений в доходах феодальных государств повышается роль денежных налогов, подушных и поземельных, появились промысловый налог, акцизы. (3, р. 63 93, 103).

В эпоху первоначального накопления капитала с помощью налогов у нарождающихся новых хозяйственников сосредоточивались денежные капиталы. Этому содействовала система откупов субсидий, предоставлявшаяся лицам за счет налоговых изъятий. На данном этапе налоги пришли на смену государственному ведению хозяйства и феодальной ренты. Однако внутри налоговой системы на смену поземельному, поимущественному, подушному обложению все в большей степени выдвигалось обложение подоходное. В этом сказалось, с одной стороны, развитие гражданского общества, с другой – развитие хозяйственных форм требующих публичной отчетности (акционерных обществ, банков, страховых кампаний и т.д.) Определенные изменения претерпело и соотношение между прямым и косвенным обложением. На заре новой эпохи в западной Европе косвенные налоги играли доминирующую роль в системе налоговых поступлений. В 20 – х и 30 – х годах XX века резко возросла роль прямых налогов, сравнительно с периодом, предшествовавшим первой мировой войне. Так в США удельный вес прямых налогов составлял до первой мировой войны 11%. в послевоенный период – около 70%, в Канаде соответственно 9 и 96, в Австралии – 10 и 51, в Великобритании 48 и 60%. Развивавшееся прямое подоходное обложение позволило использовать финансовую мощь государства для решения социальных вопросов, формируя инвестиции и рост занятости. (4.р.15) Высокие прогрессивные ставки прямых налогов сохранились и в 50 годах прошлого столетия. Они позволяли осуществлять крупные социаль-

ные программы, государственные заказы. капиталовложения. Тем самым стимулировался экономический рост.

Таким образом, в первой половине XX века налоговая система развитых стран стала частью целостной финансово – кредитно – денежной политики, направленной на хозяйственное развитие. Финансирование в сочетании с высокими налогообложением стимулировало рост экономики.

В семидесятые годы начинается новый этап в развитии налоговой системы. Причины - органические изменения в хозяйственной системе развитых стран: качественно расширился круг собственников акций и облигаций, держателей вкладов получателей дивидендов и процента и др. Реконструкция финансовой системы в эти годы, выразившаяся в качественном снижении ставок налогообложения на доходы корпораций, дивиденд, доходы от банковских вкладов, биржевых операции, отразила не просто перераспределение доходов, но и изменение всего механизма денежно кредитного регулирования экономики.

Налоговая система на данном этапе стала все более органически включаться в единую систему денежно – финансового регулирования воспроизводственных процессов.

Уровень налоговых ставок стал ориентироваться не на изъятие номинальных сверхприбылей, но на обложение реального дохода, стимулирующего накопление. Отсюда фундаментальное снижение налоговых ставок, которое советская экономическая литература односторонне квалифицировала как уступку крупному бизнесу за счет трудящихся. Новая налоговая политика свидетельствовала не столько о внимании к интересам крупного бизнеса, сколько об ориентации на массового сберегателя.

Изменился и характер косвенного обложения. По мере роста материальной обеспеченности широких слоев граждан косвенные налоги переставали быть «налогами на бедняков», расширилась сфера их социального применения. По мере расширения круга товаров массового потребления исчезла необходимость усиленного обложения узкого перечня товаров, которым когда-то исчерпывалось повседневное потребление широких масс. Эволюция косвенных налогов, таким образом, заключалась в следующем: от однократного обложения узкого круга товаров повседневного спроса к многократному обложению практически всех товаров, на всех стадиях их обработки и реализации, т. е. от акциза к налогу с оборота и затем к налогу на добавленную стоимость. (1, р. 410 - 428)

Такова в целом схема эволюции налоговой системы с древнейших времен до наших дней. На всех этапах исторического развития роль налогов проявляется на финансовом, экономическом и социальном планах. Конкретная форма проявления этой роли отличается в социально – экономическом развития одного этапа от другого. Но одно бесспорно: существование стройной системы налогов есть признаки высокой ступени государственного развития.

Note bibliografice

1. Iulian Văcărel – coordonator. *Finanțele publice*. ediția a IV – a București. Editura didactică și Pedagogică, 2003 – 664.
2. Вито Тапзи (ред.) *Переход к рынку: Изучение реформ в налоге – бюджетной сфере*. Вашингтон. М.В.Ф., 1994-445сю
3. *История мировой экономики*. Москва. Ю НИТИ 1999 – 727с.
4. *Налоги в механизме хозяйствования*. Москва наука, 1991 – 108с.

THE BASICS OF TAXATION THEORY

Olesi GRINCU, Universitatea “A. I. Cuza”

Conducatori stiintifici:

Gabriel Stefura, prof. univ. dr. Universitatea “A. I. Cuza”, Iasi.

Ion Grincu, conf. dr. U.N.S.E.F.S. Chisinau.

Adnotare

Rolul impozitelor se manifesta pe plan financiar, economic si social. Practica mondiala confirma ca regularea impozitara in combinatie cu regularea creditor-financiara este una dintre cele mai effective mijloace de dirijare a economiei. Existenta unui sistem de impozitare armonioase este criteriul treptei inalte de dezvoltare a statului.

The composition and content of taxes have, in practice, many forms with many particular national forms, which joined together form fiscal system in different countries.

This difference between taxations in countries is because of their structure, possibilities of collection, percentage, tax level, number of people and number of people employed in their collect, tax basis, and tax privilege. These differences are deep from one fiscal system to the other, and from first evaluation they may seem incompatible.

But if we study more we will observe two tendencies:

1. a continuous particularly interest in finding ways for rising fiscal amount of money of the state;
2. Fiscal theories have as basis economic theories of equity.

Developed states have (with small differences) taxes that are different only by name, but essentially they have such forms as: tax on income for particular people, tax on income for firms, specifically taxes on consuming.

Excepting these taxes, based on income and profits that appear in production and retail process, there are some taxes that impose accumulated wealth. We can exemplify: taxes on property, taxes on legacies and gifts.

Taxes are applied on income of house-keeping and it's members, the expenditures of final consumers, income from retail selling, income of employer's activity, employer's income minus depreciation, fund for labor payment, the profit, salaries, savings, dividends etc.

So, taxation system has many forms in practice, that differ from the object, source, type of payment etc. also a high number of taxes offers possibility to check up the payment possibilities of population, that will make the psychological burden of taxes to be less remarked.

But, surely, a good function of many taxes proposes gradual or equal tax establishment.

World practice shows that taxes have many important functions. For example, tax regulation in combination with money-credit regulation is the most effective form of influence of economic market.

Taxes are the basic form of state's income in modern civilized world. The essence of taxation is extracting from subject's income a part of money that have destination state's treasury.

Legality of taxes is the main characteristic. That's why Adam Smith could surely affirm that taxes-to subjects that pay- are the sign of liberty, not of slavery!

At the same time with financial function, tax mechanism has other important sides for economic influence on production and consumption, dynamics and structures of technologic development, etc.

So, tax system in countries of European Union in seventies and eighties was harmonically included in union system of money and financial regulation of production processes.

Tax must safe the capital accumulates of population, but also must lay the springs of income for fast accumulating, safe stimulus for production performing.

The level of real income that must be enough for stimulus of production and amount of economies existed in different countries at different moments. This level really exists and total disregard of this level will stop the economic progress and the effects of taxes on economy.

National tax system is the most brilliant display of correlation between class and group interests, social power, their fights and compromises.

Note bibliografice

1. Iulian Văcărel – coordonator. Finanțele publice. ediția a IV – a București. Editura didactică și Pedagogică, 2003 – 664.
2. Вито Тапзи (ред.) Переход к рынку: Изучение реформ в налого – бюджетной сфере. Вашингтон. М.В.Ф., 1994-445сyo
3. Filip G., Finante Publice, Editura SedComLibris, Iasi, 2002
4. Secrieru A., Finante Publice, Editura Arc, Chisinau, 2004.

EUGEN LUNGU, UN „MODEL” SECRET

Natalia IVASÎȘEN, Fac. Filologie
Coord.: Nicolae Leahu, conf. univ. dr.

Summary

This article supposes the identification of the nuances of the critic exercise made by Eugen Lungu, who is fairly considered, a secret “model” of basarabean critique in the last twenty years. Being a representative name in the domain of writing qualitative essays, Eugen Lungu also practices some other species of this literary genre. His position in the Olympian basarabean critique is assured by the correctness of the statements he does, the correctness which takes a position between the two extremes which characterize him, sharpness and austerity.

Reunite într-o culegere sub titlul **Raftul cu himere**, paginile de critică semnate de Eugen Lungu suscită interes din moment ce-și propun să lanseze editorial un critic deja notoriu în spațiul literelor românești. Trivialul editorial este stimulat, oricât de paradoxal/firesc ar părea, de cei “nășiți”, și mai puțin de “moașa comunală” însăși, cum îl numea undeva Emilian Galaicu-Păun. Într-un interviu acordat revistei **Semn**, Eugen Lungu evidențiază două cauze ale întârzierii „debutului” în volum: una de ordin extern („Am apărut în multe volume [...] cu prefețe, postfețe, studii, unele destul de extinse, așa că “debutul” actual devine un termen impropriu”[1]) și alta de ordin intern, care, după părerea noastră, și este motorul sabotării (“...ca să fu sincer, mi-era și frică. Îmi plăcea să mîngîi în taină un pisoiaș vanitos, cocoloșit în fuința mea, și care îmi șoptea adulator—o, dac’ ai vrea, ce carte ai scoate!... Mă cutremuram însă la ideea să privesc îndărăt (chestia aceasta eu o numesc “complexul Orfeu”)[2]). Descifrarea “complexului” aparține lui Mircea V. Ciobanu, acesta din urmă fiind autorul prefeței, dar și al arhitectonicii **Raftului cu himere**. Odată cartea apărută, se declanșează competiția titlaturilor: “Omul Cărții sau Vînătorul de himere” (Mircea V. Ciobanu), “himerologul” (Aureliu Busuioc), “eugenia spiritului

critic” (Emilian Galaicu-Păun), “citorul desăvârșit” (Nicolae Popa), “ierarhologul”, (Nicolae Leahu), “șlefuitorul de lentile” (Vitalie Ciobanu), “nibelungul nostru cel de toate zilele” (Adrian Ciubotaru), etc.

Deși diferite, formulele date evidențiază imaginea unui critic deplin format, Eugen Lungu înscriindu-se în această categorie prin diversitatea speciilor practicate (eseul, cronică, prefața, studiul etc.). Portretizînd, fiecare își condimentează discursul în funcție de specificul exercițiului critic—fie acesta eseu, cronică sau prefață—, dar și de mecanismele devoalării unui model “secret”. Luînd drept reper imaginea bibliotecii totale, creionate de Borges în *Biblioteca Babel* [3], Mircea V. Ciobanu consideră că „*E.L. este acel bibliotecar, dar poate că această carte căutată de toți este chiar cartea pe care o scrie el*”[4]. Jocul lingvistic (E.L.= Eugen Lungu) mizează pe scindarea obiectivității și subiectivității, abrevierea E.L. conturînd imaginea spiritului critic. În aceeași ordine de idei, e de remarcat afirmația lui Nicolae Popa, pentru care „citorul desăvârșit” e un fericit aliaj dintre ceea ce Paul Cornea numește „lector virtual” și „lector real”: „*De mai bine de 10 ani n-am mai scris probabil nici o frază fără să mă gîndesc, așa, ca tot omul cu frică de Dumnezeu, la ce ar zice Eugen Lungu despre ce scriu pe hîrtie sau, eventual, pe ecranul monitorului*”[5]. În categoria celor ce-și asigură un loc pe poziția secundă a raportului „maestru-învățăcel” sînt de găsit asemenea scriitori ca Nicolae Leahu („*patron spiritual al nesuferiților (în ochii lumii bu-u-ne!) de optzeciști și postmoderni încă pe deasupra*”[6]), Ghenadie Nicu („*director de conștiință*”[7]), Emilian Galaicu-Păun („*predoslovie „ot Lungu” era un fel de tavă cu jăratice, din care mușcau doar caii de cursă lungă. Am mușcat*”[8]), Arcadie Suceveanu („*Prin el, critica și istoria literară de aici își dobîndesc o nouă, superioară imagine, își întăresc coloana vertebrală și devin competitive*”[9]) etc.

Transpunînd soluția borgesiană a bibliotecii totale în cadrul *Raftului cu himere*, obținem o mostră în miniatură a acesteia, raftul materializînd ideea de cifru a tuturor cărților în măsura în care „himerele” dau carnația acestei Cărți.

O componentă substanțială a acestui „meta-raft” e de factură **teoretică**. Eugen Lungu speculează în jurul unor subiecte sau nuclee teoretice, pe care, Mircea V. Ciobanu, prefațatorul *Raftului cu himere* le secționează în felul următor: „(a) *temele literare (capitol care îi pune în lumină calitățile de „tematist” și comparatist); (b) personajele literaturii (scriitori, cărturari, priviți cu admirație și poate cu oarecare – albă-invidie), de fapt niște sosii/ipostaze ale firii proprii; (c) temele literaturii,*

problemele vieții literare, aspecte ale existenței fenomenului literar; (d) teme cvasiliterare, probleme de cultură și de viață, care s-ar intitula, simplu: "Nu numai literatură"[10]. Alegînd pentru escapadele sale hermeneutice o anumită temă literară (absintul, moara, licențiosul, boema, islamul etc.), Eugen Lungu descoperă sau inventează un anumit tip de recuzită. Textele din această categorie („*Si libet, licet*”, *Crîmpeie despre nu, Mais où sont les ... moulins d'antant?*, *Basarabeni: un posibil profil, Islamul la noi acasă, Absintul, Sindromul duducăi de la Vaslui*) pun în valoare vocația de eseist a lui Eugen Lungu. Alura teoretizantă a discursului e asigurată de apetența pentru crearea unor biografii tematice. După Mircea V. Ciobanu, două sînt componentele ce favorizează realizarea acestui exercițiu: „calitățile de „tematist” și comparatist”. În același context, Vitalie Ciobanu, interesat de mecanismul fuzionării acestora, se întreabă (retoric, ce-i drept): „*Fișează în deriva lecturii și apoi decide ce „substanță” va distila din zăcămintul acumulat, sau colectează date în funcție de o temă prestabilită?*”[11]. Armonia dintre constituenții ce patronază actul facerii este o condiție sine qua non a eficacității produsului, competiția dintre conținut și metodă denaturînd procesul.

Biografia *boemei*, de exemplu, debutează cu formularea unei definiții a artistului, procesul reconstituind semnificațiile termenului în discuție: „*Dacă boemă înseamnă [...] și frondă, și sfruntare, și dispreț, și inapetența armată cu je m'en fiche-isme pentru gustul comun abonat la ideile primite de-a gata, atunci am dat și o mică definiție [...] noțiunii de artist în genere*”[12]. Etapizarea (evul mediu, romantismul etc.) și localizarea fenomenului (literatură, muzică, pictură etc.) permit fundamentarea unei atmosfere artistice necesare pentru varianta literaturizată a boemei, reprezentată în cea de-a doua parte a eseului. Poziționîndu-se în arealul literaturii, termenul, văzut și prin „portia din dos a etimologiei”, vehiculează literatura universală, creîndu-se, pin urmare, peisajul boemei literare. Pigmentînd tabloul literaturii, autorul echivalează noțiunea de *artist* cu cea de *boem*, nu însă fără a-și manifesta o anume rezervă în acest sens: „*Să nu ne facem însă iluzii. Boema are doar unele vîrfuri producătoare, strălucite, excepții, cum sînt excepțiile de oriunde; masa amorfă de la piciorul paharului este cvasisterilă, elanul ei se consumă în a face fum, valuri și clamoroasă figurație, rostul ei filozofic fiind de nutriment, de cantitate care la mari segmente ale istoriei trece în calitate*”[13].

Raftul... continuă cu personajele literaturii, portretele acestora fiind realizate fie prin intermediul unei cărți, fie a unui simbol (cumpăna), cum e cazul lui Mihai Cimpoi. Galeria celor dintîi e reprezentată de Iacob

Negruzzi (*Scrieri alese*), George Meniuc (*George Meniuc sau Întoarcerea la Itaca*), Adrian Marino (*Evadări în lumea liberă*), Nicolae Manolescu (*Cititul și scrisul*), Günter Grass (*În pas de rac*). Cronici literare, în intenție originară, dar eseuri în substanța lor profundă, textele din această categorie vizează atât fenomenul editorial, cât și statutul personajului în literatură. Discursul nu urcă spre careva culmi teoretice, specificul unor astfel de atitudini fiind interpretarea la zi a producției editoriale. Or, cartea comentată devine un pretext pentru conturarea unui portret literar. *Cititul și scrisul* de Nicolae Manolescu, de exemplu, furnizează o întreagă paletă de referințe livrești pentru punctarea caracterelor esențiale ale unui cititor: „*Vârstele biologice ale autorului sînt, de fapt, vârstele lecturii. În amintirile lui Creangă (Cititul și scrisul e tot un mémo, dar de alt ordin) timpul se împarte de la un fapt memorabil la altul, mai bine zis, de la o năzbîtie la alta; în cele ale lui N. Manolescu, reperele temporale le pun cărțile citite sau ignorate din varii motive*”[14]. Rezultatul e un portret dinamic al unui cititor universal, ceea ce contează, în ultimă instanță, fiind însuși traseul vârstelor lecturii, mai puțin titlurile care au format caracterul unui „Nică”. Drumul inițiat al cititorului Nicolae Manolescu e marcat de o serie de cărți (de la *Insula misterioasă* de Jules Verne pînă la *Sophie a ales* de William Styron), care nu au însă funcția de a edifica algoritmul „cititorului desăvîrșit”.

Grupate în ciclul scrierilor dedicate temelor literaturii, textele *O literatură fără jurnal, Cîta literatură afîta critică, Criticii, Sec, despre cenzură, Postmodernismul la prezent plural* trădează aceeași apetență pentru biografiile tematice, în centrul analizelor fiind, de data aceasta, diferite aspecte ale fenomenului literar.

O amplă efuziune de ordin teoretic atestăm în *Postmodernismul la prezent plural*, un eseu ce judecă fenomenul literar, incifrat în titlu, pornind de la monografia *Poezia generației '80* semnată de Nicolae Leahu. Astfel, subcapitolele *Pro domo sua, Un Waterloo terminologic, De ce postmodernism?, Toate drumurile duc spre postmodernism?* evidențiază, la rîndul lor, fundalul conceptual necesar pentru stabilirea importanței/originalității unui astfel de studiu nu numai pentru literatura română din Basarabia, ci și pentru literatura română în general. Fragmentele preambulare ale comentariului revizitează o serie de polemici terminologice, indispensabile, după cum menționasem anterior, pentru surprinderea viabilității tezelor enunțate de cel care, după părerea lui Eugen Lungu, este „lider de opinie al generației sale”: „*Poezia generației '80 este o carte ambițioasă, mai ales prin refuzul provincialismului. Este pentru prima dată la noi cînd cineva încearcă să definească un amplu fenomen literar (fenomen neașe-*

zat, dilematic, cu recifuri pînditoare sub oglinda apei) la scara întregii națiuni, fără a se limita, după obișnuința locului, la cele călduțe și familiare de acasă. Aceasta presupune informație, erudiție și curaj. Pe care N. Leahu le demonstrează cu prisosință în acest studiu bine gîndit, amplu documentat și exemplar scris”[15].

Revenind la tetralogul „subiectelor de interes”, schițat de Mircea V. Ciobanu constatăm că, nici de data aceasta, nu a fost evitată glisarea în relativism a clasificării. Veriga-lipsă a acestei construcții este constituită din activitatea lui Eugen Lungu în calitate de prefațator. Reprezentînd seria textelor ocazionale, prefața este considerată inconsistentă din punct de vedere teoretic. Miza ei este de a iniția eventualul cititor în meandrele unui univers personal sau colectiv.

Avem, astfel, două tipuri de prefețe: prefața propriu-zisă (de întîmpinare, dacă vreți) și prefața-studiu, bicefalierea speciei în cauză fiind dictată de specificul discursului, și nu de volumul acestuia. În cea dintîi categorie se plasează textele ce au lansat o serie de autori, activitate pentru care Eugen Lungu a fost supranumit, ironic, drept „moașă comunală” a optzeciștilor din Basarabia. Aici teoretizările au o importanță scăzută în raport cu cea de-a doua categorie, ce se interesează de un fenomen literar, ponderea teoriei fiind dictată de nucleul tematic în jurul căruia gravitează o serie de cărți și autori (junimismul, optzecismul din Basarabia, dragostea, critica literară). Este motivată, prin urmare, nominalizarea unor astfel de texte drept *studii*, blazon purtat în speță de prefețele unor antologii. Dacă acestea din urmă pot fi integrate într-unul din capitolele tetralogului, atunci prefața propriu-zisă nu se salvează în nici una din nișele tematice. Fiind, în esență, un exercițiu riscant, aceasta profilează imaginea unui exeget, pe care Nicolae Leahu îl califică drept „un solitar atent”, de altfel, o formulă pe potrivă activității de *promotion* a optzeciștilor basarabeni. Prefața la volumul *Calmant pentru alter ego* de Ghenadie Nicu, intitulată mai mult decît sugestiv *Deocamdată jocul vieții...*, se referă la aspectul stilistic al plachetei, considerat de un „rafinament intelectual, dar uneori atît de răsucit și inechilibrat de patima cuvintelor rare”, încît Eugen Lungu rămîne „de multe ori în afara sensurilor ce vrea să le comunice”[16] poetul. Criticul sancționează prezența masivă a neologismelor, punînd această efuziune creatoare pe seama unei maladii juvenile: „Mă consolez cu ideea că e o boală a juneței, prin care trecem cu toții la o anumită vîrstă”[17]. Ghenadie Nicu, la rîndul său, nu păstrează registrul tonalităților rezervate, atunci cînd se găsește printre cei șapte „pictori” ai *Profilului Eugen Lungu*, apărut în *Semn*, (nr. 3-4, 2004, pp.10-19.): „Nu vreau să afirm că

Eugen Lungu m-a descoperit: ar fi destul de incongruent, poate chiar fals, căci îi țin minte limpede scepticismul. Și-a asumat totuși riscul unei prefețe și al unui diagnostic, fie și vag, bine încadrat în precauții, dar tonic în ultimă analiză, cu un efect pedagogic nu știu dacă premeditat, în schimb extrem de eficace întrucât mă privea”[18]. Discursul din *Levitații în Fa Diez*, prefață la *Mișcarea browniană* de Nicolae Leahu, este înarmat și el cu un bloc de precauții. Textul alunecă într-un diagnostic („vsevolodocoirneist”), iar atitudinea „detectivistă”, ce presupune punerea în valoare a filonului original al plachetei dincolo de afinitățile existente între Ciornei și Leahu, este lipsă în acest proces. „Nu i-ar cădea rău și un sensibil spor de personalitate...”[19], încheia, pe un ton pedagogic, prefațatorul. Pentru a evidenția încă o dată relativismul unei clasificări—ce ne aparține, de data aceasta—, vom menționa un text surprins la frontiera dintre prefața propriu-zisă și prefața-studiu. E vorba de *Alternativa numitorului comun*, „predoslovie”, cum ar spune Ghenadie Nicu, la volumul *Numitorul comun* de Eugen Cioclea. Prima parte a discursului urmează scenariul unei prefețe propriu-zise, cea de-a doua secvență conjugă lirica acestuia în parametrii paradigmei pe care o califică drept „teribilism”, formulă ce va fi ulterior înlocuită de „optzecism” sau de și mai elasticul „postmodernism”. Este prima secvență ce formulează, deși sintetic, calitățile postmoderniștilor: „*Nonconformiști, irreverențioși, declinînd fandosirea liricizantă și mocofănia cazonă, opunînd rafinamentului frumuseților un rafinament al ironiei, spirituali și incisivi, arhitehnocrați și preocupați de o ecologie a sufletului și a celor ce-l înconjoară, găsindu-și subiectele direct în stradă, egali pentru toate aspectele și miremele ei, democratizînd expresia și violentînd tabu-urile, așîndu-și fronda, călcînd uneori în străchini dintr-un elan avangardist, admițînd ca autoritate supremă doar propriul gust*”[20]. E de remarcat, finalul enunțului care se înscrie în setul afirmațiilor ce validează calificativul din sintagma „un solitar atent” (Nicolae Leahu), adică apt să observe și să nuanțeze infinitezimal.

Galeria studiilor introductive este reprezentată de textele *Fenomenul „Junimea”*, „*Dacă dragoste nu e, nimic nu e...*”, *O altă poezie, Spații și oglinzi*. Impunător, ca, de altfel, și celelalte piese ale acestei structuri, se prezintă recentul studiu *Spații și oglinzi*, elaborat ca prefață la antologia *Eseuri, critică literară*. Punîndu-și o robă de arhivar, criticul punctează coordonatele fenomenului metaliterar în contextul literaturii române din Basarabia. Traseul hermeneutic debutează cu un cvasiargument, fundamentat pe două întrebări: „este sau nu este eseu piesa selectată din X sau Y? Sau e o „simplă” critică literară?” și „conține cartea toate numele posibile?”.

După ce răspunde la „eventualele interogații”, Eugen Lungu recunoaște zădărnicia explicațiilor făcute: „Și dacă anticipez și răspund din start eventualilor nedumeriți asta nu înseamnă în nici un fel că întrebările de mai sus nu vor figura în sechestrul...”[21]. Urmează apoi indispensabilele escapade terminologice și edificarea galeriei pontifilor genului în baza unui criteriu cronologic. Se fac simțite și aici impulsurile unui fenomen, pe care însuși criticul îl definește, într-un interviu de care am amintit anterior, „complexul Orfeu”. Un efect al acestui „complex” este prezența absentă în culegere a lui Eugen Lungu, imaginea criticii literare din Basarabia devenind una deficitară. Universul hermeneutic este fisurat prin refuzul (auto)mediatizării, or, lacuna este compensată de acest studiu introductiv.

O altă componentă a demersului analitic realizat de Eugen Lungu e de ordin **artistic**. Secționarea **spirit artistic-spirit teoretic** este un exercițiu pur metodologic, în realitate însă produsul hibridizării nu se pretează unei exfolieri, elementele existând într-o armonie. Excursul de mai sus, chiar dacă își propunea să exploreze dimensiunea teoretică a demersului analitic, nu a putut evita glisarea în artistic. Critica literară semnată de Eugen Lungu nu devine o marotă a criticii „estetice”, maioreșcianizarea/lovinescianizarea metaliteraturii cedînd, astfel, invaziei interdisciplinarului în acest univers. Acreditarea reflexelor artistice vine, cum e și firesc să fie, din partea exegezei postmoderniste, aceasta artistă ea însăși (Mîrcea V. Ciobanu, Nicolae Leahu, Arcadie Suceveanu etc.), dar și din afara paradigmei (Mihai Cimpoi). Cele cîteva rînduri grevate în „celebra” *O istorie deschisă...* a lui Mihai Cimpoi se referă anume la acest aspect, Eugen Lungu fiind cel „care scrie de fapt poeme critice pe marginea literaturii”[22]. Chiar dacă e fundamentată pe o substanță teoretică, scriitura trăiește prin artistic, moment ce-i permite lui Nicolae Leahu să califice discursul criticului drept unul postmodernist: „*Latura ludică a comentariului, ironia și autoironia, jonglarea și șarjarea registrelor stilistice, ciocnirea citatelor pe o punte cît funia, portretizarea, descripția, monologul fac din el criticul postmodernist care ne lipsea*”[23]. Eugen Lungu însuși consideră demersul său un produs al artei. Iată ce declară acesta în eseu *Criticii*, „exercițiu **pro domo sua** sau **autodafé**”: „*Deși, parcă tot mi-ar părea că totul depinde de critic—să fie artist ori conștopist. Plezanteriile, animozitățile, rictusurile lui Sainte-Beuve adunate în judecăți de valoare sclipitoare e greu să nu le definești ca artă. Sau romanul istoriei literaturii române compus de Călinescu*”[24]. Dincolo de aspectualizarea discursului critic în artistic și teoretic, e necesar să menționăm tentativa criticului de a utiliza încă pe la mijlocul anilor '90 în procesul realizării unui exercițiu

critic mecanismele „estetismului etic” (Gheorghe Grigurcu). Chiar dacă primele însemne ale acestei cerințe, formulate încă de Titu Maiorescu, pot fi detectate în opera lui Vasile Coroban, textele de critică literară semnate de Eugen Lungu sînt conjugabile deja într-un registru al inflexibilității morale. Corectitudinea demersului critic este vizibilă mai ales cînd acesta restructurează ierarhia valorilor, aducînd argumente convingătoare pentru ilustrarea tezelor. Articolul *Argumente pentru necesitatea poeziei* își propune să realizeze o imagine obiectivă a operei lui Nicolae Dabija, demonstrația fiind secundată de o serie de citate care fac viabilă teza potrivit căreia poetul este „*autorul unei singure cărți apărute în cîteva variante*”[25].

Reprezentant al eseisticii de calitate, Eugen Lungu este un nume de rezonanță în mediul literelor românești, practicînd, dincolo de eseu, o gamă variată de specii ale genului. Poziția lui în „Olimpul” exegezei interriverane este dictată de corectitudinea afirmațiilor pe care le formulează, corectitudine situată între cele două extreme ale sale, incisevitarea și austeritatea. Eugen Lungu este un critic postmodernist, statut obținut prin manevrarea formulelor stilistice, care-și modelează structura în funcție de substanța textului, evitînd exercițiul de racordare a unui algoritm analitic operei fără a ține cont de specificitatea fiecărui text.

Note

1. E. Lungu, *...Euridice este ... călcîiul lui Orfeu!*, interviu realizat de N. Leahu, în „Semn”, anul VII, nr. 3-4, 2004, p. 5.
2. Idem, ibidem.
3. Fragmentul decupat din acest text conține următoarea informație: „De asemenea cunoaștem și o altă superstiție a acelor vremuri: cea a Omului Cărții. Într-un raft din hexagon (și-au zis oamenii) trebuie să existe o carte care să fie cifrul și rezumatul perfect al *tuturor celorlalte*: un bibliotecar a străbătut-o și este asemeni lui Dumnezeu”—M. V. Ciobanu, *Omul Cărții sau Vînătorul de himere*, prefață la volumul *Raftul cu himere* de E. Lungu, Chișinău, Editura Știința, 2004, p. III.
4. M. V. Ciobanu, op. cit., p. III.
5. N. Popa, *Cîitorul desăvîrșit*, în „Semn”, anul VII, nr. 3-4, 2004, p. 13.
6. N. Leahu, *Ierarhologul sau portret literar cu Saskia în gînd și violoncelul pe brațe*, în „Semn”, anul VII, nr. 3-4, 2004, p. 17.
7. Gh. Nicu, *Absent și debitor*, în „Semn”, anul VII, nr. 3-4, 2004, p. 13.
8. Em. Galaicu-Păun, *Eugenia spiritului critic*, în „Semn”, anul VII, nr. 3-4, 2004, p. 12.
9. A. Suceveanu, *Noul spirit critic*, în „Semn”, anul VII, nr. 3-4, 2004, p. 17.
10. M. V. Ciobanu, op. cit., p. II.

11. V. Ciobanu, *Șlefuitorul de lentile*, în „Contrafort”, anul XII, nr. 3-5, martie-mai, 2005, p.4.
12. E. Lungu, *Raftul cu himere* de E. Lungu, Chișinău, Editura Știința, 2004, p. 7.
13. Idem, ibidem, p. 13.
14. Id., ibid., p. 99.
15. Id., ibid., p. 179.
16. E. Lungu, *Deocamdată jocul vieții...*, prefață la volumul lui Gh. Nicu *Calmant pentru alter ego*, Chișinău, Editura Hyperion, 1992, p. 3.
17. Idem, ibidem.
18. Gh. Nicu, op. cit., p. 13.
19. E. Lungu, *Levițiați în Fa Diez*, prefață la *Mișcare browniană* de N. Leahu, Chișinău, Editura Hyperion, 1993, p.6.
20. E. Lungu, *Alternativa numitorului comun*, prefață la *Numitorul comun* de E. Cioclea, Chișinău, Editura Literatura artistică, 1998, pp. 9-10.
21. E. Lungu, *Spații și oglinzi*, st. introd. la antologia *Eseuri, critică literară*, Chișinău, Î.E.P. Știința, Editura Arc, 2004, p. 6.
22. M. Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Chișinău, Editura Arc, 1997, p. 276.
23. N. Leahu, *Basarabia*, În „Semn”, anul II, nr.2, mai, 1998, p.8.
24. E. Lungu, *Raftul cu himere*, Chișinău, Editura Știința, 2004, p. 8.
25. E. Lungu, *Argumente pentru necesitatea poeziei*, în „Literatura și arta”, 17 octombrie, 1985, p.5.

СТРУКТУРА И СОСТАВ ЗАЩИТЕЛЬНОЙ РЕЧИ В ПРЕНИЯХ ПО ГРАЖДАНСКИМ ДЕЛАМ

КАЗМАЛЫ В.Д., Комратский государственный университет
Научный руководитель: Преподаватель кафедры
гражданского права НИКИТА С.Д.

Одной из проблем теории и практики гражданского процесса является разработка основ построения убедительной судебной речи в состязательном гражданском процессе и обучение этому искусству адвокатов. Ее актуальность определяется тем, что от убедительности речей сторон зависит эффективность судебных прений.

На этапе судебных прений убедительность речей сторон - одно из важнейших условий реализации конституционного принципа построения судопроизводства на основе состязательности и равноправия сторон.

Одна из причин неубедительности речей адвокатов в суде заключается в том, что они не придают должного значения ораторскому

искусству. На это обращал внимание еще Р. Гаррис: «Искусство речи, по моему глубокому убеждению, далеко не пользуется у нас должным вниманием, и в последние годы создалось какое-то нелепое обыкновение смотреть на него как на нечто второстепенное в судебной деятельности. Но факты остаются фактами, и в большинстве случаев лучший оратор бывает и лучшим адвокатом, то есть ведет дело с большим успехом: Умение говорить есть обязанность адвоката, и чтобы усовершенствоваться в нем, не следует жалеть ни времени, ни труда. Умение говорить есть залог успеха».²⁹

Плохой оратор - это моряк, который при самом отплытии уже выкидывает сигнал бедствия; многие пожалеют о нем, но никто не пойдет к нему на помощь... плохая речь может погубить самое верное дело, как кутила может промотать огромное состояние, тогда как хорошая речь придает и ненадежному делу действительные или кажущиеся преимущества.

Для того чтобы представитель в гражданском процессе мог склонить слушателей к своему мнению, убедить в правильности и справедливости своей позиции и доводов, на которых она основана, его речь должна быть не только доказательной, но и убедительной по содержанию и форме.

Вопрос "о чем говорить?" – это, прежде всего, определение композиционной структуры судебной речи, которая состоит из вступления, основной части и заключения.

Во вступлении оратор стремится достичь следующих целей: вызвать интерес слушателей и овладеть их вниманием, установить со слушателями психологический контакт, расположить к себе, завоевать доверие.

Композиционная структура основной части речи строится с учетом позиции адвоката по вопросам, которые подлежат разрешению судом при вынесении решения.

В заключении основная целевая установка оратора направлена на то, чтобы окончательно убедить слушателей, сформировать у них внутреннее убеждение в правильности и справедливости позиции оратора, его доводов, доказательств.

Для обеспечения убедительности защитительной речи существенное значение имеет определение правильного порядка изложения доказательств и их анализ.

---

²⁹ Гаррис Р. Школа адвокатуры. Руководство к ведению гражданских и уголовных дел. СПб., 1911. с. 156.

А. Ф. Кони полагал, что для правильного решения вопросов, о чем говорить и что говорить, достаточно *здорового смысла* и тщательного, *добросовестного изучения материалов* дела во всех его мельчайших подробностях.³⁰

Таким образом, основной теоретический и практический вопрос ораторского искусства в суде заключается в том, чтобы знать, как произнести убедительную судебную речь, то есть, как говорить, чтобы склонить слушателей к своему мнению.

Здравомыслящий оратор в любой аудитории строит свою речь так, чтобы она предупреждала и снимала барьеры неприятия информации у любого, даже самого предубежденного и упрямого слушателя, который не хочет убедиться.

Защитительная речь обеспечивает такое эффективное воздействие, сопровождающееся эффектом убеждающего внушения, только тогда, когда она произносится не "по бумажке", а живо, свободно, экспромтно, то есть когда адвокат или представитель выступает не как докладчик, а как искусный оратор, свободно владеющий речью. В литературе по современной риторике отмечается, что "психологическое воздействие речи оратора обычно сильнее речи докладчика, так как оратор наряду с сообщением и убеждением использует прямое внушение, вызывая более сильную активизацию эмоций аудитории"³¹

Живая, свободная, экспромтная защитительная речь оказывает внушающее воздействие на аудиторию, обеспечивает эффект убеждающего внушения, способствует установлению и поддержанию контакта со слушателями и направлению их мыслей в нужную сторону лишь в том случае, если слушатели уважают и доверяют оратору. Без уважения и доверия не удастся достигнуть убеждения.

В ораторе судьи должны видеть здравый смысл и рассудительность, нужно, чтобы он производил впечатление человека серьезного, зрелого умом и размышляющего; человека, в котором уверены, что он ни сам не сможет впасть в ошибку, ни других увлечь в нее. Его влияние в этом случае будет покоиться на прочных основаниях, и выводы его речи будут почти решением для суда".

Важнейшими из этих коммуникативных качеств судебной речи, свидетельствующих о благоразумии, нравственной добропорядоч-

---

³⁰ Кони А.Ф. Избранные произведения. М., 1956 г. с. 96-97.

³¹ Кузьмина Н.В. Искусство убеждать. – В сб.: Труд. Контакты. Эмоции. Л., 1980 г. с. 101.

ности и здравомыслии оратора, являются ясность, логичность и точность речи, а также лаконичность и выразительность.

Ясность речи заключается в ее доходчивости, понятности для слушателей.

Логичность речи заключается в последовательном изложении ее содержания в соответствии с законами логики (законом тождества, законом непротиворечия, законом исключенного третьего и законом достаточного основания).

На типичные проявления логически непоследовательной, а значит, непонятной и неубедительной речи указывал А. Ф. Кони: "Если мысль скачет с предмета на предмет, перебрасывается, если главное постоянно прерывается, то такую речь почти невозможно слушать". Это способствует формированию у слушателей негативизма, нежелания внимать доводам оратора, затрудняет установление и поддержание с ними психологического контакта.

Для построения и произнесения такой логически последовательной, связной судебной речи необходимо тщательно продумать план речи и ее композицию.

План речи - это ее содержательная схема, в которой отражается логика перехода от одной мысли к другой.

Естественный переход от одного к другому обеспечивается и логически совершенной композицией судебной речи, логически-смысловым единством всех ее частей (вступления, главной части и заключения).

Можно выделить несколько моментов, необходимых для эффективной заключительной речи.

Ясность речи достигается четкостью ее конструкции, простотой и точностью словесного выражения мыслей. Аристотель говорил: "Если речь неясна, она не достигает своей цели" Не следует утомлять внимание слушателей, загромождать речь излишним материалом, но в то же время нельзя и предполагать, что слушателям известно все то, что известно оратору.

Цельность и последовательность речи. Отбор и расположение материала должно быть сделано с таким расчетом, чтобы излагаемые факты, оценки и выводы были подчинены единой цели, составляющей главную тему речи.

"Краткость - сестра таланта". Сколько нужно выступать по времени? А столько, сколько необходимо, чтобы убедить в правоте занимаемой позиции. Краткость речи определяется не количеством

затраченного времени на ее произнесение, а умением изложить все необходимое, взвешивая каждое слово.

Язык. Совершенно очевидно, что выразительной, красивой речь может быть только тогда, когда у говорящего имеется богатый словарный запас. А это уже индивидуальные особенности оратора.

Звучание речи. Необходимо использовать громкость, высоту, темп и ритм, паузы, молчание, артикуляцию и произношение.

Таким образом, каждое дело, безусловно, требует своего индивидуального подхода, однако не следует забывать и о рекомендациях опытных юристов.

О том, что слишком длинная судебная речь чаще всего бывает неуместной, известно всем судебным ораторам. Но не все судебные ораторы догадываются о том, что и короткая речь бывает неуместной, функционально неоправданной, когда она не позволяет понятно и убедительно разъяснить суду позицию, доводы и аргументы адвоката или представителя.

Основная опасность сжатой, слишком короткой речи заключается в том, что она не обеспечивает эффект убеждающего внушения, особенно в защитительной речи. В то же время, речь не должна быть очень длинной и многословной.

Адвокат также не должен передвигаться во время собственного выступления. Он должен выбрать спокойное, невозмутимое положение. Постоянная сосредоточенность на том, что происходит в зале суда приносит много пользы, например Вы слышите и слушаете все, что говорится, а значит, Вас тоже будут слушать.

Задача любого оратора - склонить слушателей на свою сторону. Цицерон писал, что для выполнения этой задачи оратор должен или убедить, или взволновать, или пленить аудиторию. Убеждают – доказательствами, взволновывают - возбуждением соответствующего настроения или чувства, пленяют - своей личностью, т.е. чертами характера.³²

Список использованной литературы

1. Конституция РМ от 29 июля 1994 г., вступила в силу 27 августа 1994 г. М.О. №1 от 1994 г.
2. Гражданско-процессуальный кодекс РМ от 12.06.2003 г. М.О. №111-115/451 от 12.06.03 г.

---

³² Цицерон М.Т. Три трактата об ораторском искусстве. М., 1972. с. 195.

3. Гарис Р. Школа адвокатуры. Руководство к ведению гражданских и уголовных дел. СПб., 1911.
4. Кони А.Ф. Избранные произведения. М., 1956 г.
5. Кузьмина Н.В. Искусство убеждать. – В сб.: Труд. Контакты. Эмоции. Л., 1980 г.
6. Цицерон М.Т. Три трактата об ораторском искусстве. М., 1972.

REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE OFERITE TINERILOR ÎN CADRUL ORIENTĂRII PROFESIONALE

Viorica POSTOLACHI, Fac. PPAS

Coord.: Vasile GARBUZ, magistrul, lector univ.

Summary

The choice of a profession represents a complex process consisting in the combination of psychological, pedagogical, sociological, economical, educational, physical, decisional factors, that outline youths' life. With a view to an efficient guiding of youth on the professional "route", the professional orientation has to be tackled as a fundamental theme which importance aims at the family, and also at the school, the college, the vocational school and the university.

Tranziția socială și economică din ultimele decenii a afectat tinerii din Europa Centrală și de Est, inclusiv din Moldova. Sărăcia, șomajul, migrația, accesul limitat la serviciile de educație și sănătate, precum și lipsa de perspective se numără printre problemele cele mai grave cu care actualmente se confruntă generația tânără.

Conform estimărilor de ultimă oră efectuate de Departamentul Statistică și Sociologie al Republicii Moldova, în trimestrul III al anului 2005 populația economic activă constituia 1460 mii persoane, înregistrând o scădere de 14 mii față de anul 2003 și de 1,5% față de anul 2004. Odată cu descreșterea acestei categorii de populații are loc o creștere intensă a populației inactive, majoritatea dintre ei fiind persoane tinere.

Cauzele ce influențează creșterea numărului tinerilor care completează rîndul șomerilor sînt de ordin afit obiectiv, cît și subiectiv. Printre acestea se enumeră:

1. șomajul, care este un produs al nivelului scăzut de dezvoltare economică, condiționat de tergiversarea reformelor economice și sociale;
2. insuficienta planificare la nivel național a cererii și ofertei profesionale, respectiv, a unor programe de plasare a absolvenților în cîmpul muncii;

3. informarea insuficientă a tinerilor despre serviciile oferite de instituțiile de învățământ și agențiile de ocupare a forței de muncă, precum și despre posibilitățile de angajare;
4. pregătirea insuficientă a tinerilor pentru viață, care contribuie la excluderea socială și marginalizarea lor;
5. activități ce poartă caracter ocazional de orientare profesională;
6. lipsa sau insuficiența serviciilor calitative, de consiliere psihologică acordate tinerilor;
7. dificultăți de ordin psihologic cu care se confruntă tinerii absolvenți ai instituțiilor de învățământ gimnazial și liceal la etapa de orientare profesională etc.

În acest mod, din cauza lipsei programelor eficiente în domeniu care ar răspunde la situațiile de criză, tinerii sunt deseori priviți ca o sursă de probleme sociale.

Pe acest vector se înscrie analiza dată care are menirea să furnizeze cunoștințele de bază asupra personalității elevului de care au nevoie specialiștii în domeniul orientării profesionale (psihologi, pedagogi, asistenți sociali etc.) pentru a facilita procesul de integrare activă în viața societății.

Orientarea profesională, ca teorie și ca acțiune practică, operează cu o seamă de noțiuni psihologice cunoașterea precisă a cărora va facilita înțelegerea și utilizarea lor adecvată.

La rîndul său, **orientarea profesională** este definită ca un sistem coerent și dinamic de principii, acțiuni și măsuri, prin care un individ sau un grup sunt îndrumați (ajutați) să opteze pentru o anumită profesie, în concordanță cu înclinațiile, aptitudinile și aspirațiile proprii, cu cerințele previzibile la nivel social în ceea ce privește nevoia de resursă umană calificată și exigențele proprii unei anumite profesii sau unui grup de profesii înrudite.

Tratînd această noțiune prin prismă psihologică, o evidențiem ca o activitate de consiliere destinată adolescenților și adulților pentru a-i ajuta să ia o hotărîre în privința vieții lor profesionale. Aceasta la rîndul său se desfășoară pe trei planuri:

1. stimularea eforturilor active de informare asupra meseriilor, carierelor și propriei persoane;
2. ajutorul în obținerea de explicații de rigoare asupra formelor de pregătire și exigențelor meseriilor;
3. elaborarea unor date descriptive asupra aptitudinilor, personalității, intereselor și motivațiilor individului și examinarea împreună cu el a acestor informații în așa fel încît el să le integreze în planurile sale de formare și de carieră.

În baza celor expuse mai sus este necesar să menționăm că orientarea profesională este un ansamblu de acțiuni și influențe psihologice, pedagogice, sociale, medicale etc., ce se desfășoară în mod continuu, în scopul realizării opțiunii profesionale în concordanță cu particularitățile personalității și cerințele sociale.

În perioada 2004-2005, voluntarii Centrului Regional pentru Tineret „Moștenitorii” au realizat o investigație în rândul tinerilor absolvenți ai gimnaziilor și liceelor din mai multe localități din nordul republicii în vederea stabilirii dificultăților cu care se confruntă ei în procesul orientării profesionale.

Analizând în ansamblu rezultatele investigației putem vedea dificultățile psihologice precum și de alt ordin în cadrul perioadei de absolvire și efectuare a alegerii profesionale (vezi Figura 1).

Printre cauzele nedeterminării a 33,8 % de subiecți pot fi menționate atât cauze subiective cât și destul de obiective ca de exemplu: “pur și simplu nu am avut nevoie să mă gândesc la aceasta”, “îmi cunosc foarte puțin capacitățile personale”, “cunosc puțină informație despre profesii”, “nu știu cum să fac alegerea”, “nu am curajul să iau decizia”, “îmi este greu să fac alegerea”, “nu dispun de surse financiare” etc.

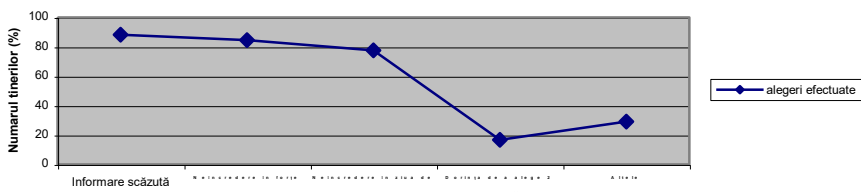
Este evident faptul că sunt multiple cauze și dificultăți cu care se întâlnesc tinerii, începând cu probleme ce țin de autocunoaștere pînă la cele informaționale (logistice).

Pentru ei este important și necesar să-și evalueze propriile abilități, capacitățile, deprinderile formate pe parcursul anilor de școală, să-și formeze capacitatea de autoînțelegere, de selecție, interpretare și valorificare a activității sale individuale.

În topul dificultăților și barierelor ce îi împiedică pe tineri de a face o opțiune se află informarea slabă cu privire la procesul de orientare profesională (astfel consideră 88,2% de respondenți). 84,5 % susțin că neîncrederea în forțele proprii este la fel un factor destul de important în efectuarea unei alegeri, ceea ce de fapt este provocat de insuficiența organizării și sprijinirii activității de cunoaștere și autocunoaștere a elevilor, fără de care nu este posibilă nici orientarea și nici autoorientarea.

Dificultățile cu care se confruntă tinerii afectați de tranziția socială și economică, sărăcia, șomajul, accesul limitat și necalitativ la serviciile de educație și informare, precum și lipsa de perspective își lasă amprenta asupra tinerii generații. Astfel, 77,6% din respondenți consideră că nu sunt încrezuți în ziua de mâine și orice alegere nu ar face, situația va rămîne una neschimbată. Este necesar să se promoveze pregătirea psihologică a

tinerilor, precum și dezvoltarea unei motivații social-morale care să înlesnească alegerea adecvată a viitoarei profesii.

**Figura 1. Răspunsuri la întrebarea
“ Ce te împiedică să iai o decizie cu privire la viitoarea ta profesie?”**

Printre cei 29,2 % de persoane ce au bifat alte cauze ce-i împiedică să ia o decizie sunt menționate următoarele subiecte: “lipsa sau insuficiența organizării activităților de orientare profesională”, “realizarea serviciului militar”, “lipsa interesului”, “lipsa motivației” etc.

Problema alegerii a 2 sau mai multe profesii a fost reflectată în cadrul părerii a 16,8 % dintre respondenți. Ei argumentează situația prin lipsa unor interese concrete și anumitor predispoziții către o profesie sau alta. De obicei, ei nu sunt încrezuți dacă le vor ajunge capacități, cunoștințe, pentru a deveni un bun specialist în domeniul selectat. Cazurile menționate se întâmplă cel mai des din motivul incompetenței aprecierii propriilor capacități, lipsei unor reprezentări adecvate despre “orientare profesională”, “de a fi apt către o profesie” etc.

De obicei, rolul important de ghidare în alegerea viitoarei profesii revine părinților (rudelor). Acest fapt este salutabil până în momentul când nu sunt lezate interesele personale ale tînărului. În multe cazuri familia își impune – direct sau indirect, intenționat sau neintenționat – concepțiile și aspirațiile ei în privința alegerii profesiei. Faptul că familia are o influență atât de mare, îi sporește considerabil și răspunderea: dacă influența familiei este mare, ea trebuie să fie și pozitivă. Altfel, familia își subminează propriile interese – fericirea copilului și propria satisfacție – și totodată periclitează interesele sociale pe care ar trebui să le promoveze.

O pondere mare o au și răspunsurile celor care au afirmat că au decis personal să aleagă o profesie sau alta. Se cere menționată importanța factorului individualității care permite absolventului să ia propriile hotărâri în coraport cu interesele, capacitățile, cunoștințele și aspirațiile personale.

În unele cazuri, deciziile absolvenților cu privire la viitoarea lor profesie sunt influențate de către profesori, prieteni, colegi. Altfel zis,

acestea sunt persoanele în care, de obicei, adolescentul are încredere și este ajutat în momentele când are nevoie de sprijin.

În această ordine de idei, o primă concluzie care apare este că o mare parte dintre tinerii absolvenți încă nu sunt determinați cu privire la viitoarea profesie. Lipsa autodeterminării duce la dezechilibru pe plan psihologic, influențează negativ autoaprecierea și dinamismul relațiilor interpersonale.

În mare parte, cauza acestor probleme este generată de nivelul scăzut de autocunoaștere, de gândirea “negativistă”, de pregătirea psihologică insuficientă către o nouă etapă a vieții, de activitatea insuficientă de orientare profesională, de accesul limitat al tinerilor la resursele informaționale ș.a.

În pofida dificultăților menționate, este de apreciat faptul că tinerii totuși tind să obțină studii superioare, chiar dacă ei nu sunt determinați în ce domeniu profesional doresc să obțină cunoștințe și abilități.

Considerăm că cunoașterea de către absolvent a propriilor calități de personalitate și aptitudini, identificarea intereselor sale precum și promovarea unui sistem complex de activități menite să-l orienteze, vor contribui la sporirea inserției și afirmării lui sociale.

Dependența adolescentului de mulți factori externi (familia, prietenii, rudele, școala ș.a.), precum și neconcordanța viziunilor promovate de către ei, duc la dezvoltarea conflictelor interne și la dificultăți în plan de luare a deciziilor independente, mature.

De aceea, considerăm că este necesar ca fiecare participant al procesului de orientare să țină cont că în cadrul orientării profesionale, care deși este un proces individual, intervin, în proporții variate, mai mulți factori și este necesar să existe o colaborare și o interdependență între ei.

Pentru remedierea carențelor relevante considerăm că este necesar de promovat – pe lângă o mai sistematică și mai intensă activitate de orientare profesională – organizarea acesteia în mod diferențiat (de către psiholog, diriginte, manageri educaționali și alți actori sociali.)

Activitățile de orientare profesională au drept scop dezvoltarea personală și achiziționarea de către tineri a unor cunoștințe și abilități necesare pentru realizarea unui management eficient al propriului traseu educațional și profesional, în condițiile unei piețe de muncă flexibile și imprevizibile. Astfel sunt stabilite următoarele direcții consilierii profesionale ce cuprind următoarele blocuri:

◆ *Informarea* – este tradițională în orientarea profesională. Scopul principal al acestei direcții este de a forma cunoștințe și viziuni cu privire la profesii, instruirea profesională, piața muncii, corelarea dintre profesie și calitățile personale. Se consideră că anume deficitul de cunoștințe este problema de bază ce împiedică alegerea profesiei.

◆ *Diagnosticarea* – este cea mai populară printre psihologii ce se ocupă cu selecția și orientarea profesională. Se bazează pe aplicarea testelor psihologice pentru evaluarea capacităților profesionale și include familiarizarea clientului cu rezultatele obținute, punerea în discuție a intereselor, posibilităților și recomandărilor cu privire la alegerea profesiei ce corelează cu particularitățile psihologice ale clientului.

◆ *Consultarea* – această direcție se bazează pe considerentele că cunoștințele omului pot fi insuficiente pentru efectuarea alegerii eficiente și corecte. Problema evidentă a clientului ține de greutatea de a lua o decizie. Aceste dificultăți pot fi provocate de starea emoțională negativă a clientului, de conflictele motivaționale interioare, de particularitățile de personalitate și convingerile neadecvate. În acest caz, consultantul trebuie să lucreze cu cauzele acestor dificultăți printre care menționăm: frica, neîncrederea în forțele proprii, dependența de persoanele apropiate, aspirații exagerate.

◆ *Training* – se bazează pe utilizarea activităților și jocurilor speciale (de grup) cu punerea în discuție a procesului și rezultatelor obținute. Metodele active de instruire în consilierea profesională sunt destinate pentru a stimula și a forma priceperi de a soluționa problemele ce țin de orientarea profesională. Îndeplinirea practică a activităților permite de a mări considerabil activismul clienților care întâmpină dificultăți sau bariere în cadrul acestui proces.

Activitatea în domeniul orientării profesionale este plină de actualitate și importanță. Soluționarea problemei autodeterminării profesionale a absolvenților este un obiectiv înaintat către întreaga societate. Iată de ce devine importantă promovarea unor activități planificate și bine organizate pentru pregătirea tinerilor către alegerea conștientă a viitoarei profesii. Astfel de activități eficiente pot fi realizate în cadrul laboratoarelor sau cabinetelor psihologice.

Laboratoarele pot funcționa în cadrul instituțiilor de învățământ și se adresează elevilor din întreg ciclul de învățământ, dar, în special, celor din clasele absolvente. Aceștia sunt anume acei care urmează să ia o decizie în privința eforturilor lor de cristalizare a unei viitoare cariere. De asemenea, într-o măsură mai mare sau mai mică, laboratoarele se adresează și profesorilor și părinților.

În mod normal, la un astfel de cabinet sunt arondate mai multe unități de învățământ. Cabinetele de acest tip pot funcționa, în principal, în orașe cât și în mediul rural, dotarea lor fiind în dependență de numărul elevilor.

În cadrul acestui cabinet poate funcționa un psiholog (pedagog sau asistentul social) specializat în domeniul disciplinelor socio-umane, absolut al Facultății Pedagogie, Psihologie, Asistență Socială.

Serviciile de orientare oferite în aceste cabinete răspund unei game largi de probleme. Se lucrează în special cu elevii, dar se poate ca profesorii-consilieri să se întâlnească și cu părinții acestora (de exemplu, elevi și părinți împreună) și chiar cu profesorii. Astfel, atunci când este cazul, se mediază relațiile elevilor cu profesorii și părinții. Activitățile de orientare desfășurate în aceste cabinete variază de la oferirea de informații, până la orientarea și consilierea propriu-zisă. În acest mod se oferă date referitoare la opțiunile existente pentru elevii din anii terminali, cum ar fi:

- rețeaua de licee, școli profesionale, colegii și facultăți;
- rata de înscriere la aceste unități de învățământ;
- informații privind specializarea oferită de acestea și ce anume implică ea;
- modul de desfășurarea activității în aceste unități și exigențele existente în cadrul lor;
- tipul de competențe pe care le formează;
- informații privind disciplinele și modalitățile de concurs pentru admitere;
- informații referitoare la modul de finalizare a studiilor (adeverințe, certificate, atestate, etc.);

Activitățile de consiliere propriu-zisă au în vedere aspecte precum:

- cunoașterea / autocunoașterea elevilor;
- optimizarea relațiilor părinți-copii, elevi-profesori, școală-familie;
- prevenirea / diminuarea factorilor care duc la eșec școlar sau tulburări de comportament;
- prevenirea / diminuarea stărilor de disconfort psihic;
- orientarea profesională/carierei elevilor.

Consilierea și orientarea tind să rezolve, simultan, două aspecte extrem de importante în prezent: asigurarea echității sociale prin democratizarea permanentă a accesului la educație și formare profesională și ameliorarea continuă a bunei utilizări a resurselor umane de care dispune societatea.

În consecință, conținutul activității de Consiliere și orientare constă în:

- informarea și documentarea personală (prin consultarea de profile ocupaționale, monografiile profesionale, ghiduri, lucrări de specialitate, filme de orientare școlară și profesională, prin vizite de documentare și participarea la activitatea practică din ateliere);
- informarea și educația pentru orientarea carierei desfășurate sistematic în școală sau în cadrul orelor de activități extrașcolare;
- valorificarea în grup a experiențelor personale pozitive ale elevilor și părinților acestora;

- exersarea alegerii diferitelor rute de formare profesională inițială sau continuă sau simularea situațiilor favorabile bunei orientări (interviul de angajare, convorbirea telefonică);
- desfășurarea de activități orientate către punerea în practică a tehnicilor de căutare a unui loc de muncă (redactarea unui Curriculum Vitae, a unui proiect personal de dezvoltarea carierei, a unei scrisori de prezentare, a portofoliului personal);
- activități specifice și speciale inițiate de consilieri în instituții de profil (convorbire, consiliere, evaluare).

Pentru ca actul alegerii profesionale să se justifice în fapt, absolventului trebuie să i se ofere cunoștințe, informații, date despre mai multe profesii, domenii de activitate, meserii, poziții sociale etc. Astfel, el va fi pus într-o situație reală de alegere între diferite alternative, selectare, comparare, și, în consecință, va fi pe deplin liber să opteze.

În baza unei analize minuțioase a experienței altor țări (România, Franța, Russia), pentru o mai bună organizare a activității la nivel universitar și implementarea strategiei naționale cu privire la orientarea profesională se propune crearea unui centru universitar de informare și orientare profesională. Menirea acestuia constă în:

- organizarea și desfășurarea instruirii specialiștilor din cadrul instituțiilor de învățământ din regiune;
- organizarea și desfășurarea studiilor, cercetărilor în domeniu;
- organizarea și desfășurarea implementării noilor programe în domeniul orientării profesionale;
- oferirea informației cu privire la specialitățile și facultățile existente în cadrul universității absolvenților și potențialilor studenți;
- organizarea grupelor mobile de orientare profesională în teritoriu (în cadrul instituțiilor de învățământ unde lipsesc cabinetele psihologice sau specialiștii în domeniu);
- editarea de materiale necesare informării privind orientarea profesională a elevilor;
- asigurarea instruirii și perfecționării în domeniul orientării profesionale;
- servirea ca model pentru “Laboratorul psihologic școlar” (dotat cu literatură, echipament, materiale video/audio etc.)
- consilierea elevilor, părinților și a cadrelor didactice în domeniul orientării profesionale;
- examinarea, din punct de vedere psihologic, a elevilor ce se înmatriculează la universitate;
- efectuarea și coordonarea unor programe de orientare a carierei elevilor în funcție de specificul zonei și de mediu, etc.

În concluzie putem menționa că orientarea profesională ocupă un loc important în societatea contemporană prin contribuția sa enormă la inserția socială a adolescentului în pragul determinării sale profesionale.

Orientarea profesională reprezintă una din acțiunile majore ale dezvoltării complexe, armonioase și integrale a personalității, relevantă, competentă și eficientă.

În studiul efectuat, am constatat că sunt insuficiente acțiunile întreprinse și promovate la etapa actuală pentru a sprijini tinerii, ei confruntându-se cu următoarele categorii de dificultăți:

- de ordin psihologic (nivelul scăzut de autoapreciere, încredere în sine, nivelul scăzut de inteligență, rezistența la factorii stresanți, nivelul redus de adaptare și acțiune la noile condiții, etc.);
- de ordin logistic (materiale, mijloace didactice, de informare, etc.);
- de ordin instituțional (structura organizării acțiunilor de orientare profesională, caracterul cultural, social, economic și administrativ al instituțiilor, etc.).

Considerăm că nivelul corelației dintre informare și suportul psihologic acordat va acoperi în mare măsură deficitul existent în cadrul procesului de orientare profesională. Buna și eficiența informare, precum și pregătirea psihologică a adolescenților către noua etapă de viață în mare măsură va diminua prezența negativă a factorilor de ordin economic cât și a altor factori. (ex: informarea cu privire la locurile bugetare oferite, asigurarea cu burse, cămine, precum și alte condiții posibile).

Esența susținerii psihologice în cadrul orientării profesionale se nuanțează în cadrul următoarelor activități:

- crearea condițiilor de corecție a stării emoționale și comportamentale a clientului;
- contribuirea la adaptarea în cadrul schimbărilor de condiții noi;
- formarea deprinderilor de depășire a situațiilor de stres;
- identificarea resursele de personalitate;
- formarea abilităților de comunicare eficientă în procesul orientării și formării profesionale.

Astfel, orientarea profesională trebuie să fie direcționată spre activizarea resurselor, dezvoltarea capacităților profesionale și a mobilității personale.

Procesul de orientare profesională impune o bună organizare și necesitatea elaborării strategiei naționale în orientarea și consilierea tinerilor, oglindită cu succes anume în:

- a) metodele de învățămînt;
- b) mijloacele didactice;

- c) formele de organizare a procesului de învățămînt;
- d) formele de activitate extrașcolară adecvate realizării orientării profesionale;
- e) metodele și formele de studiu a personalității adolescentului.

De aceea, este necesar de creat o sistemă unică de orientare și susținere psihologică a indivizilor pe parcursul formării și realizării lor.

Implementarea strategiei cu privire la orientarea profesională prevede un mecanism integru ce funcționează în comun cu activitățile educative promovate de către instituțiile de învățămînt și alte instituții cu rol cultural-educativ.

În concluzia celor expuse mai sus, orientarea profesională trebuie să aibă ca finalitate formarea unui om cu cultură generală bogată și cu o profesiune însușită temeinic, profesiune care s-o iubească și s-o exercite cu randament ridicat și în spirit creativ, evitând situațiile de alienare (înstrăinare) profesională și de eșec ale pregătirii profesionale.

Bibliografie

1. Deteșan Alina. Orientarea Școlară și profesională – Ghid practic / Alina Deteșan, Carmen Fiscuci. Cluj-Napoca: Ed. Grinta, 2004.- 231 p.
2. Mocanu V. Fundamente psihopedagogice ale orientării profesionale în noile condiții / V. Mocanu Chișinău, 2003.- 22 p.
3. Buletin Informativ – Piața muncii. Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, nr. 4, 2004.-58p.
4. Шадура Александр. Технология профконсультирования // Управление Школой.-Москва, 2004. № 18, ст. 28-31
5. <http://www.orientation.ac-versailles.fr/Europe/documents/esbroeck.pdf>.
6. <http://www.ekep.gr/english/Guidance/main.asp>

INFLUENȚA CREATIVITĂȚII ȘI SPIRITULUI INOVATOR ASUPRA COMPETITIVITĂȚII LA NIVEL MICRO ȘI MACROECONOMIC

Veronica MOSCALU, Fac. Economie
Cond. științ.: **Rodica BOGDAN** – drd., lector univ.

Este din ce în ce mai dificil pentru economiștii de azi să ignore relațiile care unesc, într-o lume aflată într-un proces de mutație profundă, cei trei poli: știința - tehnologia - economia.

Jean Bernard et Maurice Catin

Summary

The relative isolation of the Republic Moldova till 1991 encumbered the country to understand adequately and to apply technical and technolo-

gical changes that had passed at national and international levels. The single way to become a competitive country is to have desire of changing more and more the creativity, but also to apply innovations that have a key role in the realization of problems.

The process of improvement of the creativity and further the process of applying innovations would attract certain positive changes, but there are also various risks and difficulties. At the same time the list of positive effects, indisputable, is bigger than the list of negative ones.

At the today's day, in the Republic Moldova, it must pay attention at the human factor which represents an inexhaustible source of original ideas, receptivity and creativity. In case of effective promotion of above-mentioned characteristics is possible an economical increase of enterprises and of the country.

Lumea în care trăim se mișcă din ce în ce mai repede. Dincolo de accelerația, cu care ne-am mai învățat și pe care începem să o acceptăm ca "normală", a apărut însă un fapt nou: a treia revoluție industrială. Ea poate fi caracterizată prin:

- apariția unor ramuri industriale dominante noi;
  - management orientat spre buna gestionare a resurselor tehnologice și spre activitatea de inovare;
  - realizarea de produse personalizate, destinate să satisfacă gusturile din ce în ce mai diverse ale unor grupuri tot mai mici de oameni.
- Efectul schimbărilor de mai sus se materializează în:

- o reducere drastică a costurilor de fabricație pentru diverse produse;
- o ameliorare radicală a performanțelor proceselor de fabricație;
- scurtarea considerabilă, practic eliminarea perioadei între descoperirea de către cercetători a unui nou fenomen fizic/chimic/ biologic și aplicarea lui în industrie, pentru noi produse sau noi procese de fabricație.

Dacă ne referim la cazul Republicii Moldova, izolarea ei relativă de pînă în anul 1991 a împiedicat-o să perceapă adecvat și să asimileze schimbările tehnice și tehnologice produse la nivel internațional și mondial. Cu atît mai puternic a fost șocul, mai ales la nivelul întreprinderilor, cînd s-a constatat că o instalație, considerată foarte bună, este total depășită (mai degrabă moral decît fizic), că produsele pe care le oferă pe piața internațională par, în cel mai bun caz, prăfuite. Așa cum vom arăta în cele ce urmează, singura cale de a ajunge lumea din urmă și de a deveni o țară competitivă constă în a avea curajul să schimbăm cît mai mult, cît mai repede și cît mai eficient.

În prezent, presiunea concurențială a țărilor vecine obligă întreprinderile din Moldova să caute permanent soluții care să le permită o cât mai bună poziție pe piață, politică ce constituie condiția esențială de existență a întreprinderii. Între factorii principali care determină o întreprindere să-și diversifice producția și mai ales să promoveze inovații, se pot reține următorii:

1. *Nevoia imperativă de a dezvolta sau măcar de a păstra poziția ocupată de întreprindere pe piață;*
2. *Cererea pieței de a-și diversifica producția;*
3. *Obligativitatea de a se alinia la normative impuse de guvern, legislație, cerințe sociale;*
4. *Nevoia de a face față unei scăderi a ofertei sau scumpirii materiilor prime;*
5. *Concurența.*

Pe lângă factorii menționați mai sus, Moldovei i se pot atribui și alte elemente care merită să fie luate în considerare, cum ar fi criza economică a anilor '97-98 a determinat întreprinderile din Moldova să fie reticente în a se lansa în investiții mari pe termen lung (așa cum presupun schimbările de tehnologie). Ele au preferat cel mai adesea inovațiile care s-au materializat repede în produse îmbunătățite și în modificări “din mers” ale proceselor tehnologice existente deja.

Există, de asemenea, și factori interni:

- *dezvoltarea întreprinderii.* (creșterea/descreșterea unei firme presupune modificări de structură);
- *viziunea conducerii* – modul de conlucrare și cooperare cu angajații; predispunerea la schimbare. Conform unei anchete efectuate în cadrul întreprinderilor, principalele cauze ale opoziției la schimbare sunt:
  - presiunea pentru obținerea de rezultate imediate (59 % din cei chestionați)
  - rezistența personalului de la nivelele medii (51 % din cei chestionați)
  - lipsa de timp (48 % din cei chestionați)
  - o abordare nestructurată (haotică) a schimbării (43 % din cei chestionați)
  - lipsa conștiinței faptului că trebuie neapărat făcută schimbarea (37 % din cei chestionați)
  - lipsa de entuziasm a conducerii (36 % din cei chestionați)
  - lipsa unor competențe în domeniul schimbării (34 % din cei chestionați)
  - rigiditatea sistemului informațional (31 % din cei chestionați)

- lipsa unei viziuni (28 % din cei chestionați)
- lipsa de bani pentru investițiile necesare (13 % din cei chestionați)

În funcție de tipul conducătorului întreprinderii se deosebesc mai multe direcții prioritare de abordare a elementelor cu caracter de noutate:

Tabelul1.

Legătura obiectiv întreprindere – tipul de șef

Tipul de șef	Conservator	Controlor	Lider	Întreprinzător	Creator
Politica firmei	Caută stabilitatea	Urmărește eficacitatea	Încurajează creșterea	Caută oportunități	Creează oportunități
Ce se recompensează	Longevitatea	Minimizarea costurilor	Rentabilitatea	Beneficiul potențial	Creativitatea
Rezolvarea problemelor	Controlând schimbările	Prin diagnostic	Prin optimizări	Prin valorificarea oportunităților	Creând oportunități
Sistemul de management	Proceduri	Control financiar	Gestiunea problemelor	Planificare strategică	Gestionarea surprizelor
Date de plecare	Precedente	Performanțele trecute	Extrapolări	Scenarii	Semnale slabe
Șef bun într-un mediu	Foarte calm	Fără turbulențe	Normal	Turbulent	Foarte turbulent

Pînă în anul 1991, Republica Moldova nu dispunea de independență la luarea deciziilor politice și economice, astfel, conducătorii întreprinderilor erau de cele mai multe ori de tip conservator, politica firmei nu se caracteriza niciodată prin anumite acțiuni de schimbări radicale, se punea mare accent pe planificarea și previzionarea rezultatelor, se analizau datele precedente și se acționa într-un mediu foarte calm în care rezultatele erau evidente.

Actualmente, mediul de afaceri se caracterizează prin a fi destul de turbulent și imprevizibil. Întreprinzătorul pornește de la “semnale slabe”, dar prețioase, pe care le analizează și încearcă să gestioneze “surprizele”. În activitatea sa el încearcă să creeze cît mai multe oportunități pentru sine și pentru client și mizează cele mai mult pe creativitate.

Prin urmare, nevoia de inspirație (inovare, creativitate) este din ce în ce mai mare, tendință care va crește de altfel în viitorii ani în defavoarea muncii de rutină. “A schimba lucrurile”, spune o lege a lui Murphy, “înseamnă a conduce”, iar “a le schimba înaintea tuturor înseamnă creativitate”. Produsul nou creat poate predispune cumpărătorul prin caracteristicile sale perfecționate. O exprimare plastică a celor afirmate aici se regăsește în diagrama propusă de profesorul japonez Kano și cunoscută ca "Diagrama Kano".

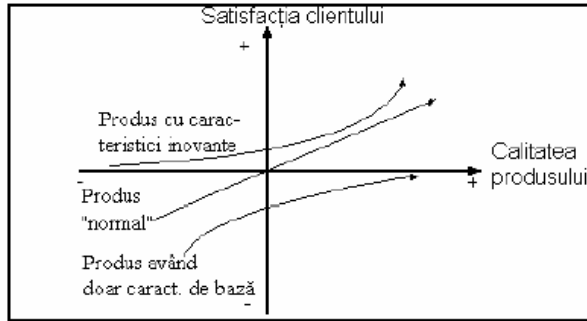

Figura 1. Rolul inovării în asigurarea satisfacției clientului

Diagrama ne arată că unui cumpărător din ziua de azi, produsul cu elemente de noutate îi face mai multă plăcere decât unul "clasic" și ca urmare îl va prefera chiar dacă sub aspectul performanțelor acesta din urmă este ceva mai slab.

Un produs ia naștere pornind de la dorințele și necesitățile individului în combinație cu diverse tehnici de creativitate aplicate de către întreprindere.

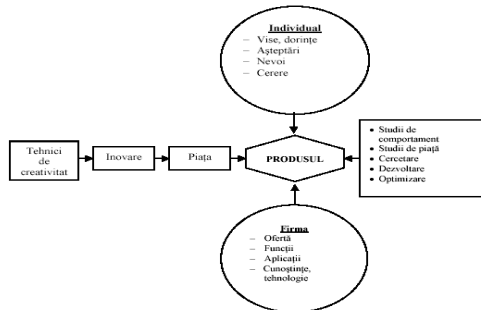
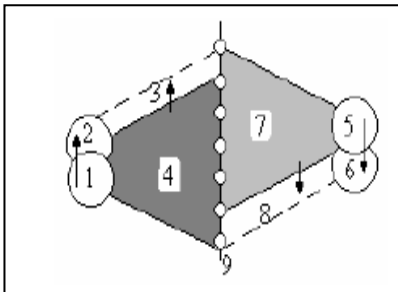

Figura 2. Procesul de obținere a produsului

Figura 3. Crearea de piețe sau de produse noi

De fapt, nu există niciodată o relație perfectă între ceea ce oferă o firmă și ceea ce așteaptă piața. De aceea firma trebuie permanent să caute nevoi ale pieții pe care ea nu le satisface încă și să-și pună în valoare produsele și pe alte piețe.

1 = Oferta firmei;

- 2 = Produse noi;
- 3 = Lărgirea ofertei spre o piață cunoscută ;
- 4. = Gama de produse
- 5. Piețele cunoscute ; 6 = Piețe noi ;
- 7 = Gama nevoilor ;
- 8 = Piețe noi pentru produsele existente;
- 9 = Perechile existente produs-piață

Dacă definim **Creativitatea** ca fiind o idee strălucită, atunci **activitatea inovantă** reprezintă aducerea ei pe piață, transformarea ei în ceva profitabil.

În cadrul inovării se admite că intră cinci tipuri de activități și anume:

- crearea unui nou produs;
- introducerea unei noi metode de fabricație;
- intrarea pe o piață nouă (sau crearea unei noi piețe);
- apelarea la o nouă materie primă;
- o nouă organizare a firmei.

Toate activitățile de mai sus sînt pe larg implementate în întreprinderile moderne din Republica Moldova. S-au făcut nenumărate încercări în domeniul creării și lansării pe piață a noilor produse (de ex, Fabrica de bomboane "Bucuria" și-a lărgit sortimentul, a modificat ambalajul, etc.); utilizării noilor metode de fabricație (S.A. "Incomlac" a introdus noua linie de fabricare a înghețatei "Marglain"); multe întreprinderi și-au lărgit piața de desfacere la nivel național și internațional prin deschiderea de noi magazine specializate; au apelat la diverse materii prime noi, urmărindu-se drept scop minimizarea costurilor de producție.

Pentru a aborda inovarea trebuie să pornim de la prima etapă, cea de creativitate. Dar creativitatea presupune oameni creativi, iar aceștia, așa cum se cunoaște din diagrama lui Kirton, nu sunt chiar așa ușor de găsit. Doar 2 % din oameni sunt foarte creativi și, cu greu, atingem 15% pentru oamenii cu creativitate mai mare decât media. Deviza persoanelor pedante este: "**să facem lucrurile mai bine**"; iar a persoanelor creative - "**să facem totul altfel**".

Să revenim la cazul Republicii Moldova: s-au înregistrat mai multe încercări de a face lucrurile mai bine, dar rezultatele, chiar dacă și există, nu sunt semnificative. Considerăm că este cazul "**să facem totul altfel**". Pentru aceasta trebuie să utilizăm diverse tehnici de creativitate. Se cunoaște că între toate metodele de creativitate în grup brainstormingul este o metodă destul de simplă și ea se integrează în mod natural în toate

celelalte. Să analizăm un exemplu care la prima vedere ar părea banal, dar să nu uităm că lucrurile geniale pornesc anume de la banalități.

Exemplu de brainstorming pentru adunarea de idei: **la ce este bun un ziar ?**

- A. Deschis:** să îl citești; să izolezi fonic podeaua; să îl revinzi; să scrii pe el; să îl pui la fundul găleții de gunoi; să îmbraci rafturile; ca etalon de greutate; ca etalon de lungime; să-l faci față de masă; să te joci colorând pozele; să îl fotografiezi; să ambalezi ceva în el, etc.
- B. Rulat:** o rachetă; un ocehan; o țigară; un cornet, etc.
- C. Mototolit:** să ștergi cu el; să îl faci bulgăre; să ocupi spațiul între obiecte; să-i dai foc; să faci zgomot mototolindu-l; să lustruiești pantofii; să lustruiești geamurile; să izolezi uși, etc.
- D. Utilizând părți din el:** să copiezi un tipar; să decupezi o rețetă; să faci colaje; să decupezi un anunț; să decupezi o poză, etc.
- E. Pliat:** să te îmbraci cu el; să învelești ceva; să faci vaporase; să faci pălării; să te aperi de ploaie; să faci o cutie; să faci un abajur; să fixezi o mobilă; să pui o oală fierbinte; să faci o mască; să faci o perdea, etc.
- F. Tăiat mărunt:** să faci un puzzle; să faci catharsis; să faci confetti; să decorezi, etc.

Notă: Lista a fost realizată de 3 copii între 8 și 13 ani, de ambele sexe, un adult servind de secretar. Se știe că anume copiii sînt cei mai mari generatori de idei. Anume așa iau naștere produsele noi – prin atribuirea de noi întrebări produselor deja existente.

Aproape în mod similar poate fi efectuată metoda japoneză **Chin-dogu** de dezvoltare a creativității. Se cere să se creeze (eventual răspunzând la una din întrebările "ce aş putea face cu.. ?" sau "care este cea mai bună cale pentru...?") un produs original care să îndeplinească obligatoriu două condiții:**să fie perfect inutil și să poată fi fabricat și să funcționeze**. Exemplu de creații obținute în acest mod: pieptene pentru cei cu chelie; pantofi pentru menaj, etc.

Acestea sînt niște metode foarte simple și eficiente pe care ar putea să le utilizeze întreprinderile din țară pentru a crea un produs nou, necunoscut și neutilizat încă, dar destul de necesar.

Analiza SWOT a creativității și inovării la nivel micro și macroeconomic

Actul creativității și ulterior procesul inovării implică după sine anumite particularități pozitive, dar și anumite neajunsuri; diverse oportunități, dar și riscuri. Să analizăm care ar putea fi beneficiile Republicii

Moldova de pe urma implementării aspectelor creative și inovative la nivel de microeconomie și la nivel de economie națională.

Tabelul 2.

Analiza SWOT a creativității și inovării

Puncte forte	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> ✓ integrarea, combinarea și valorificarea tehnologiilor ✓ crearea de noi produse și lansarea lor pe piață ✓ ieșirea pe noi piețe de desfacere ✓ satisfacerea necesităților mai multor segmente de consumatori ✓ diversificarea gamei de producție ✓ scurtarea duratei ciclului de producție ✓ reducerea consumului de materii prime și materiale ✓ valorificarea ideilor tuturor angajaților întreprinderii ✓ nonconformism intelectual și profesional ✓ evitarea problemelor rutiniene, a muncii repetitive ✓ realizarea unui climat favorabil de lucru 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ scurtarea ciclului de viață al produselor ✓ uzura morală a tehnicii ✓ necesită modificarea devizului de cheltuieli de producție ✓ cere cheltuieli suplimentare pentru activitatea de cercetare-dezvoltare ✓ dificultăți de trecere de la faza de laborator la faza industrială
Oportunități	Riscuri
<ul style="list-style-type: none"> ✓ atragerea de noi investiții ✓ poziție favorabilă față de concurenți ✓ creșterea valorii cifrei de afaceri ✓ devii autorul invenției ✓ crearea de Joint-ventures (bani + cunoștințe tehnice) și alianțe strategice ✓ Reverse engineering (Proiectare inversată) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ nejustificarea cheltuielilor ✓ incapacitatea produsului nou sau a tehnologiei noi de a se menține mult pe piață ✓ schimbarea bruscă a preferințelor consumatorilor ✓ lipsa de acces la rețelele de distribuție care adaugă valoare produsului ✓ hiaturi în capacități (Gaps in capabilities) ✓ lipsa de putere competitivă

	✓ poți pierde dreptul de autor asupra invenției
--	---

Tindem să menționăm că listarea factorilor de mai sus este exhaustivă, lista poate fi completată cu noi și noi posibilități sau piedici. Important este ca în cadrul Republicii Moldova să se recunoască necesitatea și rolul creativității și inovării în întreprindere și la nivel de țară. Plecându-se de la constatarea “de ce dintre atâția licențiați în domeniul științific și tehnic, cu rezultate excepționale în perioada facultății, un număr foarte restrâns aduc idei valoroase în profesiunea lor”, s-a evidențiat faptul că sistemul de educație și instrucție nu este stimulat și nici cumulativ pentru creativitate. Stilul de predare, învățare și îndeosebi evaluarea performanțelor utilizat actualmente în instituțiile de învățământ din țara noastră contribuie la dezvoltarea unor capacități și însușiri de personalitate (memorie, conformism) care facilitează obținerea de note, dar nu stimulează factorii creativității (spontaneitate, receptivitate, spirit imaginativ, curiozitate ș. a.). Prin urmare, politica economică a Republicii Moldova trebuie revăzută în mod cardinal, punându-se accent, în primul rînd, pe factorul uman - colecție nesecată de idei originale care, fiind valorificate cu eficiență, ar aduce nenumărate avantaje economice întreprinderilor și țării în ansamblu.

Bibliografie

1. Băloiu, L.M. *Managementul inovației*: București, Editura Eficient, 1995.
2. Crișan I. *Către o economie competitivă*: Editura “Humanitas”, București, 1991.
3. Rawlinson G. *Gândire creativă și brainstorming*: Ed. Codecs, 1998.
4. Porter, M. *Competitive Advantage: Creating And Sustaining Superior Performance*: Ed. The Free Pres, MacMillan Publ. Co. N.Y. 1985.

PARTAJUL JUDICIAR – MODALITATE DE ÎNCETARE A COPROPRIETĂȚII OBIȘNUITE SAU TEMPORARE

Elena MEAUN, Fac. de Drept
Coord. științ.: **Veaceslav PÎNZARI**, dr. în drept

Ad notem

An important form of the share ownership is the simple or transient ownership.

It's existence is limited in time, it ends when one of the right's holders wants this, in a conventional way or through juridical repartition.

Juridical repartition is a manner of cessation of the simple or transient ownership and it's done in three ways:

- *natural repartition;*
- *repartition through assigning the good to one of the owners;*
- *repartition through selling the good.*

As an effect of the repartition is considered to be the fact that after this, everyone from the owners becomes the exclusive owner of the good or the sum of money that was given to them.

O primă formă sub care se înfățișează dreptul de proprietate comună pe cote părți o constituie coproprietatea obișnuită sau temporară, totodată fiind una dintre cele mai răspândite forme ale acestuia. După cum o arată și denumirea, coproprietatea obișnuită sau temporară are un caracter trecător, existența sa fiind limitată în timp, în sensul că ea încetează când unul dintre titularii dreptului cere aceasta. Proprietatea pe cote părți obișnuită sau temporară este acea coproprietate ce se constituie prin voința titularilor, pe termen limitat, fiecare dintre aceștia putând cere încetarea ei prin partaj.

Partajul judiciar

Partajul judiciar, așa cum arată și denumirea lui, este partajul realizat de instanța de judecată după o procedură expres reglementată de legislație.¹

Partajul judiciar este obligatoriu atunci când nu sunt prezenți toți coproprietarii, atunci când coproprietarii nu ajung la învoială privind împărțea bunurilor comune, atunci când printre coproprietari se află persoane lipsite sau restrânse în capacitatea lor de exercițiu și autoritatea tutelară a refuzat încuviințarea pentru efectuarea unui partaj voluntar; precum și atunci când are loc împărțirea bunurilor comune ale soților în timpul căsătoriei, la cererea unuia dintre soți pentru motive temeinice, la cererea creditorului unuia dintre soți sau în cazul confiscării averii unuia dintre ei.²

Cererea de împărțire se depune atât de către coproprietari, cât și de creditorii unuia din coproprietari. Competența materială a judecării cererii de partaj aparține judecătorilor, în conformitate cu art. 32 din Codul de Procedură Civilă.

În ceea ce privește competența teritorială, judecarea partajului se face în funcție de modul în care a luat naștere indiviziunea. Potrivit art. 38 Cod de Procedură Civilă: „Acțiunea se întentează în instanța de la domiciliul sau de la locul de aflare a pîrîtului.” De asemenea părțile pot schimba prin convenție competența teritorială, în virtutea art. 41 Cod de Procedură Civilă. Dacă acțiunea este intentată împotriva mai multor pîrîți cu diferite domiciliu, atunci aceasta se întentează în instanța de la domiciliul unuia dintre ei, la alegerea reclamantului.

Codul Civil a admis la art. 359 posibilitatea amânării împărțirii. Împărțirea poate fi amânată prin contractul coproprietarilor sau prin hotărâre judecătorească, concluzia reieșind din interpretarea alin. (1) și (3) a respectivului articol. Astfel, coproprietarii pot încheia un contract de amânare a împărțirii bunului comun pe o perioadă de cinci ani. În cazul bunurilor imobile, contractul de amânare al împărțirii trebuie încheiat în formă autentică și înscris în registrul bunurilor imobile. În cazul în care coproprietarii au încheiat un contract de amânare a împărțirii, împărțirea ulterioară nu poate avea loc decât după expirarea termenului stipulat în contract. Cu toate acestea, la cererea oricărui coproprietar, instanța de judecată poate dispune, pentru motive temeinice, împărțirea chiar înainte de perioada stabilită în contract. Legiuitorul nu a numit expres motivele care se consideră a fi întemeiate, de aceea instanța, în fiecare caz concret, va trebui să țină cont de circumstanțele cauzei și să constate dacă motivele invocate de unul sau câțiva coproprietari sunt temeinice.

În legătură cu amânarea împărțirii prin hotărâre judecătorească, alin. (3) al art. 359 din Codul Civil prevede că: „Instanța de judecată poate dispune de amânarea împărțirii dacă aceasta s-ar impune în vederea protecției intereselor celorlalți coproprietari. Instanța poate dispune împărțirea dacă împrejurările avute în vedere la data pronunțării hotărârii de amânare s-au modificat.”

Literatura de specialitate română³ prevede faptul că acțiunea de împărțea este imprescriptibilă. Însă de la regula imprescriptibilității există careva excepții (prelungirea forțată a indiviziunii):

- copărtașii pot suspenda partajul prin încheierea unei convenții, dar nu pentru mai mult de 5 ani;
- dacă unul dintre copărtași exercită timp de 30 ani o posesie utilă pentru sine asupra unui bun indiviz, el va putea opune celorlalți copărtași dobândirea proprietății exclusive asupra aceluși bun, prin uzucapiune;
- testatorul poate impune moștenitorilor săi prelungirea indiviziunii, dar nu pentru o durată mai mare de 5 ani.

Modul de împărțire a bunului proprietate comună pe cote părți reglementat la art. 361 Cod Civil, distinge două situații: situația în care bunul este divizibil și situația în care bunul este indivizibil.

Astfel împărțirea bunului divizibil, proprietate comună pe cote părți se face în natură, proporțional cotei părți a fiecărui coproprietar .

Dacă bunul proprietate comună pe cote părți este indivizibil ori nu este partajabil în natură, împărțirea se face prin:

- atribuirea întregului bun, în schimbul unei sulte în favoarea unui ori a mai multor coproprietari, la cererea lor;
- vânzarea bunului în modul stabilit de coproprietari, ori, în caz de neînțelegere la licitație și distribuirea prețului de către coproprietari proporțional cotei părți a fiecăruia dintre ei.

Din dispozițiile legale sus menționate rezultă trei modalități posibile de efectuare a împărțelii și anume:

- împărțeala (partajul) în natură;
- împărțeala (partajul) prin atribuirea bunului aflat în proprietate comună unui singur coproprietar;
- împărțeala (partajul) prin vânzarea bunului la licitație.

Partajul în natură⁴

Această modalitate este cea mai importantă și are valoare de principiu. Ori de câte ori este posibil, instanța trebuie să recurgă la partajarea în natură, care este de altfel singura cale ce asigură egalitatea în drepturi a foștilor copărtași.

Partajul în natură este o modalitate de realizare a împărțelii ce constă în împărțirea masei de bunuri indivize prin formarea de loturi, în funcție de drepturile cuvenite coproprietarilor și atribuirea lor acestora pe baza unor criterii avute în vedere de instanța de judecată. Realizarea partajului în natură trebuie să constituie regula, celelalte moduri urmînd a fi doar în situațiile în care partajul în această manieră nu poate fi realizat.

Compunerea loturilor constituie operațiunea de bază a partajului și de aceea ea trebuie dominată de principiul egalității părților. Nu este și nu poate fi vorba de o egalitate, în sensul că fiecare coindivizar să primească loturi de o valoare egală indiferent de cota obținută, ci de faptul că fiecare trebuie să primească un lot egal cu drepturile sale. Deci, aici vorbim despre o egalitate proporțională cu drepturile cuvenite.

Numărul loturilor ce urmează a se compune depinde de drepturile coproprietarilor. Aici facem distincție între situația cînd drepturile coproprietarilor sunt egale și cea în care aceștia au cote indivize diferite. În situația în care coproprietarii au drepturi egale în masa indiviză, numărul loturilor este egal cu numărul coproprietarilor. În cazul în care unuia dintre coproprietari îi este atribuită o parte reală mai mare decît cota sa parte, celorlalți coproprietari li se atribuie o sultă, după cum acest fapt este reglementat de art. 361 alin (3) Cod Civil. Deci plata sulte reprezintă o obligație ce revine copartajantului care a primit în lotul său bunuri de o valoare mai mare decît cea convenită în baza cotei deținute în masa supusă partajului, către coindivizarii care au primit loturi sub valoarea convenită.

Dacă se iscă divergențe privitor la partea și la persoana căreia i se repartizează, instanța judecătorească poate să distribuie părțile din bunul comun prin tragere la sorți. Acest procedeu nou, necunoscut legislației, poate fi util când, de exemplu, la o parte din bunul comun pretind mai mulți coproprietari. Tragerea la sorți poate avea loc doar cu participarea tuturor coproprietarilor.⁵

Partajul prin atribuirea bunului unui coproprietar⁶

Dacă partajul nu poate fi executat în natură, modalitatea la care trebuie să se recurgă este cea a atribuirii întregului bun unui coproprietar. Caracteristic acestui gen de împărțală este faptul că întregul bun va fi repartizat unuia dintre coproprietari, ceilalți urmînd să-și primească contravaloarea cotei părți cuvenite, exclusiv în bani.

Spre deosebire de partajul în natură, unde doar diferența dintre loturi se compensează prin sultă, în cazul acestui mod de partaj toți ceilalți coproprietari primesc numai sume de bani, reprezentînd contravaloarea cotelor lor. Și aici ca și la partajul în natură, când împărțirea loturilor se face prin atribuire, bunul se repartizează pe baza unor criterii de preferință ce vor fi analizate de către instanța de judecată, dar bunul nu-l primește decît unul dintre coproprietari. De aceea dacă unul dintre coproprietari primește în lotul său un imobil, iar ceilalți, loturi cuprinzînd bunuri mobile și diferența se compensează prin sulte, nu suntem în prezența unui partaj în modalitatea analizată, ci a unei împărțeli în natură.

Evaluarea bunului care se face obiectul atribuirii se poate face prin acordul coproprietarilor. În cazul în care părțile nu se înțeleg, instanța de judecată este obligată să ia în discuție administrarea oricărui mijloc de probă reglementat de lege. Cel mai adesea se ordonă efectuarea unei expertize. La stabilirea valorii se va lua în considerare valoarea bunului la data judecării. Atunci când obiectul partajului îl constituie o construcție, practica judiciară a statuat că instanțele sunt datoare să stabilească valoarea ei actuală de circulație, ținîndu-se seama de o serie de criterii, cum sunt: materialele încorporate în clădire, gradul de confort, locul unde este amplasată, etc.⁷

Partajul prin vînzarea bunului⁸

Scoaterea în vînzare a bunurilor supuse partajului reprezintă o soluție extremă la care se poate recurge numai dacă nu este posibilă nici împărțirea în natură, nici atribuirea bunului către un copărtaş. Vînzarea la licitație se dispune de asemenea și atunci când bunurile pot fi împărțite în natură sau prin atribuire, dar coproprietarii, sau unul dintre ei se opun acestor

modalități în mod justificat, cum ar fi de exemplu situația în care nici unul dintre coproprietari nu poate să achite celuilalt contravaloarea cotei părți convenite. La fel este situația când toți coproprietarii se înțeleg să aleagă modalitatea partajului prin vânzare.

Deci vânzarea este de două feluri:

- prin învoială, dacă coproprietarii își dau acordul, tot ei stabilind și condițiile vânzării;
- la licitație publică, în caz de neînțelegeri.

Prețul obținut în urma vânzării bunului proprietate comună pe cote părți se împarte între coproprietari în raport cu cota fiecăruia.

Procedura de judecată cuprinde două faze, și anume: admiterea în principiu a acțiunii și desăvârșirea împărțelii.⁹

- în prima fază, instanța competentă primind cererea, se va pronunța printr-o încheiere interlocutorie de admitere în principiu prin care constată numărul și calitatea de copărtași a părților, cota parte ce i se cuvine fiecăruia, bunurile supuse împărțelii și, eventual, datoriile și creanțele comoștenitorilor (copărtașilor, coindivizilor) față de defunct; se alcătuieste astfel masa indiviză ce formează obiectul împărțelii. De asemenea, prin această încheiere se va desemna un judecător care se va ocupa cu desemnarea loturilor.
- în faza a doua, judecătorul delegat, în camera de consiliu, în prezența părților, va forma loturile, fie singur, fie ținând seama de părerea unuia sau mai multor experți; prezența părților este obligatorie și la lucrările experților, iar aceștia nu au dreptul să se pronunțe în termeni generali, ci vor trebui să arate precis după ce criterii au făcut aprecierea, dacă bunurile indivize pot fi partajate ușor în natură, etc. Organul de jurisdicție va face împărțeala în natură, iar inegalitatea loturilor se va compensa printr-o sultă în bani.

Dacă adjudecatarul este chiar unul dintre copărtași, el va fi obligat ca, în termen de 30 zile libere de la data adjudecării definitive, să depună sumele convenite celorlalți copărtași, precum și taxele, și impozitele legale; sancțiunea nerespectării acestui termen va fi revinderea bunului în contul său, adică, dacă se obține un preț mai mic, el va suporta diferența de preț. După vânzare, sumele obținute se vor distribui de către instanța copărtașilor, proporțional de cota-parte ce i se cuvine fiecăruia, cotă-parte stabilită prin încheierea de admitere în principiu.

Dreptul de a cere executarea hotărârilor de partaj este supus termenului de prescripție de 3 ani.¹⁰

Prin natura sa juridică, acțiunea de partaj are așadar, menirea de a transforma dreptul indiviz, stabilit sub formă de cote părți într-un drept

exclusiv asupra unei părți materiale determinate din bunul comun ori asupra unor bunuri concrete din masa celor supuse împărțirii.

Regula consacrată în Codul Civil la art. 363 alin.(1) efectelor împărțirii prevede că din momentul împărțirii, fiecare coproprietar devine proprietarul exclusiv al bunului sau al sumei de bani atribuite.

Referințe bibliografice

1. Comăniță Gh. „Partajul judiciar”, pag. 14
2. Lupulescu D. „Dreptul de proprietate comună”, pag. 96
3. Julieta Manoliu, Gh. Durac „Dr. civil, Dr. reale principale”, pag. 107
4. Comăniță Gh., op. cit., pag.161
5. Baieș Sergiu, Roșca Nicolae „Dr. civil, Dr. reale principale”, pag,168
6. Comăniță Gh., op. cit., pag.176
7. Pop L. „Dreptul de proprietate și dezmembrămintele sale”, pag. 142
8. Comăniță Gh., op. cit., pag. 188
9. Julieta Manoliu, Gh. Durac „Dr. civil, Dr. reale principale”, pag. 116
10. Alexandru Țiclea „Dr. civil, Curs pentru pregătirea examenelor de licență”, pag. 155

TRAFICUL CUVINTELOR DRAGOSTE, AMOR, IUBIRE ÎN OPERA LUI I.HELIADE-RĂDULESCU

Victoria MÎȚĂ, Fac. Filologie

Coord. științ.: **Nicolae LEAHU**, conf.univ. dr.

Summary: In this work I dealt with the study of the traffic of the words love/self respect/fondness in I. Heliade-Rădulescu's work. I observed that his first poems have the complex of indetermination concerning the choise of linguistic sign that would suggest the state of affection of the poet. The frequence of using these 3 words begins to be perceptible a little later, so that we can speak about love poems or fondness poems (My sweet shadows, The dream, Hymn of love), as well as poems of self respect (Portrait, Anatolida).

In conclusion We speak about delimitation with etymological overtones, but also temperamental overtones.I. Heliade-Rădulescu prefers the lexeme self respect because, comparing to the lexeme love and fondness that come from old slav (dragosti, ljubiti), the word self respect finds its origins in the old latin language in such a way being a lexeme which is more familiar with the national spirit of the poet. If the words "love" and "fondness" personalizes then the word "self respect" individualizes the poetical "score".

În anul de studiu 2005-2006, grupa 403 a realizat un proiect de cercetare în grup, dedicat studierii traficului cuvintelor *dragoste/amor/iubire* în poezia românească de la Dosoftei pînă la epoca eminesciană (excluzîndu-l, însă lirica eminesciană, care urmează a fi supusă unei cercetări separate).

Urmărind etapele de formare a autorilor investigați, se poate constata de ce ei dau preferință anume unuia dintre cele trei lexeme. Dosoftei, de exemplu, realizînd o serie de traduceri din slava veche, limba textelor religioase, vede anume în cuvîntul *iubire* (cuvînt de origine slavă, de la verbul „ljubiti”) cea mai potrivită realizare grafică a emoției propovăduitoare [Date statistice: *iubire*-32 /*dragoste* – 3 /*amor*- 0].

Aproximativ aceeași situație e de întîlnit și la poeții Văcărești, pentru care *iubirea* este un semn al manipulării afective („A trăi fără *iubi* / Mă mir ce trai o mai fi / *A iubi* fără simți / Mă mir ce *dragoste-o* fi”)[Date statistice: *iubire* –136 /*dragoste* –28 /*amor* -74].

O cu totul altă perspectivă ne deschide opera lui I. Heliade-Rădulescu, un poet productiv, care merită o atenție aparte.

Am putea observa că primele poezii ale lui I.Heliade-Rădulescu au complexul indeterminării în ceea ce privește alegerea semnului lingvistic ce ar sugera această stare de afecțiune. În poezia „Trecutul”, de exemplu, cuvintele *amor /dragoste /iubire* se află într-o poziție de echilibru. Ele apar, deopotrivă, sub semnul unei relații de sinonimie („Trece, dar vezi-o că e-nsemnată/ *D-amorul* nostru cel neînvins, / Singur e vecinic și neatins / De stingătoarea–i mînă- ntrarmată”; „ Ici e minutul cel fericit / În care *amorul* meu te zărește: / „Tineri, -mi zice, d-acum trăiește/ Subt legea singură ce-am sfințit ””; „Folosul este să ne *iubim*,/ Vremea să treacă, să stea *amorul*”; „ Credință, *dragoste*, crezămînt / Jur ție-n sfînta noastră unire”; „Unde e pace nu e durere, / *Dragostea*-n sine e mîngîiere”– „Elegie I. Trecutul”).

Frecvența utilizării acestor cuvinte devine perceptibilă ceva mai tîrziu, așa încît am putea vorbi despre *poezii ale dragostei și iubirii*, precum „Dragele mele umbre”, „Visul”, „Imn de dragoste”, „Zburătorul” [Date statistice: *dragoste*–27/ *iubire*-13] , cît și despre *poezii de amor*: „Anatolida”, „Serafita”, „Portret” [Date statistice: *amor*-53] („Veselă-ți fața acum zîmbește, / *Dragostea*, pacea o-nsuflește: / Vălul mîhnirii la-i sfîșiat !” ; „Asupra-mi ochii tăi ațîntează, / Plin de iubire nu lăcrămează, / Peste durere tu ai sărit !”; „Și fericire oare se poate / Fără *iubire*, ce-naltă toate / Cîte de dînsa se-nvrednicesc ?” –, „Dragele mele umbre”; „Zicea că mă *iubește*, / Și-n *dragoste*-i turba”; „*Dragostea* ce se naște în muncile

robirei, / Prieten din necazuri, părtaș nenorocirei, / Sunt însuși curăția, și vecinice rămîn”- „Visul”; „, Și *dragoste* e Domnul; iar prințul ce *iubește* / Într-însul și lucrează, și lui e închinat / Eu *dragostea* o laud, la dînsa cu mirare / Creștina mea trufie îmi place și-o măresc” – „Imn la dragoste”; „Spun, soro, c-ar fi june cu *dragoste* curată; / Dar lipsa d-a lui *dragosti* ! departe de ast loc !” – „Zburătorul” // „Și așternutul candid *amorurilor* tale/ Întindă-se-n tapete, arhitepe modele / De orice țesătură, de orice adornare ”; „Din propria-i viață ca un depozit sacru, / Ea știe că e fructul *amorurilor* sale.” – „Anatolida”; „În sînu-ți se procee misterele intime, / Ardoarea părintească, *amorul* filial, / Fierbîntea tinerețe, *amorul* conjugal, / O, mater tinerele virtuților sublime !” – „Serafita”; „ E magică oglinda din care restrăluce / Acel de inimi fulger, acel divin *amor*.”)

Comentînd fenomenul în discuție nu vorbim de o interferență a acestor trei elemente, ci de o delimitare cu subtext etimologic, deoarece doar cîteva poezii utilizează cuvintele *dragoste* și *iubire*, în rest, I. Heliade-Rădulescu preferă lexemul *amor*.

O explicație a acestei alegeri pare a fi intenția practică a scrierii. Inițial, I. Heliade-Rădulescu, cunoscător de „limbă latinească”, era de părerea că „trebuie să ne împrumutăm, dar trebuie foarte bine să băgăm seamă să nu pătimim ca neguțătorii aceia cari nu își iau bine măsurile și rămîn bancruți. Trebuie să luăm numai acelea ce trebuie și deacolo de unde trebuie și cum trebuie” [1]. Am recurs la acest citat pentru a sublinia toleranța poetului (în cazul dat și teoretician al limbii) pentru slavonisme, deoarece cuvintele *dragoste* și *iubire* (verbul „a iubi”, de fapt) vin din slava veche: „dragosti” și „ljubiti” (spuneam „inițial”, pentru că aceste lexeme apar mai ales în primele sale creații). Un deceniu mai tîrziu, I. Heliade-Rădulescu citise mai mult și latiniștii ardeleni îl cîștigaseră. El începe deci să marginalizeze slavonismul, punîndu-l pe seama mării boierimi și dă predilecție cuvintelor de origine latină: *amor* (lat. „amor”) și *dor* (lat. pop. „dolus” – ” Cel ochi îl vezi că tace; al tău vorbește, luce:/ În el eu văz și sufler, și cuget, ș-al tău *dor*”).

Întru susținerea acestei afirmații, subliniem și nota temperamentală a autorului (notă predominant colerică - „Și ce simțiri fierbinte, plăceri necunoscute / În *dragostile* noastre din zi în zi vedeam !”; „Zicea că mă *iubește*, și-n *dragoste*-i turba ”; „Ura-i îmi erea pace și *dragostea*-i osîndă” – „Visul”). Dacă *iubirea* și *dragostea* personalizează poezia, atunci *amorul* o transformă într-un subiect de cercetare. I. Heliade-Rădulescu își trăiește emoția prin *dragoste* și *iubire* (aceste două cuvinte i se păreau, inițial, mai potrivite pentru a-și exprima trăirile sufletești: „Elegia I. Trecu-

mul” – *dragostea* pentru „soția înger”; „Dragele mele umbre” – moartea celor dragi; „Visul” – cearta cu nevasta: „iasma” stricătoare a cinstei casnice; „Ingratul” – cel ce desparte „două inimi calde”). Opțiunea fermă a poetului pentru cuvântul *amor* individualizează partitura poetică. Poetul devine mizantrop (după cele ce i se întâmplaseră) și caută să-și depersonalizeze versurile. *Amorul* este un „ceva atribuit altcuiva”, doar o perspectivă de cercetare („*Amorul* lor nu este unirea întâmplării, / Atracția ce trage pe vită către vită; / E naltul, suveranul *amor* al providenței / Serafica ardoare ce suflete mărită, / Ș-aici transpare Zeul” – „Anatolida”).

Astfel, devine evident faptul că, din lipsă de factori operaționali (*dragoste / iubire*), cuvântul *amor* capătă o utilitate nefirească („În sînu-ți se procece misterele intime, / Ardoarea părintească, *amorul* filial” – „Serafita” // „Ci, Titu! el, eroul, *amorul* țarei sale! / Speranța mea din urmă ș-a toatei României, / Titu!, o, zei!...” – „Oracol la România”).

Cîmpul derivativ al cuvintelor *amor/ dragoste/ iubire* este și el definitoriu (și servește drept suport afirmațiilor de mai sus). Dacă în cazul *dragostei* vorbim de *drag* (cu sens apropiat de cuvîntul – „Îmi era *drage* aste ființe, / Îmi era scumpă a lor vedere / Și mi-era *drag* tot omul pe care nu-l văzusem”) [Date statistice: 4]; *dragosti* (forma de plural – „Spun, soro, c-ar fi june cu *dragostea* curată; / Dar lipsa d-a lui *dragosti!* departe de ast loc”): [1], la *iubire* de *preaiubit, iubesc, iubit*: [14], („Fiicele ei *preaiubite*, / Liniștea, odihna, vin / După dînsa, însoțite”), atunci *amour* ne creează următoarea serie lexicală: *înamorat, amă, amate, amoros, amorat, namorat, amarezat*: [27] („Era preocupată d-objectul ce-o-ncîntase/ Era *înamorată* de bella ei figură”; „Și-n neastîmpăr straniu dorințe-l înfioară, / Se-mbrățișează singur și *amă* cu ardoare/ Și nu știe ce *amă*... Se *înamoră*-n sine / De cel mai inefabil, legitim *amor* propriu”). Seria *amor* are, prin urmare, o mai mare frecvență. Deși în lirica lui I.Heliade-Rădulescu atestăm o trinitate afectivă (*dragoste/ amor/iubire*), ea își găsește, treptat, concretizarea într-un singur element unic: *amorul*.

Predilecția pentru lexemul *amor* pare a fi un rezultat al hazardului. Întîmplarea îl determină pe poet să-și schimbe convingerile (de ordin lingvistic). Tot ea este sursa detașării, a depersonalizării versului, care își găsește un vehicul mai potrivit în cuvîntul *amor*.

Afirmația lui I. Heliade-Rădulescu potrivit căreia slavonismul rămîne pe seama mării boierimi, ne deschide o nouă perspectivă de cercetare. Ar însemna oare aceasta că toți poeții care descind din familii boierești au neapărat o gîndire „de clasă”? La prima vedere, așa pare să fie. B.P.Hasdeu, de exemplu, a frecventat școala rusească, a trăit în mediul

rusesc, și s-a „îmbibat” de cultură străină. Această afirmație are și un suport statistic: *iubire*- 83/ *dragoste* –6/ *amor*-13. Avem în față o factologie, care nu acoperă însă *dragostea* de țară (argumente: baladele „Vornicul Iancu Moțoc”, „Ștefan și Radu” etc.). Cum rămîne atunci în ceea ce privește opera unor poeți ca C. Conachi și C. Negruzzi, care, deși fii de boieri, cu formație greacă și franceză (în special), au dat preferință slavonismelor (vorbim de slavonisme în baza cuvintelor-cheie *dragoste/ iubire*) [Date statistice: C. Conachi: *iubire* –91, *dragoste*- 16 / C. Negruzzi: *iubire* –27], deși militau pentru cultura în limba națională?

În concluzie, am putea spune că datele statistice sînt determinate fie de formația culturală, fie de o tendință a momentului literar, marcată, la rîndu-i, de metamorfozele semantico-poetice ale cuvintelor în discuție.

Prin redirecționarea unghiului de relație cu textul, putem observa că regimul de semnificație al cuvintelor *dragoste /amor /iubire* se modifică în linie temporală și auctorială. Dacă *dragostea* și *iubirea* rămîn în ramă clasică, atunci *amorul* se vrea monden. Fiind în pas cu societatea pe care o „evocă”, el își depășește conținutul inițial, deci se desemantizează. Cuvîntul parcurge distanța de la expresiv la impersonal; este doar acel „ceva” atribuit „altcuiva”, la care ne refeream anterior. Am putea vorbi chiar de o *socializare* a cuvîntului *amor*, care se detașează de structura sinonimică *dragoste / iubire* și devine obiect al atenției comune.

Dacă pentru Dosoftei cuvintele *dragoste* și *iubire* erau suficiente semantic (cuvîntul *amor* nefiind utilizat niciodată), atunci, începînd cu Văcăreștii, *amor* devine un sinonim. Această sinonimie este însă aparentă odată cu poeziile „majore” ale lui I. Heliade-Rădulescu (poezii ale decepției și revoltei). Ea marchează noul statut al lexemului, și o sugestie de natură carnală (motivul „îngerului căzut” și crizele sexuale ale îngerilor sau *dragostea incestuoasă* – motive recurente în acea perioadă - „Omul și Forțele. Anatolida”).

Este firesc faptul ca lexemul *amor* să sune azi oarecum ridicol, dacă nu vetust, deoarece metamorfozele pe care le-a suportat sensul său de-a lungul anilor (≈ 1750 -2006) sînt destul de semnificative. Cuvîntul parcurge distanța de la expresiv la depreciativ. Tocmai natura lui peiorativă îl face pe cititorul de astăzi să denatureze fondul semnificativ al poeziei lui C. Conachi, C. Negruzzi, I. Heliade-Rădulescu, B.P.Hasdeu și alții. Fiind un punct de plecare în afirmarea perspectivei moderne, lirica autorilor în discuție urmează a fi citită în funcție de contextul istoric și cultural în care a fost creată.

Note și bibliografie

1. G.Călinescu, *I.Heliade-Rădulescu și școala sa*, București, Editura Tineretului, 1966, p. 75.

STRATEGII DE PROFILAXIE A STRESULUI ÎN MEDIUL DIDACTIC

Alina MOLDOVANU, Fac. PPAS
Cond. șt., Silvia Briceag, dr. psihologie, conf .univ.

The researches made in this sphere show that a big number of people are stressed at their working place. Up the necessary measures are not taken, the employers can lose thin professional skills. This fact causes the nervous breakdown. As a result they lose interest for work. This article is a theoretical and practical overview of the problem of stress in the educational sphere.

Mentinerea sănătății necesită o bună capacitate de a face față stresului. Percepția noastră asupra stresului este importantă; orice factor pe care îl putem considera o amenințare reală sau imaginară, va crește nivelul de anxietate. Modul în care reacționăm este influențat de o serie de factori, dintre care unii pot fi controlați, în timp ce alții nu.

Sănătatea fizică și mentală, predispoziția genetică, experiențele din trecut, regimul alimentar, susținerea socială, determină care stimuli externi vor fi interpretați de organism drept agenți stresori într-un anumit moment al vieții noastre. O persoană sănătoasă, echilibrată, provenită dintr-o familie armonioasă și fără probleme de sănătate, care trăiește o viață liniștită, se alimentează rațional și are relații normale cu cei din jur, va răspunde mult mai bine la stres și are mult mai puține șanse să dezvolte o afecțiune legată de stres decât un om la care cel puțin unul din factorii amintiți este deviat de la normă.

Datorăm lui Selye introducerea conceptului general de stres, definit ca o reacție generală nespecifică a organismului la acțiunea externă a unor factori - agenți stresori - de natură variată (fizică, chimică, biologică și psihică

Mai recent, Derevenco prezintă o definiție psiho-biologică a stresului, inspirată de teoria cognitivă a stresului elaborată de școala lui Lazarus. Astfel, în această definiție accentul este pus pe „dezechilibrul biologic, psihic și comportamental dintre cerințele (provocările) mediului fizic, ambiental sau social și dintre resursele - reale sau percepute ca atare - ale omului, de a face față (prin ajustare sau adaptare) acestor cerințe și situații conflictuale" [5, p.328]. Referitor la definirea stresului psihic, se cuvine să repetăm faptul că el reprezintă un caz particular de stres, înscris în sfera noțională a „stresului general", fiind declanșat de anumiți agenți stresori: cei psihici. Aceștia sunt dotati cu semnificație

negativă (distres) sau pozitivă (eustres) pentru indivizi și operează în planul conștiinței numai după decodificarea lor și evaluarea „sarcinii” pe care ei o pun în fața individului [6, p. 123]. Lazarus și Folkman definesc stresul drept un „efort cognitiv și comportamental (cu exprimare afectivă pregnantă,) de a reduce, stăpani sau tolera solicitările externe sau interne care depășesc resursele personale” [7, p.57].

Din fericire, există nu numai stresul negativ (distress) ci și stresul pozitiv (eustres). Mai puțin pătrunse în vocabularul curent acestea două desemnează doua tipuri fundamentale de stres, reliefate de către Selye în 1973.

Distresul este termenul ce desemnează stresurile cu un potențial nociv pentru organism.

Toate caracteristicile stresului general sau psihic amintite anterior s-au referit la această accepțiune a stresului.

Eustresul reprezintă tot o stare de stres, validată printr-o reacție însoțitoare moderată catecolaminică și cortizolică alături și de multe alte reacții fiziologice. Diferența față de distres este însă fundamentală „atât din punct de vedere al agenților stresori (stimuli cu semnificație benefică pentru individ) cât și al consecințelor sale pentru organism care sunt, în general, favorabile.

Cine provoacă stresul ?

În stresul psihic perturbarea homeostaziei somatice este precedată și cauzată de perturbarea homeostaziei psihice de către **agenții stresori**.

Agenții stresori sunt în marea lor majoritate stimuli verbali (incluzând și limbajul interior) vehiculați pe căi nervoase la și de la cortexul cerebral și prezintă o semnificație importantă pentru subiect. Aceste trăsături îi diferențiază net de toți ceilalți agenți stresori (fizici, chimici, etc.).

Investigațiile experimentale efectuate de noi în mediul didactic pe o perioada de mai bine de 2 ani au dovedit, că **cauzele** stresului în mediul didactic sunt următoarele: schimbările majore ale instrucțiunilor și procedurilor, lucrul peste orele de program, reorganizările majore în colectivul de muncă, prea mult de lucru în timp prea scurt, nemulțumiri în privința carierei, imposibilitatea de a avansa, obiective neclare ,ori nestructurate, resurse indecuate, conflicte între necesități și expectanțe, termene limită nerealiste, suprasolicitare, îndeosebi, la sfârșitul semestrului ,anului școlar, orar inadecvat, situația financiară, lipsa timpului liber, critica angajatului și lipsa recompenselor, conflicte între angajați și conflicte cu superiorii, lipsa cooperării școală –familie, conflicte de rol (comportamente solicitate la serviciu și în familie).

Experimental am demonstrat că efectele stresului în mediul didactic conduc la: diminuarea puterilor fizice, deteriorarea fonului emotiv, scăderea considerabilă a dispoziției (dupa numai 4 luni de la începutul anului școlar), diminuarea considerabilă a capacităților de învingere a obsacolelor, scăderea capacității intuitive, confort psihic diminuat, stari de anxietate, agitație, senzații de neîncredere, diminuarea perspicacității și în sfârșit o gamă largă de performanțe fiziologice negative.

Ce e de făcut cu stresul ?

Înainte de a răspunde la această întrebare ne vedem obligați a evidenția câteva repere valabile pentru psihologul care va lucra cu cadrele didactice aflate în stare de stres :

- se confirmă rolul negativ al stresului psihic-generator de tulburări psihosomatice
- valoarea rolului protector al negării (problemei, situației de problemă)
- rolul benefic al centrării pe problemă și reinterpretarea ei pozitivă
- valoarea planificării activității, eliminarea activităților concurente
- descoperirea unui suport social instrumental
- apelul la convingeri
- „descărcare emoțională”

În mediul didactic este foarte important de respectat, de reglat optimal raportul dintre nivelul de aspirații și nivelul de posibilități a clienților. Încă Kurt Lewin susținea cum că orice individ trebuie să-și evalueze raportul dintre NA și NP pentru a evita existența unei frustrări.

Susținem că în plan profesional realismul de care trebuie să dea dovadă cadrul didactic constă în:

- Aprecieră scopului și a șanselor .În caz de răspuns negativ se recomandă o ușoară coborâre a NA
- Evaluare precisă a posibilităților.
- Evitarea adoptării unor standarde inadecvate, absurde

Indicații în vederea profilaxiei stresului în mediul didactic

Fă-ți timp pentru tine! Pentru a nu te simți vinovat, gândește-te la acest lucru ca și cum ar fi o recomandare din partea doctorului. Oricât de încărcat ar fi programul tău, nu uita să-ți rezervi minim 15 minute pe zi, timp în care poți savura o plimbare, beneficiile unui duș sau poți recurge la discuția cu un prieten bun. **Somnul** - este unul dintre cele mai bune remedii pentru sănătatea mintală și cea corporală. Beneficiile unui somn suficient constau în diminuarea riscului de îmbolnăvire și în capacitatea de a-ți soluționa problemele cu o minte limpede. Încearcă să dormi de la 7 la 9 ore pe noapte. **Alimentația sănătoasă** - încearcă să mănânci cât mai multe

fructe, legume și produse bogate în proteine. Sursele bogate în proteine sunt reprezentate de carnea de pui și de salată de ton. Nu te lasa pacălit de impulsurile date de cafeină sau de zahăr, pentru că energia ta va dispărea imediat. Renunță la cafea, alcool și la tutun și vei resimți atât fizic, cât și psihic urmările deciziei tale. **Mișcarea** - activitatea fizică nu numai că îți modelează corpul, dar are o contribuție importantă și pentru dispoziția ta. Endorfinile (hormonii fericirii) eliberate în urma activităților sportive îți îmbunătățesc starea de spirit. **Vorbește cu prietenii tăi!** Discuțiile cu prietenii te ajută să faci față stresului mult mai bine. Găsește pe cineva cu care să poți vorbi necenzurat despre problemele și sentimentele tale. Prietenii îți pot arăta un punct de vedere omis de tine și-ți vor reaminti că nu ești singur. **Apelează la sfatul medicului** .Nu ezita să consulți un terapeut în cazul în care te simți depășit de probleme. Medicii specialiști te ajută să depășești impasul, nejudecându-te în nici un fel. De asemenea, îți pot prescrie variate medicamente pentru a scăpa de anxietate, depresie și insomnii **Compromisul** - Chiar dacă pare amenințător la prima vedere, nu uita că un compromis te poate scuti de mulți nervi și de numeroasele discuții argumentate inutile. **Scrie-ți gândurile!** Fie că scrii un e-mail unui prieten, fie că recurgi la pix și la hârtie, e o metodă grozavă pentru a te elibera de stres. **Ajută-i pe alții!** Când îi ajuți pe cei din jur, indirect te ajuți pe tine, Nu ezita să acorzi ajutor persoanelor ce te înconjoară, atâta vreme cât îți permite orarul. Ai grijă însă să nu te lași copleșit și să-ți neglijezi propriile probleme. **Găsește-ți un hobby!** Găsește un lucru care îți produce plăcere și te face să te simți împăcat cu tine însuși, Asigură-te însă, că-ți vei acorda suficient de mult timp pentru a explora interesele și hobby-urile. **Fixează-ți limite!** Problemele legate de muncă și de familie îți necesită multe resurse. Imaginează-ți ce ești capabil să faci în timp real fără a te suprasolicita. Nu te teme să spui "Nu" pentru a-ți menaja timpul și energia,

Planifică-ți timpul! înainte de a lua o decizie importantă gândește-te cum ai de gând să-ți petreci timpul. Notează sarcinile pe care trebuie să le îndeplinești pentru a-ți da seama de priorități.

Referințe bibliografice

1. Baban, A. Stres și personalitate. Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1998, 237 p.
2. Coculescu, M.; Iamandescu, I.E. Stresul cronic - factor de risc în patogeneză // Bul. Acad. St. Med. București, 1990.
3. Cungi, Charly. Cum putem scăpa de stres Trad, de M. Pricop. Iași: Polirom, 2000, 215 p.

4. Cungi, Charly; Limousin, Serge. Metode si tehnici de relaxare: Noțiuni - cheie. Iași : Polirom, 2004, 194 p.
5. Derevenco, P. Un bilanț de cercetări Internaționale despre stres (1936-1986) // Revista de Psihologie, 1987, nr.4, p.327-334.
6. Doron, R.; Parot, F. Dicționar de psihologie. București: Humanitas, 1999, 896 p.
7. Glover Scott, Kathy. Femeia de succes : calea spre un potențial nemărginit. Iași: Polirom, 2003, 184 p.
8. Iamandescu, Ioan-Bradul. Stresul psihic: din perspectiva psihologica si psihosomatica. Bucuresti: Infomedica, 2002, 252 p.
9. **Iamandescu; Ioan-Bradul. Stresul psihic si bolile interne. București: Ed. ALL, 1993, 286 pag.**

STUDIUL LINIILOR DE SOIE CU DESTINAȚIE ALIMENTARĂ ÎN CULTURILE COMPARATIVE DE CONCURS

Oxana NOROC, Fac. Științe ale Naturii și Agroecologie

Coord.: cercetător științific M. IACOBUȚA

The summary

The soy lines with the alimentary destination in the comparative cultures of the competition were studied in the work under consideration. The biological material was represented by 20 genotypes of soy which were obtained through the hydration method.

The ensuing determinations were accomplished in the laboratory:

- The middle rank of onslaught to complaint (sickness); the middle content of protein and grease in the soy beans, etc.

Thus, there are the following conclusions as a result:

1. *The new lines possess a very good resistance and have the insert height of the first pod which is relatively big – the important features of the damage at harvest.*
2. *The new genotypes endowed with high qualities of beans, can be used in the food industry.*
3. *The new lines are much more productively than the control sort “Bucurie”.*

Cunoscută și cultivată cu mii de ani în urmă, soia era considerată în zonele de origine din Asia ca plantă „Sfântă”. Idolatrizarea din acele vremuri s-a transformat cu timpul în recunoașterea incontestabilă a valorii ei în rîndul plantelor cu importanță agricolă, făcînd ca soia să fie întîlnită azi în toate continentele.

Cultura soiei s-a impus prin valoarea sa deosebită. Deține locul întâi în lume în producția uleiurilor vegetale, deține locul întâi în asigurarea proteinelor vegetale folosite în alimentația omului și în furajarea animalelor.

Semințele de soia conțin elemente cu o valoare nutritivă energetică superioară cum sunt: 36-40% proteină, 13-26% grăsimi, 13-24% substanțe extractive neazotate, 1,6-2,5% lecitină, vitamine de tipul B (B₁ – tiamină, B₂ – riboflavină, B₆ - piridoxină), precum și enzime (lipoxidaza, urează, lipaze, amilaze).

Datorită conținutului de elemente enumerate mai sus produsele din soia sunt nu numai o sursă ideală de proteine vegetale, dar și un mijloc eficient împotriva cancerului, boli cardiovasculare și renale, diabet zaharat, etc. Produsele din soia se află la o distanță egală dintre aliment și medicament.

În alimentație, soia extrudată, nedegresată și decojită se utilizează la fabricarea alimentelor pentru copii, la îmbogățirea cu proteină a băuturilor dietice a produselor lactate și poate intra în compoziția produselor de panificație și a produselor de carne.

Diversitatea meniurilor este o primă necesitate pentru organismul nostru. Este bine de știut că anumite alimente reunesc mai mult calitate nutritive decât altele. În acest sens soia este o „plantă – minune”. Ea este alimentul ideal pentru întreținerea inimii. Conține acizi grași nesaturați (20%) utili pentru sănătatea arterelor și de neînlocuit pentru a scădea procentul de colesterol dăunător. De asemenea ea este un stimulent pentru creier, optimizând memoria și performanțele intelectuale.

Prin importanța și ridicata sa valoare alimentară, soia joacă un rol important în domeniul alimentației, în perspectiva anilor 2000, asemănător cu rolul petrolului în domeniul energiei în anii 1980.

În țara noastră cultura soiei s-a dezvoltat în ultimele decenii, ceea ce a făcut ca să se acumuleze numeroase date științifice despre ea. Știința agricolă a RM se prezintă cu o contribuție originală prin crearea soiurilor de soia autohtone, adaptate condițiilor specifice țării noastre. Lucrările de ameliorare la cultura soiei au fost inițiate cu multe decenii în urmă și soiurile, create la ICCV „Selecția”, s-au evidențiat printr-o compoziție bună în cultură realizând producții de boabe înalte în diferite perioade și pe suprafețe imense atât în Moldova cât și după hotarele ei.

O etapă nouă în dezvoltarea lucrărilor de ameliorare la cultura dată este crearea și extinderea în cultură a soiurilor cu destinație alimentară de tipul soiurilor Aura și Horboveanca.

Materialul și metoda

Experiența a fost efectuată în secția de ameliorare a plantelor leguminoase pentru boabe și furaj a ICCC „Selecția” în anii 2005-2006.

Solul pe care a fost amplasată experiența este un cernoziom tipic cu însușiri fizico-chimice bune.

Materialul biologic a fost reprezentat de 20 genotipuri de soia obținute prin metoda hibridării, urmată de selecția individuală experimentată în cultura comparativă de concurs după metoda blocurilor în patru repetiții folosindu-se tehnologia de cultivare a soiei cu suprafața recoltabilă a unei parcele de 10m². majoritatea descendenților au fost extrase din germoplasme din Europa, România, Rusia, China, Iugoslavia (tab. 1).

Tabelul 1. Geneologia și metoda de ameliorare

Linia	Geneologia	Anul încrucișării	Metoda de ameliorare.
21-06	Bazalia x Plai	1995	Selecția individuală
23-06	(MiorițaxOrion5)x NS2084	1993	Repetată
28-06	VNIIMK-88 x Volgogradka	1993	-
29-06	Rassvet x Evans	1995	-
31-06	Aura x SueNung	1998	-
32-06	Lena x Flacăra	1997	-
Aura	Flacăra x S 0990	1986	-

Planta premergătoare a fost grâul de toamnă. Semănatul s-a efectuat în prima decadă a lunii mai cu distanța între rânduri de 45cm,. În timpul vegetației –sau efectuat observații fenologice și măsurări biometrice. Au fost analizate următoarele caractere: înălțimea tulpinii, numărul de păstăi pe plantă, numărul de boabe pe plantă, masa a 1000 boabe și greutatea boabelor pe plantă.

În laborator s-au efectuat următoarele determinări:

1. producția de boabe cu 14% umeditate în kg/ha și în procente față de mator.
2. umeditatea medie a boabelor la recoltare la toate variantele.
3. gradul mediu de atac la boli.
4. conținutul mediu în proteină și grăsimi în boabele de soia.

Cei doi ani de experimentare au fost deferiți din punct de vedere al regimului termic și pluviometric.

Datele privind producția de boabe a liniilor noi cu destinație alimentară au fost comparate cu soiul Bucuria care servește ca mator în experiență.

Rezultatele obținute

Datele experimentale în urma studierii liniilor noi cu destinație alimentară confirmă progresul genetic realizat în lucrările de cercetare la ameliorarea soiei în ICCC „Selecția”.

Rezultatele prezentate în tabelul 2 „Producția de boabe a liniilor noi de soia”(2005-2006) scot în evidență prioritatea liniilor noi față de martor.

Condițiile climatice au fost favorabile culturii soiei în anii 2005-2006 mai ales a anului 2005. rezultatele de producție s-au diferențiat de la un an la altul. Rezultate bune de producții s-au obținut la liniile 29-06 și 23-06 (tab2).

Aceste linii au asigurat sporuri de producție semnificative față de soiul martor Bucuria de 23% - 16% (tab.2).

Tabelul 2. Producția de boabe a liniilor de soie, a.a. 2005-2006

Liniile	Geneologia	Media kg/ha	Aptitudinea producției kg/ha	+,- față de martor	
				%	kg/ha
21-06	Bazalia x Plai	2980	2740-3220	112	310
23-06	(MiorițaxOrion5)x NS2084	3090	2680-3570	116	420
28-06	VNIIMK-88 x Volgogradka	2800	2410-3200	105	130
29-06	Rasvet x Evans	3280	3050-3520	123	610
31-06	Aura x SueNung	2770	2530-3020	104	100
32-06	Lena x Flacăra	3050	2660-3450	114	380
Aura	Flacăra x S 0990	2960	2460-3460	111	290
Martor	Bucurie	2670	2420-2920	-	-

Liniile noi de soia prezintă rezistență la cădere scuturarea boabelor și la atacul bolilor, însușiri importante pentru reducerea pierderilor la recoltare.

În zona de nord a republicii cele mai periculoase boli ale soiei sunt virusul mozaic, arsura bacteriană și mana. Toate liniile evidențiate s-au dovedit a fi rezistente la aceste boli (tab. 3).

Tabelul 3. Principalele însușiri fiziologice ale liniilor precoce de soia, media a.a. 2005-2006

Linia	Rezistența la					Talia plantei cm	Înălțimea de inserție a primului păstăi, cm	Perioada de vegetație
	Virusul mozaic %	Arsura bacteriană %	Mana %	Cădere %	Scuturarea boabelor %			
21-06	2,5	0	2,5	5	5	78	13	112
23-06	6,2	0	2,5	5	5	81	14	112
28-06	5,0	0	5	5	5	74	19	107
29-06	3,7	0	0	5	5	86	15	114

31-06	0	0	0	5	5	80	17	116
32-06	2,5	0	2,5	5	5	82	19	115
Aura	3,7	0	3,7	5	5	93	17	115
Martor	5	5	3,7	4	5	87	13	107

În cadrul grupei perioada de vegetație a fost cuprinsă între 107-116 zile. Unele genotipuri s-au dovedit a fi mai precoce cu 2-7 zile ca martorul, iar altele se maturizează cu 2 zile mai târziu, dar totuși se încadrează în această grupă de soiuri precoce.

Efectuând analize la calitatea boabelor observăm că liniile noi au un conținut de proteină și grăsimi variate de la 37% la 41%. Genotipurile menționate realizează la unitate de suprafață o cantitate înaltă de substanțe utile (tab. 4).

Tabelul 4. Conținutul și randamentul de proteină brută în grăsimi și liniile studiate de soia

Linia	Proteină brută %	Grăsimi %	Randamentul, kg/ha	
			Proteină	Grăsimi
21-06	41,0	18,4	1115	500
23-06	39,6	19,7	1117	556
28-06	39,3	18,7	1004	524
29-06	38,5	20,7	1153	617
31-06	40,2	20,1	1016	508
32-06	39,4	21,8	1097	607
Aura	39,4	20,2	1059	546
Martor	37,9	20,3	924	495

Concluzii

1. Liniile noi reprezintă un prag genetic în lucrarea de ameliorare. Ele sunt mai productive decât soiul martor Bucuria.
2. Liniile noi posedă o rezistență foarte bună la cădere și scuturare a boabelor, cu înălțimea relativ mare de inserție a primei păstăi – însușiri importante de reducere a pierderilor la recoltare.
3. Genotipurile noi înzestrate cu calități înalte a boabelor pot fi utilizate în industria alimentară.
4. După analiza detaliată a rezultatelor obținute în experiența dată unul din genotipurile remarcate va fi transmis în comisia de stat în anul 2006.

Bibliografia

1. Giosan, N., Nicolae I., Sin Gh. „Soia”, editura Academiei Republicii socialiste România, București 1986.

2. Iacobuță, M., Taran, M. „Ameliorarea soiurilor alimentare”. Tezele conferinței științifice ICCC „Selecția ”. consacrate celor 50 ani de activitate a Academiei de Știință a Republicii Moldova, Bălți 1996.
3. Iacobuță, M., Vozian, V. „Aura soi nou de soia cu destinație alimentară”. Tezele conferinței științifice „rezultatele și perspectivele cercetărilor științifice în domeniul tehnologiei de cultivare a culturilor leguminoase și furajiere”, Bălți 2001.
4. Iacobuță, M., Vozian, V. „Horboveanca un nou soi de soia cu destinație alimentară”. Lucrările conferinței internaționale și practice, rezultate și perspective 2004, SRL Tipografia din Bălți.
5. Iacobuță, M., Vozian, V. „Studiul liniilor precoce” Lucrările conferinței internaționale și practice, rezultate și perspective 2004, SRL Tipografia din Bălți.

BULELE SPECULATIVE

Cristina NOROȘEANU, Fac. Economie, Universitatea A.I.Cuza
Cond. științ.: Lect.dr. **Valeriu DORNESCU**, „A.I.Cuza”

1. Prezentarea conceptului de bule speculative

Nimic nu-i sperie mai mult pe brokeri și pe jucătorii la bursa decât bulele speculative. Și asta deoarece spargerea unei bule speculative duce ori la un crah bursier, ori la o corecție puternică.

Potrivit site-ului de specialitate www.kmarket.ro, bulele speculative sunt considerate stări temporare ale pietei, rezultate în urma unor cereri excesive pe piața concomitant cu o creștere nefondată a nivelului preturilor de pe piața.

Intuind un trend crescător al prețurilor, investitorii creează o presiune masivă de cumpărare cu scopul de a participa la profitabilitatea pieții. De regulă aceste bule sunt urmate de vânzări și mai rapide în momentul în care prețurile încep să decadă.

În general o buclă speculativă se dezvoltă încet, îndreptându-se gradual către punctul culminant de-a lungul unei perioade de câțiva ani. După ce buclă speculativă a atins apogeul, prețurile încep să scadă, iar investitorii cuprinși de panica exercită presiuni masive de vânzare ceea ce duce la o cădere și mai accelerată a prețurilor de pe piața. În ceea ce privește bursele de valori, analiștii financiari consideră că bursa se află într-o buclă în momentul în care cursurile bursiere afectează economia mai mult decât economia afectează cursurile bursiere. Aceasta poate fi considerată o caracteristică comună a tuturor buclilor din istorie.

Bulele speculative reprezintă un tip de fenomen investitional care demonstrează fragilitatea psihologiei investitorilor. Investitorii își pun speranțe așa de mari în cursurile bursiere încât acestea depășesc orice reflecție rațională a valorii reale a valorilor mobiliare respective. Devreme ce bulele nu au nici un fel de substanță, la un moment dat acestea se „sparg”, iar banii investiți se disipă în vânt.

Un crah bursier reprezintă o cădere semnificativă a valorii totale a pieții bursiere atribuită „spargerii” unei bule speculative. Se creează astfel situația în care investitorii încearcă să parasească piața, suportând în aceleași timp pierderi masive. În încercarea de a evita pierderi și mai mari, investitorii încearcă să transmită valorile mobiliare către ceilalți investitori. Aceasta panică ce-i cuprinde contribuie la decăderea bursei, care în final se prabusește și îi afectează pe toți. De regulă crahurile bursiere au fost urmate de depresiune economică.

Legătura dintre o bulă speculative și o ploaie este similară cu legătura între nori și ploaie. La fel cum pot exista nori fără ploaie, dar nu poate exista ploaie fără nori, bulele sunt considerate a fi cauza, iar crahurile bursiere efectele lor.

Este important să se facă distincția dintre un crah bursier și o corecție bursieră. Corecția bursieră poate fi considerată calea prin care piața domolește investitorii prea entuziaști. Ca o regulă generală o corecție bursieră nu trebuie să depășească o pierdere mai mare de 20% din valoarea totală a pieții. Surprinzător însă, unele crahuri au fost etichetate ca fiind corecții, incluzând aici crahul american din 1987. O corecție nu ar trebui considerată ca atare până în momentul în care caderea abruptă a cursurilor se oprește într-o perioadă de timp rezonabilă.

Teorii referitoare la bulele speculative și teste ale existenței lor

Valoarea fundamentală sau intrinsecă a unei acțiuni poate fi considerată ca fiind valoarea prezentă a cash-flow-urilor viitoare. Diferența dintre valoarea actuală a unei acțiuni și valoarea intrinsecă este numită bulă speculative. Bulele speculative au caracteristica specială de a fi deviații persistente, sistematice și crescătoare a cursurilor acțiunilor de la valoarea fundamentală. Bulele speculative sunt generate atunci când investitorii includ așteptări ale preturilor viitoare în strategia lor. În prezenta bulelor speculative profiturile așteptate vor conduce la o creștere a cererii și în principiu la o abatere a preturilor acțiunilor de la valoarea intrinsecă. Deși investitorii observă că preturile bursiere sunt supraevaluate, nu sunt dispuși să își închidă pozițiile deoarece sunt convinși că trendul crescător își va continua direcția.

Date din 1987 arata ca inainte de crah, 70% din investitorii privati si 85% din cei institutionalisti stiau ca piata era supraevaluata inasa nu si-au lichidat detinerile.

Exista o serie de teste care au fost dezvoltate pentru a indica prezenta bulelor speculative, fiind clasificate ca fiind fie teste indirecte, fie teste directe ale prezentei bulelor speculative.

Testele indirecte ce includ teste ale volatilitatii excesive, teste ale legaturii de lunga durata dintre seriile de preturi si dividende sunt de regula teste ce incearca sa demonstreze absentia bulelor si validitatea valorii prezente a actiunilor. Asadar, testele indirecte nu furnizeaza decat o opinie cu privire la bulele speculative si nu o dovada concreta. Testele directe analizeaza prezenta unei forme specifice de bule prin identificarea acelor compartimente specifice existentei lor.

Multe teste sunt bazate pe comparatia dintre evolutia cursurilor bursiere si valoarea intrinseca sau pretul care ar fi putut fi justificat prin valoarea reala a companiei respective.

Problemele impuse de utilizare a acestor teste sunt legate inasa de metoda de constructie a seriei de preturi fundamentale.

O metoda simplista consta in crearea unui indice al dividendelor care sa aiba o valoare egala cu 100 la inceputul perioadei luate in calcul, iar ulterior sa creasca periodic cu procentul corespunzator dividendelor acordate.

Este evident ca indicele a deviat substantial din valoarea fundamentala in anii 1968, 1972-1973, in anul 1987 si din nou la sfarsitul anilor '90. Toate acestea au fost urmate de modificari semnificative ale valorii pietii. Metoda poate fi pusa sub semnul intrebării, avand in vedere reducerea numarului de companii ce au acordat dividende, in cadrul perioadei analizate, inasa numeroase alte studii alternative au condus la acelasi rezultat.

Desi multe teste demonstreaza prezenta bulelor speculative pe pietele financiare, rezultatele acestor teste sunt strans corelate cu modul de abordare al testării, perioada luata in calcul sau modul de calcul al valorii intrinsece. In acelasi timp majoritatea cercetarilor facute pe aceasta tema au ramas mai mult in sfera literaturii economice teoretice si mai putin utilizate activ de catre practicieni pentru a determina momentul optim de a intra sau a parasii piata.

Psihologia investitionala si efectele negative ale acesteia

De multe ori economia inregistreaza scaderi bruste din cauze variate cum ar fi instabilitate politica sau economica, dezastre naturale, razboi, etc. Toate acestea nu pot fi controlate de investitorul individual. Cu toate acestea turbulentele de pe pietele financiare sunt adesea legate de psihologia

investitorilor. In numeroase randuri pierderile inregistrate de investitori pe pietele bursiere isi gasesc cauza in deciziile subiective si influente pe care le iau acestia. Una din erorile comune facute de investitorii de pretutindeni este legata de faptul ca deciziile investitionale ale acestora sunt rodul asa-numitei „mentalitati de grup”, in conformitate cu deciziile celorlalti. Dependenta de ceilalti in ceea ce priveste investitiile reprezinta de multe ori motivul pentru care apar probleme pe piata bursiera. Astfel de multe ori investitorii inceteaza sa mai investeasca conform unei strategii proprii bazate pe elemente concrete si exacte, prefera sa urmeze calea impusa de ceilalti investitori. Conform finantelor comportamentale, cu cat un investitor stie mai putin, cu atat este mai usor ca acesta sa fie afectat de „mentalitatea de grup”. Cu cat sunt mai ignoranti investitorii, cu atat intra mai repede in panica, creandu-se premisele unor adevarate prabusiri bursiere.

Putem distinge doua actiuni provocate de mentalitatea de grup:

- panic buying: moment in care investitorii observa cresterea pretului unei actiuni, fara sa mai astepte cumpara si ei actiunea respectiva in speranta obtinerii unor profituri insemnate. Acestea uita sa mai studieze „dosarul”³³ companiei respective si isi ghideaza strategia conform cu parerea generala. Capcana in care cad acesti investitori se rezuma insasi la idea ca in masura in care o investitie pare a fi prea profitabila pentru a fi adevarat, probabil asa si este.
- Panic selling: corespunde momentului in care bula speculativa care a produs cresterea nefondata a pietii se „sparge”, iar investitorii incercar sa isi diminueze pe cat posibil pierderile din vanzarea actiunilor detinute. Presiunea de vanzare a actiunilor nu face decat sa conduca la prabusirea bursei.

Desi este strict necesara, analiza oportunitatilor de investitie nu poate pune investitorul la adapost de riscurile inerente acesteia. Companiile implicate sau cele care si-au cosmetizat situatiile financiare pot dezamagi si cel mai prudent investitor. Chiar daca o companie este corecta fata de investitor, un posibil scandal in care este implicata nu face decat sa scada pretul actiunii la bursa.

2. Crahuri bursiere celebre

Exista numeroase exemple de crahuri de-a lungul istoriei nu numai pe pietele bursiere, ci si pe alte pieti, cand preturile au crescut continuu pe parcursul unei perioade, dupa care s-au prabusit spectaculos. In cele ce

---

³³ Analiza fundamentala, analiza tehnica, starea generala a sectorului de activitate etc

urmeaza, sunt prezentate cele mai importante si devastatoare crahuri bursiere ce au avut loc:

a) Crahul bursier din 1929

Anii '20 au reprezentat o perioada de pace si prosperitate fiind caracterizat de industrializare si tehnologizare masiva. Economia Americana a inregistrat beneficii semnificative ca urmare a acestor modificari. Intrucat indicele Dow Jones Industrial Average a luat avant multi investitori au inceput sa cumpere masiv actiuni la bursa new-yorkeza. Actiunile erau considerate foarte sigure de catre majoritatea economistilor datorita boom-ului economic pe care il traversa economia Americana.

Din 1921 pana in anul 1929 Dow Jones a explodat de la 60 de puncte la 400 puncte. In curand tranzactiile bursiere deveneau ocupatia preferata a americanilor. Multi investitori au gajat toate bunurile pentru a putea investi apoi totul la bursa. Pentru investitorul de rand, actiunile erau considerate un lucru sigur. Investitorii nici nu considerau ca prabusirea actiunilor ar fi posibila. Existand un numar mare de investitori fara cunostinte financiare, piata bursiera a devenit tinta manipularii preturilor de catre grupuri de investitori sofisticati care realizau tranzactii de tip cross pentru cresterea preturilor si implicit a profiturilor obtinute. Ulterior, acestia lichidau pozitile detinute obtinand beneficii insemnate. Pe parcursul perioadei, numerosi americani au atras atentia asupra posibilitatii unui crah bursier, insa investitorii continuau sa creada in cresterea eterna a pietei bursiere. Pe 24 octombrie 1929 investitorii cuprinsi de panica au inceput sa isi lichideze detinerile. La sfarsitul lunii noiembrie 1929 Dow Jones atinse punctual critic de 145 de puncte, iar la sfarsitul anului se putea constata o scadere a capitalizarii bursiere de 16 miliarde de dolari. Scaderea a continuat pana in iulie 1932 cand indicele Dow Jones scazuse cu 90% fata de maximul istoric³⁴ inregistrat in 1929.

Asa cum remarca deputatul francez Paul Regnaud, criza economica din 1929-1932 a afectat intreaga lume: "la 24 octombrie 1929, in "Vinerea Neagra", brokerii de la Bursa New York au iesit cu hainele rupte si gulerele smulse. Cursul actiunilor se prabusise. Acesta a fost semnalul care anunta natiunilor inceputul crizei mondiale, unul dintre cele mai mari evenimente ale istoriei prin consecintele produse. Muncitorul si metalurgistul American din Pittsburg, plantatorul brazilian de cafea, artizanul din Paris si bancherul din Londra, toti au fost loviti de criza".

Vinerea neagra

---

³⁴ Pentru acea vreme.

In 1918 a luat sfarsit primul razboi mondial. Intreaga lume se bucura de eveniment, sperandu-se revenirea la “vremurile bune” de la sfarsitul secolului XIX-lea.

Parea ca, o data razboiul sfarsit, nimic nu va mai putea rupe pacea care tocmai se instaura. Oamenii din toate tarile priveau acum cu incredere in viitor, incercand sa uite masacrele din trecut.

Ascensiunea Americii

Inceputul anilor '20 marcheaza si ascensiunea SUA ca putere economica la nivel mondial. Ele au fost mai putin afectate de razboiul purtat in special in Europa. Mai mult, au devenit creditoarele marilor puteri din Europa, in special Marea Britanie si Franta. In cativa ani, SUA dominau din punct de vedere economic lumea.

Si ele au fost afectate la finele razboiului, dar intr-o masura mai mica decat restul statelor. Dupa o scurta, dar grava criza economica era continua, fiind amplificata de mai multi factori: existenta capitalurilor masive, procesul de concentrare a intreprinderilor in trusturi, cresterea eficientei muncii in urma procesului de standardizare a productiei si dezvoltarii tehnologiei.

Europa cunoaste si ea o perioada de redresare, desi avântul SUA este net superior. Parea totusi ca, in mare, economia merge intr-o directie ascendenta. Chiar si Germania s-a bucurat de reealonarea sumelor pe care trebuia sa le plateasca in contul datoriei de razboi. Mai mult, din 1924 intra intr-o perioada de crestere economica, sustinuta de imprumuturile americane.

Declinul si caderea

Boom-ul economic nu a durat foarte mult. Cresterea productiei era pur si simplu mai mare decat cresterea cererii. Mai mult, specula devenise un mod rapid de imbogatire. Se cumparau actiuni pe credit, care erau revandute la o valoare mai mare unor cumparatori doritori doar sa le revanda mai departe pentru profit.

Mai mult, agricultorii au de suferit cîgar si in perioada cresterii economice. Pretul produselor agricole era mic, in timp ce acela al masinilor agricole crestea. Ei reprezentau o masa de cumparatori (1/3 din populatia activa) aproape exclusa pe piata.

Fragilitatea unei astfel de economii este evidenta. Totul a devenit un fel de joc pyramidal, iar unii detinatori de actiuni au inteles asta si au inceput sa vanda. Vanzarea unor stocuri mari de actiuni atrage dupa sine scaderea preturilor si panica, fapt care are ca rezultat amplificarea vanzarilor. Este un cerc vicios care va atrage momentul culminant la 24 octombrie 1929, o data cu caderea Bursei de pe Wall Street, New York. Multe intre-

prinderi au dat faliment si multi oameni au pierdut mari sume de bani (peste 6% din americani detineau actiuni). Aceasta a dus la scaderea puterii de cumparare si la criza de supraproductie.

Criza de extindere

In conditiile in care economiile diverselor state erau interconectate, iar SUa erau principalul creditor, criza s-a extins rapid in tot restul lumii. In curand, ea va afecta si statele europene, dependente de capitalul American, care incepe sa fie restrans. Au fost afectate in special Germania si Austria, care contractasera imprumuturi pe termen lung pentru reconstructie. Vor urma apoi marea Britanie si Franta. Tarile slab dezvoltate, printre care Romania Mare vor fi grav afectate de scaderea pretului materiilor de consum, care erau adesea singura lor sursa de venit. Singura care a parut mai putin afectata a fost URSS, neincadrata in sistemul de schimburi internatioanale.

Efectele crizei

Un prim efect al crizei este scaderea cererii si a preturilor. In toata lumea are loc un fenomen de supraproductie. Uneori, consecintele sunt dramatice, ca in Brazilia, unde cafeaua era folosita in loc de combustibil pentru locomotive, in incercarea de a fi vanduta a cantitate mai mica pentru a se evita deprecierea pretului. Comertul international se prabuseste. Statele incearca sa isi protejeze productia proprie, impunand taxe mari la produsele de export. Acest lucru nu face decat sa amplifice criza.

Cele mai spectaculoase efecte sunt totusi resimtite pe plan social: somajul. Milioane de oameni raman fara locuri de munca. In mediul rural, criza ii loveste pe producatorii agricoli, care isi pierd terenurile cu care au fost girate imprumuturile de la banci. Ei migreaza apoi spre orase, adaugandu-se numarului de someri de acolo. Numarul somerilor varia de la 22-23% in Belgia la 44% in germania. Mai mult, in majoritatea statelor, protectia sociala nu exista sau era inefficienta.

Sfarsitul crizei

Criza a luat sfarsit in anul 1933. S.U.A. a fost printre primele care au adoptat o politica de tip keynesist. Si aici interventia statului a jucat un rol hotarator, printr-o politica de finantare a unor lucrari ample(care ofereau locuri de munca) si de protectie sociala. Deficitele bugetare rezultate au fost acceptate ca un rau trecator. Efectele au fost moderate. In 1937, SUA producea de-abia 92% din productia anului 1929.

Unul dintre elementele care au provocat criza a fost specula. Spre exemplu, in SUA s-a facut publicitate cumpararii de terenuri in zona Californiei, pentru constructia de case de vacanta. Cumparatorii initiali

cumparau de la stat dreptul de a le achizitiona, platind 10% din valoarea lor. Revindeau apoi pentru profit aceste drepturi. Cumparatorii le achizitionau pentru a le revinde mai scump, la randul lor. Nimeni nu investea efectiv, iar cresterea preturilor la aceste bunuri nu mai avea deloc legatura cu valoarea lor reala. Dupa criza, legislatia americana a incercat sa limiteze aceste practici.

b) crahul bursier din 1987

Acesta reprezinta cel mai mare crah inregistrat de bursa intr-o singura zi. Dow Jones a pierdut 22.6 % sau 500 miliarde dolari capitalizare bursiera intr-o singura zi.

Intre 1982 si 1987 piata bursiera a inregistrat o crestere sustinuta, caracterizata prin preluari fortate, cumparari pe credit si formarea de conglomerate. Efectul scontat al acestor operatiuni a fost considerat ca fiind o crestere exponentiala a companiilor prin simpla cumparare a altor companii. Adesea companiile procedau la emiterea de obligatiuni murade³⁵ pentru a obtine sume importante in vederea preluarii companiilor dorite. O alta metoda de finantare devine comuna in acea perioada si anume ofertele publice initiale. De asemenea industria computerilor personale isi incepea trendul ascendent. In aceste conditii publicul investitor a fost cuprins de o „euforie contagioasa” similara cu cea a oricarei bule speculative sau prabusiri bursiere din istorie. Aceasta euforie a facut investitorii sa creada inca odata ca piata va creste continuu si la infinit. La inceputul anului 1987 Securities and Exchange Commission³⁶ a condus numeroase investigatii asupra investitiilor ilegale facute de asa numiti insideri³⁷. Aceasta aruncat o umbra de incertitudine asupra bursei, investitorii devenind circumspecti. Datorita cresterii economice sustinute, inflatia incepea sa devina o preocupare. Banca Centrala a procedat la cresterea ratei dobanzii pe termen scurt, aceasta avand insa efecte negative asupra preturilor bursiere. Multi investitori institutionali au inceput sa apeleze la contractele futures pentru a se proteja, piata futures absorbind miliarde de dolari intr-o perioada foarte scurta, creand instabilitate pe piata bursiera. Adicional, majoritatea investitorilor obisnuiti doreau sa lichideze pozitiiile detinute, numarul de mare de ordine de vanzare ajungand sa blocheze sistemele informatice ale bursei

---

³⁵ Obligatiuni caracterizate prin dobanzi mari oferite cumparatorilor concomitent cu asumarea unui nivel ridicat de risc de catre acestia

³⁶ Agentie federala independenta create in 1934 cu scopul de a supraveghea tranzactiile cu valori mobiliare si de a proteja interesele investitorilor.

³⁷ Acele personae care au acces la informatii private din interiorul companiilor a caror actiuni fac obiectul tranzactiilor bursiere.

din New-York. Majoritatea investitorilor chestionati ulterior doreau sa vanda doar pentru ca toti ceilalti o faceau. Aceasta mentalitate irationala a condus insa la prabusirea bursei. Spre deosebire insa de crahul din 1929, piata si-a revenit repede, transformandu-se inca o data intr-o piata de tip bullish.

Concluzii

Volatilitatea pietii in cea mai mare parte a ei trebuie pusă pe seama psihologiei investitorilor. In realitate deciziile irationale ale investitorilor produc cea mai mare parte de risc datorita optimismului exagerat al acestora care mareste preturile dincolo de valoarea reala a companiilor in cauza. Atunci cand cursurile bursiere inregistreaza cresteri exponentiale de regula vorbim de existenta unei bule speculative. Aceasta nu inseamna insa ca preturile nu pot inregistra un salt legitim de valoare, dar acest salt ar trebui sa fie justificat in mod rational. Convingerea nefondata a investitorilor ca se pot imbogati rapid reprezinta cauza primara a pierderilor suferite in urma crahurilor bursiere. Investitorii trebuie sa realizeze ca in momentul in care isi plaseaza resursele financiare intr-o investitie cu potential ridicat de profitabilitate trebuie sa fie constienti de riscul la fel de mare de a pierde sumele investite.

Un element important de care trebuie tinut seama este reducerea perioadei dintre crahurile bursiere. La inceput existand secole intre crahuri, apoi decade, apoi ani. De aceea orice investitor ar trebui sa fie mereu informat, aducut si rational in deciziile investitionale.

Bibliografie

1. Alexander S.S., „Price Movements in speculative market”, din Cootner, 1964, p.199-218.
2. Cobbaut R., „Theorie financier”, editia a treia, Ed. Economica, Paris, 1994
3. Cootner P.A., „The random character of stock market prices”, Cambridge, Massachusetss, 1964, MIT Press.
4. Cowles A., „can stoc market forecasters forecast?”, *Econometrica*, 1933, vol.I, p. 309-324
5. Engle R.F., „Autoregressive conditional heteroskedasticity with estimates of the variance of United Kingdom inflation”, *Econometrica*, 1982, p. 987-1007
6. Fama E., „the behavior of stock market prices”, *Journal of bussiness*, Ianuarie 1965
7. Gillet R., „L’efficience informationnelle des marches. Une hypothese, et au-dela?”, working paper WP-CEB

8. Jovanovic F., „Pourquoi l’hypothese de marche aleatoire en theorie financiere?”, Revue d’Economie Financiere, 2001, p.203-211
9. Mandelbrot B., „The variation of certain speculative prices”, Journal of Finance, vol.19, p. 170-185
10. www.kmarket.ro

SOME PECULARITIES OF SUBJUNCTIVE MOOD IN ENGLISH AS COMPARED TO ROMANIAN (A GENERAL OUTLOOK)

Tatiana PASTUȘAC, ASEM

Cond. științ.: **Alexei CHIRDEACHIN**, lect. univ., ASEM

Rezumat: *Învățarea unei limbi presupune studierea tuturor aspectelor ei. Conform cercetărilor în domeniu, procesul didactic trebuie să fie bazat pe principiul însușirii conștiente a materiei. În vederea atingerii acestui obiectiv, este necesar să se aplice analiza comparativ-contrastivă a două sau a mai multor limbi, deoarece aceasta permite de a observa trăsăturile lor care rămân neobservate în cazul analizei descriptive. Analiza comparativ-contrastivă poate fi aplicată nu numai la nivelul unităților și structurilor concrete, ci și la nivelul sistemelor și al categoriilor. În acest context, modul imperativ în limba engleză este examinat în plan comparativ-contrastiv cu categoria respectivă din cea română.*

Learning a language presupposes the studying of all its aspects: pronunciation, vocabulary, grammar and spelling. One of the most important language aspects is grammar. As it known the least language unit is phoneme after which there follows morpheme that is the least meaningful language unit immediately contributing to word formation. In order to make language study more efficient, it should be bond on the principle of consciousness involving logical thinking and active participation of the learner. For achieving this, it is needed to apply a comparative-contrastive analysis of the native and foreign languages at the level of each aspect (in any case grammar) and language unit. The comparative-contrastive analysis helps observe those features of the compared languages that remain undiscovered in conditions of descriptive analysis, which makes the process of teaching a foreign language and that of translation more efficient. In this way, this work is dedicated to comparative-contrastive analysis of Indicative Mood in English and Romanian. While the Indicative Mood presents the action expressed by the verb as being close to reality, the Subjunctive Mood is used to express either a possible action, or unreality, improbability, that is

something contrary to fact. The forms of the Subjunctive Mood are expressed in two ways: Synthetically and Analytically.

The Analytical forms of the Subjunctive Mood consists of the mood auxiliaries **should, would, may (might)** and the Infinitive of the notional verb: *It is a pity she did not take up teaching. She **would have made** a good teacher. It is necessary that you **should come** a couple of days before the others.* Mood auxiliaries have developed from modal verbs which have lost their modal meaning and turned into auxiliary components of the analytical forms of the Subjunctive Mood. M.Ganshina and N.Vasilevskaya state that not any combination of **should** and **would** with the Infinitive is an Analytical mood form. They consider the following examples: *If I were in your place, I **should think** as you do. If I were not so late she **would stay** a little longer* (the analytical form of the Subjunctive Mood). *You **should consult** a doctor. I knocked but they **would not open** the door* (modal phrases), and conclude that in the analytical mood forms the verbs *should* and *would* lose their lexical meaning completely and turn into mere auxiliaries, whereas, in modal phrases the verbs **should** and **would** preserve their lexical meaning (*would* – volition, *should* – obligation). The Subjunctive made up of a modal verb **shall/should/would/may/might/could** and the Indefinite/Perfect Infinitive of the verb may occur both in main and subordinate clauses: **Shall + Infinitive is used:** 1) In main clauses: **Shall I help** you with your homework (Do you want me to help you)? 2) In subordinate clauses: *They have decided that you **shall go** there* (you must go). **Should + Infinitive is used:** 1) In main clauses: *Why **should they come** so early?* 2) In subordinate clauses: a) subject clauses following impersonal constructions like: **it is/was important/necessary/natural/ surprising/advisable:** *It's necessary that you **should be** present.* b) conditional clauses: *If she **should come**(=happened to come) here, what would you tell her?* c) direct object clauses, after such verbs as **to demand, to insist, to command, to propose, to request, to suggest** etc., e. g.: *They suggested that you **should tell** them the truth.* d) subordinate clauses of purpose introduced by **lest, for fear(that), in case:** *We left in a hurry lest she **should see** us there.* e) appositive attributive clauses: *His desire that no one **should enter** that room surprised us.* f) concessive clauses introduced by **thought, although, whatever:** *Whatever she **should say**, don't contradict her.* **May/might+Infinitive is used:** 1) In main clauses to express a wish: ***May all dreams come** true. Oh, that they **might win** this match! Just imagine, next year we **might have** a car!* 2) In subordinate clauses: a) in subject clauses introduced by **it is / was possible**

/probable/likely: *It is possible that she **may come** today. It is probable that our friend **might have known** you.* **3)** In subordinate clauses of purpose introduced **by that, in order that, so that:** *He took a seat in the first so that he **might hear** the actors well.* **c)** concessive clauses introduced by **though, although, however, whatever, no matter:** *However painful it **may be** to you, you must know the truth. No matter how expensive that car **might be** she still wants to buy it.* **Would + infinitive is used in:** **a)** direct object clauses after **wish**, to express a possible action: *They wish we **would pay** them a visit soon.* **3)** Subordinate clauses of purpose: *She learnt all the new words so that she **would be** able to translate the text.* **Could + infinitive:** This construction is used to express purpose as an alternative to **may/might**. The **could+infinitive** has, in this case, a higher degree of certainty: *She studied a lot so that she **could pass** the difficult exam.*

The Synthetical Subjunctive It has two tenses: Present and Past. **The Present Subjunctive** is identical to the Short Infinitive. It occurs in formal and informal speech, as well as in American English. It is used: **1)** To express wishes or set expressions (Formulaic Subjunctive): *Long live peace! **Be** that as it may!* **2)** In subordinate **that-** clauses when the main clause expresses *a desire, a demand, a requirement, an obligation, a necessity* etc. (Mandative Subjunctive): **a)** in direct object clauses, after verbs **to suggest, to order, to demand, to urge, to recommend:** *She urged that he **sit** down and **listen** carefully.* **b)** in subject clauses after impersonal constructions **it is necessary/ advisable/ possible** etc.: *It is necessary that your friend **arrive** there first.* **c)** in appositive attribute clauses: *They made the suggestion that our cousin **come** and **explain** everything.* **3)** In conditional clauses: *If this **be** true, we must inform the authorities.* **The Past Subjunctive** is identical to the Past Tense of the verb. It is used: **1)** In conditional clauses, to express a Present Conditional: *The children would like this film if they **saw** it. If I **were** you, I would try to talk to her.* This Subjunctive form does not denote time but unreality. **2)** After wish, **it's time, as if/though, even if/though, would rather/sooner, suppose (that):** *I wish I **were** at the seaside now. (I am sorry I am not). It's time you **understood** this problem. That man is looking at me as if/though he **knew** me.* **The Past Perfect Subjunctive** has the same form as the Past Perfect Tense. It is used: **1)** In conditional clauses to express a Past Conditional: *I would have bought that book if I **had found** it.* **2)** After **wish** (to express a regretted action in the past), **as if/though** and **even if/though:** *I wish you **hadn't said** that. John was speaking English as if/though he **had been** an Englishman.*

In Roumanian the verb in the conjunctive is preceded by another verb or verbal phrase, with which it forms a complex unit: **Verb 1 + Verb 2**, e. g., *Încerc să plec*. As concerns the structure of this sequence the following cases should be considered: **a) Verb 1** is not compulsorily in the present indicative: it may occur in the present perfect, future, past tense, etc. On the other hand *Verb 2* is, necessarily I the present conjunctive: *Am încercat să plec*. – *Voi încerca să plec*. *Am încercat să scriu*. – *Voi începe să scriu*. **b)** in the examples given so far, Verb1 ad Verb2 have the same subject: (*eu*) *Încerc să plec chiar acum*. The structure of the situation in which Verb 1 and Verb 2 have different subjects may, as a rule, look as follows:

Pron. Pers. in Acc. + Verb 1 + Verb 2

Mă ne a ruga, a ajuta - să aduc, să aducem

Te vă a trimite, a chema - să aduci, să aduceți

Îl (O) îi (le) a îndemna, a invita - să aducă

e. g.: *Mă roagă să aduc răspunsul. Te ajută să cumperi cartea*.etc.

Pron. Pers. in Dat. + Verb 1 + Verb 2

Îmi ne a spune, a propune - să aștept, să așteptăm

Îți vă a scrie, a interzice - să aștepți, să așteptați

Îi le a comunica, a cere - să aștepte

e. g.: *Îmi spune să aștept pînă la ora 9. Îți scrie să rămîi la cabană*.

c) Verb 1 may be followed not only by one Verb 2, but also by two or more such verb, all of them in the conjunctive and therefore preceded by **să**: *Sper să găsesc scrisoarea*. – *Sper să găsesc și să citesc scrisoarea*. – *Sper să găsesc, să citesc și să înțeleg scrisoarea*. **d)** if between Verb 1 and Verb 2 we insert other words (subject of Verb 2, adverb or adverbial phrases expressing place, time, manner etc.), then Verb 1 is followed by the conjunction **ca**, and **să** introduced with Verb 2: *Vreau să plecî înaintea lui Radu*. *Vreau ca tu să pleci înaintea lui Radu*. **e)** after the verb *a putea* as Verb 1, Verb 2 may be either in the conjunctive (**să** + Verb) or in the infinitive (without the preposition **a**):

(eu) Pot **să ajung** la timp.

ajunge la timp.

(tu) Nu poți **să rămîi** pînă la ora 8

rămîne pînă la ora 8

(el ea) Poate **să lucreze** după ora 12.

lucra după ora 12

(noi) Putem **să răspundem** imediat la scrisoare.

răspunde imediat la scrisoare

(voi) Nu puteți **să ședeți** jos

ședea jos

(ei, ele) Pot **să vorbească** despre filmul acela
vorbi despre filmul acela

În Transilvania, the infinitive is also used after the verb **a ști**: (*eu*) *știi cânta melodia asta* (Recommended form: *Știi să cânt melodia aceasta*); (*voi*) *nu știți vorbi mai tare* (Recommended form: *Nu știți să vorbiți mai tare*)? The conjunctive (verb) occurs not only with another Verb 1, it may also occur independently. The most frequent situations when the conjunctive is not preceded by another verb are: **a**) when we express doubt (hesitation, indeseitions): *Am venit acasa târziu și fratele meu doarme: să aprind lumina sau nu?* **b**) when we express an urge (possibly, an order addressed to ourselves or to the 3rd pers. sing. or pl. el ,ea:,ei, ele): **Să intrăm mai repede! Să nu intirziem!** An order expressed by the conjunctive is weaker than the order expressed by the imperative: (*voi*) *Plecati din casa mea!* – *Să lecati din casa mea!* (*tu*) *Așteaptă aici sosirea lui Alexandru!* – **Să aștepți aici sosirea lui Alexandru!** **c**) after an interrogative element, when the action is conceived not as real but as possible: *Unde lasă cheia?* – *Unde să lase cheia?* **d**) after *decât, fără, în loc*, in constructions expressing restriction, negation, opposition or choice: *Decât să întârzi, mai bine iau un taxi.* **e**) in some fixed constructions in independent position, the conjunctive may occur without the conjunction **să**: *Trăiască pacea! Trăiască și înflorească scumpa noastră Patrie! Fie $x=2x+3z$.* Past conjunctive assumes a possible action in the past, which was not carried out, i.e., is still an intention or a virtual possibility, is expressed by the past conjunctive: *Am bătut la ușa și am intrat* (real, positive action). The structure of the past conjunctive is the same for all persons: *să+ fi +past participle*. The identification of the person who is the subject of a verb in the past conjunctive is made either by explicitly mentioning the corresponding name or pronoun , or by referring to the context: **Să fi venit el înainte de ora 12?** The Subjunctive Mood is used to express either a possible action or improbability that is in a way contrary to fact. Unlike Romanian, English uses two forms of Subjunctive: Synthetical and Analytical form. The Synthetical Subjunctive has two tenses: Present and Past. The Present Subjunctive is identical with the base form of the main verb: *Israel insists that it remain in charge on the borders*. The Past Subjunctive is hypothetical Subjunctive. It is restricted to **were-** form, and is distinct from the past indicative of the main verb **to be** only in the 1st and 3rd pers. sing., where the indicative form is **was** (I was, she was): *If it were correct, it would make much twentieth-century social legislation for*

example rent acts confiscatory and it would deny our property. The Analytical form consists of two components. As a rule, the first component is devoid of any lexical meaning and expresses only the grammatical meaning of the whole form, while the second component is primarily the bearer of the lexical meaning. The analytical form of the Subjunctive Mood consists of the mood auxiliaries **should, would, may** and the infinitive of the notional verb: *If it were summer now I should be resting at the seaside.* Conjunctive mood in Romanian as in English has two tenses: Present and Past Conjunctive. Romanian uses a special phrase to express the difference between real action (“*Learn this formula*”) and a possible action, conceived, not (yet) carried out (“*I try, I hope etc. to learn this formula*”): *să + verb (in the present tense) and să+fi+past participle (in the past tense).* The subjunctive mood in English is used after such conjunctions as **if, if only, even if, as if, as though, lest, however, however little, however much, whatever, if need be.** After the verb **wish** or such expressions as **it’s time, it is necessary, it is probable, it is possible, it is right, it is wrong** („*It is time we went home.*” „*I wish I were there*” etc.), in Romanian, it is used Subjunctive preceded by another verb or verbal phrase with which it forms a complex unit: *Doresc (Verb 1) să citesc (Verb 2).* Verb 1 is not compulsorily in the present indicative: it may occur in the present perfect, future, past tense, etc. On the other hand, Verb 2 is necessarily in the present conjunctive: *Am dorit să citesc. Voi dori să citesc.* Verb 1 and Verb 2 may have the same subject: *Eu doresc să plec chiar acum.* Verb 1 and Verb 2 may also have different subjects, as a rule look as follows: **a)** pers.pron. in Acc + verb 1 + verb 2: *Mă roagă să aduc răspunsul.* **b)** pers. pron. in Dat. + verb 1 + verb 2: *Îmi spune să aștept pînă la ora 9.*

The results of study regarding the occurrence of the Subjunctive mood constructions in English have been introduced in the following table:

Source	Publicistics			Artistic Literature			Business Literature		
Number of the source	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Occurrence of the subjunctive mood	2	1	2	1	6	2	3	2	2
Amplitude	1			5			1		
Total number of words	547	400	410	232	767	300	350	509	490

%	0.3	0.25	0.48	0.43	0.1	0.66	0.85	0.4	0.4
Medium percentage (%)	0.34			0.39			0.55		

From this table we can see that the subjunctive mood is mostly used in business literature with a medium of 0.55% and is the least used in publicistics with a medium of 0.34%.

As we observe, subjunctive mood in both English and Romanian constitutes a complex phenomenon. In order to understand the real meaning of subjunctive mood constructions in both languages, it is necessary a comparative-contrastive analysis not only at the level of concrete phrases, but also at the level of their system as a part of the given grammatical category.

Bibliography

1. Berteza M. Gramatica explicativă a limbii române. – București, 1996.
2. Ganshina M. A., Vasilevskaya N. M. English grammar. – Moscow, 1964.
3. Golovina T. The Problem of Analytical Form in Modern English Grammar Structure. – Riga, 1977.
4. Greenbaum S. The Oxford English Grammar. – Oxford, 1996.
5. Leech G. A-Z English Grammar & Usage. – Edinburgh, 1991.
6. Paidos C. English Grammar. Vol 1 – Iași, 1995.
7. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка. – Москва, 1983.

MODALITĂȚI DE ACTIVIZARE A STUDENȚILOR LA LECȚIE PRIN CERCETARE

Olga MANCIU, Fac. Pedagogie, U.P.S. „Ion Creangă”
 Cond. științ.: **Lidia GRANACI**, dr. în ped., conf. univ.

Summary

This article treats the problem of students' involvement in educational activities that have an investigative character aiming at the professional formation. Students' participation in researching activities has a motivational basis that influences the quality of the learning process. That is for, make active-participative methods are being used in the learning-process, methods that have an activating character which do not diminish the teacher's role.

Astăzi progresele în domeniul tehnicilor de învățământ nu mai pot găsi sprijin în cunoașterea „practică” a studentului, în cuprinderea intuitivă

a procesului educațional ca o formă de dirijare. „Noile metode aveau să se constituie cu adevărat abia după elaborarea unei psihologii sau a unei psihopedagogii sistematice a instruirii”, susține J.Piajet [4]. Trecerea de la dezideratul educației prin știință, în sensul ca studenții să-și însușească spiritul investigator al științei.

S-a stabilit că omul nu învață să se ajute singur și să se educe singur, riscă să devină un învins al vieții. Analizarea dezideratului menționat înseamnă schimbări de mentalitate, dezrădăcinarea unor deprinderi vechi și formarea altora noi, modelarea unor trăsături de personalitate ș.a. Schimbarea de sine – este unul din cuvintele-cheie ale educației. Această schimbare vizează, în mod deosebit, formarea de obișnuințe noi, dat fiind faptul că obișnuința este a doua natură, consideră I.Neacșu [3].

La formarea dexterităților e necesar ca subiecții supuși instruirii să fie activați. Activizarea studentului este înțeleasă ca o acțiune de instruire/autoinstruire, de dezvoltare a personalității prin stimularea și dirijarea metodică a activității sale. Activizarea presupune înfăptuirea unei suite de acțiuni: trezirea și cultivarea interesului pentru cunoaștere; exercitarea inteligenței și a celorlalte funcții psihice prin efort personal; exersarea capacității de însușire a cunoștințelor; formarea abilităților de orientare autonomă în problemele ridicate de practică; cultivarea spiritului investigativ și atitudinii epistemice prin antrenarea studenților la organizarea, conducere, efectuarea și evaluarea muncii didactice și extradidactice, consideră M.Ionescu [2].

A activa înseamnă, deci, a mobiliza/angaja intens toate forțele psihice de cunoaștere și creație ale studentului pentru a obține în procesul didactic performanțele maxime, însușite constant de efecte instructiv-educative optime în toate componentele personalității. Într-o altă optică, activizarea înseamnă antrenarea studenților în toate formele de activitate didactică – independente și neindependente – mărirea treptată a efortului pentru a-l ajuta pe student să se înscrie în curba efortului, cerințe promovate de procesul de la Bologna.

De notat că activitatea este atât un rezultat al procesului de învățământ, cât și o premisă a instrucției/autoinstrucției de nivel superior. Ca premisă a instruirii/autoinstruirii de nivel superior, activizarea implică utilizarea unui ansamblu de mijloace psihopedagogice menite a angaja individualitatea fiecărui student – constant și continuu – în procesul didactic. Ca rezultat, utilizarea metodelor active asigură structurarea proceselor și mecanismelor gândirii, precum și o motivație adecvată pentru învățare și acțiune [1].

Activizarea studenților în activitatea didactico-educativă diferă de la un an la altul, în funcție de atitudinea lor față de îndatoririle instructive, de gradul conștientizării scopurilor de realizat, de natura intereselor care stau la baza activității etc. Posibilitățile studenților în procesul didactic sunt neuniform distribuite pe parcursul anilor de studii, ceea ce impune respectarea unor exigențe ale activizării:

- Pregătirea psihologică pentru învățare. Angajarea studenților în instruire/autoinstruire este greu de realizat fără o bază motivațională adecvată. Se știe că natura motivației este forța dinamizatoare, care determină calitatea învățării. Motivația este o tensiune interioară direcționată spre realizarea unui scop acceptat subiectiv; ea are funcții de activizare, orientare, dirijare și conducere a conduitei studentului în sensul scopului pentru care s-a optat. Totodată, motivația asigură sens, coerență internă conduitei, mijlocește stabilirea și realizarea unor scopuri conștiente, opinie susținută de Al.Roșca [5].
- Sensibilizarea, respectiv orientarea atenției, a interesului spre ceea ce urmează să fie învățat joacă un rol important. Ca verigă indispensabilă și condiție a învățării, sensibilizarea presupune crearea surprizei, a momentelor de disjunctie între ineditul situației prezentate și așteptările studenților, luarea în atenție a factorilor care ușurează formarea percepției. În plan psihologic, sensibilizarea orientează pregătirea actului perceptiv ca punct de plecare în cunoașterea realității de către student. În mod necesar, urmează familiarizarea studentului cu ceea ce este de învățat prin efort propriu, oferindu-i-se materialul faptic, propunându-i-se anumite activități în legătură cu acest material și tehnici mentale de lucru.
- Crearea și menținerea unui climat de încredere, asigurarea unei atmosfere de lucru stimulative. Climatul pedagogic are ca fundament relațiile interindividuale: profesor – student, care pot fi stimulative sau, dimpotrivă, f=renatoare. Sinceritatea, modestia, tactul în raporturile interpersonale, cultivarea adevărului și pasiunea pentru muncă ușurează crearea unui climat tonifiant și angajant.

Demersul euristic cunoaște în prezent o aplicare tot mai largă atât în cercetare, cât și în procesul de predare-învățare. În accepțiune modern, euristică în procesul de învățământ nu se reduce la conversația euristică, ci reprezintă o idee directoare, un principiu călăuzitor în întreaga metodologie didactică. După opinia lui M.Ionescu [2], demersul euristic angajează procesele cognitive ale studenților în patru planuri corelate ale temei de învățat: problema sau întrebarea centrală, căreia i se cere o soluție, un

răspuns; evenimentele sau obiectele care sunt exprimate în concepte sau teze ce urmează a fi învățate; conceptele propriu-zise și relațiile existente între ele; modul de producere/elaborare a conceptelor și tezelor în discuție (procedurile sau metodologia de elaborare a cunoștințelor).

Abordarea euristică presupune momente de incertitudine, căutări, ta-tonri, selecție a posibilităților și alegerea căilor cu șanse de a se dovedi op-time. Studentul se angajează într-o sarcină de cunoaștere, de rezolvare a unei probleme pentru care are o experiență insuficientă, o informație mo-mentan incompletă, deoarece procesul de învățare avansează pe parcursul unei „cercetări” personale. Notele comune ale activității de cercetare și de învățare determină necesitatea de a conferi învățământului un caracter *problematizant*. În alți termeni, principiul problematizării trebuie transpus în activitatea de pregătire profesională a studenților pedagogi.

Problema sau situație de problemă poate fi definită ca interacțiune cognitivă între subiect și obiect, interacțiune ce prezintă următoarele pro-prietăți [1]:

- Există anumite lacune în sistemul de cunoștințe al rezolvatorului/stu-dentului;
- Declanșează o trebuință de cunoaștere;
- Activitatea este orientată către înlăturarea unei zone de incertitudine/necunoscut, descoperirea unor cunoștințe sau procese de acțiune.

Indiferent, deci, de metoda concretă de predare pe care o utilizează profesorul este posibil și util să se creeze situații-problemă, preluate sau structurate în raport cu materia/tematica obiectului de studiu. Studentului i se cere efectuarea unei analize a situației-problemă, precum și elaborarea unei soluții, a unui răspuns la problema pusă.

Un rol deosebit în activitatea de cercetare joacă și *descoperirea*. Ea se desfășoară într-un cadru problematizat și este o continuare a problemati-zării, care conduce la finalizarea acesteia. În desfășurarea sa sunt prezen-tate câteva etape și anume: confruntarea cu situația-problemă declanșează procesul de cercetare; actul de descoperire, când studentul sesizează orga-nizarea faptelor, înțelege cauzele; verbalizarea generalizărilor, după care urmează exersarea în ceea ce s-a descoperit. Învățarea prin descoperire are mai multe puncte comune cu cercetarea științifică al cărei mod de lucru, de altfel, îl adoptă. În activitatea de descoperire, studentul mizează mult pe experiența proprie, utilizând frecvent principiul „încercării și erorii”, pre-cum și raționamentul prin analogie. Promovarea acestei noi modalități de lucru necesită îndeplinirea de către studenți a trei operații de cunoaștere premergătoare: să perceapă și să memoreze date, fapte, informații; să

prelucreze și să asimileze rațional materialul factual și informațional adunat; să formuleze generalizări, extrase sau deduse din analiza fenomenelor, pe care apoi să le integreze într-un sistem de idei, în ipoteze operatorii.

Folosirea *modelării* în instruire și în autoinstruire introduce studenții în raționamentul prin analogie, ușurează operațiilor mentale pe baza interiorizării acțiunilor obiectuale, stimulează cunoașterea euristică ș.a. Datorită atributelor sale, utilizarea modelului de către studenți asigură învățarea temeinică și creează mari posibilități de predicție asupra progresiei însușirii cunoștințelor.

Motivele care se pun astăzi la baza extinderii predării prin modelare pornesc de la constatarea că modelarea nu este o simplă metodă de predare-învățare, ci o modalitate eficientă de realizare a unui învățământ activ, o cale de familiarizare a studenților cu cercetarea științifică de integrare a învățământului cu cercetarea. Spre deosebire de modelele utilizate în demonstrație, modelarea exprimă nu pur și simplu obiecte, fenomene concrete, ci relații, legități accesibile observației.

Studiul de caz este o metodă de instruire și de învățare activă de cercetare. Ea constă în analiza și dezbaterăa unui „caz” propus, de exemplu, o situație particulară a unei persoane, a unui student, a unei instituții etc. Caracteristica acestei metode este că permite o confruntare directă cu o situație reală, considerată ca reprezentativă pentru o clasă de fenomene; situația servește ca premisă a cunoașterii inductive. Studiul de caz reprezintă o modalitate de apropiere a procesului educațional de modelul vieții, al practicii, având o mare valoare euristică și aplicativă. Funcționalitatea sa se relevă atât în procesul dobândirii de noi informații cu caracter teoretic, cât și în studierea unor situații concrete, luate din practica vieții, din conduita umană. Studenții să adune informații, să le selecteze, să le valorifice, să elaboreze decizii în mod argumentat. Metoda contribuie la formarea și dezvoltarea unor capacități de examinare critică a diferitelor strategii și variante de soluționare, favorizează capacitatea de a anticipa evoluția evenimentelor și, pe această bază, de a lua decizii eficiente. Studentul este pus în situația de a-și argumenta ipotezele, explicațiile proprii și concomitent, prin participarea activă la dezbaterăa cazului, intră în contact cu celelalte opinii, le evaluează, iar prin sinteza acestora cu ale sale se conturează varianta optimă. Caracterul activizator al metodei studiului de caz nu diminuează, ci dimpotrivă, potențează rolul profesorului. El trebuie să dețină o gamă largă de cazuri adaptate disciplinei sale și particularităților de vârstă, să conducă desfășurarea studiului de caz astfel, încât acesta să devină un autentic exercițiu al căutării, descoperirii, găsirii de

răspunsuri și argumentații, să evidențieze reguli de soluționare a mai multor cazuri similare.

Proiectul/tema de cercetare este o modalitate de instruire/autoinstruire grație căreia studentul efectuează o cercetare îndreptată spre obiective practice și finalizată într-un produs: obiecte, aparate, instalații, albume tematice etc. Produsele sunt rodul unei proiectări, cercetări și acțiuni practice efectuate individual sau în grup, caracterizându-se prin originalitate și utilitate practică. Proiectul îmbină, așadar, munca de investigare științifică cu acțiunea practică a studentului în activități de durată, constituind un mijloc eficient de înfăptuire a principiului integrării învățământului cu cercetarea și producția. Tema de cercetare poate fi utilizată în diferite forme și concretizată în diferite activități.

Acestea și alte metode sunt un mijloc eficient de activizare și implicare a studenților în activitatea de cercetare. Utilizarea modalităților eficiente de activizare este o exigență care impune utilizarea unui sistem de metode de instruire și autoinstruire, îmbinarea acestora cu diverse mijloace de învățământ pe care practica de pregătire profesională și cercetare didactică le-au validat.

Referințe bibliografice

1. Cristea, S., *Metodologia reformei educației*. – Pitești, Ed. Hardiscom, 1996.
2. Ionescu, M., *Educația și dinamica ei*. – București, Ed. Tribuna învățământului, 1988.
3. Neacșu, I., *Educație și acțiune*. – București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1986.
4. Piaget, J., *Psihologie și pedagogie*. – București, E.D.P., 1982.

SITUAȚIA LINGVISTICĂ ACTUALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Natalia PREPELIȚA, Fac. LLS

Coord.: Elena DRAGAN, dr. conf.

La langue roumaine a une longue histoire et une sphère de propagation de plus en plus vaste. Pendant l'occupation soviétique de la Bessarabie, la langue roumaine parlée sur ce territoire a souffert beaucoup de transformations, parfois assez nuisibles pour elle.

L'article qui suit, porte sur le bilinguisme russo-roumain créé sur le territoire de la République Moldova sous l'influence de la langue russe. Il offre des dates sur l'histoire de l'apparition du bilinguisme, les conséquences subies par la langue roumaine au niveau phonétique, lexical et syntaxique. L'article propose aussi des solutions pour ce problème.

Romanian language has a long history and a large extent, which continues to grow. During the Soviet occupation of Bassarabia, romanian language spoken on this territory suffered a lot of changes, sometimes very disastrous for it.

This article is about the russia-romanian bilingualism appeared on the territory of the Republic of Moldova because of the influence of russian language. It contains information about the history of appearance of this bilingualism, its consequences on the phonemic, lexical and syntactical levels of the language and it proposes some solutions for this problem.

„Limba este tezaurul cel mai prețios pe care-l moștenesc copii de la părinți, depozitul cel mai sacru lăsat de generațiile trecute și care merită de a fi păstrat cu sfințenie de generațiile care-l primesc”.

(Vasile Alecsandri)

Limba română este o limbă indo-europeană, din grupul italic, făcând parte din subgrupul estic al limbilor romanice. Printre limbile romanice, româna este a cincea ca mărime după numărul de vorbitori, în urma spaniolei, portughezei, francezei și italienei.

Ea este vorbită în toată lumea de aproximativ 26 de milioane de persoane. Limba română are statutul de limbă oficială în România (fiind limbă maternă pentru mai bine de 90% din populație); în Republica Moldova (unde este limbă maternă pentru 80% din populație) și este una dintre cele 6 limbi oficiale ale Provinciei Autonome Voivodina (Serbia).

Datorită emigrației limba română este vorbită astăzi în multe țări ale lumii, precum: Rusia, Israel, Ucraina, Ungaria, Canada, SUA, Germania, etc.

Situația limbii române în Republica Moldova este destul de dificilă, deoarece ea funcționează în condiții de bilingvism, când aspectele legate de legislația lingvistică au generat tensiuni politice și sociale serioase. Asemenea tensiuni apar ca rezultat al unei îndelungate politici de marginalizare a limbilor naționale, care avea loc în fosta URSS.

Bilingvismul este interpretat de unii cercetători în sens foarte larg, distingându-se în mod curent două niveluri. Primul, și cel mai des întâlnit, este bilingvismul individual, care ar însemna „competența comunicativă în două sau mai multe limbi” – depinde ce nivel este atins, ca un vorbitor să fie declarat bilingv.[Condrea, I., 2003, p.6] Ca simplă competență comunicativă un asemenea bilingvism poate acceptat, dar la nivel de performanță, practic, se ajunge destul de rar:

- la nivel individual: este bilingvă persoana care are un înalt grad de competență comunicativă sau egală în două limbi, de multe ori recunoscute și ca două „limbi materne”; situația există în afara învățării unei limbi străine; condiția optimă ar fi să se ajungă la o conexiune a bilingvismului social cu cel individual.

- la nivel social (țară, regiune): utilizarea a două limbi dominante care circulă sau trebuie să circule într-un mod relativ egal și „în contact” frecvent; aici problemele politice sunt inevitabile, ajungându-se până la declararea oficială a unui statut egal pentru cele două idiomuri. Locuitorii nu sunt totdeauna bilingvi perfecți, dar o apropiere psiho- și sociolingvistică este indispensabilă. [Condrea, I., 2003, p.6]

Cazul Republicii Moldova este unul în care problemele lingvistice sunt strâns împletite cu cele politice. Conviețuirea îndelungată a reprezentanților celor două idiomuri vorbite aici – româna și rusa – a făcut ca aceste limbi să se afle aproape totdeauna într-o stare de competiție, o competiție uneori foarte dură, ajungând până la antagonism, când supremația unei limbi se manifestă în diverse moduri.

În cadrul studiilor a două limbi în contact, apare o confruntare de ordin conceptual și terminologic, și anume confuzia termenilor și conceptelor de *bilingvism* și *diglosie*. Din punct de vedere etimologic, aceste noțiuni sunt considerate sinonime, însă cu timpul ele și-au extins semnificația, evoluând pe căi diferite. Analiza dinamicii limbilor în contact nu poate fi înțeleasă just fără o precizare prealabilă a accepțiunii în care sînt folosiți termenii *bilingvism* și *diglosie* și fără o circumscriere exactă a noțiunilor teoretice și a realităților lingvistice acoperite de aceștia.

Actualmente, în literatura de specialitate se face simțită tendința de a utiliza termenul *bilingvism* în cazul în care este vorba de limbă ca obiect de studiu, în timp ce termenul *diglosie* apare cu precădere în studiile sociolingvistice.

Bibliografia internațională consacrată problemelor bilingvismului este destul de bogată și reunește investigații întreprinse, de regulă, izolat, din mai multe perspective: cea strict lingvistică, cea psihologică și psiholingvistică, cea sociologică și sociolingvistică. Astfel, în cazul în care cercetătorul privilegiază perspectiva lingvistică, bilingvismul este analizat prin prisma contactelor dintre limbi, adică prin prisma interferenței, fenomen care își găsește reflectare în vorbirea persoanelor bilingve, deoarece bilingvismul nu este un fenomen al limbii ci al vorbirii.

Referindu-se la geneza bilingvismului, specialiștii fac distincție între individul care a studiat două limbi simultan și cel care a studiat o a doua limbă (limba secundă) după însușirea unei prime limbi (limba primară),

aceasta fiind, de regulă, limba maternă. Din acest punct de vedere, primul va fi considerat bilingv, iar al doilea diglot. [Jardel, J-P., 1979, p.26-37]

Bilingvul utilizează, cu măiestrie, ambele coduri lingvistice, pe când diglotul manipulează, cu mai multă ușurință, limba maternă. În funcție de gradul de cunoaștere și de utilizare a sistemelor lingvistice respective de către locuitori, bilingvismul poate fi activ (ambele idiomuri sunt atât înțelese, cât și utilizate efectiv) sau pasiv (unul dintre coduri este numai înțeles, fără să fie utilizat).

În funcție de originea sa, bilingvismul poate fi repartizat în trei categorii:[Kloss, H., 1966, p. 14]

- natural (rezultat al căsătoriilor mixte ori al contactului cu alte persoane – în localități multilingve sau în apropierea frontierelor care despart două arii lingvistice distincte);

- voluntar (dobândit din dorința indivizilor, în general, fără să existe condițiile expuse mai sus);

- decretat (impus la nivelul comunității lingvistice împotriva dorințelor cetățenilor). Aceasta a fost politica promovată de Rusia țaristă față de basarabeni, de Germania, înainte de 1914, față de polonezi, de Ungaria, înainte de 1914, față de minoritățile nemaghiare, de imperiul sovietic față de popoarele neruse.

Din punct de vedere sociolingvistic, bilingvismul, ca formă de manifestare a unei realități sociale, este exprimat la nivelul comunității și nu cel al individului. În cazul bilingvismului social, funcționarea limbilor în contact este determinată de anumite categorii socioculturale și politice. Dintr-o perspectivă sociologică asupra idiomurilor utilizate în cadrul fenomenului de bilingvism, s-a precizat că rareori acestea dețin, în comunitatea lingvistică dată, un statut identic. Lingvistul H. Kloss propune următoarea ierarhizare a idiomurilor în contact dintr-o societate, luând drept criteriu de analiză statutul legal al acestora: idiomuri oficiale, neoficiale acceptate și neoficiale proscrie.[Kloss, 1966, p.14]

Bilingvismul poate constitui un fenomen accidental(particular) sau curent (oficializat) în cadrul unei comunități lingvistice. Bilingvismul oficializat nu presupune însă ca toți vorbitorii, aparținând comunității respective, să fie bilingvi. Existența persoanelor bilingve într-o anumită comunitate, presupune existența a două grupuri lingvistice distincte în sînul comunității respective și nicidecum a unei singure comunități bilingve. Fiind determinat de nevoile de comunicare între membrii comunității, bilingvismul este justificat în măsura în care, în comunitatea dată, există persoane monolingve.

Prin urmare, bilingvismul social are întotdeauna un caracter parțial și asimetric, manifestându-se la nivelul unui grup de vorbitori, și nicidecum un caracter total, înglobând întreaga comunitate lingvistică. Aceasta, în primul rând, pentru că statutul social și prestigiul limbilor în contact nu este niciodată identic. Drept ilustrare poate servi chiar bilingvismul social din fostul imperiu sovietic, unde doar vorbitorii limbilor locale erau bilingvi. Rezultatul politicii lingvistice de promovare a bilingvismului oficializat este faptul că doar 3% de ruși cunoșteau, în afară de rusă, limba unei alte națiuni din URSS; în același timp, 43% de neruși erau bilingvi, cea de-a doua limbă vorbită de ei fiind rusa.

Noțiunea de bilingvism social trebuie examinată cu multă precauție, deoarece acest bilingvism, revendicat adesea de statele care doresc să-și etaleze liberalismul lingvistic sau de grupurile lingvistice dominate care revendică dreptul lor la supraviețuire, întrunește, de fapt, toate caracteristicile proprii unei situații de diglosie.

Termenul *diglosie* a fost pentru prima dată în lingvistică de elenistul francez J. Psichari, pentru a caracteriza situația sociolingvistică din Grecia, unde se făcea o diferențiere clară între greaca scrisă și greaca vorbită, aceasta din urmă fiind considerată de puriști o limbă vulgară.

Conceptul de diglosie a intrat în vocabularul lingviștilor, iar mai apoi, cu precădere, în cel al sociolingviștilor, după ce Ch.Ferguson a definit acest fenomen ca o situație lingvistică în care două varietăți ale uneia și aceleași limbi se folosesc pentru comunicarea în interiorul unei comunități naționale, fiecare dintre ele având funcții specifice și statute sociale diferite. Una dintre varietăți are un statut social superior, în virtutea cărui fapt este utilizată în comunicarea oficială, iar cealaltă varietate are un statut social inferior, fiind utilizată în comunicarea informală. [Ferguson, 1959, p.336]

Definiția diglosiei dată de Ch. Ferguson pune, în special, accentul pe noțiunea de inegalitate a idiomurilor în contact, deși trăsăturile specifice preconizate pentru diagnosticarea unei situații de diglosie se împart în două categorii:

- trăsături lingvistice care fac trimitere la noțiunea de înrudire genetică a limbilor sau la noțiunea de varietăți ale uneia și aceleași limbi. Natura divergențelor între cele două idiomuri justifică distincția între varietatea înaltă și varietatea joasă, varietatea înaltă având o structură sintactică și morfologică mai complexă, un lexic mai bogat, în special, în domeniul tehnico-științific, etc.

- trăsături sociolingvistice care țin de inegalitatea socioculturală susceptibilă să se manifeste sub diverse forme și care justifică o dată în

plus opoziția între varietatea înaltă și varietatea joasă: inegalitatea frecvenței de utilizare, inegalitatea statutului social, inegalitatea modului de însușire, etc.

Deși definiția diglosiei propusă de Ch. Ferguson este de o utilitate evidentă pentru sociolingvistică, ea are un caracter restrictiv și nu acoperă întreaga complexitate a cazurilor de diglosie. Pornind de la elementele esențiale din definiția dată de lingvistul american, mulți sociolingviști, ca de exemplu Gumperz, Fishman, au extins totuși domeniul de cuprindere al acestui concept și asupra situațiilor în care limbile în contact sunt idiomuri înrudite sau chiar complet diferite. [Fishman, 1971, p.87]

Ca rezultat al modificărilor efectuate de J.Fishman, aria de utilizare a noțiunii de diglosie s-a lărgit în mod considerabil. Din acest moment, termenul de bilingvism a început să fie folosit în tandem cu cel de diglosie. Sinonimia etimologică a celor doi termeni și incapacitatea celui de-al doilea de a indica prin forma sa internă și structura sa morfologică inegalitatea de statut social a idiomurilor utilizate de o manieră alternativ-complementară au generat numeroase confuzii și ambiguități printre specialiști.

După numeroase studii consacrate diverselor forme de manifestare a bilingvismului și diglosiei, J.Fishman a reușit să surprindă esența distincției dintre aceste două concepte, afirmând că *bilingvismul* este un fenomen legat de adaptabilitatea lingvistică, pe când *diglosia* este în directă relație cu distribuția socială a funcțiilor limbilor în contact. Autorul a propus o diferențiere strictă între cele două fenomene, menționând că bilingvismul este un fapt individual care ține de domeniul psihologiei și psiholingvisticii, pe când diglosia este un fenomen social care intră sub incidența sociolingvisticii. Recurgând la toate combinațiile posibile între diglosie și bilingvism, J.Fishman obține patru tipuri de situații pe care le-a inclus în faimosul său tabel: 1) diglosie și bilingvism; 2) bilingvism fără diglosie; 3) diglosie fără bilingvism; 4) nici bilingvism, nici diglosie. [idem, p.87]

Tebelul propus de J.Fishman nu ține cont însă de situațiile conflictuale din societate, de dinamica schimbărilor sociale, de faptul că tipul de diglosie se schimbă odată cu modificările intervenite în tipul de relații sociale. Insistând, mai ales, asupra diferențierii funcțiilor atribuite idiomurilor în contact, modificările conceptului de diglosie propuse de J.Fishman trec cu vederea faptul că aceste funcții au un prestigiu social diferit.

Noțiunea de diglosie, utilizată pe larg de sociolingviștii americani, a suscitată o serie de controverse printre lingviștii francezi. A.Martinet, de exemplu, este destul de reticent față de utilizarea termenului diglosie, deoarece, în opinia lingvistului, „Il y a tant de possibilités diverses de sym-

biose entre deux idiomes, qu'on peut préférer conserver un terme comme bilinguisme qui les couvre, toutes, plutôt que de tenter une classification sur la base d'une dichotomie simpliste." [Martinet, 1969, p.148]

Cu toate acestea termenul diglosie s-a încetățenit puțin câte puțin în sociolingvistica internațională, deoarece el adaugă o dimensiune sociologică conceptului de bilingvism, asociind astfel, de o manieră strânsă, limba și societatea. Efectiv, diferențierea funcțiilor idiomurilor în contact, determinată, la rândul ei, de diferențierea prestigiului social al acestora, este în relație direct proporțională cu statutul social al membrilor comunității lingvistice naționale. Însușirea și unui anumit idiom conferă unui individ un prestigiu superior, care, pe termen lung, exercită o influență asupra statutului social al acestuia; și vice-versa, grupul superior din punct de vedere social este în același timp superior și din punct de vedere lingvistic. Luând în considerație această relație, una din preocupările sociolingviștilor devine analiza relației limbă dominantă – limbă dominată și a conflictelor pe care le poate genera această relație.

Din această perspectivă, pentru diagnosticarea unei situații de diglosie, trăsăturile definitorii de ordin lingvistic, cum ar fi, de exemplu, înrudirea genetică a idiomurilor în contact, gradul de standardizare al acestora, sunt lipsite de relevanță și capătă statut de criteriu auxiliar. Dimpotrivă, criteriul sociologic (statutul social diferit al idiomurilor în contact) se deplasează în prim plan și joacă un rol determinant pentru caracteristica acestui fenomen. Astfel, pentru identificarea și definirea unei situații de diglosie, criteriul intercomprehensiunii nu este pertinent; important este ca membrii comunității lingvistice naționale să atribuie, pe scara valorilor, în mod oficial sau neoficial, un statut diferit idiomurilor în contact. Deci termenii de bilingvism și diglosie desemnează niște realități diferite. Drept criteriu de diferențiere a acestor fenomene poate servi modelul de analiză cu intrare dublă individual – social.

Bilingvismul este un tip de comportament al individului care utilizează alternativ, în cadrul comunității lingvistice, din necesități efective de comunicare, două idiomuri diferite. Din perspectiva bilingvismului, comutarea de la un cod la altul nu are, în mod necesar, o semnificație social-contextuală. Multe dintre schimbările de cod (de la o limbă la alta) pot fi considerate ca funcționând în variație liberă. Sub incidența bilingvismului, intră și comutările care țin strict de rațiuni psihologice și personale: dorința vorbitorului de a spori expresivitatea enunțului, stări emoționale specifice, etc. În această viziune, bilingvismul constituie obiectul de studiu al lingvisticii și psihopedagogiei.

Diglosia este un fenomen social care se bazează pe inegalitatea de statut social al idiomurilor în contact. Ea implică prezența unor contradicții între limbi, care generează un conflict lingvistic, adică anumite contradicții între limbile în contact. Diglosia ca sursă de conflict poate avea drept rezultat două soluții posibile: substituirea sau normalizarea.

Instituirea bilingvismului în Republica Moldova își are istoria sa. E cunoscut faptul că din anul 1812 și pînă în 1918 partea de est a Moldovei istorice a fost anexată Rusiei, ocupanții numind acest teritoriu dintre Prut și Nistru – Basarabia. După 22 de ani de aflare în matricea istorică, atunci cînd Basarabia redevine parte componentă a României, din 28 iunie 1940 istoria se repetă, Basarabia fiind încorporată Uniunii Sovietice și în plus la toate, trei județe de la sud și unul de la nord sunt „dăruite” Ucrainei, între hotarele aflîndu-se pînă în prezent. În această perioadă de ocupație străină – de 150 de ani – în Moldova a avut loc un proces acerb de rusificare: limba băștinașilor a fost scoasă din biserică, din învățămînt, din administrație, din exercițiul juridic; au fost blocate sau interzise orice relații, orice schimburi culturale cu ceilalți conaționali și din Regatul Român, și din Transilvania, unde românii se bucurau de o relativă autonomie culturală.

În primii ani ai ocupației țariste de după 1812, peste 95% din populația regiunii era românească, iar limba română a fost acceptată ca limbă oficială în instituțiile basarabene, alături de limba rusă. Treptat, limbii ruse a început să i se acorde o tot mai mare importanță. Conform autorităților imperiale, din 1828 actele oficiale au început să fie publicate numai în limba rusă, iar pe la 1835, s-a acordat un termen de 7 ani în care instituțiile statului mai puteau accepta acte redactate în limba română.

Limba română a mai fost acceptată ca limbă de predare în învățămîntul public pînă în 1842, din acest moment statutul ei devenind unul de obiect secundar. Prin 1871 a fost emis un ordin conform căruia studierea limbii române în școlile din Basarabia a fost suspendată.

Situația lingvistică din Basarabia din 1812 pînă în 1918 a evoluat de la bilingvism pînă la impunerea unei singure limbi oficiale – limba rusă. Limba rusă a căpătat statut de singură limbă oficială, în timp ce limba română era limba majorității populației. Evoluția acestei situații poate fi împărțită în cinci perioade.

Prima fază: 1812 – 1828

Perioada 1812 – 1828 a fost una de bilingvism funcțional. Deși limba rusă avea o poziție privilegiată, limba română era folosită în special în domeniile administrației publice, învățămîntului public (în special cel religios) și culturii. În anii care au urmat imediat anexării Basarabiei, păstrarea limbii și obiceiurilor naționale deveniseră foarte importante. La

Seminarul teologic din Chișinău, deschis în 1813, a fost publicată o gramatică a limbii române, iar imprimăriile din Chișinău au început tipărirea de carte religioasă în limba română.

A doua fază: 1828 – 1843

Perioada 1828 – 1843 a fost una a bilingvismului parțial diglosic. În această perioadă, a fost interzisă folosirea limbii române în administrație. Româna a fost exclusă din codul civil, dar a continuat să fie folosită în învățământ, dar numai ca un subiect separat. Au fost publicate manuale bilingve, așa cum a fost gramatica româno-rusă *Bucoavne* a lui Iacob Ghinculov. Cărțile religioase și predicile de duminică din biserici au rămas singurele forme de manifestare publică a limbii române. Până în 1843, înlocuirea limbii române din administrație a fost completă.

A treia fază: 1843 – 1871

Perioada dintre 1843 și 1871 a fost aceea a asimilării. Limba română a mai continuat să fie obiect de studiu până în 1866 la *Liceul regional*, până în 1867 la *Seminarul teologic* și până în 1871 în școlile primare din teritoriu. După acest moment, studierea limbii române a fost interzisă prin lege.

A patra fază: 1871 – 1905

Perioada 1871 – 1905 a fost una de monoglotism oficial în rusă. Orice folosire publică a limbii române a fost înlocuită cu limba rusă. Româna a continuat să fie folosită doar în familie și între prieteni. Aceasta a fost una dintre perioadele cu cel mai înalt grad de asimilare din Imperiul Rus. În 1872, Pavel Lebedev a ordonat ca toate documentele bisericești să fie scrise exclusiv în limba rusă.

A cincea fază: 1905 – 1917

Perioada 1905 – 1917 a fost una a creșterii conflictelor lingvistice apărute odată cu reдеșteptarea conștiinței naționale românești. În 1905 și 1906 zemstvele basarabene au cerut reintroducerea limbii române ca „limbă obligatorie de studiu” și „libertatea de studiere în limba maternă (română)”. În același timp, au început să apară primele ziare în limba română: *Basarabia* (1906), *Viața Basarabiei* (1907), *Luminătorul* (1908), *Cuvînt moldovenesc* (1913), *Glasul Basarabiei* (1913). Din 1913, Sfântul Sinod a permis „biseriilor din Basarabia să folosească limba română”.

După 1944, când Basarabia a ajuns din nou sub stăpânire rusească, refugiarea unei părți a populației băștinașe în România, deportările etnicilor români din Basarabia și încurajarea așezării în noua republică sovietică a cetățenilor din restul URSS-ului, a făcut ca în RSS Moldovenească, cum era atunci numită Basarabia, să apară mari comunități de vorbitori de limba rusă. În perioada sovietică, moldovenii au fost încurajați să învețe limba rusă ca premisă obligatorie pentru accesul la învățământul

superior, la un statut social și politic superior. Toate aceste acțiuni au dus la proliferarea împrumuturilor lingvistice rusești în limba băștinașilor.

Astfel, supremația limbii ruse în perioada sovietică era evidentă; limba băștinașilor fiind complet marginalizată. Cauza acestei supremații este că într-o țară enormă, cum era fosta URSS, populată de numeroase etnii, anume limba rusă a jucat rolul de liant și mijloc de implementare a ideilor comuniste și a politicii promovate de totalitarismul sovietic. Fără asemenea instrument, realizarea unei politici unice atât de dure și de lungă durată ar fi fost imposibilă, de aceea puterea comunistă sprijinea, promova și fortifica pe toate căile și din toate puterile limba rusă – căci cunoașterea ei era o garanție a eficienței politicii comuniste.

În fosta RSS Moldovenească problema limbii s-a politizat excesiv prin faptul că varianta limbii române vorbită aici a fost declarată limbă aparte – limbă moldovenească – deosebită de limba română.

Prin anii '60 ai secolului XIX, autoritățile comuniste din Uniunea Sovietică au proclamat că limba vorbită de moldoveni este „limba moldovenească”, după cum pare, pentru a da regiunii o identitate separată de cea română. Alfabetul latin, care fusese folosit pentru scrierea limbii în ultimii 80 de ani, a fost înlocuit cu o versiune a alfabetului chirilic, derivată din alfabetul rus.

Limba moldovenească a fost o invenție a acestor timpuri, scopul statului țarist fiind acela al creării unei limbi care să se deosebească, cel puțin prin nume, de limba română. Treptat termenul „limba română” apare numai sporadic în corespondența autorităților școlare, iar „limba moldovenească” devine singura denumire acceptată pentru limba vorbită de majoritatea populației băștinașe. Această situație s-a dovedit a fi folositoare pentru cei care doreau o separație culturală a Basarabiei de România. Deși se cunoștea bine faptul că dezvoltarea unui dialect diferit de limba vorbită în Principatele Unite nu va fi niciodată o încercare încununată de succes, cei mai mulți funcționari guvernamentali țariști, urmărind țelul îndeplinirii politicii guvernului, au numit în mod tendențios limba majoritară moldovenească, chiar și în contextele în care româna se folosise întotdeauna pînă atunci.

Inventarea acestei limbi provoacă dezbateri pînă în prezent. După proclamarea independenței Moldovei din 1991, „româna” a fost declarată limbă oficială, pentru ca, în 1994, prin noua Constituție să se revină la denumirea oficială din perioada sovietică, aceea de „limbă moldovenească”.

Cînd în 1992, Academia Română a schimbat ortografia oficială a limbii române, Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe a Moldovei nu a făcut schimbări asemănătoare.

În 2002, o încercare a guvernului de la Chișinău de a acorda limbii ruse statutul de a doua limbă oficială și de obiect obligatoriu de studiu în școli, a provocat un val de indignare populară în capitală și în numeroase localități ale republicii. În fața valului de proteste, s-a renunțat la această hotărâre.

În 2003, a apărut la Chișinău un *Dicționar Moldovenesc-Românesc* al cărui autor, Vasile Stati, relua practic multe dintre teoriile lingvistice sovietice. Lingviștii Academiei Române au demonstrat că toate cuvintele moldovenești din dicționar sunt și cuvinte românești, iar cele câteva care nu-și au corespondent, sunt neologisme rezultate în urma rusificării.

La recensământul din 2004, s-a constatat că două treimi din populația moldovenească a republicii a declarat că limba lor maternă este „româna”, iar o treime – „moldovenească”. Astfel populația RM este într-o totală confuzie, căci influența fostei URSS s-a implementat mult prea adânc în afacerile lingvistice și culturale.

Ambasadoarea SUA în RM, Pamela Hyde Smith, afirmă, într-un interviu acordat revistei *Timpul*, că a îngrijorat-o faptul că în Moldova nu există un sentiment dezvoltat de cetățenie: „Aud deseori cum oamenii se identifică cu un grup etnic sau altul, dar foarte puține persoane vorbesc despre faptul că sunt cetățeni ai R. Moldova. ... Cred că este important să se recunoască acest adevăr: multe beneficii decurg din faptul că societatea de aici este una multietnică, poliglotă și multiculturală. De fapt, n-am fost în vreo altă țară cu atâtea persoane bilingve. ... Sper că Moldova va găsi căi pentru a transforma această multietnicitate și acest multilingvism în avantaje pentru societate, și nu în lucruri care ar ține-o în trecut.”[*Timpul*, nr.6, 2004]

Din păcate, bilingvismul în RM este un drum cu un singur sens: bilingvi sunt numai românii, găgăuzii, bulgarii și ucrainenii din localitățile rurale. Circa un milion de oameni (25 la sută din populația RM) nu vorbesc decât limba rusă și nu doresc să devină bilingvi.

Situația lingvistică din statul nostru extrem de tânăr și relativ independent este, cu certitudine, una dintre cele mai complicate și mai complexe în Europa Centrală și de Sud-Est. Conform unor statistici, lucrurile stau astfel: la o populație de circa 4 milioane avem o majoritate de băștinași, românească, de circa 65%, dar și o importantă minoritate rusolingvă – circa 30%, formată preponderent din slavi (ruși, bulgari, ucraineni), acestora adăugându-li-se un procent de evrei, alte 3% de nou-veniți din ex-URSS (bieloruși, armeni, azeri și alți caucazieni) și vreo 2% de găgăuzi – grup etnic turcofon, dar de religie creștină ortodoxă – stabiliți pe pământul

nostru la începutul sec. al XIX-lea. S-a stabilit că 10-15% din băștinași nu se mai identifică lingvistic ca români, altfel zis, s-au rusificat. Prin contrast, totodată, se știe că 10 la sută din rusolingvii de la noi ar cunoaște într-o oarecare măsură limba română.

Astfel, pozițiile forte ale limbii ruse sunt menținutedatorită unui număr mare de vorbitori ai acestei limbi. Aici sunt incluși, în primul rând, vorbitorii ruși monolingvi, dar există și reprezentanți ai altor naționalități care utilizează, în fond, numai rusa – ucraineni, bulgari, găgăuzi. Pentru aceștia e foarte important ca limba rusă să capete statut de limbă oficială, ceea ce le-ar asigura fără echivoc nu numai confort psihologic, dar și drepturile de a ocupa orice post de conducere fără a cunoaște limba română și i-ar scuti de inconveniențele legate de învățarea limbii de stat.

Orice încercare de a stataliza sau oficializa limba rusă nu se făcea pentru apărarea sau consolidarea acesteia, căci ea nu are nevoie de așa ceva, ci pentru a scăpa, a se debarasa de română. La fel și statalitatea limbii române avea o nuanță de împotrivire față de rusificare și totodată trebuia să oprească degradarea ei, s-o întoarcă la normalitate, să-i redea condiția firească de mijloc de comunicare și de tezaur al spiritualității naționale. Pe când limba rusă nu este nici strîmtorată, nici limitată, avînd toate condițiile de funcționare și în sistemul de învățămînt, și în societate. Este de ajuns să aruncăm o privire asupra tarabelor de cărți și ziare din orice oraș al Republicii Moldova, ca să ne convingem că toate sunt în limba rusă. Sau să deschidem televizorul sau un aparat de radio, ca să atestăm iarăși că se transmite în limba rusă.

Cu toate acestea, deși se afirmă că majoritatea absolută a moldovenilor cunosc limba rusă, lucrurile nu stau tocmai așa: absolvenții școlilor cu predare în limba română, în special ai celor de la sate, știu cu totul aproximativ rusește – exact la fel cum absolvenții școlilor ruse nu știu românește, și această situație se amplifică și nu se va schimba atît de ușor.

Ca rezultat, comunicarea în societatea noastră degradează pînă la un nivel cu totul isolit: se vorbesc două limbi concomitent, vorbitorii nu mai pot găsi una comună. Nu sunt o raritate situațiile cînd, spre exemplu, vînzătorul și cumpărătorul vorbesc fiecare în limba sa – unul în rusă, iar altul în română.

În dependență de gradul de puritate sau dimpotrivă, de alterare a limbii materne de către vorbitorii de limbă română, Vlad Pohilă propune următoarea clasificare. El distinge 3 mari grupuri de populație românofonă :[Pohilă, 2003, p.13]

- a) grupul rustic – locuitorii satelor, cu un nivel mediu de instruire sau sub acesta ;

- b) grupul urban – locuitorii orașelor, cu aproximativ același nivel de instruire;
- c) intelectualitatea – fie de la țară, fie de la oraș, inclusiv tineretul studios.

Fiecare grup sau categorie comportă anumite caracteristici de ordin lingvistic destul de clare. Astfel, reprezentanții convenționalului grup a) – rustic – au un limbaj românesc relativ curat, adică mai puțin influențat de limba rusă. Totodată, limbajul acestora excelează printr-o pronunție dialectală, identică celei din Moldova din dreapta Prutului, și printr-un vocabular restrâns, sărăcăcios. Din punct de vedere demografic, e de menționat că în satele din RM este o populație îmbătrînită, deoarece foarte mulți tineri au plecat fie la oraș, fie în alte țări.

Grupul b) – urban – se caracterizează printr-un limbaj mai rusificat, cu numeroase barbarisme și calchieri din limba rusă. Sub aspect demografic, locuitorii orașelor din Moldova sînt mai tineri decît cei de la țară. Din păcate tocmai tînăra generație urbană sau urbanizată a preluat nu numai lexeme rusești, nu numai elemente de sintaxă rusească, dar și o pronunție rusificată, care se manifestă printr-o oribilă pentru noi palatalizare a consoanelor *b, d, n, t* urmate de vocalele *e, i*.

Reprezentanții grupului c) – intelectual-tineresc – în linii mari, stăpînesc o limbă literară, curată, corectă, apropiată, într-o apreciazabilă proporție, de limba română literară, standard, sau „exemplară”, după cum a numit-o marele savant Eugeniu Coșeriu.

Primejdiile de ordin lingvistic din RM îi vizează într-o măsură covârșitoare pe vorbitorii din categoriile (a) și (b).

Petre Butuc menționează că unul dintre factorii ce acționează negativ asupra limbii române din RM este bilingvismul scris, cînd, alături de înscricțiunile românești, apar și înscricțiunile în limba rusă. Uneori înscricțiunile în limba română lipsesc, în general, figurînd numai cele rusești. [Butuc, 2003, p.7]

Lingvistul consideră ca acest bilingvism scris este acum mai mult decît reacționar, deoarece, în primul rînd, limba română nu-și poate exercita pe deplin funcția de limbă oficială, iar în al doilea rînd – limba română iarăși începe a fi poluată abundent de rusisme. Acest val al bilingvismului din ultimii 2-3 ani nu permite vorbitorilor de limbă română să se debaraseze definitiv de rusismele însușite forțat pe vremea regimului totalitarist. Acum din nou se fac auzite cuvintele de odinioară: *отопление, кислород, хозмаг, заправкэ, аптекэ, скидкэ, распродажа*, etc. Pentru a se dezice de aceste cuvinte, vorbitorul de limba română trebuie să nu fie „ispitit” de ele, să nu le mai vadă în înscricțiii, căci prezentarea lor grafică le imprimă psihologic o rigoare oficială de supremație. Acesta trebuie să

fie tentat și obsedat de o singură limbă, curată, ca să poată, în sfârșit, învăța echivalentele românești: sistem de încălzire, oxigen, magazin pentru mărfuri de uz casnic, farmacie, reduceri, etc. Este necesar să fie prezente în înscricție numai cuvintele românești, deoarece rusismele, din categoria celor menționate, mai continuă să rămână în uzul multora, căci ei le-au însușit, mai întâi în rusește, neștiindu-le pe atunci traducerea în limba română. Aceste rusisme sunt mult mai rezistente în raport cu traducerile, întrucât ele formează primele în conștiința omului ceea ce numea Ferdinand de Saussure „*tipar lingvistic*”. Din punct de vedere psihologic, pentru mulți vorbitori rusismele „atmosferizează” lingvistic situațiile mult mai eficiente în raport cu traducerile lor auzite și asimilate ulterior.

Bilingvismul scris de orice gen ne poluează limba cu rusisme și-i reduce acesteia sfera de funcționare. De aceea, numai un monolingvism scris al limbii de stat, sub toate aspectele lui funcționale, ar redresa cu adevărat situația lingvistică din republică. Aceasta ar însemna un prin pas în încercarea de a salva limba română, deoarece factorul psihologic în limbă este, de cele mai multe ori, dominant și mult mai puternic în raport cu factorul social-politic sau național-patriotic.

Cunoașterea și posibilitatea utilizării la necesitate a două sau mai multe limbi este un avantaj pentru oricine ca individ. Dar atunci când într-o societate coexistă două sau, eventual, mai multe limbi oficiale, practica utilizării lor de către membrii societății respective, generează fenomenul social al bilingvismului (sau polilingvismului), care are consecințe nocive cel puțin pentru o parte dintre indivizii vorbitori.

Vorbirea românească de pe teritoriul fostei RSSM, pe lângă trăsăturile dialectale moldovenești comune pentru toată Moldova istorică, a suportat în perioada de peste 150 de ani, cât s-a aflat sub dominația statului unitar rus și a imperiului totalitar sovetic, o serie de denaturări și alterări (mai cu seamă în lexic și sintaxă), care au dus la degradarea ei calitativă (sub aspectul gradului de cunoaștere) și funcțională (sub aspectul sferelor ei de funcționare în societate), dar care nu i-au modificat esența, ea rămânând totuși română, întrucât și-a păstrat intactă structura gramaticală, în special morfologia.

Pe parcursul unui secol și jumătate rusa a fost în acest ținut stăpână atotputernică și autoritară, rusificarea sub orice formă fiind stimulată oficial. Apoi, cum decenii la rând s-a promovat ideea aberantă a existenței unei limbi „moldovenești” distinctă de cea română, era firesc să se facă tot posibilul ca această limbă – „moldovenească” – să difere cât mai mult de româna exemplară. În acest scop pătrunderea limbii ruse a devenit la noi

catastrofală, atacînd – cu precădere în ultimii 50 de ani de ocupație sovietică -, toate nivelurile limbii.

În ceea ce privește nivelul *fonetic-fonematic*, se poate menționa că, preponderent la oraș a devenit un adevărat cataclism palatalizarea de maniera rusească a unor consoane și, în același stil – reducerea unor vocale în special a lui „e”; în cazul unor neologisme, venite în limba română din Basarabia prin intermediul rusei, se produce și iotacizarea acestei vocale, precum și pronunțarea lui „o” neaccentuat ca pe un „a”.

Și mai devastatoare s-a dovedit a fi influiența rusei asupra *lexicului* românesc din RSSM. În instituțiile de cultură existau liste cu lexeme și ortograme tabu, considerate „excesiv de românești”: termeni, noțiuni sau îmbinări vizînd realități burgheze, religioase, naționaliste, filosofice, anumite etape și domenii ale istoriei naționale, etc. Prin contrast, la nivelul limbii vorbite, dar și al celei scrise, și-au făcut loc sute, poate chiar mii de cuvinte și expresii rusești, în primul rînd din cele ce vizau realitățile sovietice oficial, prin directive de partid și de stat, se preconiza ca acestea să fie unice, rusești, în toate limbile din URSS. În acest exces de zel lingvistic se ajungea la cazuri ridicole: spre exemplu, era cumva motivat ca Parlamentul de la Moscova sau cel de la Kiev, Chișinău, Vilnius, Tașkent, etc. să se numească Soviet Suprem; dar mass-media de la noi erau obligate să promoveze și forma Sovietul Miniștrilor – sovietic, spre deosebire de Consiliul de Miniștri al României (al Franței, Italiei), etc.

Rusisme au intrat în toate sferele vieții din republica noastră, cu deosebire – în domeniul evoluțiilor tehnice și de altă natură. Dintre clasele gramaticale deosebit de evadate au fost substantivele și verbele. Rusismele prindeau spațiu acolo unde apărea o nouă realitate. De exemplu substantivele „*spravcă*” pentru certificat, „*sosiski*” – crenvurști, „*solearcă*” – motorină, „*prițep*” – remorcă; verbele: a oforma – a amenaja, a cătăi – a plimba, a zavodi – a porni motorul. Este destul de mare numărul cuvintelor incidente preluate din rusă (exemple: конечно, стопроцентно, же, так). Cuvintele injurioase au fost preluate într-o proporție de-a dreptul înspăimîntătoare. S-ar părea că o serie de rusisme era preluată din rusă datorită unui anumit grad de comoditate, acestea fiind în rusă mai scurte, uneori formate din abrevieri: vuz – instituție de învățămînt superior, propisca – viză de reședință, sudimosti – antecedente penale. Impresia este una falsă, deoarece avem suficiente cazuri cînd echivalentul românesc este mai comod, inclusiv prin scurtimea sa (pneumonie – vospolenie legkih, ulcer – iazva jeludca).

O tragedie națională a fost în RSSM rusificarea *onomasticii* – și a antroponimelor, și a toponimiei. S-a ajuns la mutilări s-au chiar substituirii ce ștergeau orice urmă de element autohton în antroponemie: nume de btez

ca Ion sau Ștefan deveneau în documente obligatoriu Ivan, respectiv Stepan; o serie de prenume românești erau pur și simplu interzise. Numele de familie se mutilau pentru a deveni comode ocupanților în pronunțare și declinare. Din asemenea motive nume ca Ciobanu se transformau în Ceban, Doagă – în Doga, Grădinaru – în Grădinari, etc. A fost impus oficial și s-a impus în uzul curent patronimicul rus (de tipul Gheorghe Vasilevici, Ecaterina Ivanovna).

Cel mai grav este faptul că limba rusă a reușit totuși să atace și nivelul *gramaticii*, al paradigmatelor. Astfel, chiar și limbajul unor intelectuali de le noi este marcat deseori de topica rusească: se pune adverbul înaintea verbului (exemplu: ușor face, repede vine, departe ajunge). Este invers, dar de aceeași natură, cazul unor pronume, cu precădere al celor relative, care sînt masiv postpuse substantivelor prin omiterea articolelor posesive de legătură (ex: elevii cărțile *cărora* pentru elevii *ale căror* cărți). Supără abuzul în utilizarea pronomelor personale pe lângă verbe – după modelul rusc, evident, care pur și simplu seamănă, accidental, cu cel francez (Ce tu faci? Pentru ce faci?). Uneori se pierde simțul utilizării corecte a anumitor articole: se recurge la cel nehotărît, cînd e necesară utilizarea celui hotărît; se înregistrează cazuri de substituie a unor articole cu alte nume (*careva* cărți pentru *niște, unele, anumite* cărți; *voi* pentru *d-voastră*).

Este puternică influența pe care o exercită limba rusă asupra recțiunii din română, astfel tulburîndu-se nu numai regimul firesc al construcției frazei, ci și sensul ei. aproape că s-au generalizat construcțiile de genul: *a juca în cărți*, pentru *a juca cărți*, *a conduce cu întreprinderea* în loc de *a conduce întreprinderea*.

În ultimul timp în limbaj apar și calchieri cu motivație mai rar întîlnită. Acestea sunt calchieri făcute prin asocieri sonore, de ordin fonetic. Astfel își fac loc în vocabularul unor românofoni de la noi îmbinări lexicale ca: *i-a stat rău* sau *el a stat inginer* pentru *i s-a făcut rău*, respectiv, *el a devenit inginer* (după îmbinările ruse *emu stalo ploho, on stal injinerom*).

Prin urmare, persistența cu care acționează nociv rusa asupra românei la noi în republică este de-a dreptul incredibilă. Lucrurile își găsesc însă explicație. Iată doar cîteva exemple vizînd proporția, raportul român: rus în domeniul mijloacelor de informare în masă. Astfel, ziare și reviste rusești apar la noi de două ori mai multe decît în română. Raportul între posturile de radio române și ruse e de unu la patru, iar al celor de televiziune – de unu la opt.

Astfel, situația lingvistică din RM este una complicată și va provoca lungi dezbateri încă pentru o bună perioadă de timp, căci la baza acestui

conflict se găsesc motivații de ordin istoric, geografic, demografic, cultural, politic și economic. Desigur cel mai accentuat este totuși factorul social-istoric, pus în strânsă legătură cu cel de natură culturală.

Această situație trebuie temeinic studiată și cunoscută în detalii, pentru ca statul să poată elabora în asemenea condiții o politică lingvistică eficientă, care să ia în calcul interesele tuturor cetățenilor săi, vorbitori de limbi diferite. În acest sens Consiliul Europei promovează ideea diversității limbilor, dar, mai ales, ideea multilingvismului și a bilingvismului, care să poată facilita comunicarea, acesta fiind secretul conviețuirii pașnice.

Multilingvi sau bilingvi trebuie să fie toți, în primul rând, funcționarii publici, persoanele cu funcții de stat, lucrătorii din sferele de activitate ce presupun un contact intens cu membrii comunității. Deci în statele poli-etnice nu trebuie scutiți de această obligație, spre exemplu, rusofonii sau anglofonii, pe motiv că limba lor este mai răspândită. Numai o asemenea politică lingvistică va fi credibilă și echitabilă, în special dacă va fi promovată prin fapte, iar nu doar prin declarații.

Bilingvismul româno-rus în Republica Moldova este o realitate de care trebuie să se țină cont în permanență. De aceea este necesară elaborarea concepției unei politici lingvistice corecte, la care trebuie să participe, în primul rând, specialiștii – lingviști, sociologi, politologi, juriști – care să fie convocați după gradul de competență și de dorință de a contribui cu adevărat la rezolvarea acestor probleme serioase.

Surse bibliografice

1. Butuc, P. *Caracterul nociv al bilingvismului scris*, // Limba Română, Revistă de știință și cultură, Nr.11-12, Chișinău, 2003, p.7-9.
2. Condrea, I. *Politica lingvistică – o problemă spinoasă în R.Moldova*, // Limba Română, Revistă de știință și cultură, Nr.1, Chișinău, 2003, p.6-8.
3. Ferguson, Ch.A, *Diglossia*, în *Word*, 1959, vol.15, nr.2, 459p.
4. Fishman, J.A., *La sociolinguistique*, Bruxelles, Labor, Paris, Nathan, 1971, 256p.
5. Jardel, J-P., *De quelques usages des concepts de bilinguisme et de diglossie*, în G.Manessy et P.Wald, *Plurilinguisme: Normes, situations, stratégies*, Paris, l'Harmattan, 1979, 199p.
6. Kloss, H., *Types of Multilingual Communities: A discussion of Ten Variables*, în Lieberson, Stanley, *Explorations in Sociolinguistics*, Bloomington, Haga, 1966, 245p.
7. Martinet, A., *Éléments de linguistique générale*, Paris, Colin, 1969, 354p.

8. Pohilă, V., *Limba română din Republica Moldova, între primejdii și speranțe*, // *Limba Română*, Revistă de știință și cultură, Nr.1, Chișinău, 2003, p.13-17.
9. *Timpul*, nr.6, Chișinău, 2004.
10. [http://ro.wikipedia.org/situația limbii în Moldova](http://ro.wikipedia.org/situația_limbii_în_Moldova).

DEZVOLTAREA CREATIVITĂȚII MUZICAL-ARTISTICE A ELEVULUI: EXPERIENȚE EXPLORATIVE

Aliona PRUTEANU, Fac. MPM.

Coord.: Vladimir BABII, dr. conf. univ.

Individualitatea elevului reprezintă o structură complexă, un mediu integrat, un microsistem „în sine” de natură dinamică, cu tindere continuă spre schimbare. Aceste calificative, acordate unei personalități în formare, le găsim ca destul de potrivite din motivul că individualitatea constituie *elementul primar* al socialului, al societății umane, ceea ce permite să concludem că toate particularitățile de care dispune o persoană, cu ușurință le identificăm și în societate. Mediul social, pe de o parte, și mediul individual, pe de altă parte, mereu se găsesc într-o relaționare reciprocă, unde orice variație întreprinsă într-un mediu, imediat influențează celălalt mediu. Din perspectiva de schimbare calitativă a personalității elevului se impune necesitatea promovării unei strategii educaționale, care să nu meargă în urma evenimentelor, ci să anticipeze evenimentele ce au loc în acel sau alt mediu, contribuind astfel la crearea activă a noilor valori materiale și spirituale. Un aport considerabil la edificarea procesului de înzestrare a elevului cu capacități creative poate și necesită să-l aducă educația muzicală (școala generală, școala de muzică pentru copii, liceele și facultățile cu profil muzical).

Proprietatea fundamentală a personalității este aceea de a achiziționa neconținut experiențe (cunoștințe, capacități, deprinderi) legate de diverse domenii ale vieții sociale, care contribuie la schimbarea conținuturilor psihice și chiar a proprietăților fiziologice, în același timp, contribuind la conservarea *nucleului caracterial*, care implică unicității *eului* o formă constantă și neschimbătoare. Pe măsura evoluției și extinderii câmpului posibilităților de acționare activă se schimbă gradul și puterea de influență „dinspre” interior „spre” exterior, fenomene care pot fi cuantificate prin modul de a lua inițiative, a asuma responsabilități pentru acțiunile comportamentale întreprinse pe parcurs. Procesele de *conservare și schimbare*, mai ales în condițiile educaționale, mereu se află într-o stare de contrazicere, ceea ce formează o conotație filozofico-metodologică și care are o

arie de influențare globală asupra tuturor domeniilor existenței umane. Atît în filozofie, cît și în psihopedagogie, au existat și există divergențe cu privire la aceea ce se pune în valoare cînd ne referim la aspectele de *conservare* și de *schimbare* în structura personalității. Pînă la urmă s-a ajuns la un consens pragmatic, al cărei idee este aceea, că *nucleul* ce identifică și califică firea umană drept personalitate este „totalitatea atitudinilor obștești față de lume (...) atitudini care sunt *realizate* (...) prin ansamblul diverselor activități” [3, p. 201].

Atitudinile persoanei mereu se regroupează, se ierarhizează, în dependență de nivelul participativ, de interesele și motivațiile individuale, care, fiind luate în ansamblu, formează cadrul principiilor comportamentale. Tocmai pe acest temei energiile/resursele intelectual-spirituale și fizice investite în acțiune și real cheltuite pentru abordările performantice, vor fi mult mai ușor de sensibilizat/observat atunci, cînd studiul de caz va fi axat pe analizele cauzelor interne, programate pentru *reușită și efect*. Astfel, printre efectele acțiunii individuale specificăm efectele *halo* (pozitiv și negativ). De exemplu, unei creații muzicale, care pare a fi atractivă, dar cu conținuturi banale, i se atribuie însușiri, valori supraestimate, sau esențe, pe care ea nu le posedă (efectul *halo* pozitiv). Atunci cînd o creație muzicală are un conținut puțin agreabil, poate avea loc tendința inversă (efectul *halo* negativ). Efectul *halo* are loc sub influența forței sugestive a profesorului, a *majorității* („toți spun așa, spun și eu ca să nu par în fața altora nonconformist”). Relația *profesor-elev*, în majoritatea cazurilor, este însoțită de efectul *halo*. În cît acea sau altă formă comportamentală este o materializare a tendințelor și sferei de atitudine, într-atît profunzimea proiectării acestor comportamente este exprimată prin sensul rolului și funcției de personalitate.

În domeniul muzicii, deseori spectrul atitudinilor și necesităților individuale poate fi stimulat de cauzele relaxării fizice, fără a fi susținute de o tensiune a spiritualității interne. Însă în contextul unei activități creative, însoțitoare a proceselor de *conservare și schimbare*, distanța dintre S (stimul) și R (răspuns) nu este atît de scurtă, deoarece acest „segment” este determinat de nivelul abilității de a opta, de a fi liber în logica alegerii opțiunii comportamentale. Spunem *logica alegerii*, deoarece oricare alegere este bazată, în primul rînd, pe comparare, asociere, eliminare, discriminare etc. – forme de activitate care sunt în posesia gîndirii, adică în posesia *logicii*. Alegerea, mai cu seamă, cea logică, are un început, o dezvoltare și un deznodămînt care, luate într-un tot întreg, formează așa numitul *model de tindere spre adevăr*. A urma principiile unui asemenea

model, constituie un act destul de progresiv, dar și destul de anevoios, dificil de înfruntat. Mult mai ușoară este calea contrariului, bazată pe efectele superficiale, pe succesul temporar, situațional.

Rezumînd cele spuse, intenționăm să elaborăm un model de personalitate creativ-artistică a elevului. Ideea și esența unui astfel de model rezidă, după noi, în felul de a percepe, a crea și a interpreta fenomenele muzicale – toate concepute în mod integrat. Muzica – fenomen cosmic integrat în conștiința umană – poate fi dezmembrată în componente constitutive, activități specifice doar în sens schematic, convențional, fiindcă nu este posibil a „rupe” din contextul actului de compunere, crearea acțiunii *auzirii*, iar din actul interpretării – a acțiunii de *creație*, *sensibilizare*. Cu alte cuvinte, între formele existenței muzicale, între activitățile muzicale de resort nu există graniță, ci dimpotrivă, ele mereu atestă o stare de transparență, ceea ce înseamnă că ele se dezvoltă, se complinesc una pe alta.

Un model de structură creativ-artistică ar duce cu sine la sporirea proceselor de integrare a personalității elevului în domeniul muzicii, fapt care vine în contradicție cu alte modele depășite care mai persistă să existe în teoria și practica educației muzicale, bazate pe principii de diferențiere atît prin conținutul, cît și prin forma de organizare a activităților. Sprijinit de principiul integrării, modelul personalității creative va fi constituit dintr-un șir de constructe ierarhizate conform funcției și rolului lor generator-reglator în contextul dinamicii instructiv-educative.

Mediul muzical este componenta mediilor ereditare și sociale cu pretenții de centrare pe „elementul fundamental al integrității și stabilității în timp a sistemului” [1, p. 7]. Cu alte cuvinte, mediul muzical, conceput ca subsistem al mediului ambiant, rămîne a fi, deopotrivă cu acesta „a doua dimensiune participantă la afirmarea personalității” (ibidem.). Astfel, mediul muzical constituie „un înveliș” extern și, totodată „o încorporare” internă în structura personalității, constituind acel *cadru/spațiu/intermediu* de manifestare/autorealizare a potențelor individuale. Tipul activismului unei persoane este factorul mijlocitor, de legătură dintre lumea internă și externă. Fenomenul creativ-artistice în acest sens trebuie conceput nu ca *capacitate* statică, exprimată prin relația *activ-pasiv*, ci ca proces formativ-dinamic, susținut de acea sau altă metodă și în strînsă legătură cu un anumit nivel manifest al următoarelor sisteme: *gîndirii critice*, *percepției integrate*, *imaginației creative/empatice*.

Gîndirea critică nu poate exista în afara *învățării active*, ambele acțiuni fiind integrate în procesul de „evocare/realizare a sensului/reflecție” (C.Temple, Jeannie L.Steele, Kurtis S.Meredith). Vom încerca să

abordăm această concepțiune în contextul *percepției/interpretării* muzicale cu eșantionul gimnazial.

Audiția intensivă este un procedeu care include următoarele niveluri:

1. *Evocare*. Profesorul pune în atenția elevilor 2-3 melodii scrise în stil popular, dintre care una este inserată în creația muzicală ce urmează a fi audiată. Prin atare procedeu profesorul urmărește scopul re-actualizării experiențelor auditive individuale, pe de o parte, și focalizarea atenției ascultătorului asupra subiectului-esență al acțiunii de audiție, pe de altă parte.

2. *Însușire activă*. Profesorul pune în audiție creația muzicală, semnată de compozitor, în care subiectul/tema/ideea dominantă o alcătuiește una din melodiile de stil popular audiate anterior. Într-un timp destul de scurt actorii procesului trebuie să determine auditiv și să identifice în textele de note care din melodiile populare se află la baza temei-imagini dominante a creației compozitorului în cauză. În legătură cu nivelul de însușire activă a creației muzicale profesorul caută să introducă noi elemente tehnologice (lectura textelor literare apropiate după sens subiectului muzical, interpretarea melodică/ritmică cu vocea sau la un instrument muzical etc.) Un rol aparte îi revine concentrării atenției asupra *sensurilor contextuale* prin extragerea din context a motivelor muzicale de esență și înlocuirea acestora cu alte sensuri caracteristice, tipice, extrase din contexte muzicale similare, adică are loc „transferul motivelor”.

3. *Realizare*. La acest nivel profesorul tinde pe toate căile să stabilească care este eficiența de realizare prin muzică și comportament a elevului în condiții nestandarde. Altfel spus, fiecare oră de curs, fiecare ciclu de studiu trebuie să țină în câmpul activității aspectul de verificare a randamentului de utilizare independentă a capacităților formate/dezvoltate. Un accent aparte se pune pe influențele muzicii asupra *ținutei comportamentale*. Profesorul evocă două situații de conduită: una de natură pozitivă, care vine în consens cu subiectul creației audiate, iar alta de natură negativă, străină subiectului creației muzicale.

4. *Verificare*. Elevii meditează „asupra” pozițiilor menționate, iar peste câteva minute trebuie să exprime propria lor atitudine printr-o singură frază verbală. Apoi urmează implicația în procesul de scriere a întrebărilor care au apărut la ei în cadrul audierii subiectelor muzicale. Comprehensiunea perceptivă semnalează profunzimea muzical-filozofică a elevului, amplitudinea de extindere a nivelului *cognitiv-apreciativ* al valorilor artistice. În acest context este nevoie a elabora proiectul nivelurilor de construire a hărților de comportament muzical-artistice *creativ*.

Ideea unei audiții intensive, ceea ce de la sine presupune eficiență, rezidă în integrarea potențelor individuale ale ascultătorului, în special a forțelor volitive, imaginației, gândirii muzicale critice cu principalele sale componente de autocontrol, de autogestiune, de autoevaluare.

Astfel, procesul ciclic, inelar *evocare – însușire activă – realizare-verificare* vine în strânsă interacțiune cu concepțiunea „dezvoltării gândirii critice” (C.Temple, Jeannie L.Steele, Kurtis S.Meredith), în special, în ceea ce privește *evocarea activă*, în legătură cu care de la elevi se cere a operaționaliza cu un limbaj inteligibil, utilizat de autorii nominalizați în etapele lecției: „știu/vreau să știu/învăț (ȘVÎ)” cu pașii de bază:

- tabelul ȘVÎ;
- brainstorming-ul în perechi;
- introducerea ideilor întregului grup în coloniță: *Ce credem că știm;*
- categorizarea acestor idei;
- solicitarea ideilor pentru coloana: *Ce vrem să cunoaștem;*
- lectura cu întrebările deja cunoscute;
- introducerea ideilor de bază în coloana: *Ce am învățat după lectura textului* [2, p. 27].

Tabelul 1. Niveluri de construire a proiectelor creative în dinamica comportamentului muzical–artistic

<i>Nivel-pilot; acțiune meditativă.</i>	<i>Nivel-superficial; acțiune automatizată.</i>	<i>Nivel-personalist; acțiune de focalizare asupra unui model.</i>	<i>Nivel-afectiv; acțiune empatică, trăită în rol artistic.</i>	<i>Nivel-repersona lizat; adaptare conștientă, valorică.</i>
-sentimente învățate, - cunoștințe elementare -experiențe cognitive nonartistice	-capacități imitative, -deprinderi, -memorare, -exercițiu, -convergență, -autism, -docilitate.	- gândire asociativă, - atenție, - comparare, - analiză, - raționament, - măsurare, - previziune, - simulare, - halo negativ.	- emoționalitate, - sentimente, - compătimire, - toleranță, - credibilitate, - transcendență spirituală.	- conștiință de sine, - empatie, - raționament, - alegere, - independență, - voință, - inițiativă.

Din perspective metodologice, o asemenea evoluție a educației muzical-artistice perspicace ar avea o rezonanță pozitivă în legătură cu elaborarea unui model teoretic de dezvoltare a creativității muzical-artistice a elevului cu verificare experimentală de teren.

Referințe

1. Babii, Vladimir. Eficiența educației muzical-artistice. Chișinău: „Elena V.I”, 2005, 400 p.
2. Gagim, Ion. Dimensiunea psihologică a muzicii. Iași: Ed. Timpul, 2003, 280 p.
3. Pitariu, Horia, D. Managementul resurselor umane: măsurarea performanțelor profesionale. București: Ed. A. L. L., 1992, 259 p.
4. Temple, Charles. Strategii de dezvoltare a gândirii critice pentru toate disciplinele școlare / Charles Temple, Jeannie L.Steele, Kurtis S.Meredith;Coord. N. Crețu. Chișinău: Pro Didactica, 2002, 88 p. // ghidul II.

Леонтьев, Анатолий. Избранные психологические произведения. В двух томах, том II/ под ред. В.В.Давыдова, В.П.Зинченко, А.А.Леонтьева. Москва: Изд. Педагогика, 1983, 320 с

THOMAS HARDY’S PESSIMISM IN “A PAIR OF BLUE EYES”

Ludmila Rogac, Foreign Languages and Literature Faculty
Scientific advisor: **Ana MUNTEAN**

Acest articol are ca scop identificarea momentelor din romanul “A Pair of Blue Eyes”, unde este evident pesimismul lui Thomas Hardy, autorul romanului. Thomas Hardy este considerat de critici drept un autor

pesimist. Această trăsătură de caracter influențează foarte mult conținutul romanului și chiar comportamentul personajelor.

The present article aims at tracing signs of pessimism in Thomas Hardy 's novel 'A Pair of Blue Eyes'. The subject of this investigation seems interesting as it is linked both to literature and to human psychology. According to Oxford Advanced Learner's Dictionary, pessimism is a feeling that something bad will happen and that something will not be successful. Nearly in all of us this feeling persists sometimes and that is why it has been a concern worth talking about.

The present research focuses on the following objectives: to find out the concrete examples in the novel "A Pair of Blue Eyes" where Thomas Hardy's pessimism is obvious and to observe how the author's pessimism influences the plot of the novel. As many of the critics like Simon Gattrell, Alan Manford, Michael Millgate and others, confirm that Tomas Hardy is a rigid pessimist, the problem of this research is to identify the pessimism of the author in the novel under study. The Classics Network Editorial Team affirms that Hardy's works are primarily concerned with the suffering of the rural poor; he was seeing human beings as the victims of destiny or fate. His works reflect very well his sense of pessimism and tragedy in human life.

The blue eyes of the book's title belong to Elfriede Swancourt, daughter of the rector of Endelstow [1,p.393]. Elfriede, who has little to do with society, becomes entangled with two men: the boyish architect, Stephen Smith, and the older literary man, Henry Knight. Ironically the two rivals have been close friends. Henry abandons her when he finds out that she had some lovers before him. In the end Elfriede dies as she was taken ill with a miscarriage. This is the brief summary made by Allan Manford in the preface of the novel [1,p.5-8].

There is a strong autobiographical element present in the novel "A Pair of Blue Eyes". The critic Allan Manford acknowledged that the character of Elfriede Swancourt is very close to that of Emma, Hardy's first wife [1,p.5-6]. Nevertheless, the novel is not totally an autobiography. It is just a work in which the author emphasizes his own experience of life. It is perhaps safest to say that although "A Pair of Blue Eyes" is not pure autobiography, it does have obviously links with the author's life. Furthermore, Michael Millgate in his book "The Life and Works of Thomas Hardy" mentioned that in all of Hardy's great novels there are frustrating, imprisoning marriages that may reflect his own first marriage. Besides, Millgate observed that Hardy even placed in Elfriede's mouth

words written by his wife in a letter to him. The action of the book is essentially concerned with the love triangle of Elfriede Swancourt, Stephen Smith and Henry Knight. Each of these characters is innocent and naïve in his own way. And this fact makes their small tragedy. This mood of pessimism in Hardy's works is evident. The critic Alan Manford emphasized the continual presence of Death in Hardy's novel like being a result of his stoical pessimism. According to his words there is a heroine in Hardy's fiction torn between lovers, a wedding that fails to take place and an ironic fate. These themes and motifs play important parts in Hardy's novels.

Initially the story is light and quiet, even comic sometimes, however the reader can feel melancholy and sadness while reading it. Apart from the actual death in the novel (Felix Jethway, Mrs Jethway and Elfriede) and the scenes that take place in graveyards, the element of death appears again with the near death of Knight on the cliff. The author could not have done this unintentionally. Even the character of Stephen describes his life as being as solitary as death. Another evident example is the moment when Elfriede says that she would like to die watching the morning star. After their parting Stephen watched the Elfriede's disappearance "with the sensations of a slow death". All these examples prove that the element of death is used very often in the novel.

Another element indicating Hardy's pessimism is the sunset. It is used twice, for example in the description when Elfriede is standing on the step illuminated by an expanse of western sky, and in another description we are told that these sunsets used to tempt her to walk towards them, as any beautiful thing tempts a near approach. In fact many scenes take place at sunset when the characters, especially Elfriede, are described in the rays of the sunset. Alan Manford compared the setting of the sun with the death of people[1,p.8]. Moreover, coexistent with the light there is shadow. There are many descriptions in which people and buildings, even the nature is seen only as shadows, thus creating a somber atmosphere. This style of describing things is very closely connected with Hardy's nature. Philip V. Allingham, the Contributing Editor of Victorian Web insists that Hardy's style is accordingly rough, sometimes awkward, but always commanding and intense. He also stated that Hardy felt that art should describe and comment upon actual situations, such as the lives of oppressed women. This is also the result of his pessimism and sense of tragedy in human destiny.

Thomas Hardy's doubt in what may happen tomorrow is reflected in his character's behavior. Elfriede Swancourt, whose character is the keystone of the novel, lived in an isolation that didn't afford her to have some

suitors or experience of courtship. The author compares her to Shakespeare's heroines who had seen no man other than their father. Elfriede's innocence and lack of experience are part of her attraction in the eyes of her admirers. The relation between Elfriede and Stephen Smith is very innocent. The social class also plays an important role in this relationship. Stephen is socially inferior to Elfriede, but not financially. This is one element around which Hardy constructs the plot of the novel. Although, the difference in social class between Elfriede and Stephen plays an important role, the root of their separation is the young couple's immaturity. They are not able to cope with some difficult situations that appear. For example, they were not ready to take the responsibility of a marriage. Talking about Thomas Hardy's pessimism, we can see that the majority of the characters (Elfriede, Stephen, and even Knight) have the tendency to believe that something bad will happen. For example, Elfriede was sure that her father will find out that she ran away with Stephen in order to marry him. She was thinking only about bad things that may happen with them, she believed that Mrs Jethway was spying upon her and she was living with a terrible fear.

Irony is another characteristic of Hardy's style. It goes along with his pessimism. It also helps to keep the plot as a unity. "A Pair of Blue Eyes" bears a melancholic ending that does not accord with the lightness of the beginning of the story.

The Northon Anthology of English Literature mentions that Hardy himself denied that he was a pessimist, calling himself a "meliorist", one who believes that the world may be made better by human effort. The Northon Anthology explains the root of Hardy's pessimism. It says that the sadness in Hardy novels, his inability to believe in the government of the world by a benevolent God, his sense of the waste and frustration involved in human life, his insistent irony when faced with moral or metaphysical questions, is part of the late Victorian mood. With this statement agrees "The Classics Network Editorial Team" relating that Hardy was trapped between the nineteenth and twentieth centuries, between Victorian and modern sensibilities and between tradition and innovation. He was a member of the naturalist movement seeing human beings as the victims of destiny or fate. We can find these characteristics of Hardy's nature in many of his novels, like "The Mayor of Casterbridge", "Tess of the d'Urbervilles", illustrating the irony of fate. The novel is given unity not only by the use of a number of parallel situations, for example, the chess games, the excursions to Windy Beak, and the conversations at Felix

Jethway's tomb, but also by the numerous ironies involved in the situations and relationships. One of the novel's main ironies is that Stephen Smith is replaced in Elfriede's heart by the man who has been his mentor and his good friend. The irony here lies in the fact that Stephen described Henry Knight as "the noblest man in the world, the best and cleverest man in England". It is clear that Hardy sees irony everywhere. He finds in human nature only perversity and frustration. Hardy sees the universe as a place of blind necessity and he describes the events in the novel as a world ruled by a power which takes no account of human aims. Thus, being indifferent to the man, the faith is very cruel. Bruce McCullough in his work "Representative English Novelists" affirms that Hardy had a temperamental inclination to the catastrophic [4,p.231]. The world as pictured by Hardy is a place of disaster where sinister powers are present. The evil outside man, in Hardy's view, is greater than the evil in man. Conversely, Hardy suggests in his novels, that the good which is within man is greater than the good outside him. Bruce McCullough explains the result of such a division. He relates that the conflict arises between the good in man and the evil in nature. It is a struggle between man and his environment. Furthermore, this critic thinks that Hardy was fundamentally a writer of tragedy and that he had a pronounced taste for uncommon and mysterious occurrences. The mystery is embodied in the person of Mrs Jethway. Elfriede developed a paranoid fear of her and the revelations the widow might make. This character comprises a lot of bad qualities like hatred, pessimism and revenge. She hates Elfriede because she thinks that her son died as a result of Elfriede's indifference. According to the critic Michael Millgate, indifference is the result of pessimism. Thus, we may say that Mrs Jethway is a pessimist, just as the other characters. We can even find in her nature some egoism and harmful feelings. She wanted to destroy Elfriede's happiness; she wanted to make Elfriede's life impossible. The seed of the ruination of the relationship between Elfriede and Knight is contained in her feelings of guilt about her past. Instead of discussing her past affairs frankly, Elfriede allows herself to be dominated by Knight's insistence that he could never love where he was not the first. This sense of tragedy in human life is very strong and deeply characterized in the novel "A Pair of Blue Eyes". The character of Henry Knight who considers his life "to some extent a failure", can be considered a pessimist too. He was obsessed by the thought of "untried lips". This way of thinking is very common in Hardy's novels. He was a pessimist in the way of judging things. His moral convictions were more important than his future. He was

not able to understand how a woman could love somebody before him, this though was torturing him. The behavior of men towards women in the novel is wrong and unfair. Philip Allingham observed that women in Hardy's works are limited to a very few, easily recognizable social roles and that they are oppressed by the men's influence [6]. This is the case of Elfrida that was oppressed by Henry Knight.

Thomas Hardy's conception of the novel is that the imaginative world must give the impression of reality; the events must strike the reader but the characters should belong to a real world. In Hardy's works we can't find any arguments or reasons for how someone should live or act in some situations. He just made a detailed description of the life of some people driven by their faith. The author lets the reader draw his own conclusions and find a certain moral in his novels. It is often said by many critics like Simon Gattrell, Bruce McCullough and others, that Hardy is a poet in his novels and a novelist in his poetry, just because in his novels his style is characterized by a certain rhyme that creates a kind of musicality or echo in the heroes' life. His works are very melodious and easy to read and understand.

As Hardy spent the first sixty years of his life in the nineteenth century, we can call Hardy a Victorian. And it was this century which formed many of his beliefs and ideas. On the other side, Garver Joseph in his book about the literary life of Thomas Hardy, says that the writer was aware that in order to be published he had at least to simulate the realistic convention of the Victorian novel and that is why Hardy seems to have considered himself a realist. As a realist Hardy felt that art should describe and comment upon situations that are actual, such as the life of rural population and of oppressed women. He wanted also to emphasize the importance of fate or destiny in our life. This element is very often used in Hardy's novels. Oxford Advanced Learner's Dictionary defines "fate" as the power that is believed to control everything that happens and what will happen in the future and that cannot be stopped or changed. In "A Pair of Blue Eyes", the element of fate is more associated with bad things that happened or will happen to somebody. For instance, the moment when Elfriede falls in love with Henry Knight, the best friend of her first lover, Stephen Smith, she believes that this is fate. In Hardy's novels, characters may come to their own destiny, yet in most of the cases the blind force proves to be stronger than them. In fact, this is the mood of Hardy's pessimism that lets the characters be driven by fate. They are not strong enough to make their lives and destinies the way they want it to be. They are driven by this conviction that the fate can't be

changed and they even don't try to make their life better or to build their happiness with the person they love. This is the case of Henry Knight. When he felt betrayed, even though he was not right, he thought that no hope could make his life better and he turned to destiny, regretting the life he had to bear. He gave up very easily without even trying to fight against his convictions and ideals of love. He was obsessed by the thought that he must be the first comer in a woman's heart and it is something unrealistic and unreasonably ideal upon which his love for Elfriede was built. When he eventually finds out the fact that Elfriede has had previous admirers, instead of accepting her for what she is together with her great love, which he does not doubt, he abandons her. This fact proves that despite writing ingenious essays upon the nature of women, he knows little about them. And that is why he could not pass over his beliefs, because it was also a part of his moral education. Henry was not strong enough to find in himself the powers to build a new, young family with the woman he loved. He was not able to understand the women's nature or probably he didn't want to understand Elfriede and to forgive her. At first sight this seems a very stupid and even a funny motif for separation of two persons that love each other so much. However, this is the reason of their separation. It was easier for him to break Elfriede's heart and to destroy their happiness. On the other hand, there is another character, Unity, Elfriede's maid. Even though she is a minor character and at first sight a less important one, she has a very strong personality. We can observe that she is the only character of the novel in which Hardy's pessimism is not reflected. The character of Unity is used by Hardy mainly as an element that emphasizes the details of Elfriede's last days from the time of her abandonment by Knight till her death. In this way, Hardy tries to focus the reader's sympathy towards the personality of Unity. As a servant, her life is going on practically around her mistress. In contrast to Elfriede, she is hardworking and loyal to her mistress. She is a very practical person, the quality which Thomas Hardy uses only in the characterization of Unity. When Elfriede returns exhausted from London, where she had run away with Stephen in order to marry him secretly, Unity is there to cover up for her. When Elfriede lost both Stephen Smith and Henry Knight and even her father was cold towards her and Unity was the only person who noticed that she was looking unwell, the only person in whom she confided. So, Unity, even a minor character, has a very important role. She is the one who is not influenced by the mood of pessimism running through the whole novel. On the contrary, she tries to do something good and useful for Elfriede, she really wants to help her.

Closely related to these motifs and ideas is the theme of Man and Time. At many points in the novel, the pessimism of Thomas Hardy interferes with these themes. The symbols of eternity and mortality are described as ironic elements that influence the actions and the characters. Not only the sea, the graveyards, the cliffs, are often present in the novel. The author also makes several references to the stars, a new element in Hardy's fiction. But as usual in Hardy's novels, influenced by his pessimism, the element of star is linked with death and sad feelings. As proof of that may serve the moment when Knight and Elfriede watch the morning star and Elfriede says: "that's how I should like to die", this is the reference to death but also it makes a comparison between Elfriede and the "eternally beautiful and nightly reborn star". Despite the author's pessimism that is very evident and the sad ending of the novel, the reader shouldn't think that it is primarily concerned with death and sadness. The author made a lot of beautiful and fine descriptions, many wonderful portraits of the characters and profound characterizations of feelings and emotions. For these aspects it should be admired. There are moments in the novel when it is very difficult to understand the real nature of Elfriede's character. She is an accomplished horsewoman, plays the pianoforte, and is interested in literature. She seems a very intelligent girl, however her lack of experience and her innocence is the reason of her unhappy, even tragic life. Of course, the pessimism of the author which influenced her character a lot played an important role in the course of her life. Hardy puts very much of himself in his fiction that is why it is to recognize some aspects of his nature in the characterization of his characters. The conflict in his novels arises from the fact that the characters are driven by human passions, prejudices and ambitions. And there are many cases when they are not able to win in the fight with their own emotions. Thomas Hardy made a wonderful description of all the feelings that influence our life daily. He tried to make a parallel between good and wrong feelings and what role they play in making our future. There is a strong evidence of these feelings in the personality of Elfriede. It is clear that her personality could be much stronger than it is presented in the novel if there were not the influence of all these emotions and human qualities.

In conclusion it may be stated that the pessimism of Thomas Hardy influenced the plot of the story and the behavior of the characters. The innocence of the three main characters as well as the melancholic and sad mood that run through the story is viewed as the result of the author's pessimism. It is evident that Thomas Hardy was a stoical pessimist and that his works reflect the sense of tragedy in human life.

Bibliography

1. Hardy, Thomas. *A Pair of Blue Eyes*, Oxford: Oxford University Press, 1985, 394p.
2. The Norton Anthology of English Literature, vol. 2, 5th edition, London & New York: W.W. Norton & Company, 1986, 2238 p.
3. Oxford Advanced Learner's Dictionary, Oxford University Press, 2000, 1539 p.
4. McCullough, Bruce. *Representative English Novelists: Defoe to Conrad*, New York, Evanstor and London, 1817, 359 p.
5. Millgate, Michael. *The life and work of Thomas Hardy*, London: Macmillan, 1984
6. Classics Network Editorial Team. (comp). The biography of Thomas Hardy from the Britannica Encyclopedia: <http://www.literatureclassics.com/showbiography.asp>
7. The Literature Network. (comp). (1999):<http://www.online-literature.com/hardy/>

ВЛИЯНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПОДРОСТКОВ - ПРАВОНАРУШИТЕЛЕЙ НА СПЕЦИФИКУ СОВЕРШЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Елена РОТАРЬ, Фак. Педагогики, психологии и
социальной работы, БГУ

Л. ПОДГОРОДЕЦКАЯ, ст. преп.

In the present research we discovered the level of IQ of crime-makers' adolescents with the help of the following methods: Raven and STUR tests. Non-verbal intellect (IQ) of such adolescents is developed worse then the verbal one. The author shows the connection between the IQ and the type of crime committed.

Детская и подростковая преступность растут во всем мире. Негативно отклоняющему от нормы поведению несовершеннолетних посвящено большое количество исследований. Однако мало внимания в литературе уделено взаимосвязи интеллектуального развития и специфике совершения преступлений несовершеннолетними преступниками.

Процент преступлений, совершаемый подростками, растет с каждым годом. За последнее десятилетие его абсолютный рост оказался в два раза выше, чем среди взрослого населения. На долю подростков приходятся такие преступления как кражи, грабежи, разбой-

ные нападения, изнасилования. Беспокоит тот факт, что у этих подростков интерес проявляется к порнографии, половым извращениям, ранним половым связям. Они курят, употребляют спиртные напитки, наркотики. У подростков – правонарушителей отсутствуют элементарные познавательные интересы, они игнорируют посещение школы, не приобретают трудовые умения и навыки.

Одной из причин роста преступности несовершеннолетних является снижение социального контроля. Сегодня многие родители из-за неблагоприятного материального положения оставляют подростков с родственниками, а иногда без надзора и уезжают работать за границу. Подростки перестают посещать школу, снижается уровень их интеллектуального развития, а главное – они попадают под влияние криминальной среды.

Предметом нашего исследования явилось влияние интеллекта подростков - правонарушителей на специфику совершаемых ими преступлений.

В качестве *гипотезы* выдвинуто предложение о том, что типология преступлений подростков связана с уровнем их интеллектуального развития.

На протяжении отрочества продолжается развитие мыслительных способностей и, как следствие, расширение сознания происходящего, границ воображения, диапазона сужений и проницательности. В силу характера преступности подростков на первое место при изучении данного явления выдвигается проблема личности преступника. Успех профилактической деятельности органов внутренних дел во многом зависит от того насколько всесторонне и глубоко изучена личность несовершеннолетнего преступника.

При рассмотрении личности подростка-правонарушителя большое внимание уделяется возрастным особенностям. С возрастом связаны определенные биологические и психологические изменения в структуре личности. Возрастом также обусловлен определенный уровень развития сил, интеллекта, влечений, поскольку “физически” становится возможным совершение определенных преступлений. На протяжении отрочества продолжается развитие мыслительных способностей и, как следствие, расширение сознания происходящего, границ воображения, диапазона сужений и проницательности. В силу характера преступности подростков на первое место при изучении данного явления выдвигается проблема личности преступника. Одной из важных характеристик личности является интеллект. Успех профи-

лактической деятельности органов внутренних дел во многом зависит от того насколько всесторонне и глубоко изучена личность несовершеннолетнего преступника.

В юридической литературе часто указывается на взаимосвязь образовательного уровня и личности преступника. По этому признаку можно судить о потенциальных возможностях личности подростка преступника в исполнении им своих социальных функций, зависящих в определенной степени от уровня его культуры, интересов. Говоря об уровне образования подростков преступников, надо заметить, что он более низкий, чем у сверстников. Среди них часто встречаются второгодники, бросившие учебу в школах, ПТУ, а некоторые учились во вспомогательных школах. Более 80% подростков преступников на момент преступления нигде не учились и не работали, причем наблюдается тенденция роста числа неработающих и неучащихся участников преступлений.

Нами были рассмотрены особенности интеллектуального развития подростков - правонарушителей. Адекватным средством диагностики уровня вербального и невербального интеллекта являются:

- Тест возрастающей трудности Равенна;
- ШТУР.

Было проведено изучение интеллекта подростков, стоящих на учете в детской комнате полиции г. Глодень. Эксперимент проходил в апреле 2006г. В исследовании участвовали 15 подростков, из которых - 10 мальчиков и 5 девочек. Возраст испытуемых находится в интервале 13 – 17 лет, средний возраст которых составляет 15 лет. Обследование носило индивидуальный характер.

Этими подростками были совершены преступления разной степени тяжести, а именно кражи, попытка изнасилования и проституция. Из пятнадцати обследованных подростков 67% не посещают школу, не работают; 33% -посещают, но все же учатся на плохо, убегают с уроков, относятся к школе отрицательно.

При проведении диагностики мы столкнулись с определенными трудностями. Непонимание инструкции, низкий словарный запас. Результаты проведенного нами исследования показали, что у подростков уровень невербального интеллектуального развития по методике Равена, находится в диапазоне от 8 до 71 процента успешности. Средний показатель интеллектуального развития среди испытуемых равен - 31%. Но только пять испытуемых получили результат больше 24%. Незначительно отличаются результаты подростков, посещаю-

щих школу от не посещающих. Так как средний процент успешности по тесту Равена у учащихся составляет 37%, а неучащихся – 21%.

В рамках нашего исследования представляет интерес сопоставление уровня успешности теста с квалификацией совершаемых преступлений испытуемыми. Самый низкий процент интеллекта наблюдается у испытуемых занимающихся проституцией – 23%, 24% - у совершивших кражу, и 72% (средний уровень интеллекта) – у совершившего попытку изнасилования. Из этих данных еще нельзя сделать вывод о корреляции между уровнем невербального Интеллекта и квалификацией преступления, т.к. выборка недостаточна в количественном отношении.

Рассматривая показатели по сериям методик, можно увидеть снижение результативности (IQ) у более успешных подростков по мере возрастания трудности заданий: серия А - 133,%; серия В – 98%; С – 78%;D – 49%; Е – 13%.Причиной, возможно, является низкий уровень развития свойств внимания, которые снижают результаты теста, также слабое развитие логичности мышления, установления закономерностей, недостаточный уровень развития перцептивно–конструктивных способностей.

Анализ теста ШТУР, выявил, что вербальный интеллект у подростков- правонарушителей, стоявших на учете в полиции, совсем не развит, так как не один из испытуемых не смог ответить ни на одну серию вопросов. Не развитость вербального интеллекта связана с тем, что 67% испытуемых не посещают школу с 4-го класса, а остальные 33% посещают только для “вида”. Вербальный интеллект формируется в процессе систематического обучения, предполагает усвоение научных понятий. ШТУР создан на основе школьной программы для неполной средней школы, а также усвоения общекультурных понятий. Это указывает на то, что подростки совсем не читают художественной и научной литературы, не смотрят познавательные телевизионные программы, не посещают кружки и клубы, которые бы способствовали их интеллектуальному развитию. Неразвитость вербального Интеллекта свидетельствует о малом объеме запаса знаний у несовершеннолетних правонарушителей, нехватке житейского и социального опыта, с другой стороны, о сниженной способности к хранению знаний понятийного мышления уровне логических абстракций, несформированности умения выделить существенное, а в основном - о недостаточно развитых интересах, низком общеобразовательном уровне, не полностью сформированных социальных оценках.

Таким образом, в процессе исследования интеллектуального развития подростков, стоящих на учете в полиции г. Глодень, выявлены следующие особенности:

- соответствующие показателя общего интеллектуального развития ниже среднего значения нормы;

- сравнение результатов методики Равена (невербальный интеллект) и ШТУР (вербальный интеллект), выявило значительное расхождение показателей в сторону снижения вербальных способностей. Полученные результаты обусловлены недостаточной сформированностью структуры языковых навыков, основной причиной которых является низкий культурный уровень социального окружения.

Возвращаясь к гипотезе, можно сказать, что наметилась тенденция взаимосвязи между интеллектуальным развитием подростков - правонарушителей и спецификой совершения преступлений. Подростки, совершающие более тяжкие преступления, показали средний уровень интеллекта. Совершившие менее тяжкие преступления обладают средним и низким уровнем интеллекта. Это доказывает, что специфика преступлений подростков в определенной мере связана с уровнем их интеллектуального развития. Судебно-психологическая экспертиза подростков является обязательным элементом расследования их преступной деятельности. Полученные нами результаты могут использовать эксперты в своей работе.

В заключение хотелось бы отметить, что преступность подростков при значительных масштабах распространения требует решительных, энергичных и целенаправленных мер по ее предупреждению. Для этого следует постоянно совершенствовать формы и методы работы с трудными подростками, формировать позитивное отношение к школе. Задача профилактических мер прежде всего стоит в снижении уровня преступности подростков, недопущении разлагающего влияния подростков преступников на других подростков и пополнения ими рядов взрослых преступников-рецидивистов.

В решении этой и других задач важная роль принадлежит мерам общей и индивидуальной профилактики, применяемой органами внутренних дел и психологов в целях устранения причин и условий, способствующих преступлениям подростков.

Эффективность такой деятельности в значительной степени зависит от того, насколько данные меры базируются на положениях, разработанных криминологией, уголовным правом, уголовно-исполнительным правом, психологией, педагогикой.

Библиография

1. Васильев, В.В. Юридическая психология – Спб.: Питер Пресс, 1997. – 657 с.
2. Вельчев, А.Д.; Мошак, Г.Г., Подросток и правонарушение /Под ред. Костаки Г.И. Киш.: Карта Молдовеняскэ, 1990. 124 с.
3. Дружинин, В.Н. Психология общих способностей - Спб.: Питер, 2002.- 368 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).
4. Чуфаровский, Ю.В. Юридическая психология. Учебник для юридических ВУЗов. – 2 изд., и доп. М. Юриспруденция, 2000. 330 с.

JAMES MATTHEW BARRIE'S CHILDHOOD AS MIRRORED IN "PETER PAN"

Mariana Şoldan, Foreign Languages and Literatures Faculty
Scientific advisor: Lara ALADIN

Scopul acestui articol este de a colecta evidențe că renumita lucrare "Peter Pan" scrisă de J.M.Barrie nu este doar o aventură fantastică pentru copii, dar o descriere a copilăriei autorului. Articolul reprezintă o analiză a acelor detalii din biografia autorului care și-au găsit oglindire în lucrarea sa, personajele de bază întruchipând temerile și așteptările autorului.

"Peter Pan" represents an extraordinary book full of exciting moments that remind us about our childhood. The boys that can fly as we could in our childish dreams, they have a lot of adventures with Pirates, Indians, Mermaids, exactly as we had in our imaginary world after listening to or watching an adventure story. But its underground hides a depressed life of the author.

J. M. Barrie's style of expressing his own life into a book for children through a fantastic world, amazing characters that are kids, Indians, Pirates is a treasure for the Art. While children enjoy the imaginative story and flights of fancy, the adults read between lines about the author's hard existence which may contribute to the understanding of how important the adult's role is in the formation of a child.

The present research aims at collecting evidence that the illustrious work written by James Matthew Barrie is not just a children's fantasy adventure, but a sad description of the author's childhood. Roger Lance Lyn Green wrote in his book "Fifty Years of Peter Pan" that it is the only children play that is also a great work of literature.

Getting acquainted with the author's life and while reading the unabridged publication of the book "Peter Pan" we can understand why the story is attributed so much value and importance.

The objectives of this research are to find elements of the author's biography in his book "Peter Pan" and to trace who Peter Pan and Wendy were in his life. The problem that interests me is parent – child relationship which is given prior attention to.

The extract from "James Matthew Barrie and the Lost Boys" written by Andrew Birkin provides some description of the sad moments that Barrie lived in his childhood. There were ten children in their family and Jamie, as he was called, was the ninth. His mother told them different stories from her childhood. And Jamie always liked to imagine himself a participant of those plays. When he was seven, his brother David died in a skating accident. David had been the mother's favorite child, and she fell into depression. He tried to gain his mother's affection by dressing up in the dead boy's clothes. His brother always said that she could not see all children around her growing and her little David not. Barrie felt that she loved in him little David and not him. And so in his unconsciousness a little boy was living, with somebody else's face and who was eager to be loved not like David, but as Jamie.

"Peter Pan" is a play about a boy who refused to grow up. It contains beautiful and stimulating descriptions of adventures in a happy atmosphere. The major theme of the play is "growing up" or not with the character of Peter Pan waiting to remain a child for ever in order to avoid the responsibilities of adulthood. This theme of "growing up", as Alan Taylor wrote in his article "Peter Pan", goes along with the theme of death and innocence, explained by his brother's death at an early age. Peter Pan remains an innocent child because he can not feel the pain of death affecting him. Peter has one emotion only: gladness, and occasionally to that he adds fury, he forgets soon after the fact anything that is not happy and lighthearted: "I always forget them after I kill them". [6, p.49]

James Matthew Barrie was born in Lowland village of Kirriemuir in Forfarshire. His father, David Barrie, was a handloom weaver, and his mother Margaret was the daughter of a stonemason. There was a warm friendship between him and his mother until the death of his elder brother David, a loss that marred the whole of his life. Particularly this sad event is recurrently observed in the novel. The Lost Boys could speak of their mothers only in Peter's absence, the subject being forbidden by him as silly. [6, "The Island Come True" Chapter Five, p.57). When Wendy was describing the mothers like the most wonderful creatures, Peter said that she was wrong about mothers. Long ago he thought that his mother could always keep the window open for him; so he stayed away for "moons and

moons and moons”, and then flew back, but the window was bared, the mother had forgotten all about him and there was another little boy sleeping in his bed. [6, “Wendy’s Story” Chapter Eleven]

Barrie’s mother cherished the memory of David as a boy never growing older when everyone else around her did. And poor Barrie wanted so much to remain a little boy, a little David, to feel at least if not the love for him but the love for his brother, to look into her eyes and to see care even if he understood that all this did not belong to him.

His best moments of childhood passed in his communal wash-house, where he made up plays with his friends and acted in them, a time when he was himself but not his dead brother. And as the author said in his “Dedication” that wash-house was not only the theater for himself. It was the original of the little house the Lost Boys built in the Never Land for Wendy, the chief difference being that it never had John’s tall hat as a chimney.

At the age of thirteenth J.Barrie left his home village. At school he became interested in theater. He observed his classmates like an outsider. The boys were tall and interested in girls, while he remained small and it seemed he never had a girlfriend. Although Barrie idealized childhood in print, his own was unhappy because of his short constitution. At seventeen he was five foot and he had stopped growing. It is reported that girls ignored him and he became a quiet person that was more interested in his own thoughts and feelings than in spending time with other people. He had no friends and the only company for him was silence. In the novel this fact is revealed by making Peter Pan a tiny boy who rejects any friends.

J.Barrie continues his studies at Dumfries Academy at the University of Edinburgh. He received his M.A. in 1882. After working as a journalist for the “Nottingham Journal” in 1885 he moved with empty pockets to London to work as a freelance writer. The first title of the book when he published it in 1904 was “The Boy Who Would Not Grow Up” and it was a play in three acts.

While reading “Peter Pan” we get acquainted with many characters that live interesting moments and have a life without problems. The main personages are Peter and Wendy. Reading through the author’s biography we get an understanding of who these children are and their relation to the writer’s life. Alan Taylor and Roderick Graham wrote in their article “Finding Never Land is realized on Friday” that “Peter Pan” evaluated from the stories that Barrie told Sylvia Llewellyn Davies’s five young sons, whom he met while he was walking in the park. She was a motherly

figure, with whom Barrie formed a long friendship. Her sons were George, Jack, Peter and Michael. Nico, the youngest, was not born until 1903. When Sylvia Llewellyn Davies and her husband died, Barrie became the unofficial guardian of her sons, but in reality he was reported to be the sixth child rather than an adoptive father. In the book, Wendy and Peter adopted parents' responsibilities. Wendy accepted to act like a mother for the boys and Peter was supposed to be their father, but he would accept the role if it was just a "pretend" [6, "The Little House" Chapter Six]. Alan Taylor mentioned that in "Peter Pan" Barrie modeled the Darling family on the Llewellyn Davies menage. The name of Peter came from two sources: Peter Llewellyn Davies, the name of the youngest of the boys and Pan stands for the Greek God of woodland. [1, p.2]

J.Barrie first met George and Jack in 1898, when they were five out walking with their nurse in Kensington Gardens, where Barrie also took his giant SanBernar, Parthos. Andrew Birkin wrote that George was the most precocious of the siblings and went out of his way to cultivate Barrie. He didn't no Barrie. To him, he was not a famous writer but a man with a tickly cough who smoked a pipe, could wiggle his ears comically and do magic things with his eyebrows.

To Barrie, George represented a boyhood ideally: pretty, capricious, cocky. Exactly as Peter Pan, is represented: a free and innocent child that can fly thanks to these qualities. In Chapter Three "Come Away, Come Away" Peter was teaching children how to fly and he told them just to think lovely, wonderful thoughts and they lifted them in the air. He finds something funny in everything. For example, when children were flying to Never Land they were sleepy. And that was a danger. As soon as they woke up they fell down and this thing amused Peter. [6, p.40]

In his dedication "Peter Pan or the Boy who would not grow up/ To the Five" Barrie denies George being the prototype of Peter Pan. He wrote that he supposed he always knew that he made Peter by rubbing the five of them violently together, as the wild man with two sticks produced a flame. He said that he was sometimes asked who and what Peter was, but that was all he was, the spark from them.

Nico said that Barrie was innocent – and that is why he could write Peter Pan. The character of Peter Pan may be viewed as Barrie's alter ego. The idea of a boy who didn't want to grow up to see all the problems and disappointments of adulthood appeared in him from an early age. When he was living in Kirriemuir, he knew many children who didn't grow up because they died young, including his elder brother David, who was kil-

led in a skating accident. This time of his existence changed a lot in the author's inner world. He played the role of his dead brother so long that he lost his childhood. In the novel, poor Peter was crying when he lost his shadow, and this is the analogy to the author's loss of childhood.

When his mother died he wrote a book about her, Margaret Ogilvy. It was Barrie's attempt to reform and freeze the past, when he could always play games. In the chapter "When Wendy Grew Up" Peter, similar to the author, refused to grow up. He said he did not want to go to school and learn solemn things. He didn't want to be a man. And when Mrs. Darling stretched out her arms to him, he repulsed her. [6, p.174]

J. M. Barrie said that the horror of his childhood was that he knew a time would come when he also had to give up the games, and he did not have any idea of the way it could be done. He felt that he should continue playing in secret. Peter said that every time when a child said "I don't believe in fairies" there was a little fairy somewhere that fell down dead. He spent his time dreaming, finding a new world where he could be famous through his great adventures. In such a way Peter Pan appeared. One who is known for the battles with pirates, where he got the victories. He is surrounded by two wonderful girls. One is Wendy Darling from London and the other is Tiger Lily, proudly erect, princess in her own right. She is the most beautiful of dusky Dianas and the belle of the Piccaninnies, coquettish, cold and amorous by turns. And he, as a knight, saved them both. The other Peter is always alone and is looking for a mother. And this Peter shows how much Jamie suffered in his childhood. He loved his mother so much and longed for his mother's love. But his mother chose to love in him only David's qualities. And Jamie, like Peter, was looking for that dear person who would like him, but not somebody else, and who would wait for him until he came back.

J. M. Barrie spent his first eight years living and learning about life among the hard-working, poorly paid weavers, and it was from these early memories that a big part of his works developed. His mother, Margaret, became his greatest inspiration, always retelling stories of her own childhood, encouraging him to read at every opportunity, and to enlarge his imagination by writing his own tales of adventure. These facts, as it is mentioned in the Angus Council's article where Barrie's biography is reported, appeared significant in the development of the two main characters of the "Peter Pan" story, with Wendy representing his mother. Andrew Birkin in his work "James Matthew Barrie and the Lost Boys stated" described how the name "Wendy" originated. Barrie said that he

had to “invent” the name Wendy. He wanted to use an uncommon name for the girl, so his original name for the character of Wendy was “Mia Angela Carol Darling”. The name Wendy came about because Barrie’s friend, poet William Henley, called him “friend”. Henley’s four year old daughter Margaret when hearing this word could only pronounce it as “My Fweindy” or “Fwendy-Wendy”.

The first five chapters of the story introduce the main personages. Wendy can be found as a copy of the author’s mother. And as Barrie declared in his mother’s biographical work she was an orphaned “little mother” who had to raise her younger brother. They lived in poverty and her father had to work hard to earn money. Similarly, Wendy had to look after her brothers because her parents couldn’t afford to pay a nurse for their children. Her parents were not very rich. Her father, Mr. Darling, was always counting money. It was a problem in their family. After a week or two after Wendy came, it was doubtful whether they would be able to keep her, as she was another mouth to feed. Mr. Darling was frightfully proud of his wife, but he was very honorable and he said on the edge of her bed, holding her hand and calculating expenses. After a long time of judging about their expenses but at last Wendy remained with mumps reduced to twelve six, and the two kinds of measles treated as one. [6, p.2-3]

Margaret had ten children. She always read to them tales about pirates from R. L. Stevenson’s adventure stories in the evening. All the children were standing around her and listening. The author shows this moment in the story, when Wendy tells the Lost Boys different stories in the evening, just like Mrs. Darling did. And the boys listened very attentively, they liked the evenings and they were eagerly waiting for them. Wendy acted as mother for them and she understood that she had no experience playing a mother role, but she tried to imitate her own mother’s behavior and to manage to win the boys over. [6, p.80] Barrie’s parents were working a lot to earn money and to send their children to the University. Wendy noticed with gentle concern that Peter did not seem to know that this was rather an odd way of getting his bread and butter, not even that there are other ways. (Peter followed birds that had food in their mouths suitable for humans and snatched it from them) [6, “The Flight” Chapter Four p.40]. In her role of a mother Wendy, like Margaret, became brave enough to sword fight both Pan and Hook. She is very courageous while protecting her children.

“Peter Pan” is a great work of literature and a world famous book for children in which the author expressed his life in an allegorical way. He

created a perfect world of childhood Never Land which is marvelous at the surface and grey inside. The surface represent the innocent world of children that are living without thinking about problems, they do not care about how and where to earn the money, they take everything from their parents, like Peter from birds. They are so happy and light that they fly in their dreams, enjoying everything around them.

The grey part is the author's childhood which he had lost to early. The death of his brother and his mother's depression made him act. Even though he was only seven he found a remedy for his mother: playing his brother's role.

This story is a captivating adventure for children and an overlook of the grownup's past. While kids simply enjoy the reading, the mature people remember their childhood and they find between the lines how important childhood is for a kid, and how they wait a kiss at night. Barrie wrote in his "Dedication" that he didn't remember whether "Peter Pan" was a last desperate throw to retain The FIVE of them for a little longer, or merely a cold decision to turn them into bread and butter. [4, p.2]

Bibliography

1. Taylor, Alan. Angus Council. (comp).(1998). *Peter Pan* Retrieved September 5 from World Wide Web: <http://www.slainte.org.uk/skotauth/scauhome.htm>
2. Taylor, Alan and Graham, Roderick. B.B.C. (comp). (2004). *Finding Never Land is realized on Friday* Retrieved September 7 from World Wide Web: http://www.bbc.go_uk/eclectica.org/vgn1/contributor_notes.htm/#mondor
3. Birkin, Andrew. *J. M. Barrie and the Lost Boys* Yale University Press; New Ed edition 2003, 344 p.
4. Barrie, J.M. Scottish Paper.(comp).(1912).*Peter Pan or the Boy who would not grow up/To the Five/ Dedication*. Retrieved from World Wide Web: <http://www.slainte.org.uk.skotauth/scauhome/media.fostshien>
5. Barrie,J.M. *Margaret Ogilvy, biography* Scholarly Pr 1980, p.49
6. Barrie,J.M. *Peter Pan* London. Penguin Popular Classics.1995.p.185

FRANKENSTEIN: THE THEME OF FRIENDSHIP

Liudmila TEMCIUC, Foreign Languages and Literatures Faculty

Scientific advisor: Ana MUNTEAN

Articolul dat are menirea de cercetare a temei singurătății și prieteniei adevărate. Scopul articolului este de a afla calitățile anumitor carac-

tere, de exemplu: bunătatea, credința, dreptatea; pe baza cărora se construiește prietenia adevărată. Tema singurătății este actuală și-n zilele noastre. Ea este una dintre cele mai principale și des întâlnite teme în literatură. Mary Shelley, ne expune foarte clar pilonii corelației dintre eroii romanului „Frankenstein” care ne ajută să scăpăm de singurătate.

Loneliness and isolation are major themes throughout Romantic Literature. “Frankenstein” by Mary Shelley provides brilliant examples of friendly relations among the personages as well as painful desires and attempts to make friends and get rid of loneliness.

I have chosen this theme because it is vital even nowadays. The theme of friendship is recurrent in literature, nevertheless it demands analysis and investigation as it is an abstract notion that is not easy to define. It is very difficult to find out the qualities that we should have to build a real friendship. What does it mean to have a really good friend? Is it only to help one another in difficult situations or is it something more?

The aim of this research is to define and to analyze the theme of friendship, as viewed by the author of the novel Mary Shelley, and observe the multitude of friendly relationships among the personages.

There existed real friendship between such characters of the novel as Elizabeth and Frankenstein. Their friendship was so close that it was transformed in love.

On the other hand, the monster created by Victor Frankenstein longed for a real friend too, but what prevented him from having one? In order to answer the question we intend to find out those qualities of the personages created by Mary Shelley, which may help establish friendly relationships which have always been a problem with humanity.

The deconstructive method will stand at the basis of this research.

Frankenstein is a world-famous story of a doctor who through his investigations created a monster without holding any responsibility of how this creature would fit into the human world. Both characters in the novel, Victor Frankenstein and the monster, share the two opposite and complementary sides of the human personality. They are two separate beings, but existing in a relationship of interdependence Victor Frankenstein's creature, the monster, can be considered his alter ego. The monster is capable of feeling emotions, he is very sincere. Doctor Frankenstein is the archetype of a classical mad scientist. The scientific knowledge he achieves through his research and in fact, his work became a failure, a consequence that will lead him to desolation and loneliness.

This is one of the most important problems which require investigation: What are the necessary conditions for establishing friendly relations among people? How to help people avoid loneliness and isolation?

We can observe several relationships in the novel "Frankenstein". First of all it is worth commenting on the sincere and affectionate friendship that reigned in Frankenstein's family. Everybody was happy, they helped one another, took care of all the members of the family. The most beautiful and adored companion of all Frankenstein's occupations and his pleasures was Elizabeth. Everyone loved her. She became for him more than a sister. Some years later this friendship will be transformed in love.

The saintly soul of Elizabeth shone like a lamp in the peaceful home. Her sympathy was theirs, her smile, her soft voice, her hair was "the brightest living gold, her brow was clear and ample, her blue eyes cloudless, and her lips, and the moulding of her face so expressive of sensibility and sweetness, that none could be hold her without looking on her as of a distinct species, a being heaven-sent, and bearing a celestial stamp in all her features". Harmony was the soul of Victor's companionship, and the diversity and contrast that subsisted in their characters drew them nearer together. Elizabeth had a calmer and more concentrated disposition. The relationship between Frankenstein and Elizabeth made them perfect because they balanced each other. Frankenstein was the scientific and mechanical part; Elizabeth was the soothing, gentle, feminine influence that prejudiced out the literary and scientific passion. This friendship not only complimented each other's lives, but was also an integral part. Elizabeth is the character presented by the author as being devoted, sincere, being ready to help everybody when needed. She wasn't simply beautiful, her soul was also gorgeous. Friendship was something saint and extremely important for her.

When Frankenstein left his family in order to study and later on created the monster, that creation of his meant the destruction of his as he got more and more lonely and isolated. After returning home he found out the troubles which had happened. He blamed the monster for the misfortunes of his family. All the members of the family felt terrible. That's clear evidence that there is no friendship between Victor and the created monster. He enters life eight feet tall and enormously strong but with the mind of a newborn. "His yellow skin scarcely covered the work of muscles and arteries beneath; his hair was of lustrous black, and flowing; his teeth of a pearly whiteness; but these luxuriences only formed a more horrid contrast with his watery eyes, that seemed almost of the same colour as the dun white sockets in which they were set, his shriveled complexion and

straight black lips. When his jaws were opened he muttered some inarticulate sounds, he was the miserable monster made by Victor". The monster proceeds to kill Victor's youngest brother, best friend, wife; he also indirectly causes the deaths of two other innocents, including Victor's father. The guilty person was Victor who created the "wretch".

If we try to characterize Victor we find out that he was a young Swiss boy who grew up in Geneva reading the works of the ancient and outdated alchemists. After going to Ingolstadt he learned about modern science and, within a few years masters all that his professors had to teach him. He became fascinated with the "secret of life", discovered it and brought a hideous monster to life.

The monster tried to be good with people, he wanted to help them; he learned their language, habits, cultural behaviour. He lived near the De Laceys' family. At first sight, it was a simple family but we observed much love and understanding there. Everyone was so kind and patient; they loved each other very much. While they were poor, their hearts were rich. Everybody had their work to do, to which they were devoted. The monster observed all that and learned everything he could. When they were unhappy he felt depressed, when they rejoiced, he sympathized in their joys. The monster admired the perfect forms of his cottagers – their grace, beauty and gentle manners. Though the monster tried to be like a usual man, he even studied languages, literature and politics, still people rejected him, they were afraid of him. They couldn't even admit that there existed a choice to make friends with him, to speak with him and to help, because he needed that very much.

The choice of nouns selected by Mary Shelley to denote Frankenstein's creature is significant. She named him "monster", "creature", "demon", "fiend" and "wretch". All these words are negative. People pronouncing these words can not have good intentions. They can not establish any friendly relations, they can not long for them.

The monster desired the friendship of De Laceys family, but didn't find it. He hoped that they had enough charity in their hearts for him. He had no home, no family, nobody loved him. That's why he wanted to make friends with them. De Lacey's rejection made him angry and revengeful. He was sensitive and very aware of the isolation he experienced, he wanted to reach out to the De Lacey's to end his loneliness.

The conclusion to which we may arrive is that every creature needs a companion or friend in this life. One can not exist in isolation. Thus, it was only natural that the monster asked Victor to create a female for him. He

explained to Frankenstein that he had no friends and was lonely and his quest in life was for companionship and understanding. It was his loneliness that made him savage. He needed a female in order not to feel so miserable in the world. Frankenstein didn't want to leave the monster lonely, but at the same time he realized that he couldn't create the monster. This time he grew conscious of the consequences which might happen in the future.

While reading the novel there was a question which permanently bothered me – “Why and How do we create “monsters” that destroy innocent people? Which are the obstacles of friendly cooperation among people? At this point we need to observe certain similarities between Victor and the creature. Victor was the scientific and mechanical part but he ignored the society, he was lonely and isolated from the world, just like the monster he created.

The monster also had no friends he searched for friendship but failed to find it and revolted.

The blame for this change lies on Frankenstein, who created the “fiend”, because he made him as the only one of his kind and then abandoned him, even forgot about his existence.

It is important to mention that only Victor was the only person with whom the monster had any sort of relationship. Isn't it strange? A dreadful wretch tried to speak with Victor, asked Victor to create a female for him. Victor was a very strange personality. He cut himself off from the face of the world. Similar to the monster, Victor was isolated from the society; he was lonely in the world.

A very important thing that should be mentioned is that Frankenstein didn't destroy his own creature. He only kept warding off his duties and responsibilities.

It is easy to understand that the creation of the monster means his own destruction and gradually our mad scientist gets more and more isolated and lonely in the world.

If we compare the friendship between Victor and the monster with the relationship between Victor and Henry, we can find out that these two friendships differ very much. As well as Elizabeth, Henry was Frankenstein's only close friend outside the family. That can be explained by the fact that Frankenstein preferred to know few people than many in the world. He felt happy because he had a very devoted friend. These friendships helped him to survive in the world.

The relationship with the monster wasn't the same. It was quite strange. Victor may have been afraid of him, because the monster was

ugly, but something attracted him. Only Victor spoke with the wretch. Only Victor didn't reject him, like the others did. In the end he understood that he was responsible for the monster's state of isolation.

When the monster's request was refused, he came to the conclusion that he could never be happy. And his purpose was to make Frankenstein's life also miserable and unhappy. Their battle caused the destruction of Frankenstein's family and friends, which were also killed.

It becomes evident that real friendship may exist where there exists. Among the themes which prevail in the novel the theme of dangerous knowledge is worth giving attention to: love, affection, devotion, patience, understanding. Besides these qualities, physical appearance has a significant role in making people establish friendly relations. Despite the monster's positive qualities, his inborn talents and achievements, his repulsive ugliness became the major and only impediment in his relations with people. All his attempts to approach people failed on account of his hideous exterior, which scared everyone whom he met. The pursuit of knowledge is at the heart of "Frankenstein", because Victor creates the monster, trying to find out the secret of life. But this ruthless pursuit proves dangerous, as Victor's act of creation eventually results in the destruction of everyone dear to him.

Sublime nature marks another important theme in the novel. The influence upon the nature is very high. Victor found out his tranquility in the arms of the nature.

"When happy, inanimate nature had the power of bestowing on me the most delightful sensations.

A serene sky and verdant fields filled me with ecstasy. The present season was indeed divine; the flowers of spring bloomed in the hedges, while those of summer were already in bud".

The same happens with the monster. "After a hellish winter of cold and abandonment", the monster feels his heart lighten as spring arrives. The nature inspires both personages. The influence of nature on mood is evident throughout the novel.

Bibliography

1. Swan, M. *Practical English Usage*. – Oxford University Press, 2001. – 648 p.
2. Arthur Paul Patterson "Essay on Mary Shelley", *Frankenstein or Modern Prometheus*, Canada, Copyright, 1996.
3. M. Shelley, *Literary Essays on Frankenstein*, New York, 1998.
4. [Http// www. bibliomania. com / literature / Frankenstein / html](http://www.bibliomania.com/literature/Frankenstein/html).
5. [www. sparknotes. com](http://www.sparknotes.com).

CERCETAREA CA FORȚĂ MOTRICE A DEZVOLTĂRII ȘTIINȚELOR POLITICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Nicolae VASCĂUȚAN, Fac. de Relații Internaționale
Științe Politice și Administrative, USM

Republic of Moldova after a long period of soviet increasing tries to develop in a new rapidly changing world. In this world, the formula watching-searching-predicting is the main reason to survive. Therefore, political science gives the possibility to understand the challenges of the modern world. Republic of Moldova chose the way of democratization and liberalization determined itself to develop political science. This science is enhancing in Moldova in two ways: the first way represents researching within university level; the second way is represented by non-governmental organizations aria. The main resource of political researching is scientists. The analysis of employment market shows the limited aria of possibilities to become employed for young political scientists. So, what we are going to do in order to change the situation? To my mind, the solution could be to perform the educational process according to modern world references.

Științele politice sunt un domeniu nou de cercetare științifică în RM. Astăzi tot mai mulți abiturinți apelează la studierea științelor politice în instituțiile superioare de învățământ (tabelul 1), tot mai mulți actori politici simt necesitatea de fi la curent cu cercetările politice, un procent crescând al populației se le acordă atenție sondajelor de opinie publică și analiza politică respectiv este un factor important în cadru politicii de marketing moldovenesc.

Crizele social-politice din ultimul timp au arătat necesitatea modernizării întregului sistem de valori și mecanisme pentru integrare în comunitatea mondială. Astfel apare necesitatea să percepem ordinea lumii înconjurătoare cu ochii celor care o făuresc așa că iese la iveala necesitatea unor studii politice competente pentru a nu rămâne în urmă de la dinamica dezvoltării lumii moderne.

Pentru a înțelege algoritmul evoluției științelor politice și potențiala arie de extindere trebuie să analizăm dezvoltarea ei. Către 1991 – 1992 în RM toate cercetările științifice în domeniul situației socio-politice se limitau Institutul de filosofie, sociologie și drept, la Asociația politologilor și revista cu caracter științific Moldoscopie în anii următori observăm o creștere continuă a centrelor de cercetare pe lângă instituțiile superioare de învățământ: în 1993 este înființată Academia de Administrație Publică pe lângă Președintele RM. La USM către 1995 se înființează FRISPA, în 1996

se crează prima instituție privată Institutul de Relații Internaționale „Perspectiva”, către 1997 este deschisă Institutul de Relații Internaționale și Științe Politice, la 1998 se crează Academia de Relații Internaționale și științe diplomatice care către 2002 trece în Institutul de relații internaționale din Moldova. De la 1998 se obsevă o nouă ramură a cercetării politice prin apelarea la birouri de cercetare politică și ONG - uri specializate: Institutul Politicilor Publice, Institutul de Marketing și Sondaje, ADEPT, Serviciul independent de sondaje și informații OPINIA, IDIS "Viitorul" (de la 585 ONG-urilor înregistrate în 1998 la 5395 în anul 2005, potrivit Ministerului de Justiție).

	USM		ISPRI		ARI 4	IRIM	Academia de administrație publică pe lângă Președintele RM		total
	La zi	FF	La zi	FF	La zi	FF	La zi	FF	
1993	25	-	-	-	-	-	-	-	25
1994	96	-	-	-	-	-	-	-	96
1995	271	-	-	-	-	-	-	-	271
1996	443	-	-	-	-	-	68	-	511
1997	594	-			-	-	156	-	750
1998	752	-	102	27	-	-	278	-	1159
1999	891	-	339	63	-	-	345	-	1638
2000	958	-	587	141	175	-	441	35	2337
2001	1388	-	753	273	445	-	425	73	3357
2002	1859	104	668	327	625	-	237	86	3906
2003	2342	240	654	389	625	195	150	-	4595

Tabela 1: Studenții care își fac studiile în domeniul științelor politice în instituțiile superioare de învățămînt din R.M.

Pe lângă aceasta analiza politică a devenit un criteriu important în activitatea marilor companii (politica investițională) și a organelor de stat (s-au creat secții de analiză politică pe lângă Parlament, Președinte, Guvern, etc). Un număr impunător de organizații (PNUD, comitetul Helsinki pentru drepturile omului, Organizația Internațională pentru Migrație, CAMIB) și fonduri internaționale (SOROS) oferă granturi pentru proiecte, cercetări .

Astăzi FRISPA oferă studenților săi posibilitate să studieze în cadrul facultății la așa specialități ca relații internaționale, politologie și instruire

juridică, politologic, limbi moderne, administrație publică, educație civică. Astfel existența catedrelor de relații internaționale, politologic și administrație publică, științe juridice, limbi moderne oferă studenților posibilitate să acumuleze cunoștințe integrate nu doar în științe politice ci și discipline interdependente de ele. În perioada 1999-2005 FRISPA au absolvit-o circa 1500 de studenți.

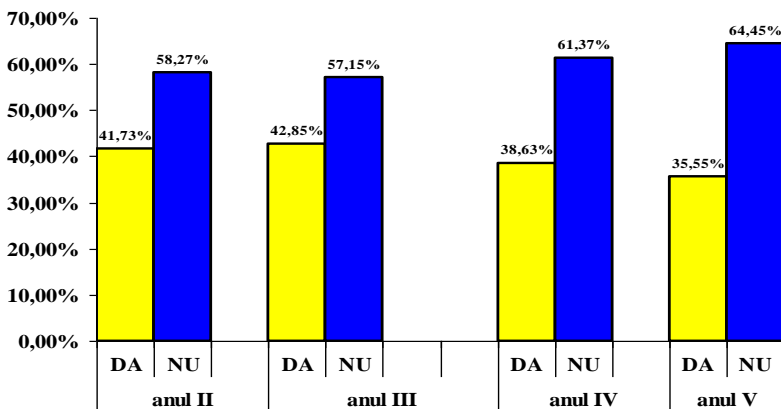
Un potențial loc de pentru studenții FR1ȘPA ar putea fi :

- pedagog la instituții de învățămînt, mediu și superior;
- activarea în cadru organelor autorităților publice locale și centrale;
- activitatea în cadru ONG-urilor și Instituții de cercetare activitatea în cadrul organizațiilor internaționale de studiu politic;
- activitatea în calitate de personal tehnic în cadru reprezentanțelor diplomatice;
- activitatea în cadru în cadru birourilor locale ale organizațiilor internaționale.

Probleme ce apar la absolvenți pentru angajarea în cîmpul muncii conform specialității:

- un grad scăzut al abilităților practice, lipsa totală sau parțială de experiență;
- salariul insuficient pentru tinerii specialiști;
- lipsa unui interes determinat asupra cercetărilor politologice/sociologice din partea statului și a instituțiilor cu caracter politic (Așa conform datelor Studiului asupra Dezvoltării Organizațiilor Neguvernamentale din Republica Moldova din 2001, cu partidele politice din republică colaborează 16% din ONG-uri: 5% dintre organizațiile neguvernamentale sînt consultate în anumite probleme, 3% din ONG-uri inițiază proiecte în comun cu partidele politice, 2% din ONG-uri sînt contractate pentru anumite servicii, activități și tot atîtea ONG-uri participă în campaniile electorale);
- FR1ȘPA este a 3-a după mărime facultate la USM (2700) și în același rînd are 2-a ca mărime număr de restanțieri (aproximativ 900) aceasta este un exemplu elocvent că cantitate nu înseamnă încă calitate;
- influența legaturilor de natură familiară asupra evaluării obiective a studenților;
- autoaprecierea scăzută a studenților referitor(schema 1 rezultatele răspunsurilor studenților intervievați). În sondaj au participat 341 de studenți FR1ȘPA, dintre care 115 sunt anul II, 93 anul III, 88 anul IV, 45 anul V.

Credeți că specialitatea aleasă vă va permite să aveți un viitor asigurat pe teritoriul Republicii Moldova sau peste hotare ?

Să luăm de exemplu ex-grupele 501/502 din promoția 2004-2005 observăm că din 39 de absolvenți 15 s-au angajat în câmpul muncii și doar 6 lucrează în baza specialității(studiul facut de Centrul Programul de Contribuție Civică).

Astfel vedem problemele acute de încadrare în câmpul de cercetări politice este o defavoare nu doar personală al absolventului, ci și un prejudiciu adus dezvoltării științelor politice autohtone.

Soluții și propuneri

- adaptare la condițiile de existență al studenților în cadru unei economii de piață prin dezvoltarea programului de studiere conform procesului de la Bologna care ar permite un acces mai amplu la experiența instituțiilor europene.

Așa cum menționează D-nul Rusnac³⁸: „importanța procesului de la Bologna în crearea unui spațiu european al învățămîntului și al unui spațiu european al cercetării științifice ca doi piloni principali ai activității universitare. Actualmente, această evaluare are pentru noi profesorii, doctoranzii, masteranzii, studenții de la Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative o însemnătate deosebită, din motivul că vizează în

---

³⁸ Sacă V. „Realizări, probleme și perspective ale științei politice (la 10 ani ai Facultății Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a Universității de Stat din Moldova)” // Moldoscopia partea XXIX, p.7

mod direct statutul nostru de cadru didactic, de savant, de student, problema capacităților și orientărilor noastre în ce măsură ne înscriem în spațiul european al științei politice, în ce măsură ne conformăm științei și imperativelor educaționale moderne”.

- Monitorizarea activității post universitare a absolvenților pentru a cerceta mai detaliat problema angajării în câmpul muncii la nivel studiu universitar (așa cum în prezent aceasta activitate reprezintă doar inițiativă proprie și nu îi este oferită atenția necesară din partea centrului universitar de cercetări științifice)
- Accentul pe calitate și nu pe cantitate în procesul de admitere și studiu din partea instituției de învățămînt.
- Sporirea gradului de profesionalism practic al studenților prin participarea la acțiunile organizate în cadrul facultății (sondaje, proiecte, activități, încadrarea în organizații de cercetare) și antrenarea în activități extracuriculare (participarea la Cluburi Științifice, participarea la conferințe științifice, la activitatea Guvernelor Studențești)
- Crearea un cadru organizat de cooperare a administrație universității cu programe, organizații ce oferă posibilitatea de studii și activitate în străinătate(IREX, Work and Travel, Au Pair).

Lista bibliografică

1. Saca V. „Realizări, probleme și perspective ale științei politice (la 10 ani ai Facultății Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a Universității de Stat din Moldova)” // Moldoscopie partea XXIX.
2. Мошнеага В. „Учебные и академические центры Республики Молдова в области политической науки” // Moldoscopie partea XXV, p. 7
3. Мошняга В., Цуркан В., Руснак Г. „Институционализация политологии как учебной дисциплины в Республике Молдова”// Moldoscopie partea XXIV, p.5
4. Tăbîrță V. „Relația ONG - politica și implicațiile ei asupra formării culturii politice”// Moldoscopie partea XXVI, p. 63

REPREZENTAREA ÎN TRIPLĂ PROIECȚIE ORTOGONALĂ A UNEI PIESE, URMÂND REGULILE GENERALE DE REALIZARE A UNUI DESEN ETHNIC

Ștefan ZALA, Fac. de Nave, Univ. “Dunărea de Jos” din Galați
Conducător: asis. ing. drd. **Anișoara-Gabriela CRISTEA**

Pentru realizarea acestui desen se folosesc următoarele comenzi: **Line, Ucs, Circle, Rectangle, Trim, Pline, Copy, Filet, Dim.**

Exercițiul urmărește reprezentarea proiecțiilor piesei la scara 1:1, conform dimensiunilor indicate în reprezentarea axonometrică.

1. Din meniul **File** se activează comanda **New**.

2. În caseta **Create New Drawing** se alege opțiunea **Reprezentarea proiecțiilor piesei**

Use a Template.

3. Se alege fișierul șablon **A3_border**.

Pasul 1 Trasarea dreptunghiurilor de încadrare ale celor trei proiecții (proiecția ortogonală, proiecția verticală și proiecția laterală).

1. Se execută clic pe pictograma **Layers Properties Manager** din meniul **Linetype**. Din caseta de dialog a comenzii se stabilește stratul **ACAD_ISO09W100**.

2. Calculând distanțele dintre dreptunghiurile de încadrare și până la chenar rezultă:

$$x = \frac{420 - (20 + 10) - (A + C)}{3} = \frac{420 - (20 + 10) - (135 + 60)}{3} = 65$$

$$y = \frac{297 - (10 + 10) - (B + C)}{3} = \frac{297 - (10 + 10) - (82 + 60)}{3} = 45$$

3. Pentru desenarea dreptunghiurilor de încadrare se folosește comanda **Rectangle**, apelată din meniul graphic **Draw**.

*Command: **Rectangle** se plasează dreptunghiul de încadrare al proiecției orizontale **Specify first corner point or [Chamfer/.../Width]: 85,55***

Specify other corner point or [Dimensions]: @135,60

***Command: <Enter>** - dreptunghiul limită al proiecției verticale*

Specify first corner point or [Chamfer/.../Width]: 85,160

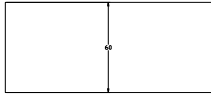
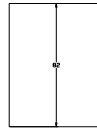
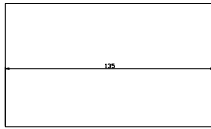
Specify other corner point or [Dimensions]: @135,82

***Command: <Enter>** - dreptunghiul limită al proiecției laterale*

Specify first corner point or [Chamfer/.../Width]: 285,160

Specify other corner point or [Dimensions]: @60,82

Pas 2 Următoarea etapă constă în trasarea axelor de simetrie, pentru care se trece pe stratul Axis.

Pentru a trasa, axele din proiecția verticală, se mută sistemul de coordonate, cu originea în colțul din stânga-jos al dreptunghiului de încadrare al proiecției respective, salvându-se sub numele de **Vertical**.

Command: UCS

New/Move/.../?/ < World >: N

Specify origin of new UCS or [Zax/V... /Y/Y/] < 0,0,0 >: int

of: se selecteaza punctul P1

Command: < Enter >

New/.../Save/Del/Apply/?/ < World >: S

Enter name to save UCS or [?]: VERTICAL

Trasarea axelor, se obtine prin comanda **Line**:

Command: Line

... first point: 135/2,0

... next point or [Undo]: @0,85

... next point or [Undo]: < Enter >

Command: Line

... first point: 20,42

... next point or [Undo]: 115,42

... next point or [Undo]: < Enter >

Command: **Line**

Specify first point: **10,-3**

Specify next point or [Undo]: **10,23**

Specify next point or [Undo]: **< Enter >**

Command: **Copy**

Select object: **L** (ultimul obiect desenat - last)

Select object: **< Enter >**

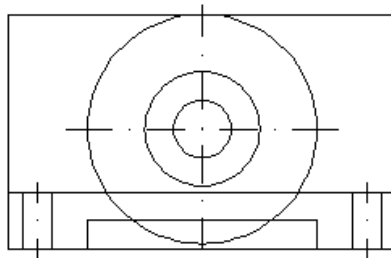
... base point or displacement or [Multiple]: se indica orice punct de pe ecran

... second point of displacement<... >: **@115,0**

Specify second point of displacement or...: **< Enter >**

În mod asemănător, prin mutarea UCS-ului în poziții favorabile de pe dreptunghiurile de încadrare ale proiecțiilor orizontală și laterală, se trasează axele din aceste proiecții.

Proiecția verticală.

Pas 3 Trasarea conturului piesei, în cele trei proiectii.

Se setează stratul **Thick**, ca strat curent. Pentru construcția proiecției verticale se revine pe UCS-ul **Vertical**:

Command: UCS

.../Prev/Restore/Save/Del/?/ < World >: **R**

Name of UCS to restore: **VERTICAL**

Se trasează cercurile indicând centrul și diametrul fiecăruia.

Command: Circle

... center point for circle or [3P/2P/Ttr (tan tan radius)]: **int**

of: se selectează intersecția axelor

... radius of circle or [Diameter]: **D**

... diameter of circle: **80**

Command: <**Enter**> (se reia comanda anterioară, **Circle**, pentru a trasa al doile cerc)

... center point for circle or [3P/2PfTtr (tan tan radius)]: **cen**

of: se selectează cercul anterior

... radius of circle or [Diameter] < 40.0000 >: **D**

... diameter of circle < 80.000 > **40**

Command: <**Enter**> (se trasează al treilea cerc)

... center point for circle or [3P/2P/Ttr (tan tan radius)]: **cen**

of: se selectează cercul anterior

... radius of circle or [Diameter]< 20.0000>: **D**

...diameter of circle < 40.000 >: **20**

- Se trasează apoi contururile bazei și generatoarele găurii:

Command: Line

... first point: **0.0**

...next point or [Undo]: **@135,0**

...next point or [Undo]: **@0,20**

...next point or [Close/Undo]: **@-135,0**

...next point or [Close/Undo]: **C**

Command: Pline

... start point: **27.5.0**

Current line width is 1.000

... next point or [Arc/Close/Halfwidth/Length/Undo/Width]: **W**

... starting width <I.0000>: **0**
 ... ending width <0.0000>: < **Enter**>
 ... next point or [Arc/Close/Halfwidth/Length/Undo/Width]: @**0.10**
 ... next point or [Arc/Close/Halfwidth/Length/Undo/Width]: @**80.0**
 ... next point or fArc/C/ose/Ha/rwidth/Lengt/i/Undo\^VidthJ: @**0.-10**
 ... next point or [Arc/Close/Halfwidth/Length/UndoAX/idth]: <
Enter>

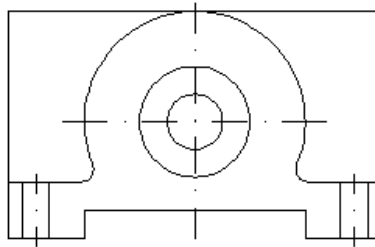

Command: Line (se trasează generatoarea găurii din stânga)

... first point: **5.0**
 ...next point or [Undo]: **per**
 to: se selectează linia
 ... next point or [Undo]: < **Enter** >

Pentru trasarea celeilalte generatoare a găurii, se poate folosi construcția prin simetrie (oglundire) sau folosin comanda **Copy**, pornind de la generatoarea deja trasată.

- Pentru eliminarea porțiunilor din linie nedorite, se folosește comanda **Trim**.
- Pentru a obține racordarea cercului de diametru 80 cu, conturul bazei, se folosește comanda **Fillet**. Se stabilește mai întâi raza de racordare și apoi, prin repetarea comenzii, se indică obiectele care vor fi racordate

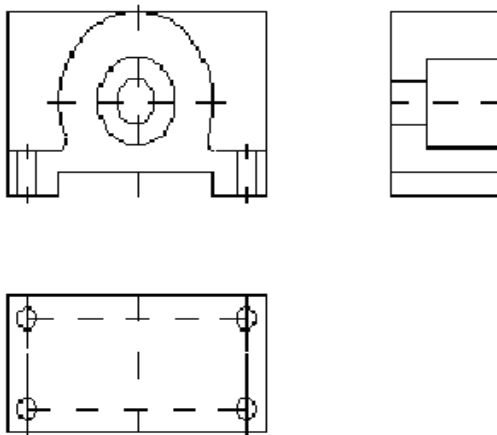
Command: Fillet

... first object or [Polyline/Radius/Trim]: **R**
 ... fillet radius <0.000>: **5**

Command: < Enter >

... first object or [Polyl'me/Radius/Trim]: se selectează linia
 select second object: se selectează cercul de diametru **80**

- În mod asemănător, se desenează conturul celorlalte două proiecții.

Pas 4 Se definește stilul de cotare, care se va numi Noul stil de cotare.

Prin comanda **Dimstyle** apare fereastra **Dimension Style Manager**, din care se execută clic pe butonul **New**. Este afișată fereastra de dialog **Create New Dimension Style**. Se tastează numele noului stil **Noul_stil_de_cotare**. Se execută apoi clic pe butonul **Continue**.

Este afișată noua fereastră de dialog **New Dimension Style**, în cadrul căreia se definesc parametrii stilului de cotare.

În secțiunea **Line and Arrows** se operează modificările privitoare la geometria cotelor: lungimea cu care liniile ajutoare depășesc linia de cotă (extended beyond *dim lines*) de 1,5 unități; distanța de la linia ajutoare la obiectul selectat (offset from origin) de 0 unități; mărimea săgetii (arrow size) de 4 unități. Celelalte variabile rămân neschimbate.

Din secțiunea **Text** se alege: stilul de scriere (style name) - **Noul_stil**; înălțimea textului cotei (text height) de 6 unități; plasarea textului vertical alături de linia de cota (above); alinierea textului cu linia de cota (*Aligned with dimension line*); distanța dintre text și linia de cotă (*Offset from dim line*) de 2 unități.

Se execută apoi clic pe butonul **OK**, revenindu-se astfel la fereastra **Dimension Style Manager**. Se setează noul stil de cotare ca stil curent (butonul **Set Current**) și apoi se închide caseta de dialog.

Se poate trece acum la trasarea efectivă a cotelor.

Command: **Dim** - se intră în secțiunea de cotare
Dim: **HOR** - se va plasa mai întâi cota orizontală **135**
Specify first extension line origin or < select object >: **int**
Of: se indică punctul
Specify second extension line origin: **int**
Of: se indica punctul
Specify dimension line location or...: se indica punctul
Enter dimension text < 135.0000>: 135
Dim: **< Enter >** - se continua tot printr-o cota orizontală, cota **80**
HORIZONTAL.
Specify first extension line origin or < select object >: **int**
Of: se indică punctul
Specify second extension line origin: **int**
Of: se indică punctul
Specify dimension line location or [...]: se indică punctul
Enter dimension text <80.0000>: **80**
Dim: **<Enter>** - se continuă prin plasarea cotei orizontale de
 diametru 10
HORIZONTAL
Specify first extension line origin or < select object >: **int**
Of: se indică punctul
Specify second extension line origin: **int**
of: se indica punctul
Specify dimension line location or[. .]: se indică punctul
fitter dimension text < 10.0000>: **%%c10**
Dim: **VER** - se continuă prin plasarea cotei verticale **20**
Specify first extension line origin or < select object >: **int**
of: se indică punctul
Specify second extension line origin: **int**
Of: se indică punctul
Specify dimension line location or [...]: se indică punctul
Enter dimension text <20.0000>: **20**
Dim: **RAD** - se cotează raza **R5**
Select arc or circle: **nea**
nea to: se indica punctul, pe arcul care va fi cotate
Enter dimension text <5.0000>: **R5**
Specify dimension line location or [...]: se indică punctul
Dim: **DIA** - se cotează diametrul **80**
Select arc or circle: se indică punctul pe cerc

Enter dimension text < 80.0000>: %%c80

Specify dimension line location or [...]: se indică punctul

Dim: < Enter> - se continua tot printr-un diametru **40**

DIAMETER

Select arc or circle: se indica punctul, pe cerc

Enter dimension text < 80.0000>: %%c40

Specify dimension line location or [...]: se indică punctul

Dim: < Enter> - se cotează diametrul **20**

DIAMETER

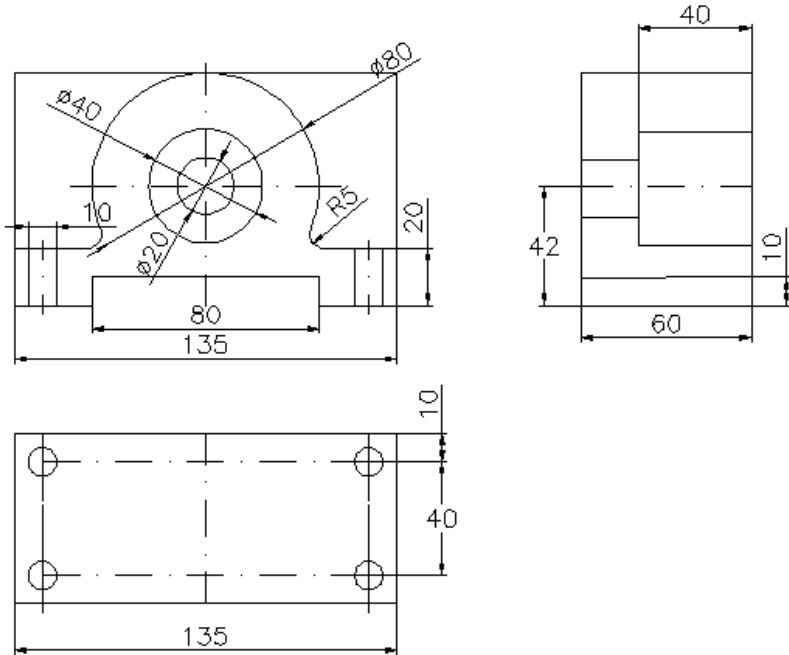
Select arc or circle: se indica punctul, pe cerc

Enter dimension text < 80.0000>: %%c20

Specify dimension line location or [...]: se indică punctul

Dim: < Esc> - se părăsește sesiunea de cotare.

- În mod similar se plasează cotele pe celelalte proiecții.

Bibliografie

1. Popescu, G – Tehnici CAD, Ed. Evrika, 2000
2. Andrei, G. ș.a. – Fundamentele proiectării asistate de calculator, Ed. Tehnică, București, 2001

3. Simion, I., Aldea, S. – Grafică asistată de calculator, Ed. Bren, Univ. Politehnică, București, 1998
4. Smith, B. – AutoCad pentru toți, Ed. Teora, București, 1996
5. Dragomir, D. - Proiectare asistată de calculator pentru inginerie mecanică, Ed. Teora, București, 1996
6. Burchard, B., Pitzer, D. – Totul despre AutoCad 2000, Ed. Teora, București, 2000

ПРОБЛЕМЫ СОЗДАНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ФАКТОРИНГОВЫХ КОМПАНИЙ В МОЛДОВЕ

Наталья БАРЛАДЯН,

Комратский Государственный Университет

Научный руководитель: **КЮРКЧУ В.И.**, старший преподаватель

Факторинг – целый комплекс услуг для тех фирм, которые работают с отсрочкой платежа. Более всего она востребована экспортерами, которые отправляют свои товары за рубеж на условиях товарного кредита или только частичной предоплаты. Конечно, всякий продавец хотел бы получать оплату сразу после отгрузки своего товара. Но это не всегда возможно. Конкуренция на рынке диктует экспортеру условия, когда ему приходится идти навстречу контрагенту и предоставлять товарный кредит на достаточно продолжительный срок.

Но как самому поставщику решить задачу поиска финансовых средств, необходимых для продолжения цикла производства. В этом случае ему приходит на помощь факторинговая компания.

Поставщик товара на основе соответствующего договора уступает факторинговой компании права денежных требований, вытекающих из контракта с тем или иным покупателем. В общем факторинговая компания предоставляет поставщику финансирование в размере 50-90% от уступленной дебиторской задолженности.

Товар может быть в пути, отправитель экспорта уже имеет возможность воспользоваться финансовыми средствами, которые его контрагент – покупатель обещает направить ему через несколько месяцев.

Следует отметить, что Ф-широко используемый продукт в развитых странах, не так успешно внедряется в РМ.

Этому препятствуют следующие основные проблемы:

- I. Правовые проблемы, а именно отсутствие закона «О факторинге», как это принято за рубежом. У нас же был принят регламент о факторинге и статья в Гражданском кодексе.

- II. Недоверие к факторинговым компаниям как со стороны продавцов, так и со стороны покупателей. Это связано с недостаточной информативностью хозяйственных субъектов, многие вообще не слышали о таком продукте, как Ф.
- III. Предоставление качественных факторинговых услуг на уровне мировых стандартов требует опытного персонала, отлаженной технологии, и, конечно, специализированного ПО как для работы самого факторингового подразделения, так и информационно-учетного сопровождения поставщика. А это требует дополнительных финансовых затрат со стороны банков и компаний оказывающих данный вид услуг. Но, поскольку, спрос на Ф не велик со стороны юридических лиц, банки не стремятся вводить Ф в свой спектр услуг.
- IV. Высокорисковая операционная среда, не выполнения договорных условий клиентам, например поставка товара не отвечающего требованиям, зафиксированным в контракте страдает имидж п/п и банка.
- V. Отсутствие опыта работы отечественных субъектов с данным продуктом, в то время как на Западе это принято повсеместно.

Несмотря на наличие стольких проблем, «луч солнца» уже промелькнул на рынке факторинговых услуг в РМ. Так в июле 2004г. в РМ начала свою работу первая «факторинговая компания Уралсиб-Молд Фактор», учредителям которой является НФК «Уралсиб - Никойл» (Россия).

Кроме финансирования экспортеры на период ожидания поступления отсроченных платежей, компания предлагает еще содействие по следующим направлениям:

1. Администрирование дебиторской задолженности (АДЗ). Факторинговая компания берётся обеспечить своевременную возвратность финансовых средств в объеме, осуществленных ее клиентом поставок. Для этого компания «Moldfactor» самостоятельно работает с дебиторами, отслеживая их финансовое состояние, деловую репутацию, а также анализируя и своевременно реагируя на возникновения риска самого разного характера.
2. Особенно востребованная п/п предоставляет клиентам и такую сопутствующую услугу, как информационно-аналитическое обслуживание в системе «on-line». Система «е-факторинг» дает возможность получать ежедневную отчетность о движении денежных средств, аналитику по состоянию дебиторской задолженности (отгрузки, платежи), расчет комиссионных и прочее.

3. Особенно востребованная п/п услуга – покрытия риска неплатежа. Воспользовавшись ею, клиент «Moldfactor» гарантировано получает финансирование на безвозвратной основе; оговоренные в контракте денежные средства останутся у него, даже если дебитор по каким-либо причинам окажется неплатежеспособен. Как показывает практика, не мало предпринимателей столкнулись с фактами недобросовестности или даже мошенничества со стороны зарубежных фирм. Когда количество новых покупателей – дебиторов растет стремительно, география поставок расширяется и становится территориально удаленной самостоятельно проверить «качество» каждого нового контрагента довольно сложная задача для экспортера. Поэтому, порекомендовав профессионалам все тревоги по поводу отсроченных платежей дебиторов, предприниматели могут позволить себе более решительно идти на увеличение поставок, расширять их географию. К тому же за свой короткий срок существования фирма «Moldfactor» добилась не малых успехов: оборот компании составил более 2 млн. \$, привлечено 5 клиентов, из которых – «Басабин-Групп» и «Винэрия-Бостован» - крупнейшие п/п РМ.

Надо сказать, что в ближайшее время «Moldfactor» включит в сферу своей деятельности и «импортный Ф». В этом случае клиентами выступают зарубежные факторинговые компании, предоставляющие интересы поставщиков товаров и услуг в РМ.

Создание факторинговых компаний в РМ обусловлено ростом за последние годы объемов производства в различных отраслях национальной Экономики, в частности, в винодельческой отрасли, а также увеличением экспортных поставок молдавской продукции.

На сегодняшний день данный вид услуг активно внедряется МАiВ. Использование договора «Ф» в условиях рыночной экономики позволяет значительно повысить рентабельность коммерческих организаций и расширить оказываемых услуг банком, тем самым привлечь дополнительных клиентов и повысить доход. Механизм Ф следующий: после заключения договора о Ф с МАiВ, банк принимает на себя дебиторскую задолженность признанных клиентов. Fix процентная ставка по Ф составляет 10%, в то время как средняя % по кредиту – 20%. Т/о, факторинговая услуга сравнительно дорогая, однако у МАiВ уже есть ряд постоянных клиентов, таких как «САМЕЛИА», «Bomba».

5 фактов о Ф, подтверждающих, что это быстро, выгодно и дешево.

1. Ф позволяет фирме выработать гибкую политику кредитования для покупателей, т.к. позволяет получать на свой расчетный счет до 90% суммы поставки сразу после отгрузки. Это позволяет решить проблему нехватки оборотного капитала и расширить сбыт за счет привлечения новых контрагентов.

2. Почему не кредит?

Использование Ф избавляет фирму от множества расходов, которые существуют в кредитной схеме:

а) не требуются расходы по оформлению залога по кредиту (государственная регистрация, нотариальная доверенность)

б) не происходит выплаты «лишних» процентов, т.к. деньги в кредит берутся на фиксированный срок.

в) нет необходимости содержать целый штат сотрудников (по работе с кредитами и управлению дебиторской задолженности), т.к. факторинговая компания устанавливает у клиента специально-разработанное ПО.

3. Т/о, продавец полностью отстраняется от должников – ими занимаются банковские специалисты.

4. Ф увеличивает скорость обращения денежных средств п/п и позволяет заработать за тот же период больше прибыли.

5. Некоторые фирмы открывают расчетный счет в банке, оказывающем им услуги факторинга, но лишь для того, чтобы не тратилось время на межбанковские платежи.

Важно отметить, что Ф-это целый комплекс услуг, и платить сразу за все получается дешевле, чем за каждую в отдельности. Например: страховые компании только за страхование кредиторских рисков берут не менее 4% от суммы сделки, а это больше, чем средняя комиссия при Ф. Таким образом, Ф един в трех лицах: финансист, юрист, и страховщик.

В мировом опыте факторинговые компании появились давно, к примеру, в России они действуют уже с 1988г., а в РМ только с 2004г.

На мой взгляд, принятие следующих действий в комплексе даст новый толчок в развитии Ф услуг. Как говорится: «Спасение утопающих – дело рук самих утопающих».

1. Принятие закона «О факторинге», что придаст законный характер Ф.

2. Правовая основа Ф изменит взгляд скептиков на возможность развития Ф-ых компаний в РМ.

3. Постоянное информирование «потенциальных» пользователей факториальных услуг о проделанной работе. К тому же факты быстрее распространяются посредством «сарафанного» радио.

4. Развитие устойчивых партнерских отношений с рядом других зарубежных факторинговых компаний позволит держать «руку на пульсе» покупателей в самых отдаленных уголках. Обмен опытом.
5. Обучение персонала, разработка технологии, закупка специализированного ПО как для работы самого факторингового подразделения, так и информационно-учетного сопровождения поставщика.
6. Появление факторинговых компаний в РМ побудит финансовых компаний и банков внедрять эту услугу в перечень оказываемых. Что в свою очередь приведет к конкурентной борьбе за очередным клиентом, следовательно, со временем оказание факторинговых услуг станет дешевлею

Это основные моменты, с которых следовало бы начать, что поспособствует развитию Ф компаний в РМ.

Литература

1. Гражданский кодекс, раздел III, глава XXV
2. Журнал «Менеджмент в России и за рубежом», № 7, «Финпресс», 1995 г.
3. Monitorul oficial al Republicii Moldova
4. Научно-практический журнал «Экономист» №5, Москва, 1996 г.
5. Экономическое обозрение в Логос-Пресс № 34, 2005 г.
6. Экономическое обозрение в Логос-Пресс № 35, 2004 г.
7. www.agroindbank.md

БЮРО КРЕДИТНЫХ ИСТОРИЙ

Надежда ДЬЯКОН,

Комратский Государственный Университет

Научный руководитель: **КЮРКЧУ В.И.**, старший преподаватель

БЮРО КРЕДИТНЫХ ИСТОРИЙ (БКИ) – это организация, занимающаяся сбором, обработкой и выдачей кредитным учреждениям кредитных историй отдельных физических и юридических лиц.

Подобные кредитные бюро успешно работают и в развитых и в развивающихся странах. Они занимаются сбором и распространением информации не только о негативных, но и о положительных сторонах деятельности физических и юридических лиц, претендующих на получение ссуды.

Аргументы в пользу учреждения подобных институтов заслуживают внимания.

Во-первых, динамичное и стабильное развитие экономики невозможно без экономической прозрачности и информационной от-

крытости о потенциальных заемщиках. Кредитные бюро повышают уровень сведений банков о потенциальных заемщиках, дают возможность более точно прогнозировать возвратность ссуд, основанного на реальной оценке надежности заемщиков. Из процесса кредитования исключаются недобросовестные заемщики, мигрирующие из банка в банк под разными вывесками фирм «однодневок». Кредитора это ведет к значительному снижению кредитных рисков, уменьшению резервов на возможные потери по ссудам, повышению ликвидности, снижению остроты проблемы дебиторской задолженности, процент отказа по кредитам так же снижается.

Во-вторых, обмен информацией между кредиторами, в мировой практике, стимулирует рост банковских кредитов по отношению к ВВП примерно на 20% и повышает эффективность финансового посредничества между банками, что выгодно всем субъектам рынка и государства. Также функционирование БКИ ведет к снижению ставок по кредитам, во-первых, из-за того, что уменьшается плата за поиск информации о заемщиках, которую банки взимают со своих клиентов. И, во-вторых, наличие хорошей кредитной истории у заемщиков дает возможность банку предоставлять ему различные бонусы. Например, БКИ в Гонконге собирало в прошлом только негативную информацию о заемщиках, а когда они начали собирать информацию о хороших клиентах, процентные ставки на кредиты со временем были снижены.

Еще одним важным моментом функционирования БКИ является то, что здесь добросовестные заемщики всегда будут иметь неоспоримые преимущества перед недобросовестными – это быстрое решение при выдаче ссуд, наименьшие кредитные ставки, так же в качестве залога может выступать репутация самого клиента.

Для региона или страны функционирование БКИ – это формирование положительного имиджа за счет повышения транспарентности заемщиков, включающей достоверность, своевременность и полноту раскрытия информации; благоприятный инвестиционный климат, что касается РМ, то такой структуры в государстве пока нет, но Ассоциацией Банков Молдовы (АБМ) образована инициативная группа, в состав которой вошли ведущие банкиры страны, которым поручено изучить в деталях вопрос запуска в РМ БКИ, которое занялось бы аккумулированием кредитных историй.

Предлагается, что на первом этапе БКИ будет создавать кредитные истории для физических лиц, а в последствии, когда наладится

система плодотворной работы с банками – и кредитные истории юридических лиц. Также состоялась встреча членов инициативной группы с руководством государственного предприятия «Registru», обладающим реестром всех предприятий и населения страны. БанКи-ры считают, что в создании кредитного бюро обязательно должно учитывать это предприятие с богатой базой данных. Банковская система РМ давно нуждается в создании и нормальном функционировании таких около банковских структур как БКИ, но существует ряд проблем, которые нужно будет решить, прежде чем БКИ начнет функционировать.

1. Опасение крупных банков, что при создании БКИ будет расти конкуренция внутри банковской системы за платежеспособных и надежных клиентов с высокой деловой репутацией. Однако, судя по всему отношение банков к бюро изменила ситуация на рынке потребительского кредитования, где процент невозврата уже составляет 6-7%, при том, что критической отметкой для рынка считается 10-12%, также шагом навстречу к созданию БКИ со стороны банков является то, что уже существует не только негласный обмен информацией между крупными банками о недобросовестных клиентах, но и вполне доступная информация на официальных банковских сайтах в Интернете о плохих заемщиках. Из этого можно сделать вывод, что потребность создания БКИ в Молдове существует.

2. Вторая важная проблема состоит в трудности достижения кредитным бюро необходимой критической массы информации, при которой достигается достаточный уровень экономически значимых оценок и их репрезентативность. Решение данной проблемы заключается в активном привлечении небанковского сектора, то есть операторов связи, компании, предоставляющие потребительский кредит, предприятия ЖКХ. Необходимо стимулировать поставщиков информации, нужны госпрограммы по привлечению кредитных бюро в сферу ЖКХ. Собственно за рубежом оно так и делается. Например, в Германии фиксируется каждое движение финансового документа физических и юридических лиц, отмечается насколько аккуратно тот или иной человек расплачивается не только по банковским, но и потребительским кредитам, по предоплате, по долгам, по услугам ЖКХ, сотовой связи и т.д. Все эти данные поступают от предприятий в кредитное бюро. Те же в свою очередь выдают не только заинтересованным организациям, но и самим заемщикам справки о их кредитоспособности. В той же Германии на 80 млн. жителей ежегодно выдается

70 млн. таких справок. В Польше их выдается 3 млн., но предполагается, что через 5 лет эта цифра может вырасти до 15-20 млн. Немецкие кредиторы благодаря БКИ ежегодно экономят до 1,4 млн. евро.

3. Следующий проблемный вопрос – это конфиденциальность информации, то есть большинство населения настораживает безопасность сведений, передаваемых в БКИ. Решением данной проблемы является то, что бюро должны принимать информацию от банков в зашифрованном виде. Кредитная история должна состоять из трех частей – титульной, основной и закрытой. В первой должны быть паспортные данные заемщика, сведения из свидетельства о пенсионном страховании, во вторую часть попадает информация об адресе, данные о сумме кредита, о сроках и условиях погашения, отчеты о выполнении заемщиком обязательств, закрытая, третья часть должна содержать данные о том, кто это досье формировал, и кто когда-либо этим досье интересовался. Собрать сведения всех этих трех частей для их последующего использования в неблагоприятных целях довольно затруднительно.

4. Следующая проблема – это проблема, с которой столкнулись сами банки. Она заключается в том, что для передачи информации в БКИ они должны получить разрешение заемщиков, которые в свою очередь не заинтересованы использовать положительную историю своих кредитных правоотношений при финансовых операциях. Такая незаинтересованность самих заемщиков является незнание своего преимущества с положительной кредитной историей, следовательно, решить эту проблему можно путем проинформирования с помощью СМИ потенциальных заемщиков об преимуществах при наличии их кредитной историей в БКИ, так как наличие такой информации будет свидетельствовать о благонадежности, а отсутствие информации в кредитном бюро о том или ином заемщике станет тревожным сигналом для кредитной организации или банка. Также банкам надо ввести в кредитный договор пункт о передаче информации о клиенте в БКИ и, которая будет раскрыта перед теми кредиторами, к которым клиент обратиться. Скорее всего, такой документ захотят подписывать только добросовестные заемщики.

5. Хотелось бы заметить, что шагом к созданию БКИ в РМ стало то, что инициативе министерства экономики Правительство утвердило проект закона о БКИ. На этом также настаивали МВФ и Всемирный Банк, эксперты которых помогали в разработке законопроекта. При этом велосипед не изобретали, а просто переняли все самое лучшее из государств, наиболее продвинутых в этом направлении.

В целом можно сказать, что от начала работы БКИ в РМ Безусловно повысится стабильность банковской системы, снизятся кредитные риски, увеличится конкурентоспособность.

Для потенциальных заемщиков – это означает снижение кредитных ставок и из-за наличия хорошей кредитной истории получение различных льгот со стороны банка.

В РМ много сторонников создания БКИ и при условии их целеенаправленных усилий появление такой организации можно ожидать в недалекой перспективе.

Литература

1. Бор З., Пятенко В.В. Менеджмент банков: организация, стратегия, планирование. – М.: ИКЦ «Дис», 1997. -288 с.
2. Пешанская И.В. Организация деятельности коммерческого банка: Учебное пособие/ И.В. Пешанская. – М.: ИНФРА-М, 2001, -319 с.
3. Розенберг Д.М. Бизнес. Менеджмент: терминологический словарь. –М.: Инфра-М, 1997. -464 с.
4. Розенберг Д. Словарь банковских терминов: перевод с английского. –М.: ИНФРА-М, 1997. -360 с.
5. «Экономическое обозрение» №13 от 7 апреля 2006 года.
6. www.agroindbank.md

ОБЩИЕ УСЛОВИЯ ПРОИЗВОДСТВА ДЕЙСТВИЙ ПО УГОЛОВНОМУ ПРЕСЛЕДОВАНИЮ

Н.В.ЗАВОРОТНЫЙ, Факультет Права,
А.А. ФАЙГЕР, преподаватель, магистр юридических наук

Summary

In this article we tried to express our opinion about the problems of conducting inquiry action in the Republic of Moldova which were not taken into considerations by the legislation even after the Juridical Reform that had been conducted in Moldova.

Для производства действий по уголовному преследованию существуют общие условия, представляющие собой совокупность требований, предусмотренных уголовно процессуальным законом и предъявляемых к процедуре каждого отдельного действия по уголовному преследованию. Правомерность действий по уголовному преследованию определяется следующими общими условиями:

1. В соответствии с ч. 1 ст. 279 УПК РМ любое действие по уголовному преследованию может производиться по решению органа по

уголовному преследованию только после начала уголовного преследования, за исключением действий предусмотренных статьей 118 УПК РМ (осмотр) и ст. 130 УПК РМ (личный обыск и выемка), которые могут осуществляться и до начала уголовного преследования (ч.1 ст. 279 УПК РМ);

2. Действия по уголовному преследованию должны осуществляться только при наличии к тому достаточных оснований (любые сведения о фактах, определяющие необходимость собирания и проверки доказательств посредством действий по уголовному преследованию с целью достижения истины по делу). Обоснованность действия по уголовному преследованию предполагает, в частности, чтобы любое принуждение, ограничение либо стеснение чьих-либо прав и законных интересов осуществлялись лишь в меру их действительной необходимости, т. е. были оправданы условиями конкретной ситуации.³⁹

3. Необходимым условием, предъявляемым к действиям по уголовному преследованию, является их законность, т. е. порядок производства действий по уголовному преследованию и их процессуальное оформление должны строго соответствовать уголовно-процессуальному законодательству Республики Молдова. Данное условие, прежде всего, призвано гарантировать законные права и Интересы лиц, участвующих в производстве действий по уголовному преследованию, а также способствовать соблюдению требований законности сбора информации, имеющей доказательственное значение по конкретному уголовному делу. Сведения, полученные с нарушением уголовно-процессуального законодательства, доказательствами не являются и не могут служить основанием для производства действий по уголовному преследованию.

4. Производство действий по уголовному преследованию связано с применением государственного принуждения, которое должно основываться на надлежащих нравственных началах. Недопустимо разглашать сведения, составляющие интимные стороны жизни, совершать действия, связанные с опасностью для жизни и здоровья граждан или унижающие их честь и личное достоинство, причинение излишнего повреждения имущества и т. д. Некоторые процессуальные нормы прямо содержат специальные указания на недопустимость совершения действий, ущемляющих права граждан.

---

³⁹ Уголовный процесс. Учебник для студентов юридических вузов и факультетов. / Под ред. К.Ф. Гуценко. М.: Изд. «Зерцало», 2005. С. 327

Например, при производстве освидетельствования офицеру по уголовному преследованию запрещено присутствовать при обнажении освидетельствуемого лица другого пола (ч.4 ст. 119 УПК Республики Молдова). Недопустимо применение насилия, угроз и иных незаконных мер, а равно создание опасности для жизни и здоровья участвующих в них лиц.⁴⁰ Временное ограничение прав и свобод лица и применение по отношению к нему принудительных мер компетентными органами допускается лишь в случаях и порядке, строго определенных УПК РМ.

5. При осуществлении действий по уголовному преследованию принимаются меры к охране государственной тайны, а также неразглашению выявленных сведений об интимных сторонах жизни участвующих в уголовном деле лиц.⁴¹

6. Производство действий по уголовному преследованию в ночное время, т. е. в промежуток времени с 22 часов вечера до 6 часов утра (п. 49 ст. 6 УПК РМ), не допускается, за исключением случаев, нетерпящих отлагательства. Например, в соответствии с ч.1 ст. 104 УПК РМ не допускается допрос подозреваемого, обвиняемого, подсудимого в состоянии усталости, а также в ночное время, кроме как по его просьбе в случаях, не терпящих отлагательства, которые должны быть мотивированы в протоколе допроса.⁴²

К случаям, не терпящих отлагательства, относится на основании п. 6 ст. 6 УПК РМ наличие реальной угрозы утраты или уничтожения доказательств, предположений о том, что подозреваемый или обвиняемый может скрыться в определенном помещении, а также реальной угрозы совершения новых преступлений.

Оценка ситуации с этой точки зрения в каждом конкретном случае производится тем должностным лицом, в производстве которого находится уголовное дело, принимая во внимание интересы дела и остроту самого действия по уголовному преследованию.

7. В процессе производства действий по уголовному преследованию не допускается без достаточных оснований нанесение материального ущерба гражданам и организациям.

---

⁴⁰ Безлепкин Б.Т. Уголовный процесс России: Учебное пособие. М.: Проспект 2004, С 247

⁴¹ Уголовный процесс: Учебник для студентов ВУЗов./Под общ. ред. А. С. Кобликова. –М.: НОРМА. 2000. –С. 166

⁴² Уголовно-процессуальное право Республики Молдова. Часть особенная: Учеб. пособие / Тудор Осояну, Дмитрий Милушев – Ch.: “ Acomed – Plus “ SRL, 2005.-р.24-25

8. Любое действие по уголовному преследованию в помещении общественной или частной организации можно осуществлять только с согласия руководителя данной организации или ее собственника либо с санкции прокурора, а в предусмотренных настоящим кодексом случаях – с санкции судьи по уголовному преследованию (ч.2 ст. 279 УПК РМ).

9. Действия по уголовному преследованию в местах расположения дипломатических представительств и приравненных к ним учреждений, а также в зданиях, в которых проживают члены дипломатических представительств и приравненных к ним учреждений, а также их семьи, могут осуществляться только прокурором и только по заявлению или с согласия дипломатического представителя или руководителя учреждения, приравненного к дипломатическому представительству, и в его присутствии. Согласие на осуществление действий по уголовному преследованию в порядке, предусмотренном ч. 5 ст. 279 УПК РМ, истребуется через Министерство иностранных дел Республики Молдова, и осуществляются эти действия в присутствии представителя Министерства иностранных дел Республики Молдова.

10. При производстве действий по уголовному преследованию могут применяться технические средства и способы обнаружения, фиксации и изъятия следов преступления и вещественных доказательств. Научно-технический прогресс позволяет использовать в ходе сбора доказательственной информации при производстве по уголовному делу современные достижения науки и техники, не только экспертами и специалистами, но и непосредственно лицами, осуществляющими уголовное преследование. К числу таких средств можно отнести звукозапись, фото- кино съемка, видеозапись и другие.

При производстве действий по уголовному преследованию как дополнительное средство фиксации показаний подозреваемого, обвиняемого, свидетеля и потерпевшего применяется звукозапись. Офицер по уголовному преследованию, приняв решение о применении звукозаписи, уведомляет об этом допрашиваемого. Звукозапись допроса должна содержать сведения о допрашиваемом лице, лице, производящем допрос, и все сведения, подлежащие занесению в протокол допроса в соответствии с требованиями статей 260 и 261 УПК РМ, а также отражать весь ход допроса. Не допускается звукозапись только какой-то части допроса, а также специальное повторение для производства звукозаписи ранее данных показаний. Все сведения, фиксируемые во вводной части протокола допроса, а так же весь ход действия по уголовному преследованию, заносится на аудио носи-

тель, который по окончании допроса воспроизводится в полном своем содержании допрашиваемому. Звукозапись допроса заканчивается подтверждением допрашиваемым лицом правильности показаний (ч. 3 ст. 115 УПК РФ). Сделанные допрошенным лицом дополнения записанных на аудиокассету показаний также записываются на аудиокассету. В случае воспроизведения звукозаписи показаний при производстве других действий по уголовному преследованию орган уголовного преследования обязан сделать отметку об этом в соответствующем протоколе (ч. 5 ст. 115 УПК РФ). Фонограмма, содержащая материалы допроса, хранится с уголовным делом.

Главное достоинство звукозаписи, по мнению Л. М. Корнеевой, состоит в ее сдерживающем влиянии на лиц, намеренных изменить правдивые показания на ложные. Ссылки на неправильные методы допроса, уговоры, неточную фиксацию показаний легко опровергнуть при воспроизведении звукозаписи.⁴³

Фотосъемка применяется при производстве таких действий по уголовному преследованию, как осмотр места происшествия, вещей и документов, а также при предъявлении для опознания, обыске, выемки, освидетельствовании, эксперименте, проверки показаний на месте преступления, в целях наглядной фиксации условий производства действий по уголовному преследованию, их хода и результатов. Полученные фотоснимки, играя важную иллюстративную роль, могут существенно дополнить протокол соответствующего действия по уголовному преследованию, позволяя участникам процесса на последующих стадиях составить более полное представление о картине, получившее отражение в протоколе, и рассмотреть детали, имеющие доказательственное значение.

Для аналогичных целей при производстве действий по уголовному преследованию применяется и видеозапись (киносъемка), которая в отличие от фотографии позволяет зафиксировать действия по уголовному преследованию в динамике, что особенно ценно при производстве эксперимента и проверки показаний на месте преступления.⁴⁴

11. Некоторые действия по уголовному преследованию, такие как осмотр, обыск, выемка предметов и другие по месту жительства могут быть осуществлены только с согласия лица, проживающего по

---

⁴³ Корнеева Л.М. Тактические основы организации и производства допроса в стадии расследования: Учебное пособие. Волгоград, 1976, С. 118

⁴⁴ Безлепкин Б.Т. Уголовный процесс России: Учебное пособие. М.: Проспект 2004, С 248

соответствующему адресу, или с соответствующей санкции (судьи по уголовному преследованию)⁴⁵. В соответствии с ч. 4 ст. 279 УПК РМ в случае очевидных преступлений согласие или санкция, необязательны, однако о произведенных действиях незамедлительно, но не позднее чем в течение 24 часов уведомляется прокурор или, в зависимости от обстоятельств, судья по уголовному преследованию, с санкции которых производятся эти действия.

12. В случаях, предусмотренных законом, офицер по уголовному преследованию вправе вызвать для участия в производстве действий по уголовному преследованию специалиста, не заинтересованного в исходе дела. Специалист привлекается к эпизодическому участию в конкретном действии по уголовному преследованию по определенному уголовному делу для того, чтобы он, не прибегая к экспертному заключению, своими советами, подсказками, действиями, связанными с применением технических средств, которыми по своему образованию не владеют, не должны и не могут владеть лица осуществляющие действия по уголовному преследованию, содействовал обнаружению, закреплению доказательств, изъятию нужных, а не случайных предметов – вещественных доказательств и документов, а так же, чтобы он помог грамотно сформулировать вопрос эксперту.⁴⁶ В качестве специалиста может выступить любое лицо, обладающее определенными специальными познаниями в той или иной области и не имеющее в деле личного интереса. Решения о приглашении специалиста для участия в тех или иных действиях по уголовному преследованию, принимаются при наличии в том действительной необходимости, которая определяется в каждом конкретном случае исходя из обстоятельств дела. Так, обязательным является участие специалиста в области судебной медицины, а при его отсутствии иного врача, в наружном осмотре трупа, а так же при извлечении трупа из мест его захоронения (эксгумации).⁴⁷

В соответствии с ч.1. ст. 87 УПК РМ требование органа уголовного преследования о вызове специалиста обязательно для руководителя предприятия, учреждения или организации, где работает спе-

---

⁴⁵ Drept procesual penal/Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi,... – Ch.: Cartier (F.E.- P. ”Tipogr. Centrală”) 2005, p. 555

⁴⁶ Безлепкин Б.Т. Уголовный процесс России: Учебное пособие. М.: Проспект 2004, С 249

⁴⁷ Майлис Н. П. Введение в судебную экспертизу: Учебное пособие /Под ред. Н. П. Майлис. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. –С. 53

циалист. Такое требование оформляется в виде письменного запроса на имя соответствующего должностного лица.

13. В процессе выполнения действий по уголовному преследованию лица, не владеющие языком, на котором ведется производство по делу, обеспечиваются услугами переводчика. Для этого офицер по уголовному преследованию приглашает переводчика - лицо, владеющее языком, знание которого необходимо для перевода, или необходимыми навыками для интерпретации знаков глухонемых, а также юридической терминологией, не заинтересованное в уголовном деле и давшее согласие на участие в судопроизводстве в этом качестве (ч.1 ст. 85 УПК РМ).

14. При производстве некоторых действий по уголовному преследованию присутствуют процессуальные ассистенты, т.е. понятия (ст. 82 УПК РМ). Офицер по уголовному преследованию приглашает их из числа незаинтересованных в деле лиц. Участие их при производстве действий по уголовному преследованию позволяет реализовать основные процессуальные гарантии прав и законных интересов других субъектов процесса, а также конституционные принципы уголовного судопроизводства. Основная роль процессуальных ассистентов состоит в том, чтобы удостоверить факт, содержание и результаты действий, при производстве которых они присутствовали.

Необходимо отметить, что в отличие от Российской Федерации, где одним из условий общих правил производства следственных Действий является так же присутствие понятых, в Республики Молдова сфера деятельности процессуальных ассистентов намного уже.

Так, в соответствии с ч.1 ст. 170 УПК РФ понятия, в количестве не менее двух, принимают участие в обязательном порядке, в следующих следственных действиях: ст. 115 УПК РФ (наложение ареста на имущество), ст. 177 УПК РФ (осмотр), ст. 178 УПК РФ (осмотр трупа, эксгумация), ст. 181 УПК РФ (следственный эксперимент), ст. 182 УПК РФ (обыск), ст. 183 УПК РФ (выемка), ст. 184 УПК РФ (личный обыск), ч.5 ст. 185 УПК РФ (осмотр, выемка и снятие копий с задержанных почтово-телеграфных отправок), ч.7 ст. 186 УПК РФ (осмотр и прослушивание фонограммы), ст. 193 УПК РФ (предъявление для опознания) и ст. 194 УПК РФ (проверка показаний на месте).

Процессуальные ассистенты же участвуют только в предъявлении определенного лица для опознания (ст. 116 УПК РМ), а также могут быть приглашены для участия в воспроизведении события (ст. 122 УПК РМ) или производстве эксперимента (ст. 123 УПК РМ), если

их присутствие необходимо.⁴⁸ Причем, исходя из смысла статьи 82 УПК РМ, данный перечень участия процессуальных ассистентов является исчерпывающим, чего нельзя сказать об УПК РФ, который предусматривает участие понятых и в других следственных действиях, кроме предусмотренных ч. 1 ст. 170 УПК РФ, по ходатайству участников уголовного судопроизводства или по инициативе следователя.

Подобное упущение является серьезным пробелом в уголовно процессуальном законодательстве Республики Молдова. На наш взгляд игнорирование участия процессуальных ассистентов (понятых) в таких важных действиях по уголовному преследованию как: обыск, освидетельствование, осмотр, способствует принижению доказательственной роли данных действий и зачастую сопровождается нарушением прав участников уголовного процесса, закрепленными Конституцией РМ и международными актами, участником которых является РМ.

Судебной и розыскной практике известны многочисленные факты утраты или фальсификации вещественных доказательств, изменения их внешнего вида или свойств (цвет, размер, вес и т. д.), в этой связи осмотр вещественных доказательств, приобщаемых к материалам уголовного дела, с участием понятых является обоснованным и необходимым. В противном случае указанные доказательства впоследствии могут быть признаны судом недопустимыми. Не секрет, что судья и прокурор более склонны доверять простым гражданам, нежели следователю (дознавателю), и участие понятых в производстве следственных действий подчеркивало бы их достоверность и значимость.⁴⁹ Кроме того, процессуальные ассистенты являются не только гарантами объективности и беспристрастности действий должностных лиц осуществляющих уголовное преследование, но так же охраняют данных должностных лиц от возможных последствий клеветнических заявлений.⁵⁰

Таким образом, в уголовно- процессуальном законодательстве РМ необходимо на наш взгляд, заполнить пробел в круге участия процессуальных ассистентов в действиях по уголовному преследова-

---

⁴⁸ Drept procesual penal/Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi,... – Ch.: Cartier (F.E.- P. ”Tipogr. Centrală”) 2005, p. 244

⁴⁹ Букаев. Н. Гребнева Н./Проблемы производства освидетельствования как следственного действия по УПК РФ/Закон и жизнь. №10 2004 г. С. 13-14

⁵⁰ Белкин А.Р. Теория доказывания в уголовном судопроизводстве. М.:Норма, 2005г., С.454

нию. Так как именно процессуальные ассистенты или же понятые, как отмечал известный дореволюционный процессуалист профессор Фойницкий И. Я., являются «остатком старинного института народного участия в уголовном суде, переродившийся в институт обеспечения подлинности происходящего перед данным органом власти и записываемого в протокол».⁵¹

Несмотря на то, что в России понятые участвуют в большем круге следственных действий, что на наш взгляд является значительным преимуществом в отношении действующего уголовно- процессуального законодательства РФ, тем не менее, возникает множество дискуссий по поводу данного института уголовного судопроизводства. К примеру, в Государственной Думе РФ был представлен проект Федерального закона «О внесении дополнений в ч. 1 ст. 170 УПК РФ» (по вопросу об участии понятых в следственном действии) № 271612-3, внесенный депутатом Государственной Думы Э. Л. Ермаковой 04.12.2002. По ее мнению при проведении осмотра с целью приобщения к материалам уголовного дела в качестве вещественных доказательств документов, вещей и других предметов, лицо, производящее расследование, в праве производить их осмотр самостоятельно с оформлением соответствующего протокола. По этому поводу было сделано несколько замечаний, в частности Ивлиевым Г. П., начальником Правового управления Аппарата Государственной Думы РФ, в отношении возможности утраты доказательственного значения предмета или документа если определять необходимость присутствия понятых при его осмотре будет лицо производящее расследование. Такой подход позволит стороне защиты оспорить принятое решение и в итоге существенные доказательства может быть признано недопустимым.⁵² Данный проект был отозван автором.

Это является еще одним аргументом в расширения круга участия процессуальных ассистентов в действиях по уголовному преследованию в Республики Молдова.⁵³

---

⁵¹ Фойницкий И.Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. 2. СПб.: 1910. С.253

⁵² Заключение Правового управления Аппарата Государственной Думы РФ по проекту федерального закона № 271612-3 «О внесении дополнений в ч. 1 ст. 170 Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации»

⁵³ А. Файгер. Проблема участия процессуальных ассистентов-понятых в действиях по уголовному преследованию (следственных действиях) в 280

15. При производстве действий по уголовному преследованию, помимо специалиста и переводчика, могут участвовать и другие лица: педагог, совершеннолетние члены семьи обыскиваемого и многие другие.

Согласно УПК Республики Молдова при допросе несовершеннолетних свидетелей вызывается педагог. Педагог также участвует в производстве очных ставок и некоторых других процессуальных действий с участием лиц, не достигших совершеннолетия. Педагог присутствует при производстве действий по уголовному преследованию и может с разрешения офицера по уголовному преследованию задавать вопросы. Офицер по уголовному преследованию вправе отвести задаваемый вопрос, однако отведенный вопрос должен быть занесен в протокол.⁵⁴

Следует заметить, что действующий уголовно-процессуальный закон РМ не содержит ни одной правовой нормы, относящейся к педагогу, как субъекту уголовно-процессуальной деятельности или, устанавливающей его права и обязанности. Вместе с тем, согласно новому кодексу, педагог может считаться специалистом в области подросткового возраста, так как полностью обладает необходимыми характерными чертами и качествами, владеет достаточными знаниями и специальными навыками которые, относясь к детской психологии, способствуют разрешению и рассмотрению дела. В пользу данного мнения выступает и тот факт, что включение педагога в допросе содержит и другие специфические аспекты для участия специалиста в процессе, среди которых и предоставление необходимой помощи органу, ведущему уголовный процесс. Эта помощь ограничивается ориентацией и расположением допрашиваемого несовершеннолетнего к искренности, созданием соответствующей среды для допроса ребенка. Наконец, на наш взгляд, совершенно верно указывает Виталий Русу: “что было бы желательным исключить из уголовного процесса понятие «педагог» ибо в случае вовлечения в процессе он является только «специалистом», так как обладает всеми необходимыми для этого качествами”.⁵⁵

уголовно-процессуальных законодательствах РМ и РФ (сравнительно-правовой анализ) /Закон и жизнь, №8, 2006, с. 40-41

⁵⁴ Великий Д. П. Единство и дифференциация уголовно-процессуальной формы: история, современность, перспективы: Дисс. канд. юрид. наук: 12.00.09/ Великий Д.П./ М.: МГЮА, 2001. – С.79

⁵⁵ Особенности уголовного производства по делам несовершеннолетних // Виталий Русу; Бэлцкий Гос. Ун-т им. “А. Руссо”. - Ch.: Pontos, 2002, с. 99

16. В случае невозможности присутствия свидетеля по причине его выезда за границу или по другим обоснованным причинам, а также для того, чтобы избежать превращения свидетеля в обвиняемого, прокурор может потребовать его допроса судьей по уголовному преследованию с обеспечением возможности подозреваемому, обвиняемому, его защитнику, потерпевшему и прокурору задавать вопросы допрашиваемому свидетелю (ч. 3 ст. 109 УПК РМ).

Если существуют веские основания полагать, что жизнь, телесная неприкосновенность или свобода свидетеля или его близкого родственника находящегося в опасности в связи с данными им показаниями по делу о тяжком (особо тяжком или чрезвычайно тяжком) преступлении, и если имеются соответствующие технические средства, судья по уголовному преследованию может допустить, чтобы этот свидетель допрашивался не по месту нахождения органа уголовного преследования, а по средствам телевизионной конференции, с таким изменением внешности и голоса, чтобы его невозможно было узнать.

Свидетелю, допрашиваемому в соответствии с положениями ст. 110 УПК РМ разрешается сообщить иную, чем это есть на самом деле информацию о своей личности. Подлинная информация о личности свидетеля вносится судьей по уголовному преследованию в отдельный протокол и хранится судебной инстанцией в запечатанном конверте с соблюдением строгой секретности.⁵⁶

17. С санкции судьи по уголовному преследованию осуществляются действия по уголовному преследованию, связанные с ограничением неприкосновенности личности, жилища, ограничением тайны переписки, телефонных переговоров, телеграфных или иных сообщений, а также другие предусмотренные законом действия.

Санкция на осуществление действий по уголовному преследованию выдается судьей по уголовному преследованию в следующих случаях:

- осмотр на месте происшествия местности (ст. 118 УПК);
- овидетельствование (ст. 119 УПК);
- эксгумация (ст. 121 УПК);
- производство обыска (ст. 125 УПК);

---

⁵⁶ Уголовно-процессуальное право Республики Молдова: Часть общая: (курс лекций)/ Тудор Осаяну; Междунар. Независимый Ун-т Молдовы.- Ch.: S.n. 2003 (Tipogr. Orhei) p. 102-103

- выемка предметов и документов содержащих сведения, составляющее государственную, коммерческую, банковскую тайну, а также информации о телефонных переговорах (ст. 126 УПК);
- личный обыск и изъятие предметов и документов, которые находятся в одежде, вещах или на теле лица (ст. 130 УПК);
- наложение ареста на корреспонденцию (ст. 133 УПК);
- прослушивание переговоров телефонных, осуществляемых по радио или с использованием других технических средств (ст. 135 УПК);
- наложение ареста на имущество и освобождение его от ареста (ст. 205, 210 УПК);
- получение образцов для сравнительного исследования (ст. 154- 156, 301 УПК);⁵⁷

18. Привлекая к участию в действиях по уголовному преследованию обвиняемого, подозреваемого, защитника, потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика, их представителя, а также свидетеля, эксперта, специалиста, переводчика, процессуального ассистента, офицер по уголовному преследованию обязан удостовериться в личности каждого из названных участников процесса, разъяснить им права, ответственность, а также порядок производства соответствующего действия по уголовному преследованию. Особое значение в комплексе прав участников действия по уголовному преследованию имеет их права делать замечание по содержанию протокола, фиксирующего его ход и результаты. Невыполнение офицером по уголовному преследованию вышеизложенных обязанностей может быть расценено как существенное нарушение процессуального порядка получения соответствующих доказательств, влекущее признание их недопустимыми.

19. Ответственность за своевременность, законность и обоснованность производства действий по уголовному преследованию возлагается на лицо, производящее уголовное преследование по уголовному делу.

---

⁵⁷ Urmărirea penală: (note de curs)/ Tudor Osoianu, Anatol Andronache, Victor Orîndaş; Acad. „Ştefan cel Mare” a MAI.- Ch.: Acad. „Ştefan cel Mare” a MAI, 2005 (Tipogr. „Elena-V.I.”) p. 126

В заключении желаем заметить, что мы не претендуем на безусловное одобрение выдвигаемых нами положений. Их следует рассматривать как начало диалога для деятельного и обстоятельного обсуждения, реально существующего в УПК РМ крайне неблагоприятного положения с тем, чтобы предложить законодателю возможные пути выхода, так как именно действия по уголовному преследованию выступает одним из наиболее результативных средств интенсификации борьбы с преступностью.

**EXPERIENȚA DE CERCETARE –
COMPONENTĂ INDISPENSABILĂ
A FORMĂRII DE SPECIALITATE**

Bun de tipar 30. 10. 2006. Garnitura Times New Roman. Comanda nr. 40. Tiraj 100.

Tipografia Universității de Stat «Alecru Russo» din Bălți. Mun. Bălți, str. Pușkin, 38